РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

РЕДОВАН ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

ЗА 2015. ГОДИНУ

Београд, март 2016.

ПОВЕРЕНИК ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ • Адреса: Београдска 70, 11000 Београд • Телефон: 011/243 64 64
www.ravnopravnost.gov.rs • e-mail: poverenik@ravnopravnost.gov.rs

Редован годишњи извештај

Повереника за заштиту равноправности за 2015. годину

Београд, март 2016.

Уредница
Бранкица Јанковић, повереница за заштиту равноправности

Издавач
Повереник за заштиту равноправности

За издавача
Бранкица Јанковић

Лектура
Бојана Бабовић

Коректура
Лекторско-коректорско одељење

Дизајн и прелом
Јасмина Живковић

Штампа
ЈП „Службени гласник“

Тираж
100

Сви појмови употребљени у извештају у мушком граматичком роду
обухватају мушки и женски род лица на која се односе

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ 9

САЖЕТАК 12

1. О ПОВЕРЕНИКУ ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ 18

1.1. Стручна служба Повереника 20

1.2. Стратегија развоја институције за период од 2016. до 2020. године 21

2. НОРМАТИВНИ ОКВИР ОСТВАРИВАЊА И ЗАШТИТЕ РАВНОПРАВНОСТИ 25

2.1. Преглед важећих прописа 25

2.2. Нормативне измене у току 2015. године 28

3. ОПИС СТАЊА У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ РАВНОПРАВНОСТИ 36

3.1. Извештаји ЕУ, међународних организација и уговорних тела . . . 37

3.1.1. Пракса Европског суда за људска права 46

3.2. Извештаји и истраживања домаћих институција и организација 51

3.3. Пракса Повереника за заштиту равноправности 72

3.4. Кључни проблеми у остваривању и заштити од дискриминације 74

3.4.1. *Дискриминација на основу пола* 76

3.4.2. *Дискриминација на основу националне припадности* 78

3.4.3. *Дискриминација на основу инвалидитета* 82

3.4.4. *Дискриминација на основу сексуалне оријентације* 85
3.4.5. *Дискриминација избеглица, интерно расељених лица, тражилаца азила и миграната* 88
3.4.6. *Дискриминација на основу старосног доба* 91

4. ПОСТУПАЊЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ НА СУЗБИЈАЊУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ... 94
4.1. Дискриминација на основу пола и рода 99
4.1.1. *Мишљења и препоруке* 101
4.1.2. *Препоруке мера за остваривање равноправности* 109
4.1.3. *Упозорења и саопштења* 110
4.2. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла 116
4.2.1. *Мишљења и препоруке* 117
4.2.2. *Препоруке мера за остваривање равноправности* 125
4.2.3. *Упозорења и саопштења* 126
4.3. Дискриминација на основу инвалидитета 128
4.3.1. *Мишљења и препоруке* 129
4.3.2. *Препоруке мера за остваривање равноправности* 138
4.3.3. *Саопштења* 140
4.4. Дискриминација на основу старосног доба 141
4.4.1. *Мишљења и препоруке* 142
4.4.2. *Препоруке мера за остваривање равноправности* 148
4.4.3. *Саопштења* 149
4.5. Дискриминација на основу сексуалне оријентације и родног идентитета 151
4.5.1. *Мишљења и препоруке* 152
4.5.2. *Упозорења и саопштења* 156
4.6. Дискриминација избеглица, интерно расељених лица, миграната и тражилаца азила 158
4.6.1. *Мишљења и препоруке* 159
4.6.2. *Упозорења и саопштења* 161
4.7. Дискриминација на основу здравственог стања 163
4.7.1. *Мишљења и препоруке* 164
4.7.2. *Препоруке мера за остваривање равноправности* 168
4.7.3. *Саопштења* 168

4.8. Дискриминација на основу других личних својстава 169
4.8.1. *Мишљења и препоруке* 170
4.8.2. *Упозорења и саопштења* 177
4.9. Вишеструка дискриминација 178
4.9.1. *Мишљења и препоруке* 178
4.9.2. *Саопштења* 183
4.10. Предлози за оцену уставности 18
4.11. Мишљења на нацрте закона и других општих аката 188
4.12. Судски поступци 206
4.13. Исходи поступака 213

5. САРАДЊА ПОВЕРЕНИКА 250
5.1. Сарадња са органима јавне власти 250
5.1.1. *Сарадња са Народном скупштином Републике Србије* 250
5.1.2. *Сарадња са представницима извршне власти* 253
5.1.3. *Сарадња са јединицама локалне самоуправе* 257
5.2. Сарадња са организацијама цивилног друштва 259
5.3. Међународна сарадња 266
5.3.1. *Сарадња са Мисијом ОЕБС-а у Србији* 270
5.3.2. *Сарадња са Делегацијом ЕУ* 272
5.3.3. *Сарадња са Фондом Уједињених нација за децу (УНИЦЕФ)* 275
5.3.4. *Сарадња са Немачком организацијом за техничку сарадњу (ГИЗ)* 277
5.3.5. *Сарадња са Саветом Европе* 278
5.4. Остали видови сарадње 279
5.4.1. *Сарадња са Европском мрежом тела за равноправност (ЕКВИНЕТ)* 281
5.4.2. *Годишња конференција Повереника* 284
5.4.3. *Национално такмичење у симулацији суђења* 287
5.4.4. *Београдски маратон – Равноправно до циља* 288

6. МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ 290

7. ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДНОМ ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА 294

8. ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА 296

9. ПРЕПОРУКЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ 300

ПРИЛОГ: СТАТИСТИЧКИ ПРИКАЗ РАДА ПОВЕРЕНИКА У 2015. ГОДИНИ 304

Број предмета по годинама 304

Број предмета у 2015. години 304

Подносиоци притужби 305

Физичка лица подносиоци притужби 305

Остали подносиоци притужби 305

Основ дискриминације (лично својство) 305

Основ дискриминације по броју (једно/више личних својстава) 305

Основ дискриминације – национална припадност 309

Основ дискриминације – старосно доба 309

Области друштвених односа на које се притужбе односе 309

Област рада и запошљавања 313

Поступање органа јавне власти 315

Јавно информисање и медији 317

Пружање услуга и/или коришћење јавних површина и објеката 318

Образовање и стручно усавршавање 319

Против кога су притужбе поднете 320

Број притужби по регионима 320

Исходи поступака 320

Поступање по препорукама 321

Поступање по предметима 321

УВОДНА РЕЧ

Уважене народне посланице и народни посланици,

Поштовани читаоци и читатељке,

Пред вама је шести Редован годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности, а уједно и први извештај о раду у петогодишњем мандату нове поверенице, коју је Народна скупштина Републике Србије изабрала 27. маја 2015. године.

Као самостални државни орган, независан у обављању послова утврђених Законом о забрани дискриминације и специјализован за спречавање и заштиту од дискриминације, Повереник остварује своју улогу у сузбијању дискриминације и постизању пуне равноправности свих чланова друштва, јер поштовање људских права представља фундаменталну вредност и полазну основу за развој сваке земље.

Охрабрује константан пораст броја притужби које су наш главни инструмент у законом датим овлашћењима, јер то показује да све већи број грађана и грађанки има поверење у ову институцију. У односу на претходну годину број обраћања грађана је порастао за готово петину. Овај број се нарочито значајно увећао у другој половини 2015, што не значи да у нашем друштву има више дискриминације, већ да институција, с једне стране, повећава своју видљивост и интензивније делује у сузбијању дискриминације у нашем друштву, а с друге стране, да се дискриминација као појава све више препознаје и да је све већи број грађана и грађанки спремно да затражи заштиту.

Пракса Повереника показује да се највећи број притужби, као и сваке године, поднесе због дискриминације у поступку запошљавања или на послу. Међутим, када је у питању основ дискриминације, за разлику од ранијих година, Повереник је у 2015. добијао највише притужби где су као лично својство наведени пол и род, а родна равноправност је доминирала управо и као тема у јавности. Један од разлога за повећање броја притужби по овом основу било је и усвајање Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору, због чега нам се обратио велики број жена и струковних организација. Због дискриминаторних одредаба у овом закону, Повереник за заштиту равноправности је заједно са Заштитником грађана поднео предлог за оцену уставности Уставном суду Србије. Уставни суд је оценио да би применом спорних одредаба наведеног закона настале неотклоњиве штетне последице за лица на које би се овај закон применио. С тим у вези, до доношења коначне одлуке о спорним питањима, Уставни суд је

обуставио од извршења појединачне акте који би били донети на основу одредаба спорног члана Закона.

Драматичан податак да су у породичном насиљу у протеклој години убијене 34 жене ставио је у фокус надлежних органа и стручне јавности потребу за доношењем хитних мера за решавање овог горућег проблема у нашој држави и заштиту људских права и живот без насиља. Повереник је у вези са овим проблемом позвао надлежне да што пре ускладе законодавни оквир са ратификованом Истанбулском конвенцијом и што пре уведу хитне мере заштите како би се на најефикаснији начин заштитиле жене жртве насиља.

Околности у којима је Повереник за заштиту равноправности ушао у нову фазу свога рада и спровођења законом прописаних надлежности временски су се поклопиле са алармантним порастом броја избеглица са Блиског истока и из северне Африке, па је други део 2015. године обележио и повећан број притужби које су се односиле на дискриминацију избеглих особа. Повереник је био присутан на терену и у прихватним центрима, где се на лицу места упознавао са тешкоћама и потенцијалним случајевима дискриминације ових лица за време боравка у Србији.

Током 2015. године усвојени су поједини закони који су од значаја за заштиту и унапређивање равноправности у одређеним областима. Важећи прописи, иначе, пружају добар правни оквир за заштиту од дискриминације, али и даље постоји потреба за њиховим усклађивањем са стандардима Европске уније. С тим у вези, за рад Повереника за заштиту равноправности од важности су била два документа: први је Годишњи извештај о напретку Србије у процесу европских интеграција, а други је позитивно мишљење Европске комисије на Акциони план за преговарачко поглавље 23. У Годишњем извештају о напретку Србије у процесу европских интеграција наведено је да је потребно додатно усклађивање постојећег антидискриминационог оквира, и то у погледу обима изузетака од начела једнаког поступања, дефинисања посредне дискриминације и обавезе разумног прилагођавања за запослене са инвалидитетом, док је у мишљењу Европске комисије на Акциони план за преговарачко поглавље 23 оцењено да је Повереник за заштиту равноправности својим посвећеним радом довео до значајног повећања свести о дискриминацији, као и да је јачање његових капацитета у наредном периоду неопходно у циљу даљег унапређења заштите и превенције од дискриминације.

У другој половини године посебан акценат у раду Повереника стављен је на решавање заосталих проблема који се односе на материјално-финансијско пословање и спровођење препорука из Извештаја Државне ревизорске институције, као и решавање недостатка пословног простора, као једног од битних предуслова за рад институције. Поверенику су крајем 2015. године додељене адекватне пословне просторије, које се адаптирају

преко Управе за заједничке послове републичких органа и у које се очекује усељење средином 2016. године.

Битан сегмент у даљем унапређивању рада Повереника као централног тела специјализованог за борбу против свих облика и видова дискриминације и успешном остваривању визије и мисије Повереника представља и израда стратегије развоја институције за наредни период од 2016. до 2020. године. Визија Повереника јесте Србија као отворено и толерантно друштво равноправних људи које свима пружа једнаке могућности, а мисија искорењивање свих облика дискриминације и остваривање пуне равноправности у свим областима друштвеног живота. Евалуација прве Стратегије развоја Повереника представила је добру полазну основу за усвајање нове стратегије, која ће у априлу бити доступна јавности. Наставиће се рад на даљем јачању капацитета институције; повећању видљивости и приступачности; унапређењу методологије праћења реализација препорука; унапређењу сарадње са организацијама цивилног друштва, медијима, синдикатима и националним саветима националних мањина.

Да би видљивост и препознатљивост феномена дискриминације и саме институције била већа, кључно је партнерство са медијима, који су наши важни савезници. Због тога је Повереник за заштиту равноправности у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији од 2015. установио годишњу медијску награду, чији је циљ успостављање такве атмосфере у друштву која ће имати нулту толеранцију за дискриминацију.

Повереник за заштиту равноправности, спровођењем послова из свог делокруга, али и проактивним приступом, настоји да максимално штити и афирмише принципе равноправности, једнаких могућности и толеранције, користећи сва своја овлашћења. Дискриминација представља основну и најзаступљенију повреду принципа једнакости и зато је наставак рада на њеном сузбијању од изузетног значаја за развој друштва као целине и сваког његовог члана понаособ.

У предстојећем периоду пред нама су бројни изазови које као друштво морамо да превазиђемо, како би различитости по било ком основу биле прихваћене. Зато на крају, уместо закључка, желим да једна инспиративна мисао подстакне свакога ко буде читао овај извештај да у времену које је пред нама сопственим примером допринесе изградњи Србије као толерантнијег друштва: „Сви ми, као грађани и грађанке, морамо да спречавамо неправедне поступке и немо посматрање, јер је улог – свет у коме сви ми живимо (Хана Арент).“

повереница за заштиту равноправности
Бранкица Јанковић

САЖЕТАК

Повереник за заштиту равноправности наставио је деловање на сузбијању свих видова, облика и случајева дискриминације и унапређивању равноправности, користећи своја законска овлашћења и у 2015. години. Шести редовни годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности уједно је и први извештај о раду у петогодишњем мандату нове поверенице Бранкице Јанковић, коју је Народна скупштина Републике Србије изабрала 27. маја 2015. године. Треба нагласити да је у току 2015. обезбеђен адекватан пословни простор за рад Повереника за заштиту равноправности и да се пресељење Стручне службе и почетак рада у новом простору планира половином 2016. године.

Тренд пораста броја предмета у којима је Повереник за заштиту равноправности поступао наставио се и у 2015. години. У поређењу са 2014, када је Повереник поступао у 884 предмета, 2015. је окончана са 1040 предмета, што је пораст броја предмета од око 20%. Видљивост Повереника се повећала, а у складу с тим и број особа које препознају дискриминацију и које су спремне да потраже заштиту од дискриминације. Пораст броја притужби не значи да у нашем друштву има више дискриминације, већ да институција, с једне стране, повећава своју видљивост и интензивније делује у сузбијању дискриминације у нашем друштву, а с друге стране, да се дискриминација као појава све више препознаје. Повереник је примио 797 притужби, које су поднели грађани, организације цивилног друштва, правна лица и други. Поред тога, Повереник за заштиту равноправности, користећи своја друга законска овлашћења, дао је 215 препорука мера за остваривање равноправности, 17 мишљења на нацрте закона и других општих аката, поднео једну кривичну пријаву и један предлог за оцену уставности и законитости и издао девет упозорења и 35 саопштења. Препоруке које се односе на конкретне случајеве дискриминације скоро се у потпуности спроводе, односно у 89,1% је поступљено по датим препорукама.

Притужбе због дискриминације Поверенику за заштиту равноправности најчешће подносе физичка лица. Као и претходних година, мушкарци се чешће обраћају од жена, па од свих притужби које су поднела физичка лица, мушкарци су поднели око 55%, а жене око 45%. Расте и број притужби које подносе правна лица, посебно број притужби организација цивилног друштва. У току 2015. правна лица поднела су 121 притужбу, од чега су организације цивилног друштва поднеле 101 притужбу. Највећи број притужби примљен је из Београдског региона (25,3%), а најмање из региона Јужне и Источне Србије (9,5%) и са Косова и Метохије (0,2%).

Највише притужби ове године поднето је због дискриминације на основу пола (22,1%), а следе притужбе због дискриминације на основу националне припадности (18,4%), због дискриминације на основу инвалидитета (11,3%) и због дискриминације на основу старосног доба (9,4%). Што се тиче области у којима се дискриминација најчешће појављује, највећи број притужби као и претходних година поднет је због дискриминације у поступку запошљавања или на послу (36,3%), а ово је област у којој жене подносе већи број притужби, за разлику од других области друштвеног живота у којима се као подносиоци притужби чешће појављују мушкарци. Следеће по броју су притужбе због дискриминације у поступку пред органима јавне власти (око 23%) и због дискриминације приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина (8,3%). Слично као и претходних година, највећи број притужби поднет је против државних органа, односно, органа јавне власти – чак 50%, а након тога следе правна лица (око 28%), физичка лица, групе лица и на крају организације.

С тим у вези, а полазећи од броја поднетих притужби, може се констатовати да су у Србији дискриминацији највише изложене жене, особе са инвалидитетом, припадници ромске националне мањине, а жене и деца из ових маргинализованих група су у лошијем положају јер су често изложени двострукој или вишеструкој дискриминацији. Жене су изложене дискриминацији посебно на тржишту рада, а и родно засновано насиље над женама је и даље веома распрострањено. Положај ромске популације је и даље лош, а изложени су дискриминацији у скоро свим областима друштвеног живота, посебно у области образовања, рада и запошљавања, као и социјалне и здравствене заштите. Када су у питању особе са инвалидитетом, сметње за равноправно укључивање у све друштвене односе почињу од сфере образовања и запошљавања, што додатно погоршава њихов положај услед изостанка ефикасне подршке за самосталан живот. Приступ објектима и услугама је значајно отежан или потпуно онемогућен, а присутни су и ризици од институционализације, док је њихова политичка заступљеност готово занемарљива.

Према поднетим притужбама после дискриминације по основу пола, националне припадности или етничког порекла и инвалидитета, најбројније су притужбе по основу личних својстава, и то: старосног доба, сексуалне оријентације, брачног или породичног статуса, здравственог стања, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама и родног идентитета. Један од разлога због којих је ове године највећи број притужби по полу било је и усвајање Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору, због чега нам се обратио велики број жена и струковних организација. Због дискриминаторних одредаба у овом закону Повереник за заштиту равноправности је заједно са Заштитником грађана поднео предлог за оцену уставности Уставном суду Србије. Уставни суд је оценио да би применом спор-

них одредаба наведеног закона настале неотклоњиве штетне последице за лица на која би се овај закон применио. С тим у вези, до доношења коначне одлуке о спорним питањима, Уставни суд је обуставио од извршења појединачне акте који би били донети на основу одредаба спорног члана Закона.

Повереница за заштиту равноправности и запослени у стручној служби наставили су током 2015. рад на повећању видљивости институције и промовисању принципа равноправности и забране дискриминације, кроз учешће на различитим предавањима и презентацијама, организовање промотивних скупова и учешће на конференцијама, стручним скуповима и округлим столовима. Проширена је и сарадња са другим независним државним органима, организацијама цивилног друштва, међународним организацијама, државним органима и институцијама и медијима.

Повереник за заштиту равноправности наставио је сарадњу са иностраним партнерима у земљи и иностранству, на билатералном и мултилатералном плану, стављајући посебан акценат на међународну сарадњу – партнерства и заједничке активности са мисијама и канцеларијама међународних организација, редовне активности у оквиру чланства у Европској мрежи тела за равноправност (ЕКВИНЕТ).

Да би видљивост и препознатљивост феномена дискриминације и саме институције била већа, кључно је партнерство са медијима, који су наши важни савезници. Због тога је Повереник за заштиту равноправности у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији од 2015. установио годишњу медијску награду, чији је циљ успостављање такве атмосфере у друштву која ће имати нулту толеранцију за дискриминацију.

У оквиру сарадње са Европским центром за права Рома из Будимпеште (ERRC), организован је шестомесечни програм стажирања у Стручној служби Повереника за стажисте ромске националности, са циљем да се стажистима обезбеди непосредно искуство у раду у независној институцији, као и да се оснаже, стекну практично искуство и знање кроз свакодневни рад у институцији Повереника, продубе знање о различитим аспектима политика равноправности које су усмерене на инклузију ромске заједнице и подизање свести јавности о неопходности укључивања свих мањинских група у рад органа јавне власти.

Поверенику за заштиту равноправности одобрено је 72.904.000 динара у 2015, а Законом о буџету за 2016. за рад Повереника предвиђена су средства у износу од 81.255.000 динара. Од укупно одобрених средстава у буџету Републике Србије за 2015, потрошено је 46.737.187 динара, односно, 64% средстава.

У 2015. спроведене су неке од препорука које је Повереник дао у својим ранијим извештајима, али већи број препорука и даље није спроведен или

је спроведен само делимично. Узимајући у обзир раније дате препоруке, од којих је највећи број и даље актуелан, на основу увида стечених у поступку по притужбама током 2015, као и на основу других релевантних доступних података о проблемима у остваривању равноправности, дајемо следеће препоруке:

1. Успоставити и операционализовати јединствен, централизован и стандардизован систем за прикупљање, бележење и анализу релевантних података за праћење појаве дискриминације и начина функционисања система правне заштите од дискриминације.

2. Без одлагања приступити изради докумената стратешког типа чије је важење истекло у 2015. години. Нови стратешки документи треба да буду базирани на евалуацији претходно важећих стратегија и уз уважавање тренутног стања и потреба друштвених група на које се односе. Приликом припреме свих стратешких докумената обезбедити родну перспективу, реално дефинисати циљеве и активности, обезбедити изворе финансирања и спровести широк консултативни процес са свим заинтересованим групама. Поред тога, потребно је приступити благовременој изради оних стратешких докумената чије важење истиче у 2016. години.

3. Интензивирати рад на спровођењу мера утврђених националним, покрајинским и локалним стратешким документима и акционим плановима, које треба да омогуће постизање пуне равноправности депривираних и маргинализованих друштвених група, укључујући жене и децу из ових група, како би се створили услови да ефективно уживају сва гарантована права без дискриминације, уз обавезну партиципацију представника ових друштвених група.

4. Прописати обавезу „уродњавања“ свих јавних политика (gender mainstreaming), тј. интегрисање родне перспективе у јавне политике, како би се обезбедило уклањање системских и структурних узрока родне неравноправности и створили услови за транспоновање родне равноправности, као европске вредности, на кохерентан и систематичан начин. Наставити рад на интегрисању родне перспективе у све одлуке и политике на националном, покрајинском и локалном нивоу. Обезбедити доследну примену правила о родној анализи нацрта закона и других прописа и анализи њихових ефеката на жене и мушкарце.

5. Прописати обавезу свих органа јавне власти и приватних послодаваца да развију интерне механизме за сузбијање и заштиту од дискриминације, вођење родно балансиране кадровске политике и управљање националном, етничком, верском, језичком и другом разноврсношћу.

6. Предузети све потребне мере како би састав државних органа, органа локалне самоуправе и других органа јавне власти одговарао националном саставу становништва на њиховом подручју, повећањем броја запослених припадника националних мањина и њиховим школовањем и оспособљавањем за обављање послова.-

7. Усвојити Закон о родној равноправности, како би се обезбедило уклањање системских и структурних узрока родне неравноправности и омогућило уживање свих гарантованих права у складу са Уставним начелом равноправности полова и обавезом развијања политике једнаких могућности.

8. Унапредити нормативни оквир система заштите од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља, у складу са стандардима утврђеним ратификованом Истанбулском конвенцијом. Такође, потребно је да сви органи јавне власти предузму све потребне мере из своје надлежности ради унапређивања ефикасности и делотворности у пружању породичноправне и кривичноправне заштите од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља, уз обезбеђивање координисаног и ефикасног деловања институција система у пружању подршке и помоћи жртвама.

9. Без одлагања донети Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања и обезбедити све услове за његову примену.

10. Усвојити Закон о бесплатној правној помоћи, којим ће се обезбедити делотворан приступ правди, без дискриминације по било ком основу, укључујући и приступ правди за жртве дискриминације.

11. У што краћем року изменити прописе који се односе на лишење пословне способности у складу са савременим социјалним моделом инвалидитета и међународним стандардима у овој области, како би се обезбедило да особе са инвалидитетом, уз одговарајућу подршку, на равноправној основи уживају сва гарантована права.

12. Унапредити правни положај трансполних особа, доношењем посебног закона или изменама и допунама постојећих прописа, како би се трансполним особама омогућило да нови идентитет у потпуности интегришу у свој приватни и професионални живот, уз пуно поштовање права на приватност.

13. Донети прописе којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерства, у складу са препорукама Савета Европе.

14. Изменити Закон о финансијској подршци породици са децом и изричито прописати да право на родитељски додатак може да оствари и отац детета, уколико мајка нема држављанство Србије.

15. Континуирано радити на едукацији носилаца правосудних функција, полицијских службеника, запослених у државној управи, запослених у систему образовања, здравства, социјалне заштите и запослених у инспекцијама рада из области антидискриминационог права, како би се обезбедило да правилно и уједначено тумаче и примењују антидискриминационе прописе, у складу са међународним стандардима и праксом међународних институција.

16. Предузети мере како би се у наставне програме и наставне материјале интегрисале теме које развијају културу мира, толеранције, разумевања и уважавања различитости, родне равноправности и недискриминације. Из наставних материјала уклонити дискриминаторне садржаје и садржаје који подржавају стереотипе и предрасуде. У програме средњих школа увести здравствено васпитање о репродуктивном и сексуалном здрављу.

17. Обезбедити једнаке могућности у приступу високом образовању младима из подзаступљених група, укључујући и особе са инвалидитетом, увођењем посебних мера и допуном стандарда за акредитацију високошколских установа у погледу приступачности простора, обезбеђивања асистивних технологија и одговарајућих сервиса за подршку студентима. Иницирати усвајање интерних правила о начину поступања у случајевима дискриминације у високошколским установама.

18. Изједначити Републику Србију као послодавца за директне и индиректне буџетске кориснике са осталим послодавцима у погледу начина испуњавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом.

19. Изменити и допунити Закон о забрани дискриминације, у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности, у циљу постизања пуне усклађености са правним тековинама Европске уније, а посебно у погледу обима изузетака од начела једнаког поступања и обавезе да се обезбеди разумно прилагођавање радног места за особе са инвалидитетом. Такође, изменама и допунама прописати адекватна решења за превазилажење проблема и тешкоћа који су уочени у примени закона.

1. О Повереникy за заштиту равноправности

Повереник за заштиту равноправности је инокосни државни орган, установљен Законом о забрани дискриминације,[1] самосталан и независан у обављању послова утврђених законом. Повереник има широк круг законских овлашћења која га чине централним националним телом специјализованим за спречавање и сузбијање свих облика и видова дискриминације.

Усвајањем Закона о забрани дискриминације, других антидискриминационих закона и установљавањем Повереника за заштиту равноправности, Република Србија је показала своје јасно опредељење за поштовање људских и мањинских права и сузбијање дискриминације у нашем друштву. Тиме је учинила значајан корак ка имплементацији међународних и европских антидискриминационих стандарда, па је и надлежност Повереника широко одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да ефикасно и делотворно спречава и штити од дискриминације и доприноси остваривању и унапређивању равноправности.

У периоду од 5. маја 2010. до 5. маја 2015. повереница за заштиту равноправности била је проф. др Невена Петрушић. Народна скупштина Републике Србије изабрала је Бранкицу Јанковић за нову повереницу за заштиту равноправности 27. маја 2015. на период од пет година. Повереница је дипломирала на Правном факултету у Београду и докторанткиња је на Факултету безбедности у Београду. Бранкица Јанковић је експерткиња у области социјалне заштите, посебно заштите старијих лица. Повереница за свој рад, у складу са Уставом и законима, одговара Народној скупштини Републике Србије.

Самосталност и независност институције Повереника представљају основне постулате и кључне претпоставке за успешно остваривање њене друштвене улоге и мисије. Повереник нема наредбодавна ни репресивна овлашћења и не одлучује о правима и обавезама правних субјеката, већ своју законску улогу остварује издавањем препорука, опомена, упозорења, извештајима, законодавним иницијативама и др.

Једна од основних надлежности Повереника јесте поступање по притужбама због дискриминације. Притужбу може поднети свако физичко и правно лице, група лица, као и организација које се баве заштитом људских права. У поступку по притужбама Повереник за заштиту равноправности даје мишљење да ли је дошло до повреде одредаба Закона о забрани дискриминације, даје препоруке о начину отклањања повреде права и изриче законом утврђене мере за случај да дискриминатор не поступи по препоруци Повереника.

1 „Службени гласник РС“, број 22/09.

Повереник пружа информације подносиоцу притужбе о његовом праву и могућности покретања судског или другог поступка заштите, односно о начинима заштите права, а овлашћен је да препоручи медијацију, уколико оцени да је случај подобан за медијацију.

Повереник је законом овлашћен да у јавном интересу покреће тзв. стратешке парнице за заштиту од дискриминације, при чему Повереник сам бира случајеве у којима ће затражити грађанскоправну заштиту од дискриминације пред судом. Најчешће су то случајеви учестале и широко распрострањене дискриминације, као и они случајеви који изазивају тешке последице по припаднике маргинализованих друштвених група, а у погледу којих постоје добри изгледи за успех и потенцијал за остваривање циљева стратешког парничења. Поред тога, Повереник је овлашћен да подноси прекршајне и кривичне пријаве, а може поднети и предлоге за оцену уставности и законитости.

Повереник је овлашћен и дужан да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, препоручује органима јавне власти и другим лицима предузимање мера за остваривање равноправности, прати спровођење закона и других прописа у области заштите равноправности и забране дискриминације, даје мишљења о нацртима закона и других прописа и иницира доношење нових прописа или измену прописа са аспекта своје надлежности.

Повереник подноси редован годишњи извештај о раду Народној скупштини Републике Србије, који садржи оцену стања у области заштите равноправности, а ако постоје нарочито важни разлози, може самоиницијативно или на захтев Народне скупштине да подноси и посебне извештаје. Сваки извештај садржи препоруке за предузимање мера чији је циљ превазилажење уочених слабости и делотворније спречавање и сузбијање дискриминације.

Поред редовних годишњих извештаја, Повереник за заштиту равноправности поднео је до сада Народној скупштини три посебна извештаја – о дискриминацији особа са инвалидитетом, о дискриминацији деце и дискриминацији жена.

Важан део активности Повереника односи се и на успостављање и одржавање сарадње са органима надлежним за остваривање равноправности и заштиту људских права на територији аутономне покрајине и локалне самоуправе, која је у претходном периоду била веома успешна.

1.1. Стручна служба Повереника

Протекла година обележена је даљим интензивним радом на изградњи и јачању кадровских капацитета стручне службе Повереника за заштиту равноправности. Главни ограничавајући фактор у њеном потпуном формирању и раду у пуном капацитету представља недостатак адекватног пословног простора. У шестој години од формирања институције, Повереник није још увек достигао ни ниво од 50% попуњености радних места.

Имајући у виду да пословни простор у Београдској бр. 70 у Београду, који Повереник за заштиту равноправности користи, не испуњава основне услове за пријем грађана тј. не испуњава услове за очување њиховог права на приватност и безбедност, Повереник је принуђен да организује рад пријемне канцеларије на другој, физички одвојеној локацији, која испуњава услове за пријем странака. Такође, одвојеност пријемне канцеларије и њен рад ван седишта органа, у пословном простору који користе органи државне управе, отежава организацију рада Повереника за заштиту равноправности.

Упркос одређеним препрекама, постоји тренд константног повећања броја притужби и телефонских позива, што потврђује да постоји велика потреба грађана за непосредним контактом, саветом и помоћи у случајевима када се осећају дискриминисано, а уједно показује и да расте њихово поверење у овај државни орган. У овој години постигнута је већа видљивост, доступност и препознатљивост Повереника за заштиту равноправности у јавности, а томе су допринеле редовне активности поверенице и запослених у стручној служби, добра сарадња са медијима и друге активности које су са овим циљем предузимане у 2015. години. Осим повећања броја притужби, грађани су се чешће обраћали Поверенику за одређене информације и савете. Број оваквих обраћања (телефоном и електронском поштом) прилично је велики, преко 1500 телефонских позива и неколико стотина мејлова. Међутим, отварањем регионалне канцеларије Повереника у Новом Пазару нису постигнути очекивани резултати. Регионална канцеларија у Новом Пазару требало је да омогући грађанима из тог дела Србије да се непосредно обрате Поверенику и да се упознају са надлежностима и поступком у случају дискриминације, међутим број обраћања локалног становништва изузетно је мали као и број притужби из овог дела Србије. Ова канцеларија представља велики додатни трошак у поређењу са очекиваним исходима.

Повереник је посвећен континуираном унапређењу стручних знања и вештина запослених кроз разне облике формалног и неформалног образовања. У протеклој години запослени су похађали велики број радионица, обука и стручних семинара, као што су: обука из правног енглеског ILEC која ће се наставити и у 2016, обука из знаковног језика, обука за овлашћене

подносиоце захтева за покретање прекршајног поступка, радионице за унапређење рада у поступању по притужбама у оквиру твининг пројекта *Подршка унапређењу људских права – нулта толеранција за дискриминацију*, радионице о стратешком планирању, семинар за спровођење поступка јавних набавки у складу са измењеном законском регулативом итд. Захваљујући чланству у Европској мрежи тела за равноправност (Еквинет) запослени су активно укључени у рад неколико радних група ове мреже, што омогућава размену искустава и упознавање са антидискриминационом праксом и стандардима рада других тела за равноправност.

Постигнут ниво знања, стручности и искуства запослених у стручној служби Повереника омогућава им да и сами континуирано држе обуке и семинаре из области антидискриминационог права за различите професионалне групе и најширу јавност. У току 2015. запослени су одржали неколико семинара за носиоце правосудних функција, за службенике запослене у државној управи, за студенте Правног факултета и Факултета политичких наука у Београду, представнике националних савета националних мањина и друге.

Иако Повереник за заштиту равноправности успешно остварује своју функцију и законом прописане надлежности и постаје видљивији и приступачнији грађанима, постоји потреба за даљим јачањем капацитета институције. Ово се огледа пре свега у погледу просторних услова за рад стручне службе, даљег унапређења организационе структуре, попуњавања преосталог броја упражњених радних места, даљег општег и специфичног стручног усавршавања и унапређења процедура и постигнутих стандарда поступања.

Након пет година рада и бројних захтева за добијање одговарајућег простора за рад, Комисија за стамбена питања и расподелу службених зграда и пословних просторија Владе Републике Србије у новембру 2015. доделила је Поверенику за заштиту равноправности нови пословни простор са одговарајућим бројем канцеларија. Простор још увек није у функцији и тренутно га реновира Управа за заједничке послове републичких органа, која нас је обавестила да се усељење може очекивати средином 2016. године.

1.2. Стратегија развоја институције за период од 2016. до 2020. године

Повереник за заштиту равноправности донео је 2012. Стратегију развоја институције[2] за период 2012–2015. године. Стратегија је настала као резултат потребе да се дефинишу приоритети рада Повереника, у циљу

2 Стратегија развоја институције Повереника за заштиту равноправности доступна је на: http://www.ravnopravnost.gov.rs/lat/oNama.php.

унапређивања деловања и успешног остваривања мисије Повереника. Независност, поштовање различитости, професионалност и транспарентност, перманентна едукација запослених, доступност и инклузивност утврђени су као кључна полазишта и начела. Визија Повереника је Србија као отворено и толерантно друштво равноправних људи које свима пружа једнаке могућности, а мисија искорењивање свих облика дискриминације и остваривање пуне равноправности у свим областима друштвеног живота.

Повереник је у стратегији развоја институције утврдио четири приоритета: а) делотворно сузбијање и заштита од дискриминације; б) повећање видљивости и доступности институције; в) подизање свести јавности о дискриминацији и г) ефикасна и функционална стручна служба Повереника. Приоритети су утврђени уз уважавање политичких, економских, друштвених и других околности у којима Повереник за заштиту равноправности делује, а посебно узимајући у обзир потребу да се широко распрострањена и дубоко укорењена дискриминација препозна и искорени. У стратегији су препознати и наведени друштвени актери са којима треба успоставити сарадњу и од којих се очекује да доприносе спречавању и сузбијању дискриминације у Србији, у складу са својим овлашћењима и друштвеном улогом.

С обзиром на то да је Стратегија развоја Повереника за заштиту равноправности донета за трогодишњи период, односно да је важила до 31. децембра 2015, током новембра и децембра 2015. благовремено су започете активности на изради новог стратешког документа Повереника за заштиту равноправности. Уз пуно учешће свих запослених у стручној служби, уз подршку и помоћ Немачке организације за техничку сарадњу (ГИЗ) Србија, анализирани су остварени резултати у контексту пројектованих циљева и тешкоћа и изазова са којима се Повереник сусретао у раду, анализирано је окружење у коме поступа Повереник, а које је од значаја за његов рад и деловање.

Евалуација претходне стратегије показала је одређени степен извршења постављених стратешких циљева и задатака и изразиту посвећеност запослених остварењу мисије и визије Повереника. Реализоване су бројне планиране активности које су допринеле постизању постављених трогодишњих стратешких приоритета Повереника. Најмањи степен извршења постигнут је у области организације и координације рада и остварења циљева у Сектору за опште послове, о чему сведочи и извештај Државне ревизорске институције.

У периоду важења стратегије Повереник је континуирано давао мишљења на нацрте закона и других прописа; пратио и анализирао прилоге у штампаним и електронским медијима; прикупљао и анализирао релевантне судске одлуке у антидискриминационим парницама и кривичним и прекршајним поступцима; креирао и реализовао програме едукација за

носиоце правосудних функција, запослене у државној управи и за представнике локалне самоуправе; успоставио сарадњу са националним саветима националних мањина; активно пратио процес израде Стратегије за борбу против дискриминације; реализовао обуку и израдио приручник за медијаторе и медијаторке за спровођење медијације у случајевима дискриминације, као и обуку за запослене у циљу препознавања медијабилних случајева дискриминације; реализовао обуке за добровољне испитиваче дискриминације; израдио Комуникациону стратегију; установио визуелни идентитет институције, редизајнирао интернет презентацију и покренуо налоге на друштвеним мрежама Твитер и Фејсбук; организовао промотивне кампање и скупове на локалном нивоу, гостовања у радио и ТВ емисијама; давао изјаве за штампу, саопштења и упозорења јавности о најтежим, типичним и тешким случајевима дискриминације; организовао радионице и реализовао регионалну конференцију у циљу подизања свести медија о важности сузбијања дискриминације, израдио антидискриминациони медијски приручник; успоставио сарадњу са Унисефом ради заједничких активности на сузбијању дискриминације међу децом и младима; формирао Панел младих „Истеривачи дискриминације“ који су прошли неколико обука о дискриминацији, а обучени су за вршњачку едукацију на тему толеранције и забране дискриминације; израдио брошуру за препознавање дискриминације намењену младима и организовао летњу школу за чланове и чланице Панела младих; отворио пријемну канцеларију; континуирано радио на унапређењу организације и начина рада стручне службе, обучавању и стручном усавршавању запослених и успостављању и унапређивању софтвера за интерну базу података и адекватну обраду информација о предметима.

Евалуација стратегије показала је да су поједини стратешки циљеви и задаци прешироко и преамбициозно постављени тако да их није било могуће реализовати само сопственим ангажовањем, као што је то био случај у планираном задатку да се изради предлог, успостави, евалуира и унапреди систем мониторинга дискриминације у Србији. Одређене циљеве и задатке није било могуће реализовати у потпуности или у планираним роковима због недостатка средстава и недовољних капацитета који се нису могли развијати планираном брзином. Тако нису креиране и реализоване обуке за представнике послодаваца и синдиката у сарадњи са Националном службом за запошљавање, а годишња награда за најбољи текст у новинама и прилог у електронском медију установљена је тек у 2015, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији.

У стратегији је такође било предвиђено праћење израде и примене општег акта о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика или трећег лица у установи, који на основу одредаба Закона о основама система образовања и васпитања

заједнички прописују министар надлежан за област образовања и министар надлежан за послове људских права. Недоношење овог важног општег акта проузроковало је немогућност испуњења планираног стратешког задатка Повереника за заштиту равноправности. Треба напоменути да се од неких задатака потпуно одустало у току периода реализације стратегије. То је био случај са иницирањем измене одредбе члана 38. Закона о забрани дискриминације којом би се омогућила примена медијације у свим фазама поступка, јер је у међувремену установљено, на основу праксе Повереника, да је потребно изменити више одредаба Закона о забрани дискриминације.

Евалуација прве Стратегије развоја Повереника представља добру полазну основу за развој нове стратегије, која ће бити израђена током првих месеци 2016. године. Након првих састанака поводом евалуације претходне стратегије, током децембра 2015. сви запослени су учествовали у дискусији о новим стратешким приоритетима Повереника за заштиту равноправности. Иако нови стратешки документ није израђен до краја извештајног периода, може се констатовати да постоји сагласност око неких будућих стратешких приоритета: даље јачање капацитета институције; повећање видљивости и приступачности; унапређење методологије праћења реализација препорука; унапређење сарадње са организацијама цивилног друштва, медијима, синдикатима и националним саветима националних мањина.

2. Нормативни оквир остваривања и заштите равноправности

2.1. Преглед важећих прописа

Разумевајући важност поштовања људских права и недискриминације, Република Србија је протеклих година ратификовала најважније универзалне и регионалне споразуме у области људских права и забране дискриминације. Поред тога, у последњих десет година усвојени су антидискриминациони закони чиме је изграђен добар антидискриминациони правни оквир.

Дискриминација је забрањена Уставом Републике Србије,[3] који у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Поред тога, Уставом је прописано да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Донети су општи и посебни антидискриминациони закони: Закон о забрани дискриминације,[4] Закон о заштити права и слобода националних мањина,[5] Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом[6] и Закон о равноправности полова.[7] Поред тога, антидискриминационе одредбе су садржане у многим законима којима се уређују поједине области друштвених односа: Закон о раду,[8] Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом,[9] Закон о здравственој заштити,[10] Закон о основама система образовања и васпитања,[11] Закон о основном об-

3 „Службени гласник РС“, број 98/06.

4 „Службени гласник РС“, број 22/09.

5 „Службени лист СРЈ“, број 11/02, „Службени лист СЦГ“, број1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС“, бр. 72/09 – др. закон и 97/13-УС.

6 „Службени гласник РС“, број 33/06.

7 „Службени гласник РС“, број 104/09.

8 „Службени гласник РС“, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14.

9 „Службени гласник РС“, бр. 36/09 и 32/13.

10 „Службени гласник РС“, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12, 45/13 –др. закон, 93/14, 96/15 и 106/15.

11 „Службени гласник РС“, бр. 72/09, 58/11, 55/13, 35/15 и 68/15.

разовању и васпитању,[12] Закон о средњем образовању и васпитању[13] Закон о црквама и верским заједницама,[14] Закон о правима пацијената,[15] Закон о заштити лица са менталним сметњама[16] Закон о кретању уз помоћ пса водича,[17] Закон о употреби знаковног језика[18] и други закони.

Кривичноправна заштита од дискриминације уређена је Кривичним закоником Републике Србије,[19] којим је прописано више кривичних дела у вези са забраном дискриминације. Поред тога, као једина обавезна отежавајућа околност одредбом члана 54а Кривичног законика прописана је мржња због припадности раси и вероисповести, због националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, осим ако није прописана као обележје кривичног дела.

Успостављен је целовит систем правне заштите од дискриминације, који обухвата механизме грађанскоправне, кривичноправне и прекршајноправне заштите, те ови прописи пружају добар правни оквир и адекватне инструменте за заштиту од дискриминације, њено спречавање и сузбијање, у складу са међународним и европским стандардима.

У претходном периоду Влада Републике Србије донела је више стратешких докумената која су од значаја за ефикаснију примену антидискриминационог законодавства: Стратегију за смањење сиромаштва, Стратегију развоја социјалне заштите,[20] Националну стратегију о старењу,[21] Стратегију унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период 2007–2015,[22] Стратегију реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији,[23] Националну стратегију за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности,[24] Стратегију за унапређење положаја Рома у Републици Србији,[25] Стратегију за управљање миграцијама,[26] Стра-

12 „Службени гласник РС“, број 55/13.
13 „Службени гласник РС“, број 55/13.
14 „Службени гласник СР“, број 36/06.
15 „Службени гласник РС“, број 45/13.
16 „Службени гласник РС“, број 45/13.
17 „Службени гласник РС“, број 29/15.
18 „Службени гласник РС“, број 38/15.
19 „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 и 108/14.
20 „Службени гласник РС“, број 18/05.
21 „Службени гласник РС“, број 76/06.
22 „Службени гласник РС“, број 1/07.
23 „Службени гласник РС“, број 15/09.
24 „Службени гласник РС“, број 15/09.
25 „Службени гласник РС“, број 27/09.
26 „Службени гласник РС“, број 59/09.

тегију развоја система бесплатне правне помоћи у РС,[27] Стратегију о ХИВ инфекцији и АИДС-у,[28] Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима,[29] Националну стратегију запошљавања за период 2011–2020,[30] Стратегију развоја образовања у Србији до 2020,[31] Стратегију превенције и заштите од дискриминације,[32] Националну стратегију за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период 2015–2020,[33] Стратегију развоја спорта у РС за период 2014–2018,[34] Националну стратегију за младе за период од 2015 до 2025[35] и друге стратегије.

Треба имати у виду да су неке од ових стратегија већ исцрпеле разлоге свог доношења или су донете за одређене периоде који су истекли, нпр. Стратегија за смањење сиромаштва, Национална стратегија о старењу (2006–2015), Стратегија за унапређивање положаја Рома у Републици Србији (2009–2015), Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом (2007–2015), Стратегија развоја и промоције друштвено одговорног пословања у Републици Србији (2010–2015), Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља до 2015, али су ове стратегије имале значајну улогу у нашем систему. Потребно је приступити доношењу нових стратешких докумената који ће бити засновани и на евалуацији претходних стратегија уз уважавање тренутног стања и потреба група на које се односе.

Као држава кандидаткиња за чланство у Европској унији, Србија је у процесу усаглашавања свог законодавства са правним тековинама Европске уније. Антидискриминациони прописи који су претходних година усвојени углавном су усклађени са законодавством Европске уније, укључујући Повељу о основним правима у ЕУ из 2007, Директиву 2000/43/ЕЦ о једнаком третману без обзира на расно или етничко порекло, Директиву 2000/78/ЕЦ којом се установљава општи оквир за равноправан третман у запошљавању, Директиву 2006/54/ЕЦ Европског парламента и Савета о једнаком третману мушкараца и жена у погледу запослења и занимања, Директиву Савета 2004/113/ЕЦ о једнаком третману мушкараца и жена у погледу доступности и испоруке добара и услуга и др. Иако важећи прописи пружају добар правни оквир и адекватне инструменте за заштиту од дискриминације, као

27 „Службени гласник РС“, број 74/10.
28 „Службени гласник РС“, број 26/11.
29 „Службени гласник РС“, број 27/11.
30 „Службени гласник РС“, број 37/11.
31 „Службени гласник РС“, број 107/12.
32 „Службени гласник РС“, број 60/13.
33 „Службени гласник РС“, број 62/15.
34 „Службени гласник РС“, број 1/15.
35 „Службени гласник РС“, број 22/15.

и за спречавање и сузбијање дискриминације, и даље постоји потреба за њиховим усклађивањем са антидискриминационим прописима и стандардима Европске уније. У Годишњем извештају Европске комисије о напретку Србије за 2015. указано је да је у овој области потребно додатно усклађивање у погледу обима изузетака од начела једнаког третмана, дефиниције посредне дискриминације и обавезе разумног прилагођавања простора за запослене са инвалидитетом.

За даљи развој и унапређивање антидискриминационог законодавства и политика од важности су и стратешки документи Европске уније којима су утврђени циљеви и приоритети деловања Европске уније у појединим областима, као што су на пример: Европска стратегија за особе са инвалидитетом (2010–2020), Европска платформа за борбу против сиромаштва и социјалне укључености, Стратегија за равноправност жена и мушкараца (2010–2015) и др.

2.2. Нормативне измене у току 2015. године

У протеклој години су усвојени поједини закони који су од значаја за заштиту од дискриминације и унапређивање равноправности у појединим областима. Неки закони су били предмет јавних расправа у којима је учествовао и Повереник, а на захтев предлагача или самоиницијативно, Повереник је давао мишљења о појединим нацртима закона, што је изложено у одговарајућим деловима овог извештаја. У наставку ће бити приказан преглед релевантних измена у законодавству током 2015. године.

У јануару 2015. усвојен је Закон о превенцији и дијагностици генетичких болести, генетички условљених аномалија и ретких болести.[36] Овим законом уређују се права, обавезе и одговорности учесника у медицинским поступцима превенције и дијагностиковања генетичких болести, генетички условљених аномалија и ретких болести, у сврху заштите људског здравља и достојанства, а нарочито код испитивања и анализе биолошких узорака намењених да идентификују генске карактеристике које се наслеђују или стичу током раног пренаталног развоја. Одредбама члана 9. прописано је да нико не сме да буде дискриминисан нити доведен у неповољан положај због својих генетичких карактеристика, генетичких особина њему генетички повезаног лица или због самог предузимања или непредузимања генетичког испитивања. Овим законом је први пут омогућено спровођење додатних дијагностичких поступака у иностраним здравственим установама за пацијенте код којих није могуће утврдити дијагнозу у Републици Србији дуже од шест месеци.

36 „Службени гласник РС“, број 8/2015.

У марту 2015. усвојен је Закон о кретању уз помоћ пса водича.[37] Овај закон представља дуго очекивану новину у нашем правном систему којим се обезбеђује остваривање Уставом зајемчених основних начела која се односе на уживање људских права, а нарочито на забрану дискриминације и увођење посебних мера ради постизања пуне равноправности особа са инвалидитетом са осталим грађанима. Законом се уређује право особа са инвалидитетом на кретање уз помоћ пса водича у свим средствима јавног превоза, у свим објектима у јавној употреби и у радном простору. Особе које се крећу уз помоћ пса водича имају право на слободан приступ и боравак на јавним површинама као што су саобраћајнице, тргови, улице, зелене површине и друге површине за кретање и боравак лица, право на приступ и боравак у свом радном простору, као и у сваком другом простору.

Изједначавање могућности, приступачност и омогућавање остваривања права у складу са потребама особа које се крећу уз помоћ пса водича јесу основни циљеви који се овим законом постижу, у смислу омогућавања што потпуније социјалне инклузије особа са инвалидитетом у све друштвене токове. Примена овог закона омогућиће, односно олакшаће остваривање многих права, јер ће поред самог кретања допринети лакшем приступу образовању, здравственим и другим услугама, запошљавању и раду. С аспекта забране дискриминације и унапређивања равноправности, позитивни ефекти усвајања овог закона нису само изједначавање могућности особа са инвалидитетом са осталим грађанима, већ и отклањање предрасуда о особама са инвалидитетом уопште, унапређење свести грађана о различитим начинима испуњења потреба, а самим тим и смањење дискриминације особа са инвалидитетом у друштву.

У априлу 2015. донет је Закон о употреби знаковног језика,[38] чији је циљ изједначавање могућности, приступачност и омогућавање остваривања различитих права глувих особа, чиме се доприноси остваривању основних начела која се односе на уживање људских права и на забрану дискриминације. Овим законом уведене су посебне мере ради постизања пуне равноправности особа са инвалидитетом са осталим грађанима, као и пуне укључености глувих особа у доношење одлука које се тичу стандардизације и употребе знаковног језика.

Законом је уређена употреба знаковног језика, односно право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик, начин употребе услуге тумача за знаковни језик, мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика кроз информисање и образовање на знаковном језику и друга питања од значаја за употребу знаковног језика.

37 „Службени гласник РС“, број 29/2015.

38 „Службени гласник РС“, број 38/15.

Схватање да глуве особе имају ограничене могућности због другачијег начина комуницирања плод су застарелих и превазиђених схватања и стереотипних ставова и погледа, а често су извор дискриминаторног понашања према глувим особама. У образложењу за доношење Закона о употреби знаковног језика наведено је да ће се потпуна инклузија свих осетљивих група и искорењивање дискриминаторног понашања остварити, између осталог, остваривањем права сваке особе да изрази своје идеје, мисли и осећања користећи језик који најбоље задовољава њене комуникационе потребе. Ако било ко ускраћује ову слободу или прописује начин да се та слобода ускраћује, ускраћује неотуђиво људско право на комуникацију.

Закон о заштити права на суђење у разумном року[39] усвојен је у мају 2015. године. Сврха овог закона је обезбеђивање судске заштите права на суђење у разумном року са циљем да предупреди настајање повреде права на суђење у разумном року. Судска заштита права на суђење у разумном року укључује и истрагу коју спроводи јавни тужилац. Право на суђење у разумном року имају све странке у судском поступку, извршном поступку, учесници у ванпарничном поступку, оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац, ако су истакли имовинскоправни захтев.

Овим законом разрађена је уставна норма којом је прописано да свако има право да независан, непристрастан и законом установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега.[40] Ова уставна формулација у суштини осликава формулацију одредбе члана 6. Европске Конвенције за заштиту људских права и основних слобода под рубрумом *Право на йравично суђење*. Треба истаћи да је право на суђење у разумном року важно право и да је овај закон резултат неопходности да се законом пропише и разради начин заштите уставног права на правично суђење, како би се поспешила његова делотворност.

У мају 2015. усвојен је Закон о потврђивању Протокола бр. 15 уз Конвенцију за заштиту људских прави и основних слобода.[41] Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода један је од најзначајнијих докумената којим се гарантују права и слободе, а забрањује се између осталог, дискриминација и злоупотреба права. Конвенцијом се гарантује да ће чланице Савета Европе осигурати основна грађанска и политичка права, не само својим грађанима, већ свакоме под својом јурисдикцијом. Овом Конвенцијом је основан Европски суд за људска права чији рад унапређује Протокол бр. 15. Протокол је сачињен како би се обезбедила основа за јед-

39 „Службени гласник РС“, број 40/15.

40 Члан 32. став 1. Устава РС.

41 „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 10/15.

ноставнији и ефикаснији поступак пред Европским судом за људска права, као и да се измене и допуне поједине одредбе конвенције са циљем њеног прилагођавања савременим потребама чиме ће се допринети бољој заштити људских права и слобода.

Расправа у вези са Законом о изменама и допунама закона о полицији,[42] који је усвојен у јулу 2015, била је повод да Повереник за заштиту равноправности упути мишљење предлагачу и препоручи читав низ решења која су битна са аспекта остваривања родне равноправности и заштите од насиља. Између осталог, Повереник је дао мишљење да полицијске службенике треба овластити да у случајевима насиља у породици, на месту догађаја, изричу хитне мере привременог удаљавања са адресе становања лица које врши насиље према члановима породице на минимум 14 дана, као и привремене забране контактирања са чланом породице у циљу спречавања даљег вршења насиља, а да питање власништва над кућном не сме да има било каквог утицаја на изрицање предложених мера. Тиме би се омогућило изрицање „хитних мера заштите" жртви насиља у ситуацијама непосредне опасности, независно од покретања судских поступака за шта је потребно много више времена. Циљ оваквих мера је да се учинилац насиља физички удаљи са лица места тј. из места становања и уклони додатни терет трагања за безбедним смештајем за жртву, која често није сама, већ са децом. Међутим, ово мишљење Повереника није прихваћено.

Разлози за измене и допуне Закона о полицији садржани су у процени безбедносних ризика у Републици Србији који настају или се мењају са променом ризика на глобалном нивоу и у региону, као и када постоје индиције да би на територији Републике Србије могло доћи до нарушавања јавног реда у већем обиму. Овим законом је регулисано поступање полиције у стању повећаног ризика, а веома је важно и то да је уведен правни основ да полиција у случајевима када је пријављен нестанак лица реагује и примењује овлашћења у циљу проналаска извршиоца кривичног дела и жртве, користећи све расположиве мере и радње, без одлагања.

Крајем јула усвојен је Закон о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору[43] којим се утврђује начин одређивања максималног броја запослених у јавном сектору, као и обим и рокови смањења броја запослених до достизања утврђеног максималног броја запослених. Одредбом члана 5. став 1. тачка 2. овог закона, Повереник за заштиту равноправности стављен је у неповољнији положај у односу на претходно стање, имајући у виду да се Закон о одређивању максималног броја запослених у

42 „Службени гласник РС", број 64/15.

43 „Службени гласник РС", број 8/15.

републичкој администрацији[44] није примењивао на институцију Повереника. У мишљењу које је Повереник дао на нацрт овог закона указано је да одређивање максималног броја запослених у институцији Повереника за заштиту равноправности треба да остане у директној надлежности Народне скупштине Републике Србије, која даје сагласност на акт о унутрашњем уређењу и систематизацији послова, а не да о томе одлучује скупштински одбор, односно, да се та одлука доноси на нижем нивоу. Међутим, ово мишљење Повереника није уважено. Поред тога, одредба члана 20. став 1. овог закона, којом је прописано да „запосленом у јавном сектору за време примене овог закона престаје радни однос када наврши године живота и стаж осигурања који су прописани законом за одлазак у старосну пензију", била је повод да Повереник за заштиту равноправности, заједно са Заштитником грађана, поднесе предлог за оцену уставности Уставном суду Србије. Анализа ове одредбе, заједно са анализом осталих релевантних прописа, показала је да запосленом у јавном сектору радни однос престаје по сили закона, самим стицањем права на старосну пензију, што значи да су овом одредбом очигледно у неједнак положај стављене жене у односу на мушкарце запослене у јавном сектору. Сагледавајући и анализирајући одредбе других закона којима је регулисано питање одласка у старосну пензију, може се закључити да су жене запослене у јавном сектору доведене у неравноправан положај у односу на мушкарце запослене у јавном сектору, јер су услови прописани за стицање права на старосну пензију другачији за жене, односно, оне пре мушкараца стичу право на старосну пензију. Самим тим, женама запосленим у јавном сектору, применом одредаба овог закона, радни однос ће престајати раније него мушкарцима. На основу заједничког предлога за оцену уставности Повереника за заштиту равноправности и Заштитника грађана, Уставни суд Србије донео је решење којим је обуставио извршење појединачног акта или радње предузете на основу одредаба члана 20. Закона о начину утврђивања максималног броја запослених у јавном сектору,[45] до доношења коначне одлуке.

Закон о уџбеницима[46] усвојен је крајем јула 2015. године. У току вишемесечне јавне расправе, Повереник за заштиту равноправности давао је Министарству просвете, науке и технолошког развоја три пута мишљење на различите текстове Нацрта закона. Иако су одређене препоруке и сугестије Повереника прихваћене, треба указати да једна од најважнијих примедаба Повереника за заштиту равноправности није прихваћена. Наиме, Законом о уџбеницима уведена је посебна категорија уџбеника – уџбеник за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. Међутим, као што је већ указано

44 „Службени гласник РС", број 104/09.
45 „Службени гласник РС", број 85/15.
46 „Службени гласник РС", број 68/15.

у мишљењима Повереника, не постоји основ ни оправдање да ученици са сметњама у развоју користе уџбенике чији је садржај прилагођен њиховим способностима, потребама и могућностима. Постојање посебних уџбеника за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом супротно је антидискриминационим прописима којима је забрањена дискриминација на основу сметњи у развоју и инвалидитета. С друге стране, постојање уџбеника у другим форматима, као што су на пример уџбеници штампани на Брајевом писму, уџбеници у аудио формату, са увећаним словима и слично, не представљају дискриминацију већ управо њено отклањање, јер се на тај начин уважавају специфичности одређених ученика, али ни те уџбенике не треба означавати као уџбенике за ученике са сметњама у развоју и са инвалидитетом, већ као уџбенике у другом формату, којима се обезбеђује да наставни садржаји буду приступачни.

Законом о трговачком бродарству[47] уређен је превоз и приступ тржишту, правни статус брода и стварноправни односи на броду, одговорност и ограничење одговорности за потраживања у унутрашњој пловидби и поморска потраживања, уговори, пловидбене незгоде, меродавно право и искључива надлежност судова Републике Србије за спорове у области трговачке пловидбе са елементом иностраности и друго.

Одредбама члана 397. овог закона прописано је да се висина превознине одређује уговором и да се превознина плаћа приликом издавања путне карте, а ако путна карта није издата, приликом уласка на брод, ако није другачије уговорено. Уговорни услови или тарифе које примењује возар или продавац путних карата нуде се без директне или индиректне дискриминације по основу националности путника или по основу места пословног седишта возара или продавца путне карте. Овим законом је регулисано питање доступности и обавештавања, те је прописано да су возари и лучки оператери дужни да у сарадњи са организацијама које заступају лица са инвалидитетом или лица са смањеном покретљивошћу утврде или уведу недискриминишуће услове за приступ на превоз лица са инвалидитетом или лица са смањеном покретљивошћу и лица у пратњи.

Закон о обнови након елементарне и друге непогоде[48] усвојен је у децембру 2015. и њиме се уређује поступак обнове и пружање помоћи грађанима и привредним субјектима који су претрпели материјалну штету услед елементарних и других непогода. Овим законом јасно су прописана начела једнакости и забране дискриминације. Одредбама члана 6. којима је регулисано начело равноправности грађана у остваривању права на помоћ, прописано је да сваки грађанин остварује право на помоћ за случај елементарне и друге

47 „Службени гласник РС“, број 96/15.

48 „Службени гласник РС“, број 112/15.

непогоде под условима и у поступку прописаним овим законом, равноправно са другим грађанима и без дискриминације по било ком основу, с тим што се не сматра дискриминацијом примена законом прописаних мера ради заштите посебно рањивих група и грађана. Прописано је такође да ће се у обављању послова из овог закона надлежни органи посебно старати о остваривању принципа равноправности полова, а нарочито водити рачуна да ниједна одлука, мера или радња не подстиче или доводи до неповољнијег положаја жена.

У децембру 2015. усвојен је још један закон који садржи антидискриминациону одредбу, Закон о изменама и допунама Закона о праву на бесплатне акције и новчану накнаду коју грађани остварују у поступку приватизације.[49] Одредбама члана 7. овог закона измењен је Закон о праву на бесплатне акције и новчану накнаду коју грађани остварују у поступку приватизације, тако што је прописано да се у поступку продаје акција, односно удела поштују принципи јавности и недискриминације.

Законом о задругама[50] уређују се правни положај задруга, њихово оснивање, управљање и органи задруге, стицање и престанак статуса задругара, имовина и пословање задруге, фондови, расподела добити и покриће губитака у задругама, престанак задруге и друга питања значајна за положај и рад задруге.

Законом је уређено да социјалне задруге обављају различите делатности ради остварења социјалне, економске и радне укључености, као и задовољења других сродних потреба припадника угрожених друштвених група или ради задовољења општих интереса унутар локалне заједнице. Социјални циљеви социјалне задруге ближе се одређују задружним правилима. Социјалне задруге дужне су да најмање половину остварене добити, односно вишка прихода над расходима, које остварују обављањем делатности, улажу у унапређење и остваривање постављених социјалних циљева. Под припадницима угрожених друштвених група, у смислу овог закона, сматрају се лица која припадају друштвеним групама које се налазе у стању социјалне потребе у складу са законом који уређује област социјалне заштите и обезбеђивања социјалне сигурности грађана и законом који уређује забрану дискриминације.

У децембру је донет Закон о изменама и допунама закона о научноистраживачкој делатности[51] којим је, између осталог, омогућено доношење нове стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 10 го-

49 „Службени гласник РС“, број 112/15.
50 „Службени гласник РС“, број 112/15.
51 „Службени гласник РС“, број 112/15.

дина, рационализација мреже научноистраживачких организација, као и боља сарадња институција. Овим законом је утврђено да се приликом именовања чланова матичних научних области води рачуна о равномерној заступљености научних грана и дисциплина у оквиру научне области, као и о компетентности истраживача за научну област, грану и дисциплину за коју се образује матични научни одбор, као и о родној равноправности, што је новина која је од значаја са аспекта унапређења родне равноправности. Приликом именовања чланова Националног савета из реда представника организација које обављају научноистраживачку делатност води се рачуна о родној равноправности и равномерној заступљености свих шест научних области.

3. Опис стања у остваривању и заштити равноправности

На основу претходних годишњих извештаја Повереника за заштиту равноправности, може се констатовати да у Србији и даље не постоје обједињени подаци о појави дискриминације, иако је евидентно да је дискриминација раширена појава у свим областима друштвеног живота. Да би систем адекватно одговорио на појаву дискриминације, неопходно је да постоје подаци о врсти, облицима, основама, распрострањености дискриминације и други подаци свих органа и институција који се на различите начине баве спречавањем дискриминације. Евидентно је да постоји потреба за успостављањем јединственог централизованог система за прикупљање ових података. Непостојање података отежава праћење појаве дискриминације, ефеката примене законских инструмената за заштиту од дискриминације, као и посебних мера које се предузимају у циљу остваривања равноправности појединих маргинализованих друштвених група. Иако је Повереник за заштиту равноправности још 2011. препоручио успостављање јединственог и централизованог система прикупљања података релевантних за праћење појаве дискриминације и начина функционисања система правне заштите од дискриминације, као једног од кључних услова за ефикасну борбу против дискриминације и унапређења равноправности у друштву, тај систем још увек није успостављен.

Са циљем да пружимо увид у стање остваривања и заштите равноправности, у овом делу извештаја презентовани су извештаји и други релевантни документи међународних организација, а након тога су представљени резултати истраживања и извештаја домаћих институција и невладиних организација спроведених у току 2015. године. Опис стања у погледу остваривања и заштите равноправности употпуњен је кратким приказом кључних проблема у остваривању и заштите од дискриминације, на основу сазнања из поступака које је Повереник за заштиту равноправности спровео по притужбама, као и из других извора. Треба имати у виду да смо настојали да укључимо све доступне и релевантне изворе, али да сигурно постоји још извештаја и истраживања, како међународних тако и националних организација и институција, који нису укључени у редован годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности.

3.1. Извештаји ЕУ, међународних организација и уговорних тела

Помаци које Република Србија чини на плану спречавања и сузбијања дискриминације су видљиви, али и даље постоји потреба за дубљим и активнијим деловањем у овој области, што потврђују извештаји Европске уније, међународних организација и уговорних тела.

У Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије у процесу европских интеграција у 2015. наведено је да у пуној мери треба обезбедити промовисање и заштиту права најрањивијих и највише дискриминисаних група, укључујући жене, ЛГБТ популацију, особе са инвалидитетом и особе које живе са ХИВ-ом/сидом, и делотворно спроводити истраге, гоњење и кажњавање за кривична дела мотивисана мржњом.[52] Потребно је ојачати напоре усмерене ка побољшању тешких услова живота и борбу против дискриминације Рома и побољшати координацију Владе у оквиру политике интеграције Рома. Посебно је указано да треба уложити додатне напоре како би се осигурало да се деца непријављених родитеља одмах региструју, да је неопходно обезбедити поштовање међународних стандарда у принудним исељењима и пресељењима, а легализација неформалних ромских насеља треба да се посматра као начин којим се омогућава уређивање тих насеља и њихова обухваћеност урбанистичким планирањем. Поред тога, потребни су додатни асистенти у настави и здравствени медијатори да би се решило питање високе стопе напуштања школе међу ромском децом, као и слаб приступ здравственој заштити.

У извештају се од Србије захтева да делотворније спроведе оквир за борбу против дискриминације, промовише једнакост и обезбеди интеграцију мањина, као и особа које припадају најрањивијим групама. Како је наведено, законодавство Србије о забрани дискриминације генерално је у складу са европским стандардима, али је додатно усклађивање потребно нарочито у погледу обима изузетака од начела једнаког поступања, дефинисања посредне дискриминације и обавезе разумног прилагођавања за запослене са инвалидитетом.[53] Наведено је да треба спровести Акциони план за Стратегију за борбу против дискриминације, да је Повереник за заштиту равноправности наставио са подизањем свести и промовисањем механизама заштите од дискриминације, али да још увек нема адекватне просторије за рад, те да је потребно оснажити капацитете Повереника. У извештају је указано да третман особа са менталним инвалидитетом у институцијама, као и поступак лишавања пословне

52 Извештај је доступан на: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godinji_izvestaj_15_final.pdf.

53 Поновљен захтев из претходног годишњег извештаја ЕК о напретку Србије.

способности особа са психосоцијалним и интелектуалним тешкоћама треба ускладити са међународним стандардима, на шта је и Повереник за заштиту равноправности указивао у својим претходним извештајима.

Похваљене су поједине активности са циљем промовисања права ЛГБТ особа, међу којима догађаји у којима је домаћин била Народна скупштина, обуке за полицијске службенике за рад са жртвама транс и хомофобичног насиља, учешће Србије и потписивање заједничке изјаве министара региона на ИДАХО форуму у Црној Гори, као и Поворка поноса која је одржана у Београду 20. септембра 2015, другу годину заредом без већих инцидената. Међутим, истакнуто је да се ЛГБТ особе и активисти и даље често суочавају са говором мржње и претњама, а у неким случајевима и са физичким насиљем, а не постоје централизовани званични подаци о броју кривичних дела мотивисаних хомофобијом и трансфобијом. У извештају је наведено да је потребна већа политичка посвећеност унапређењу културе поштовања ЛГБТ особа и обезбеђивању забране дискриминације на послу, у сектору здравства и у систему образовања. Такође, потребно је укинути школске уџбенике који садрже дискриминаторне садржаје и уредити поступак правног признавања последица промене пола.

Европска комисија је у септембру дала позитивно мишљење о Нацрту акционог плана за преговарачко поглавље 23[54] којим су дефинисане мере и рокови за реформе које Србија намерава да предузме у области правосуђа, основних права и борбе против корупције у циљу хармонизације и стандардизације са прописима и стандардима Европске уније. У овом документу, између осталог је наведено да је Повереник за заштиту равноправности својим посвећеним радом довео до значајног повећања свести о дискриминацији и да је јачање његових капацитета у наредном периоду неопходно у циљу даљег унапређења заштите и превенције од дискриминације.[55] Поред тога, Акционим планом су предвиђене измене и допуне Кривичног законика у 2016. у делу који се односи на допуну кривичног дела повреда равноправности из члана 128. и то тако да се ово дело може извршити ако се због сексуалне оријентације или родног идентитета неком лицу ограниче или ускрате права човека и грађанина.[56]

---

54 Финална верзија доступна на сајту Министарства правде Републике Србије, http://www.mpravde.gov.rs/tekst/9849/finalna-verzija-akcionog-plana-za-pregovaranje-poglavlja-23-koja-je-usaglasena-sa-poslednjim-preporukama-i-potvrdjena-od-strane-evropske-komisije--u-briselu-.php.

55 Тачка 3.6.1.11. Јачање капацитета Повереника за заштиту равноправности у складу са постојећом систематизацијом радних места. Континуирано, почиње од првог квартала 2016.

56 Поред тога, акционим планом су предвиђене и заједничке обуке за судије, јавне тужиоце и полицијске службенике у циљу унапређења знања и вештина неопходних за ефикасно гоњење злочина из мржње и др.

У новембру је Комитет за људска права УН разматрао Трећи периодични извештај Републике Србије о примени Међународног пакта о грађанским и политичким правима. У делу извештаја који се односи на недискриминацију наведени су статистички подаци о раду Повереника за заштиту равноправности од успостављања институције 2010, а област рада и запошљавања наведена је као област у којој се најчешће појављује дискриминација.

У Извештају Високог комесара УН за људска права Комитету за људска права о дискриминацији и насиљу против појединки и појединаца заснованим на сексуалној оријентацији и родном идентитету[57] Србија је сврстана у групу земаља у којој су од 2011. учињени позитивни помаци усвајањем нових или ревизијом постојећих закона који санкционишу злочине из мржње, као и предузимањем других мера којима се спречавају хомофобични и трансфобични напади и насиље. Комесар истиче да је Србија међу земљама које су усвојиле приручнике и спровеле обуке за припаднике полиције, наставно особље и друге јавне службенике у овој области, као и оним које су спровеле националне кампање у циљу сузбијања хомофобије и трансфобије.

У Закључним запажањима на други периодични извештај Србије о примени Конвенције против мучења (тортуре) и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, Комитет УН против тортуре позвао је Србију да јавно осуди претње и нападе на бранитеље и бранитељке људских права, новинаре и новинарке, ЛГБТ особе и припаднике и припаднице ромске популације, да се суздржи, кроз деловање или пропуштање, од подржавања таквих напада, као и да осигура брзу, детаљну и делотворну истрагу у свим случајевима претњи и напада на ове групе, гарантујући да се нападачи осуде и казне у складу са озбиљношћу напада.[58] Поред тога, Комитет против тортуре налаже држави да спроведе мере подизања свести како би искоренила предрасуде и стереотипе, као и да усвоји политике за борбу против злочина из мржње и дискриминације, посебно на основу сексуалне оријентације, родног идентитета и етничког порекла.

У Женеви су у септембру 2015. представљени алтернативни извештаји о примени Конвенције о правима особа са инвалидитетом Комитету за права особа са инвалидитетом, које су поднеле коалиција организација које раде на пољу заштите права особа са инвалидитетом у Србији,[59] Иницијатива

57 Документ Генералне скупштине A/HRC/29/23 од 4. маја 2015, доступан на енглеском језику на: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/29/23&referer=/english/&Lang=E.

58 Документ је доступан на сајту Високог комесара УН за људска права, на: http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/112/60/PDF/G1511260.pdf?OpenElement.

59 Национална организација особа са инвалидитетом (НООИС) коју чини мрежа од 15 организација на националном нивоу, Центар за самостални живот особа са инвали-

за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Disability Council International и Заштитник грађана.[60]

Алтернативни извештаји су поднети комитету на Иницијални извештај о спровођењу Конвенције о правима особа са инвалидитетом у Републици Србији из 2012,[61] након чега је у октобру 2015. Комитет за права особа са инвалидитетом упутио Влади Републике Србије листу питања,[62] која ће бити разматрана крајем марта 2016, уз учешће представника цивилног друштва. Комитет је тражио достављање информације о дефиницији дискриминације на основу инвалидитета, као и о процедурама заштите и прописаним санкцијама. Поред тога, затражене су информације о разумном прилагођавању за особе са инвалидитетом, као и о посебним мерама за спречавање дискриминације особа са инвалидитетом, посебно у вези са Законом о запошљавању и осигурању за случај незапослености и Законом о основама система образовања и васпитања. У вези са положајем жена са инвалидитетом, затражене су информације о правним мерама, укључујући одредбе кривичног права, којима се жене и девојке са инвалидитетом штите од сексуалног злостављања и насиља и којима се гарантују њихове шансе за једнако учешће на тржишту рада.

Република Србија је крајем фебруара доставила Европском комитету за социјална права Савета Европе четврти периодични извештај о примени одредаба Ревидиране европске социјалне повеље (РЕСП),[63] који се односио на тематску групу „Деца, жене и мигранти".[64] Комитет је након разматрања извештаја

дитетом Србије и Центар за оријентацију друштва – регионални центар за надгледање права особа са инвалидитетом у Европи.

60 Извештаји доступни на: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=SRB&Lang=EN

61 Доступно на http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/konvencije/inicijalni_izvestaj_na_srpskom_jeziku.pdf.

62 Листа питања се односи на Иницијални извештај о спровођењу Конвенције о правима особа са инвалидитетом, који је држава поднела 2012. године. Документ је на енглеском језику доступан на: http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/226/45/PDF/G1522645.pdf?OpenElement.

63 У обимном извештају, између осталог, наводи се да у Србији, након измена у законодавству 2013. године, не застаревају сексуални деликти према деци (Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, „Службени гласник РС", број 32/2013). Извештај је доступан на енглеском језику на: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680488938.

64 Извештај о примени РЕСП за период 1. јануар 2010 – 31. децембар 2013. године у односу на право деце и омладине на заштиту, право запослених жена на заштиту материнства, право породице на социјалну, правну и економску заштиту, право деце и омладине на социјалну, законску и економску заштиту и право радника мигранта и њихових породица на заштиту и помоћ.

усвојио закључке на заседању 4. децембра 2015[65] и утврдио неусклађеност у примени неколико одредаба РЕСП.[66] Комитет је указао да је трајање дневног и недељног радног времена за раднике млађе од 16 година неоправдано дуго, позвао је Србију да пружи додатне информације у вези са применом одредбе која се односи на право породице на социјалну, правну и економску заштиту а констатовао је да није обезбеђена једнака подршка из области породичне заштите за стране држављане. Комитет је закључио да стање у Србији није у складу са одредбама о праву деце и омладине на социјалну, законску и економску заштиту јер физичко кажњавање деце у породици и у институцијама није експлицитно забрањено законима. Неусклађеност је утврђена и у односу на права радника мигранта и њихових породица на заштиту с обзиром на то да члановима породице радника мигранта није гарантовано самостално право да остану у земљи након остваривања права на поновно окупљање породице, а радник мигрант може бити избачен из земље уколико су разлози останка другачији од оних због којих се изјаснио да борави у Србији.

За већи број одредаба РЕСП у односу на које је одлучивао, Комитет је од Србије захтевао додатне информације како би могао да утврди да ли је стање у земљи у складу с тим одредбама, док је за остале утврдио усклађеност.[67]

Извештај о примени одредаба из тематске групе „Запошљавање, обуке и једнаке могућности“[68] РЕСП, Србија је требало да достави до краја октобра 2015. године. Извештај је између осталог требало да укључи и информације у вези са применом закључака Европског комитета за социјална права за 2014. који се односе на тематску групу „Права из радног односа“. У Закључцима о испуњењу одређених обавеза из Повеље за 2014. за Србију који су објављени у јануару 2015, утврђена је неусаглашеност стања у односу на одредбе РЕСП које се односе на отказни рок у случају престанка радног односа, ако запослени не остварује резултате рада или нема потребна знања и способности за обављање послова на којима ради, затим у погледу права на организовање, у односу на цензус који је постављен да би се оформило удружење послодаваца, као и у погледу права запослених на штрајк у делу

65 Извештај је доступан на енглеском језику на: http://www.coe.int/en/web/turin-european-social-charter/coming-events/-/asset_publisher/aRI58gE6clPz/content/conclusions-2015-to-be-published-on-27-january.

66 Члан 7. став 4, члан 16, члан 17. став 1, члан 19. ст. 6, 8. и 10.

67 Текст Повеље је доступан на: http://www.socijalnoekonomskisavet.rs/doc/revidirana_evropska_socijalna_povelja.pdf.

68 Право на рад, на професионалну оријентацију, професионалну обуку, право особа са инвалидитетом на независност, социјалну интеграцију и учешће у животу заједнице, право на уносан посао на територији друге стране уговорнице, право на једнаке могућности и једнак третман у питањима запошљавања и рада без дискриминације по основу пола, право на заштиту у случајевима престанка радног односа и право радника на заштиту њихових потраживања у случају несолвентности послодавца.

који се тиче минимума процеса рада у делатностима од општег интереса. У погледу 11 питања Комитет није могао да донесе закључак због недостатка информација, те је констатовао да је Србија прекршила обавезу извештавања ускраћивањем информација о одређеним питањима.

На заседању у јануару 2015. објављен је и први Посебан извештај о одредбама Повеље које Србија није прихватила,[69] након састанка са представницима релевантних институција у Београду, у новембру 2014. године. Извештај се односи на неприхваћене одредбе тематске групе „Права из радног односа".[70] У односу на права радника са породичним обавезама на једнаке могућности и једнак третман, Србија је добила генерално позитивну оцену с обзиром на то да постоји правни оквир за једнаке могућности и спречавање дискриминације. Међутим, Комитет ће захтевати ближе информације о одсуству са рада ради неге детета, социјалном осигурању и правима из пензијског осигурања. На основу података из праксе судова, Комитет је закључио да највише неусклађености постоји у вези са ограниченим накнадама по основу престанка радног односа и недостатком адекватних механизама заштите.

Комесар Савета Европе за људска права Нилс Муижниекс посетио је Србију у периоду од 16. до 20. марта 2015. године. У извештају о посети[71] указао је на лошу позицију присилно расељених особа, недовољан и неадекватан приступ квалитетном образовању и становању за Роме, лош положај особа са инвалидитетом а посебно особа са психосоцијалним и интелектуалним инвалидитетом, укључујући и децу, који су смештени у институције социјалне заштите, велики број особа са инвалидитетом који су лишени пословне способности и незадовољавајући положај жена, које су и даље дискриминисане у многим областима, посебно у запошљавању, као и насиље над женама.

Комитет министара Савета Европе усвојио је у јулу 2015. Резолуцију CM/ResCMN(2015)8 о примени Оквирне конвенције за заштиту националних мањина у Србији.[72] Као позитивни развојни трендови наведено је да је Србија наставила да јача законске одредбе које регулишу остваривање

---

69 Република Србија је као потписница Европске социјалне повеље (ЕСП) обавезна да доставља периодичне извештаје о поштовању одредаба Повеље. Профил Србије у вези са применом РЕСП је доступан на страници: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680483170.

70 Она обухвата сегменте права на правичне услове рада, права на професионалну обуку, права радника мигранта и њихових породица на заштиту и помоћ, права радника са породичним обавезама на једнаке могућности и једнак третман и права на становање.

71 Савет Европе, Комесар за људска права, Извештај о посети Србији 16–20. марта 2015. године, доступно на: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2331051&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864.

72 Документ је доступан на: http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/nacionalne-manjine2/multilateralni-ugovori/okvirna-konvencija/treci-ciklus.

права националних мањина, да је дошло до значајног институционалног развоја и да су власти учиниле велике напоре на развијању свеобухватних политика за подстицање једнаких могућности за Роме, посебно у вези са активностима предузетим за решавање проблема у прибављању личних докумената. Комитет је изразио забринутост због недовољно развијених међуетничких односа, непостојања свеобухватног и стратешког приступа интеграцији националних мањина и непостојања свеобухватних података о равноправности, што отежава осмишљавање циљаних и делотворних политика за превазилажење дискриминације националних мањина. Наведено је да Повереник за заштиту равноправности још увек нема услове да запосли довољно особља, као и да шира јавност не разуме у довољној мери законодавство о забрани дискриминације. Комитет је препоручио Србији да оконча принудна исељења и настави са напорима да уведе у национално право одредбе којима се гарантује право на адекватно становање и без принудних исељења, да хитно размотри приступ Рома здравственој заштити, да настави са напорима за елиминисање сегрегације ромске деце у образовању и без одлагања осмисли мере за повећање приступа инклузивном образовању и побољша исходе образовања за ромску децу. Поред тога, препоручено је подстицање делотворног учешћа националних мањина, укључујући и оне бројчано мање, у изборни процес и предузимање мера у вези са недовољном заступљеношћу националних мањина у државној управи, нарочито на републичком нивоу. Србија је позвана да настави са напорима за формирање мултиетничких полицијских снага и за ревидирање Закона о националним саветима националних мањина, уз сталне консултације са представницима свих мањина и цивилног друштва, како би се обезбедило делотворно учешће припадника националних мањина у свим питањима која их се тичу.

У извештајима водећих међународних организација за заштиту људских права Human Rights Watch (HRW) и Amnesty International (AI) у 2015. о Србији се углавном говори у контексту избегличке кризе и међународних обавеза државе у вези са поштовањем права миграната. Медији у Србији су пренели вест да је заменица директора за Европу AI у разговору са државним секретаром МУП-а Србије у октобру истакла да „иако је жариште миграционе кризе у земљама Европске уније, Србија је демонстрирала највећу ефикасност у третману миграната у региону, што AI, као међународна невладина организација која штити људска права, посебно вреднује".[73] Међутим, на интернет сајту ове организације налазе се текстови и извештаји који су у супротности са овом изјавом. Извештај из јула 2015. под називом „Граничне земље Европе – повреде права миграната и избеглица у Македонији, Србији

73 „Амнести: Србија демонстрирала највећу ефикасност", РТС, 23. октобар 2015. године, доступно на: http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/2080819/Amnesti%3A+Srbija+demonstrirala+najve%C4%87u+efikasnost.html.

и Мађарској“[74] заснива се на преко стотину интервјуа са мигрантима који су прошли кроз ове три земље и указује на повреде људских права миграната у периоду од јула 2014. до марта 2015. године. Основне повреде права које се наводе су неадекватан третман, насиље и „рекетирање“, као и насилна одвраћања од пограничних полицијских служби, а као основни системски проблеми наведени су неусклађеност прописа о азилу са међународним стандардима, те недоследна примена и нефункционални системи азила.[75]

На одређене проблеме указао је и HRW, који је у периоду између новембра 2014. и јануара 2015. интервјуисао 81 тражиоца азила, укључујући 18 деце на различитим локацијама у Србији и Македонији[76] и утврдио већи број повреда права.

У извештају AI из априла 2015, три године након принудног исељења више од стотину ромских породица из неформалног насеља код „Белвила“, указано је на неуспех пројекта Европске комисије да за ове породице обезбеди адекватан смештај, па већина ових породица и даље живи у расно сегрегисаним металним контејнерима, а око 50 породица можда никада неће ни бити адекватно смештено.[77]

УНИЦЕФ у Србији је у марту 2015. објавио коначни извештај о праћењу стања и положаја жена и деце у Србији за 2014. – MICS 2014.[78] Истраживања показују да упркос чињеници да је у Србији основно образовање обавезно и бесплатно, постоји разлика у писмености у односу на различите групе жена. Од жена које немају образовање писмено је само 15%, док је међу женама које имају основно образовање писмено 88%. Око 80% младих жена у ромским насељима је писмено, а велике разлике постоје и у односу на имовно стање – 51% младих жена које живе у најсиромашнијим домаћинствима је писмено, у поређењу са 98% жена које живе у најбогатијим домаћинствима. Поред тога, забрињавајући податак је да само 69% деце из ромских насеља

74 Извештај доступан на енглеском језику на: https://www.amnesty.org/en/documents/eur70/1579/2015/en/.

75 Исто, страна 6.

76 Доступно на: https://www.hrw.org/news/2015/04/15/serbia-police-abusing-migrants-asylum-seekers.

77 Текст је на енглеском језику доступан на: https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/04/serbia-forcibly-evicted-roma-still-awaiting-resettlement-despite-eu-millions/.

78 Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Коначни извештај, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ, Београд 2015, Публикација је доступна на: https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS5/Central%20and%20Eastern%20Europe%20and%20the%20Commonwealth%20of%20Independent%20States/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2014/Final/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202014%20MICS_Serbian.pdf.

у Србији, која су узраста за полазак у основну школу, похађа први разред основне школе.

Истраживање показује да је чак 43% деце узраста 1–14 година било изложено барем једном виду психолошког или физичког кажњавања од чланова домаћинства у претходних месец дана, а у већини случајева се у домаћинствима користи комбинација насилних пракси дисциплиновања. Док је 39% деце било изложено психолошком, око је 17% било изложено физичком кажњавању, при чему су млађа деца више изложена неком виду физичког дисциплиновања него старија деца: у узрасту 1–2 године физички је било кажњавано 25% деце, а у узрасту 10–14 година 8%. По питању физичког кажњавања деце, најуочљивија разлика је да у домаћинствима у којима лице на које се води домаћинство нема образовање физички је кажњаван већи број деце (24%) него у домаћинствима у којима лице на које се води домаћинство има високо образовање (13%).

Резултати истраживања показују и да постоји проблем тзв. малолетничких бракова, посебно у ромској популацији, а који представљају повреде људских права, угрожавају развој девојчица и често доводе до раних трудноћа, незавршавања школе и друштвене изолације. Око 4% младих жена из опште популације старости 15–19 година тренутно је удато или је у ванбрачној заједници, док је у ромским насељима овај проценат далеко већи и износи чак 43%. Рана удаја је у директној вези са образовањем, у општој популацији је 35% жена са основним образовањем удато пре 18. године и мање од 1% жена са високим образовањем, док је у ромској популацији 57% жена старости 20–49 година удато пре напуњене 18. године, са сличним разликама према нивоу образовања.

Део овог истраживања односио се и на ставове жена о партнерском насиљу, а једно од питања било је да ли мужеви/партнери имају право да ударе или туку своје жене/партнерке из различитих разлога. У ромским насељима, 37% жена сматра да муж/партнер има право да удари или туче своју жену или партнерку из најмање једног од пет понуђених разлога, наспрам 4% жена из опште популације. Скоро једна од три жене из ромских насеља оправдава насиље у случајевима када жена занемари децу, а једна од пет жена оправдава насиље уколико жена покаже да је независна, нпр. изађе без његовог знања или се свађа с њим. Треба имати у виду да је оправдавање насиља чешће присутно код жена које живе у најсиромашнијим домаћинствима, као и код жена са ниским нивоом образовања.

3.1.1. Пракса Европског суда за људска права

У 2015. години Европски суд за људска права разматрао је постојање дискриминације у неколико занимљивих случајева.

Најзначајнија пресуда донета је у предмету *Идетоба и други против Грузије* (*Idetoba and Others v. Georgia*, представка бр. 73235/12, пресуда од 12. маја 2015), где је Европски суд први пут признао да злочин из мржње који је учињен према појединцима на основу њихове сексуалне оријентације доводи до кршења Европске конвенције, и то члана 3. (забрана тортуре), а у вези са чланом 14. (забрана дискриминације). Европски суд је нашао да држава нема дискрециono право у односу на обавезе које произлазе из члана 3. Европске конвенције, док члан 1. намеће обавезу државама да предузму позитивне мере како би осигурале да појединци, који се налазе под јурисдикцијом државе, буду заштићени од свих облика злостављања, укључујући злостављање које врше поред службених и приватна лица. Ове подразумева како превентивне мере, тако и предузимање делотворне истраге. Приликом испитивања наводног злостављања, државе имају обавезу да предузму све разумне мере како би испитале могуће дискриминаторне мотиве. Европски суд је посебно узео у обзир да су власти знале или да су могле знати за ризик који постоји по мирно окупљање ЛГБТ популације у овом случају. Суд је подвукао да третирање насиља и бруталности са дискриминаторном намером на исти начин као и случајева где нема овог мотива, значи игнорисање специфичне природе аката који посебно угрожавају људска права.[79] Ова пресуда шаље јасну поруку државама да имају обавезу да адекватно заштите ЛГБТ популацију од говора мржње и озбиљних претњи, као и од физичког злостављања које произлази из страха, стрепње и несигурности. Ово је други пут да је Европски суд нашао да третман заснован на мржњи према ЛГБТ популацији представља нехуман и понижавајући третман.[80]

У предмету *Олиари и други против Италије* (*Oliari and Others v. Italy,* представка бр. 18766/11 и 36030/11, пресуда од 21. јула 2015) Европски суд није расправљао о постојању дискриминације, али предмет заврeђује пажњу јер се ради о представки три хомосексуална пара која на основу италијанског законодавства нису имала могућност заснивања брака, нити регистрованог партнерства. Европски суд је у конкретном случају нашао да је дошло до повреде члана 8. Европске конвенције (право на приватност) јер тренутна

79 До истог закључка у односу на верски мотивисане нападе Европски суд је дошао и у случају *Милановић против Србије*, (*Milanovic v. Serbia*, представка бр. 44614/07, пресуда од 14. децембра 2010).

80 Први пут је то било 2012. године у предмету који се тицао злостављања затвореника који је био припадник сексуалне мањине (X. в. Туркеу, представка бр. 24626/09, пресуда од 9. октобра 2012).

правна заштита истополних партнера не обезбеђује суштинске потребе оних који се налазе у стабилној вези и није довољно поуздана. Европски суд је прихватио да би за истополне партнере, који се налазе у истој ситуацији као и подносиоци представке, најбољи начин правног признања биле грађанска заједница или регистровано партнерство. Европски суд је посебно нагласио да постоји тренд признавања истополних заједница у земљама чланицама Савета Европе (24 државе од укупно 47 чланица Савета Европе), као и да је Уставни суд Италије више пута инсистирао на таквој заштити и признању. Суд је узео у обзир и чињеницу да већина грађана у Италији подржава правно признање истополних заједница.

И положај особа које живе са ХИВ-ом поново се нашао пред Европским судом. Тако је у предмету против Грчке *(Martzaklis and Others v. Greece*, представка бр. 20378/13, пресуда од 9. јула 2015), суд разматрао услове у којима је 13 особа које живе са ХИВ-ом притворено у психијатријском делу затвора и утврдио да су ти услови били неадекватни, као и да су постојале бројне нерегуларности у вези са медицинским третманом. Тиме је узрокована физичка и психичка патња подносилаца представке, посебно због лоших санитарних услова, пренатрпаности ћелија и примања нових пацијената који су патили од заразних болести, а били смештени заједно са њима. Подносиоци представке су се посебно жалили на чињеницу да су били изложени „гетоизацији" у посебном крилу затворске болнице, као и да власти нису испитивале да ли ови услови одговарају њиховом здравственом стању. Европски суд је нагласио да су према националном законодавству особе које живе са ХИВ-ом имале право да буду пуштене кући, те да подносиоцима представке није омогућен правни лек на основу којег би могли да траже испитивање затворских услова или могућност ослобађања због здравственог стања, што је довело до кршења Европске конвенције.

Такође, Европски суд је у 2015. расправљао и о предметима у којима је различит третман заснован на традиционално укорењеним ставовима према одређеној групи. Још 1974. године Савет министара је увео помоћ за расељена лица, у виду издавања избегличке карте која им је омогућавала разне бенефиције, укључујући и помоћ у обезбеђењу становања. Деца и жене су могли бити регистровани само на основу избегличке карте њихових очева, односно мужева. С друге стране, деца и мужеви расељених жена били су изричито изузети од могућности да буду регистровани као расељена лица. У предмету *Вронтоу против Кипра* (*Vrountou v. Cyprus*, представка бр. 33631/06, пресуда од 1. октобра 2015), подноситељка представке је држављанка Кипра чија је мајка била избеглица од 1974. године. Она је 2002. тражила да јој се изда избегличка карта, на основу њеног избегличког статуса. Овај захтев је одбијен јер отац подноситељке представке није имао избеглички статус. Влада се бранила тиме да су 70-их година прошлог века мушкарци имали примарну

улогу хранитеља породице и да су деца расељених жена била зависна од нерасељених очева, а не од расељених мајки. Европски суд је пронашао да је у овом предмету дошло до кршења члана 14. Европске конвенције, заједно са чланом 1. Првог протокола (право на имовину) и члана 13. (права на делотворан правни лек). Европски суд је нагласио да сва деца имају сличне потребе, те да разликовање које је засновано на општим претпоставкама, традицијама и друштвеним ставовима нема довољно оправдања када је у питању различити третман заснован на полу, нити може бити оправдан потребом да се финансијска средства усмере према приоритетним групама.

У случајевима против Литваније (*Sidabras and Džiautas v. Lithuania*, представка бр. 55480/00 и 59330/00, пресуда од 27. јула 2004; *Rainys and Gasparavičius v. Lithuania*, представка бр. 70665/01 и 74345/01, пресуда од 7. априла 2005), бивши службеници КГБ-а (порески инспектор, тужилац и правник у приватној компанији за телекомуникације) отпуштени су на основу литванског Закона о КГБ-у из 1999. године, којим им је забрањено да конкуришу за запослење у јавном сектору и на више места у приватном сектору. Разматрајући чињенице овог случаја, Европски суд је нашао да су подносиоци представке били у другачијем положају од других лица у Литванији која нису радила за КГБ, као и да је забрана рада у приватном сектору значајно утицала на могућност стицања извора зараде, са очигледним последицама на уживање права на приватни живот. Европски суд је посебно нагласио да ограничење могућности проналаска посла у приватној компанији, због недостатка лојалности држави, не може бити оправдано на исти начин као и ограничења запослења у јавном сектору. И поред ових пресуда, закон о КГБ-у је остао на снази, због чега су лица поново поднела представку Европском суду. Тако је у случају *Сидабрас и други против Литваније* (*Sidabras and Others v. Lithuania,* представка бр. 50421/08, пресуда од 23. јуна 2015) Европски суд утврдио кршење Европске конвенције и то члана 14. (забрана дискриминације) у вези са чланом 8. (правом на приватност) у односу на трећег подносиоца представке, правника у приватној компанији за телекомуникације, који није могао да се запосли у приватном сектору ни након претходне пресуде суда. Европски суд је нашао да изричито позивање домаћег суда на Закон о КГБ-у због којег лице не може поново да се запосли као правник у приватној компанији за телекомуникације, одакле је 2000. године отпуштен, несумњиво доводи до дискриминације.

У *Кинђ против Португала* (*Qing v. Portugal*, представка бр. 69861/11, пресуда од 5. новембра 2015), подноситељка представке је кинеска држављанка удата за португалског држављанина, која живи и ради у Португалу. Она је притворена на годину и по дана у кривичном поступку у којем је оптужена за прање новца, фалсификовање и помагање у илегалној имиграцији. Одређен јој је притвор због основане сумње да је учинила дела за која се терети, а

која су део организованог криминала, због чега је постојала бојазан да ће утицати на истрагу или наставити криминалне активности ако буде пуштена на слободу. Такође је домаћи суд у више наврата узео у обзир да је она страна држављанка и да је велика вероватноћа да би пуштањем на слободу побегла из земље. Она се жалила на повреду члана 5. ст. 1. и 3. Европске конвенције (право на слободу и безбедност личности), тврдећи и да је одлука о њеном задржавању у притвору била дискриминаторна јер је заснована на њеном држављанству. Европски суд је узео у обзир да је у конкретном случају оптужено шесторо лица, припадника криминалне групе, од којих су петоро били кинески држављани. Од њих шесторо, троје је држано у притвору, док се троје лица бранило са слободе, од којих су двоје кинески држављани. Тиме је Европски суд закључио да подноситељка представке није доказала да је дискриминисана по основу свог држављанства. Међутим, чак и да се може претпоставити да је разлика направљена на основу држављанства подноситељке представке, Европски суд је нагласио да не може да игнорише посебне циљеве притварања и постојање релевантних основа који могу оправдати различит третман према подноситељки представке током трајања кривичног поступка. Европски суд је већ утврдио да опасност од бекства не може бити анализирана само на основу тежине запрећене казне, већ и у односу на друге релевантне факторе који могу или потврдити постојање опасности или довести до другачијег закључка. У те околности спадају процена карактера личности, њен морал, имовина, повезаност са државом у којој јој се суди, као и међународни контакти (видети *Bolech v. Switzerland*, представка бр. 30138/12, пресуда од 29. октобра 2013). Узевши у обзир тежину дела за коју се подноситељка представке теретила, њену повезаност са међународним криминалним групама и споразум између Португала и Кине којим се онемогућава изручење сопствених држављана, Европски суд је пронашао да није било повреде члана 14. у вези са чланом 5. став 1 тачка ц) Европске конвенције.

У предмету против Румуније (*Costel Gaciu v. Romania*, представка бр. 39633/10, пресуда од 23. јуна 2015) Европски суд је разматрао и „други статус“ који није изричито наведен у члану 14. Европске конвенције. Наиме, подносилац представке је ухапшен и држан у притвору, заједно са још три притвореника, у малој ћелији у којој није било прозора ни вентилације, а није имао ни приступ води, док је тоалет могао да користи по дневном програму. Поред лоших затворских услова, подносилац представке се жалио и на чињеницу да му није омогућена посета брачног друга током трајања притвора (годину и десет месеци) и то само на основу чињенице да није осуђен. Према домаћем праву, лице против кога се води преткривични поступак нема право на посете брачног друга, без обзира на дужину трајања притвора, за разлику од затвореника који имају то право. Он је посебно тврдио да овакав третман није оправдан и да је он, чија кривица још увек није утврђена, изложен тежој мери од оног који је осуђен. Такође,

тврдио је да је због ове забране његов брак окончан, што му је нанело значајну патњу, посебно имајући у виду да има двоје деце. Европски суд је разматрајући чињенице овог случаја пошао од тога да се боравак у притвору може сматрати као стављање појединца у различиту правну ситуацију, чиме се утиче на његове личне околности и постојање, што се може подвести под „други статус" из члана 14. Европске конвенције. Међутим, да би се утврдило постојање дискриминације, неопходно је испитати да ли се притвореници и затвореници налазе у истоветној ситуацији, што не значи да извесне разлике које постоје код различитих група које су лишене слободе онемогућавају примену овог члана. По Европском суду, довољно је да лице покаже да се налазило у сличној ситуацији са другима који су различито третирани, због чега је Европски суд прихватио да су ово две аналогне групе. Европски суд је узео у обзир да више од половине држава уговорница признаје брачне посете притвореницима, као и да многобројни међународни стандарди указују на постојање обавезе да им се омогући посета. Ова мера се примењује на све притворенике и нема индивидуални карактер, као што у конкретном случају злочин за који је лице оптужено није имало везе са његовом породицом, нити је његова супруга била сведок, нити је домаћи суд поседовао било какве информације да је она умешана у кривичне активности. Из тог разлога, Европски суд није нашао да постоји посебан разлог да се подносиоцу поредставке онемогући брачна посета. Суд је посебно указао на чињеницу да се Влада бранила постојањем законске норме, без објашњења зашто је ово ограничење било неопходно и оправдано у конкретном предмету, те је поступала дискриминаторно, због чега је дошло до повреде члана 14. у вези са чланом 8. Европске конвенције.

У предмету *Перинцек против Швајцарске* (*Perinçek v. Switzerland*, представка бр. 27510/08, пресуда Великог већа од 15. октобра 2015) поставило се питање кривичне осуде турског политичара, који је јавно изјавио да масовна депортација и масакр којем су изложени Јермени током Отоманског царства не може да се сматра геноцидом. Швајцарски судови су сматрали да су мотиви за ову изјаву били расистички и националистички, те да ова изјава није допринела историјској дебати. Подносилац представке је сматрао да је његова осуда довела до повреде члана 10. (слободе изражавања). Европски суд је закључио да није било неопходно у демократском друштву да се подносилац представке кривично осуди како би се заштитила права јерменске заједнице. Суд је посебно узео у обзир следеће чињенице: ова изјава није позивала на мржњу и нетолеранцију, контекст у којем је изјављена није означен као изазивање тензије или посебног историјског тона у Швајцарској, не може се узети да изјаве утичу на достојанство чланова јерменске заједнице до мере која захтева озбиљан кривични одговор, а швајцарски судови цензуришу подносиоца представке само због изношења мишљења који је различито од мишљења већинског становишта у Швајцарској поводом овог питања.

Коначно, у *Делфи АС против Естоније* (*Delfi AS v. Estonia,* представка бр. 64569/09, пресуда Великог већа од 16. јуна 2015) Европски суд је први пут испитивао одговорност за коментаре корисника на интернет порталу. Фирма подносиоца представке, која ставља вести на портал из комерцијалних разлога, жалила се да није одговорна за увредљиве коментаре које су оставили читаоци на један чланак. На захтев правника те компаније, коментари су уклоњени након шест недеља. Европски суд је нашао да осуда фирме подносиоца представке није довела до кршења члана 10. Европске конвенције. Суд је узео у обзир да је већина спорних коментара идентификованих и анонимних корисника била такве природе да се може сматрати незаконитим говором. Суд је признао да када коментаре на интернет порталима остављају трећа лица и када они представљају директну претњу по физички интегритет појединаца, може доћи до одговорности државе уговорнице Европске конвенције када она не предузме мере да уклони јасно незаконите коментаре без одлагања, чак и без обавештења жртве или треће стране. Узимајући у обзир све наведене критеријуме, посебно екстремну природу коментара, чињеницу да су коментари постављени на професионалном сајту, као и недовољност мера да се коментари уклоне без одлагања, довели су до говора мржње и говора којим се изазива насиље.

3.2. Извештаји и истраживања домаћих институција и организација

Влада Републике Србије усвојила је у априлу Други и трећи периодични извештај о примени Конвенције о правима детета који садржи и информације о примени оба протокола уз ову конвенцију и поднела га Комитету за права детета са закашњењем.[81] У овом извештају је наведено да је Панел младих Повереника за заштиту равноправности „Истеривачи дискриминације“ основан током 2012, чиме је деци омогућено да изразе своје мишљење о појави и узроцима дискриминације, као и да предложе програме и активности за које сматрају да би постигле највише ефеката код младих. У извештају се наводи и да је Повереник 2013. припремио Посебан извештај о дискриминацији деце, према којем су дискриминацији најчешће изложена деца ромске националне мањине и деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, да је до дискриминације најчешће долазило у предшколским установама и школама, најчешће из разлога непредузимања адекватних превентивних мера и изостанка правовремене реакције одговорних лица у ситуацијама када је до дискриминације већ дошло, као и да су ромска деца чешће жртве дискриминаторног вршњачког поступања, а да се деца са сметњама у развоју и инвалидитетом налазе у неповољнијој позицији у процесу деинституционализације.

81 Извештај је доступан на: http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/konvencije/drugi_i_treci_periodicni_izvestaj_o_primeni_KPD_srb.pdf.

Током октобра – месеца борбе против дигиталног насиља, као одговор на забрињавајући број младих људи који су се суочили или се суочавају са дигиталним насиљем, активирана је СОС платформа за помоћ жртвама дигиталног насиља. Апликација је настала у оквиру пројекта *Превенција дигиталног насиља*, који у партнерству реализују УНИЦЕФ, Министарство просвете, науке и технолошког развоја и компанија Теленор. Доступна је на Фејсбук страници „Бирај речи – хејт спречи" и омогућава и жртвама и сведоцима да насиље пријаве и спрече у реалном времену, у тренутку када се дешава.[82] У оквиру пројекта је спроведено истраживање[83] које је показало да је чак 84% средњошколаца бар једном у току претходне године изложило себе неком од ризика на интернету. Две трећине испитаних средњошколаца били су жртве неког облика дигиталног насиља, док се 30% нашло у улози сведока дигиталног насиља. Само један одсто је затражило помоћ одраслих у школи, а много више их се обратило за помоћ својим вршњацима. Узнемиравање на друштвеним мрежама доживело је 18% основаца и 17% средњошколаца, а у улози жртве снимања мобилним телефоном или камером нашло се 12% ученика средњих и 9% ученика основних школа. Веома је забрињавајуће да је чак 15% испитаних средњошколаца прихватило да се састане са особом коју су упознале преко интернета.

Евалуација имплементације Националне стратегије о старењу Републике Србије за период 2006–2015[84] показала је да је одређен напредак постигнут, али да је процес имплементације текао спорије него што се очекивало и него што је испланирано. Између осталог, евалуација је показала да старијим женама није омогућено учешће у раду институција јавне власти у адекватној мери, да су несразмерно оптерећене обавезама неге болесних и немоћних чланова породице и генерално несразмерно оптерећене кућним пословима и много чешће жртве насиља у породици. Такође, положај старијих жена на селу је изразито угрожен с обзиром на недостатке пензијског система у односу на пољопривреднице.

Канцеларија за људска и мањинска права објавила је Анализу о функционисању савета за међунационалне односе,[85] као механизама који омогућавају учешће националних мањина у јавним пословима, основаним у

82 Више информација на: http://www.unicef.rs/novosti/sos-aplikacija-za-podrsku-zrtvama-digitalnog-nasilja-599.html.

83 На узорку од 3876 ученика, 1379 наставника и 3078 родитеља.

84 Републички завод за социјалну заштиту, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, UNFPA, UNDESA (2015), доступна на енглеском језику на: http://rs.one.un.org/content/dam/unct/serbia/docs/Publications/FINAL_Evaluation_of_the_National_Strategy_on_Ageing.pdf.

85 Публикација је доступна на: http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/nacionalne_manjine/Analiza_SMO_2015.pdf.

национално мешовитим јединицама локалне самоуправе. У анализи се наводи да су према критеријумима установљеним законом 72 јединице локалне самоуправе национално мешовите и имају обавезу да оснују савет за међунационалне односе, а да су акте којима је основан савет донела представничка тела у само 53 локалне самоуправе. Штавише, иако су у овим локалним самоуправама основана самостална радна тела за међунационалне односе, та тела или нису активна или се њихови чланови ретко састају и само спорадично разматрају разна питања у вези са равноправношћу. У истраживању је наведено да савети у национално мешовитим јединицама локалне самоуправе још нису постали тела која би у пуној мери доприносила остваривању, заштити и унапређивању националне равноправности и међуетничком дијалогу на локалном нивоу, а добијене информације показују да пракса није једнообразна и да су савети разматрали и питања која се не би могла сврстати у питања остваривања националне равноправности. Како се наводи, узроке за то треба тражити у недовољно јасном законском одређењу појма „остваривање, заштита и унапређивање националне равноправности", те би прецизнијим дефинисањем тог појма локалне самоуправе биле у могућности да актима о оснивању савета ближе уреде његов делокруг рада, што би савету давало могућност да постане компетентно тело за вођење политике националне равноправности на локалном нивоу.

Заштитник грађана је објавио публикацију *Превенција и заштита деце од сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања* коју чине изабране препоруке, мишљења и иницијативе за измене прописа Заштитника грађана са текстом Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања.[86] У овој публикацији, која је намењена свим професионалцима који раде са децом и за децу, истакнуто је да постојећи систем заштите детета од сексуалног злостављања у Србији не располаже ефикасним механизмима превенције сексуалног злостављања и заштите детета у случају сексуалног злостављања без обзира где се оно догађа. Стручна лица која поступају у заштити деце и лица која раде са децом често немају довољна знања о сексуалном насиљу над децом, његовој распрострањености, специфичностима положаја детета жртве, препознавању сексуалног насиља и манифестацији сексуалног злостављања и мерама заштите. Поред тога, како је наведено у истраживању, њихово поступање понекад је оптерећено предрасудама и стереотипима у односу на оно што деца говоре, посебно у случајевима сексуалног злостављања и искоришћавања деце из маргинализованих група, када су нарочито изражене предрасуде о „традицији", „култури", „навикама" и „обрасцима понашања" – што изузетно негативно утиче на правилност процена и квалитет услуга и мера које се

86 Заштитник грађана, доступно на: http://www.ombudsman.pravadeteta.com/attachments/394_publikacija%20Lanzarot%20pdf.pdf.

ради заштите детета предузимају. Наведено је и да све ово води игнорисању патње детета, а занемаривање стручних мишљења која указују на сексуално злостављање, одсуство мера заштите и мера усмерених ка опоравку детета, па и одржавање сексуалног насиља над дететом, чиме надлежни органи, уместо пружалаца заштите, постају институционални злостављачи детета.

Заштитник грађана је поднео УН Комитету за права особа са инвалидитетом извештај о примени Конвенције о правима особа са инвалидитетом,[87] у којем је наведено да је у Србији остварен известан напредак у побољшању положаја особа са инвалидитетом, али да и даље остају сложени проблеми који онемогућавају особе са инвалидитетом да уживају гарантована права. Указано је да су особе са менталним инвалидитетом у веома лошем положају, да су у великом броју смештене у институције јер нису развијене услуге у заједници које би им омогућиле остваривање права на живот у заједници. Подршка која је особама са инвалидитетом делимично доступна кроз систем образовања, социјалне и здравствене заштите није довољна за отклањање препрека које постоје у образовању, рехабилитацији, запошљавању и самосталном животу особа са инвалидитетом.

Заштитник грађана наводи да је неприступачност јавних зграда и даље веома велики проблем који онемогућава особе са инвалидитетом да остварују своја права. Поред тога, указано је да нема јасне одлуке ни јасног плана имплементације процеса деинституционализације особа са инвалидитетом које су у институцијама социјалне и здравствене заштите, као и да постоје проблеми у примени прописа о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом.

У сарадњи са Удружењем за ревизију приступачности, Заштитник грађана израдио је интерактивну „Мапу приступачности“ која треба да омогући увид у реално стање приступачности на подручју Србије.[88] База укључује податке о приступачности стајалиштима јавног превоза, јавним паркинг местима резервисаним за особе са инвалидитетом, пешачким прелазима и јавним објектима у надлежности јединица локалне самоуправе, као и објектима електропривреде. Локалне самоуправе, невладине организације и грађани позвани су да се укључе у прикупљање што већег броја података за ову интерактивну мапу, чији се садржај, у складу са променама на терену, непрекидно мења и допуњава.

Заштитник грађана је у децембру објавио Декларацију о заштити и промовисању права избеглица и миграната коју су потписали представници

87 Доступно на: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=SRB&Lang=EN.

88 Доступно на: http://mapapristupacnosti.rs/.

омбудсмана/националних институција за заштиту људских права на конференцији *Омбудсмани/националне институције за заштиту људских права: изазови за људска права у условима избегличке/миграторске кризе* одржаној 23–24. новембра у Београду. Позивајући се на начела поштовања људских права избеглица и мигранта, обезбеђивање несметаног приступа процедури тражења азила, заштите права кроз прекограничну сарадњу, спречавања нечовечног и понижавајућег поступања, јачања мера интеграције и спајање породица, промовисања и заштите економских и социјалних права и обезбеђивања мера заштите за рањиве групе, омбудсмани су увидели потребу да своја настојања усмере ка заштити и промоцији права мигранта и избеглица у складу с међународним и регионалним стандардима људских права.[89]

Покрајински заштитник грађана Аутономне Покрајине Војводине спровео је ново истраживање о положају жена у националним саветима националних мањина, односно њиховом учешћу у раду националних савета, у намери да покаже колико је након последњих избора за чланове националних савета испоштована законска обавеза кандидовања 30% жена на листама и колико њих је заиста изабрано у национални савет. Ово истраживање је указало, слично као и претходна два истраживања о положају жена у националним саветима, на потребу промовисања жена на местима одлучивања.[90] Подаци показују да је након избора у октобру 2014. у чланству националних савета било 106 жена, осам више него у претходном периоду, односно нешто више од трећине. Од 106 жена у националним саветима, 61 има високу стручну спрему (око 60%), док је у случају мушкараца тај проценат око 50, односно, од 205, њих 109 има високу стручну спрему. Дошло је до повећања броја жена на месту председница у односу на претходни период, када је само једна жена била на челу националног савета. Сада су на челу националног савета две жене. На месту потпредседника савета је 15 мушкараца и девет жена. Уочљиво је да што је функција од нижег значаја у унутрашњој хијерархији националног савета, разлика између броја мушкараца и жена је мања, а само на челу одбора за образовање је више жена (6 жена у односу на 4 мушкарца). Поред одбора за образовање, културу, обавештавање и службену употребу језика и писма, поједини национални савети образовали су и друга радна тела у којима је подједнако мушкараца и жена. Међутим, много је више радних тела у којима нема ниједне жене, док с друге стране, нема радног тела у којем нема ниједног мушкарца. Само три национална савета – хрватске, македонске и словачке мањине имају радно тело које се бави положајем жена и заштитом њихових права.

89 Доступно на: http://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebnii-izvestaji/4467.

90 Доступно на: http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1573/Polozaj-zena-u-nacionalnim-savetima-nacionalnih-manjina-cir.pdf.

Покрајински омбудсман је објавио анализу положаја координатора за ромска питања у 19 јединица локалне самоуправе у Аутономној Покрајини Војводини[91] у којима су ангажовани координатори за ромска питања. Анализа је показала да је у Војводини присутна системска дискриминација Рома која је најчешћа и најочигледнија у установама здравствене заштите. Наведено је да запослени у установама здравствене заштите, на основу изгледа и понашања, односно социјалног статуса, као и на основу претпостављене националне припадности, отежавају приступ услугама система здравствене заштите или ускраћују право на њихово коришћење припадницима ромске националне мањине. Поред тога, запослени у центрима за социјални рад Ромима корисницима материјалне подршке социјално угроженим лицима који немају пребивалиште одбијају да као пребивалиште наведу адресу центра за социјални рад. Уочено је и избегавање обавезе школа, односно, одбијање да тамо где постоји довољан број заинтересованих Рома и квалификован наставни кадар, уведу факултативну наставу ромског језика са елементима националне културе.

Истраживање Покрајинског омбудсмана *Познавање језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе*[92] показало је да од 13 посматраних органа Покрајинске управе, само у пет органа општим актом прописано познавање језика националне мањине као посебан услов за рад на одређеним радним местима. Тамо где је такав услов и прописан, у великом броју случајева познавање језика националне мањине постављено је алтернативно са познавањем страног језика. Поред тога, није уређен начин доказивања познавања језика националне мањине и у највећем броју случајева није прописан потребан ниво знања тог језика за одређено радно место. Приликом прописивања познавања језика националне мањине као посебног услова за одређено радно место није се водило рачуна о томе на којим радним местима се комуникација са грађанима обавља као редован посао, односно, да запослени који воде управне поступке у одговарајућем броју владају језицима националних мањина који су у службеној употреби.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова АП Војводине објавио је *Приручник за увођење родног буџетирања у програмску структуру буџета – Ка родно одговорном буџету*,[93]

---

91 „Координатори за ромска питања у Аутономној Покрајини Војводини", Нови Сад, 2015. Извештај је доступан на: http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1650/2015_Romski_koordinatori.pdf.

92 Доступно на: http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1589/Istrazivanje_sluz_upotreba_jezika_2015.pdf.

93 Публикација је доступна на: http://www.spriv.vojvodina.gov.rs/images/dokumenti/ravnopravnost/Ka_rodno_odgovornom_programskom_budzetu.pdf.

који представља водич органима јавне управе у имплементацији родног буџетирања. У овој публикацији, која између осталог садржи досадашња искуства покрајинске владе на овом пољу и методологију за увођење родног буџетирања, истакнуто је да су приликом израде буџета за 2016. предузети наредни кораци у даљем интегрисању родног буџетирања у програмску структуру буџета.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова АП Војводине спровео је анкету[94] у оквиру акције *16 дана активизма у борби против родно заснованог насиља*, на улицама градова у Војводини, у којој је учествовало близу 400 испитаника. Сваки други испитаник изјаснио се да директно (37%) или преко познаника (27%) познаје жену која је жртва насиља у породично-партнерском односу, али преко 40% каже да не зна да ли би, односно, да зависи од ситуације да ли би пријавио насиље над женама. Преко 70% испитаника сматра да жене немају равноправан статус у нашем друштву, а чак 76% признаје да сумња у ефикасност система заштите жртава, док само 3% анкетираних зна да је из искуства жена из окружења, степен заштите добар. На питање коме би пријавили насиље према женама, први избор анкетираних био је полиција (58%), потом социјалне службе (19%), а одмах иза тога следе организације цивилног сектора које се баве овом темом. Иако скоро половина испитаника мисли да је најчешћи облик насиља према женама у Србији психичко насиље, испитаници већински сматрају (78%) да се вербално и психичко насиље не дефинише као озбиљан проблем.

Истраживање *Однос полиције према дискриминацији* које је спровела Криминалистичко-полицијска академија у 2015. даје упоредни приказ ставова припадника полиције опште надлежности и саобраћајне полиције према дискриминацији са ставовима припадника криминалистичке полиције (КП) из прошлогодишњег истраживања, у односу на исте појмове и вредносне ставове.[95] Истраживање показује да чак по 49% испитаника из саобраћајне полиције (СП) и полиције опште надлежности (ПОН) не зна шта је суштина дискриминације. Припадници СП и ПОН препознају Роме (16%) и припаднике ЛГБТ популације (13%) као највише дискриминисане групе, а у оба истраживања скоро половина испитаника нема став поводом

94 Детаљније на: http://www.spriv.vojvodina.gov.rs/index.php/pocetna/81-vesti-cirilica/374-2015-12-08-14-25-09.

95 Основна запажања и закључци дати су на основу низа питања која се односе на циљ полицијске делатности и приоритет функција, став према примени закона (права), препознавање дискриминације, степен њеног присуства и угрожености друштвених група, област у којој је дискриминација највише изражена, говор мржње, социјалноетничку дистанцу, однос према мерама које би побољшале положај осетљивих група и према институцијама по питању дискриминације, лични доживљај дискриминације и анализу стереотипних тврдњи.

тог питања. С друге стране, према ЛГБТ особама (39%) је најизраженија социјална/етничка дистанца, затим према мигрантима (37%), особама који живе са ХИВ-ом/сидом (37%) и Албанцима (36%). Приметно је да је нешто већа социјална/етничка дистанца присутна код припадника саобраћајне полиције у односу на полицију опште надлежности, али је укупно нижа у односу на припаднике криминалистичке полиције.[96]

Чак 74% испитаника није знало да наведе у којој је области према њиховом мишљењу дискриминација највише присутна, а они који су навели област истичу запошљавање (12%). У погледу односа према мерама које би побољшале положај осетљивих група, скоро половина испитаних се не слаже са тврдњом да би „припадницима националних мањина требало да се омогући да се државним институцијама обраћају на матерњем језику, иако то кошта буџет". Медији, политичке странке, невладине организације и Влада, према мишљењу испитаника, највише су одговорне за појаву дискриминације, али уједно и најутицајније на њено смањивање у друштву. Као и у претходном истраживању ставова припадника криминалистичке полиције, тако је и у овом потврђено да припадници СП и ПОН сматрају да полиција, као институција, није одговорна нити да има утицај по питању појаве и обима дискриминације.

У погледу личног доживљаја дискриминације, 82% испитаника сматра да није никада било изложено дискриминацији, а сваки други наводи да се неће никоме обратити уколико буде изложен дискриминацији. Када је реч о дискриминацији као друштвеном проблему који треба приоритетно решавати, 41% свих испитаника сматра да је дискриминација значајан проблем али да постоје већи проблеми са којима се наши грађани суочавају. Забрињавајући је податак да 54% испитаника не зна да ли у нашем друштву постоји установа која штити равноправност свих грађана. Иако нижи у односу на прошлогодишње ставове КП, забрињавају високи проценти слагања са тврдњом да је „хомосексуалност болест коју треба лечити" – 47% и „немам ништа против хомосексуалаца, али нека они то раде код своје куће" – 59%. Резултати истраживања показују значајне регионалне разлике,[97] што би

96 На пример, просек изражених дистанци код припадника КП према ЛГБТ популацији је 49%, док је у тоталу за СП и ПОН наведених 39%.

97 Тако се ПУ Зајечар издваја као управа у којој су највиши проценти оних који се слажу са наведеним тврдњама. На пример, чак 81% испитаника из ове управе се слаже са тврдњом „немам ништа против хомосексуалаца али нека они то раде код своје куће", што је готово двоструко више у односу на испитанике из ПУ Врања, где је проценат слагања 45%. И у погледу осталих изјава припадници ПУ Зајечар показују значајно више проценте слагања са изјавама које формирају индекс дискриминације. На другом месту се могу издвојити припадници ПУ Београд, затим ПУ Суботица, ПУ Нови Сад, ПУ Нови Пазар, док су најнижи проценти слагања поводом наведених тврдњи утврђени код припадника ПУ Крагујевац и ПУ Врање.

требало узети у обзир приликом планирања даље едукације полицијских службеника и подизања нивоа њихове свести о дискриминацији.

Преглед Другог националног извештаја о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2011–2014, који је Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва (СИПРУ) објавио у јуну 2015, наводи да су угрожене и осетљиве групе становништва, као што су особе са инвалидитетом, старије особе, Роми, сиромашни, избегла и расељена лица, особе другачије сексуалне оријентације, особе лишене слободе, националне мањине и особе које живе са ХИВ-ом, посебно изложене дискриминацији и још увек имају тешкоћа у остваривању Уставом загарантованих људских права.[98] Између осталог, у извештају је наведено да је запошљавање недоступно за особе старије од 50 година, да недостатак и отежана доступност здравствених и услуга социјалне заштите доприноси искључивању и дискриминацији посебно рањивих категорија руралног становништва, те да су поред жена и младих, социјално искључени и старији и деца, а посебно деца са инвалидитетом.

У истраживању *Делотворност системских механизама за спречавање насиља према женама и насиља у породици*[99] које је спровео Аутономни женски центар, наводи се да изолованост одређених друштвених група, посебно Рома, сеоског становништва и старијих особа, али и особа са инвалидитетом, доприноси одсуству реалистичне слике о величини проблема насиља у породици. Највећи број интервјуисаних професионалаца из система заштите од насиља у породици види одустајање жртве од судског поступка као највећи проблем за повећање ефикасности система заштите. Наведено је да су представници здравствених установа ретко похађали обуке, неки од њих нису упознати са постојањем посебног протокола о заштити од насиља, а већина не попуњава формулар за документовање насиља, процењујући да је преобиман за актуелне услове рада. Утврђено је да овом систему недостаје уређен и ажуран информациони систем који би омогућио регуларно извештавање о свим релевантним питањима.[100] Значајан број случајева насиља не буде пријављен, а на највећи број пријава полиција реагује само усменим упозорењем. Пријављени случајеви се процесуирају с половичним успехом, јер је одустајање знатно и пре и током поступка. Казнена политика је блага и не постоји довољна повезаност служби и размена информација о исходу

98 Доступно на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/07/Pregled-2.-nac.-izvestaja-CIR.pdf.

99 Публикација је доступна на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Delotvornost_sistemskih_mehanizama_za_sprecavanje_nasilja_prema_zenama-Rezime.pdf.

100 Као што су број регистрованих случајева насиља према женама и у породици, разврстан према врсти насиља, специфичним својствима жртве и учиниоца и типу релације између њих, број рецидива, број и врста изречених мера и санкција и слично.

поступка, односно нема устаљених начина комуницирања између одређених служби, а чак ни када су начини комуницирања прописани, извештавање није редовно. У истраживању је наведено да су највећи проблеми у погледу сарадње и координације система праћења као и процене ефеката рада.

Београдски центар за безбедносну политику (БЦБП) обавио је истраживање о безбедносним искуствима жена у јавном простору у Новом Пазару и испитао факторе који утичу на угрожавање њихове безбедности, са циљем да подстакне дијалог о безбедности жена у јавном простору и на тај начин мотивише ширу заједницу да безбедносне проблеме посматра и из угла жена.[101] Неки од налаза показују да је Савет за родну равноправност и једнаке могућности Новог Пазара, који постоји од 2002, у потпуности маргинализован у актуелном скупштинском сазиву, безбедност жена није тема о којој се говори, а сарадња савета са другим институцијама је слаба. Жене у Новом Пазару не осећају се потпуно сигурно у јавном простору, скоро половина жена (44%) изјавила је да се понекад не осећа безбедно док шета ноћу својим комшилуком, док је то исто рекло 21% мушкараца. Истраживање је показало да су жене у јавном простору често изложене сексуалним коментарима и добацивањима мушкараца, најчешће због „неприкладног" облачења.[102] Жене углавном не зову полицију зато што сматрају да је рад полиције неефикасан, те да пријављивање случаја полицији не гарантује расветљавање кривичног дела, већ да напротив, може допринети томе „да жена буде на лошем гласу". Не само да жене доживљавају сексуално узнемиравање у јавном простору него оне та искуства имају, како истичу и у односу са полицијским службеницима који би требало да брину за њихову безбедност, па поверење у полицију слаби. У оваквим случајевима због поступања полицијских службеника често долази и до секундарне виктимизације, наводи се у извештају. На питање о томе ко треба да брине о безбедности жена, жене су одговориле да најчешће саме брину о својој личној безбедности, а уколико би проценили да се налазе у ситуацији која угрожава њихову сигурност на неком јавном месту, пре би се обратиле организацијама цивилног друштва које су специјализоване за пружање подршке женама него што би се обратиле полицији.

Поред тога, Београдски центар за безбедносну политику прошле године је објавио студију о утицају јавних набавки у систему безбедности на родну

101 Публикација „(Не)безбедне у јавном простору", Радовановић, Ђан, БЦБП, Београд, 2015, доступна је на: http://www.bezbednost.org/upload/document/studija_o_bezbednosti_zena.pdf.

102 Налази показују да већина жена то прихвата као свакодневицу и не придаје превише значаја тим појавама мада је увек присутна одређена стрепња. Жене, дакле, нормализују ситуације у којима су изложене вербалном насиљу и преузимају на себе „одговорност" за такво понашање мушкараца, правдајући њихов о понашање својим „неприкладним" изгледом. Како не би угрозиле своју безбедност, жене су приморане да усклађују своје обрасце понашања са друштвено установљеним нормама.

равноправност.[103] У студији је наведено да је друштвена димензија система јавних набавки занемарена у Србији, упркос чињеници да оне изузетно утичу на економију, а самим тим и на свакодневни живот грађанки и грађана. Имајући у виду да је родна перспектива присутна у свим друштвеним токовима, студија испитује различите друштвене улоге мушкараца и жена које утичу на организацију, спровођење и реализацију јавних набавки, као и које последице производе.

Праксис је у октобру објавио истраживање о приступу Ромкиња социоекономским правима у Србији[104] које пружа одређене информације о приступу Ромкиња праву на здравље, образовање, запошљавање, социјалну помоћ, као и информације о условима становања у 10 општина на југу Србије. Резултати показују да 79% анкетираних Ромкиња има здравствену књижицу, 73% је пријављено код Националне службе за запошљавање, мало мање од 40% остварује права из социјалне заштите, а око 30% је завршило основну школу.

Као најчешћи разлог за неостваривање права из социјалне заштите и непоседовање здравствене књижице наведен је недостатак потребних докумената, сиромаштво је највећи узрок неуписивања или прекида основног образовања, док се приходи најчешће остварују обављањем послова на „црно". Истраживање показује да Ромкиње најчешће очекују неповољан третман због своје националне припадности, па свако другачије понашање представља довољан разлог за задовољство, а тако се доживљава и поштовање прописа, иако је оно обавеза свих институција. Мушкарци су у већем броју случајева, у име породице, носиоци права на социјалну помоћ, у 80% случајева мушкарац је власник или закупац објекта, док је 85% Рома и само 35% Ромкиња изјавило да остварује приходе. Иако око трећина испитаних жена и мушкараца није завршила основну школу, разлика је већа када је у питању средња школа (4% испитаница, 13% испитаника).

У *Анализи правног оквира и актуелног статуса и праксе педагошких асистената*,[105] коју је сачинио и објавио Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва у октобру 2015, наведено је да процедуре за ангажовање педагошког асистента нису довољно правно уређене, нити су транспарентне, па се врло често од представника образовних установа може чути да им није у потпуности јасно шта је потребно да ураде и коме и на који начин да се

103 Јавне набавке и родна равноправност: утицај јавних набавки на жене у сектору безбедности у Србији, Аурелија Ђан, БЦБП, Београд, 2015, доступно на: http://www.bezbednost.org/upload/document/javne_nabavke_i_rr_[web].pdf.

104 Доступно на: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/Pristup%20Romkinja%20socioekonomskim%20pravima.pdf.

105 Публикација је доступна на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/11/Analiza_pravnog_okvira_i_aktuelnog_statusa_i_prakse_pedagoskih_asistenata.pdf.

обрате како би остварили право на педагошког асистента. Такође, не постоји база података на основу које се може утврдити врста и број сати обука које су прошли појединачни асистенти, што додатно отежава планирање њиховог даљег, континуираног усавршавања, док се истовремено, према речима асистената, у пракси дешава да примена знања и вештина стечених током обука неретко наилази на баријере у установи. Поред тога, динамика рада и интензитет обавеза педагошких асистената нису уједначени током целе школске године, а број деце са којима педагошки асистенти раде прилично је неуједначен, те пружањем подршке већем броју деце/ученика истовремено рад педагошког асистента губи на ефективности, јер неће бити у могућности да једнаку количину пажње посвети сваком детету. Анализа показује да су 173 педагошка асистента ангажована у 72 јединице локалне самоуправе, што је мање од половине локалних самоуправа у Србији. У општинама у којима су ангажовани педагошки асистенти постоје 72 предшколске установе и 783 основне школе, па је и број ангажованих педагошких асистената недовољан за потребе ових локалних самоуправа. Од укупно 171 предшколске установе, у њих 38 је ангажован педагошки асистент, а од укупно 1.256 основних школа у свега 12% је ангажован најмање један педагошки асистент.

Комитет правника за људска права ЈУКОМ је у претходној години објавио допуњена издања два приручника о дискриминацији намењених средњошколцима, родитељима и широј јавности, односно наставницима и стручним сарадницима у средњим школама. *Дискриминација? Не у мојој школи! Једна школа за све!* је брошура у којој су на сликовит и едукативан начин представљени основни појмови из Закона о забрани дискриминације и, на начин прикладан узрасту циљне групе, појашњен значај борбе против дискриминације и улога Повереника за заштиту равноправности, као и остали механизми заштите од дискриминације младих у систему образовања и ван њега.[106] Приручник *Борба против дискриминације у образовном систему* намењен је просветним саветницима, просветним инспекторима, наставницима и управама школа у Србији са циљем да помогне у борби против дискриминације у образовном систему.

Мрежа организација за децу Србије (МОДС) објавила је у јуну *Смернице за планирање и пружање адекватне интерсекторске подршке за инклузивно образовање у локалној заједници,* у којима је истакнуто да се инклузија најчешће посматра као процес који је у вези са образовним системом и са обезбеђивањем образовне подршке деци из осетљивих група, при чему се заборавља да је осим образовне, за децу често потребно обезбедити и друге врсте подршке – здравствену или социјалну, као и да подршку понекад треба обезбедити и за породицу детета или за целокупно окружење. Међу

106 Приручници су доступни на: http://www.yucom.org.rs/category/nova-izdanja/.

препорукама ове анализе су формирање и јачање локалне мреже подршке инклузивном образовању, формализовање сарадње између општине, школе, дома здравља, центра за социјални рад и других институција од значаја за појединачно дете и његову добробит успостављањем јасно дефинисаних процедура и протокола о сарадњи међу установама, развијање одговарајућих ресурса у локалној заједници, унапређивање рада интерресорне комисије, оснивање посебних јединица/служба/особа у општини задужених за инклузивно образовање, креирање система вођења евиденције деце из осетљивих група, финансирање подршке инклузивном образовању и промоција инклузије и инклузивног образовања у локалној заједници.[107]

Коалиција за мониторинг инклузивног образовања[108] припремила је *Водич за родитеље – препознавање и пријављивање дискриминације у образовању*, који садржи релевантне информације о томе како препознати и коме пријавити дискриминацију на локалном и националном нивоу.[109] Циљ је да родитељи буду оснажени да препознају дискриминацију у образовању, да се случајеви дискриминације пријаве како би се успоставиле боље и ефикасније процедуре за откривање случајева дискриминације и других облика кршења права детета.

Центар за права детета у јуну је представио прилагођену публикацију *Нико не сме да те повреди – Књига за децу и младе да им помогне да разумеју шта су злостављање и занемаривање*, која је првенствено намењена деци и младима са сметњама у развоју, али и деци из опште популације,[110] а коју су припремила деца и млади чланови Клуба за здраве промене уз подршку Центра за права детета, међународне добротворне организације Лумос и Центра за социјално превентивне активности ГРиГ.

Као што је већ споменуто, Коалиција организација које раде на пољу заштите права особа са инвалидитетом у Србији, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом и Заштитник грађана поднели су УН Комитету за права особа са инвалидитетом алтернативне извештаје о примени Конвенције о правима особа са инвалидитетом.[111] У извештају, који је Комитету поднела коалиција организација које раде на пољу заштите права

107 Публикација доступна на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/11/Intersektorska_podrska_za_inkluzivno_obrazovanje.pdf.

108 Коалицију чине Друштво за развој деце и младих – Отворени клуб из Ниша, Ужички центар за права детета, Удружење грађана Родитељ из Београда и Нексус из Врања.

109 Доступно на: http://oknis.org.rs/koalicija-za-monitoring-inkluzivnog-obrazovanja/doc/vodic-za-roditelje.pdf.

110 Публикација је доступна на: http://www.cpd.org.rs/system/home/newsplus/viewsingle/_params/newsplus_news_id/5988.html.

111 Доступно на: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=SRB&Lang=EN.

особа са инвалидитетом у Србији, између осталог, наведено је да у погледу општих обавеза држава није предузела све одговарајуће мере ради мењања или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе, који представљају дискриминацију према особама са инвалидитетом и да иако постоји *de iure* забрана дискриминације и промовисање равноправности особа са инвалидитетом, оне су и даље *de facto* дискриминисане у готово свим областима приватног и друштвеног живота што је, између осталог, последица дугогодишње праксе сегрегације особа са инвалидитетом и укорењених стереотипних ставова и предрасуда. У извештају је наведено да су законске одредбе које се тичу пословне способности у Србији дискриминаторне и у потпуности неусклађене са одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом, да се држава није довољно системски бавила осигуравањем пуног и равноправног уживања свих људских права и основних слобода за жене и девојчице са инвалидитетом, нити дефинисала мере за њихово оснаживање, да постоје велики проблеми у области здравствене заштите, нарочито код деце са менталним и/или комбинованим сметњама, те да су сервиси подршке за децу и породице које имају децу са инвалидитетом недовољно развијени и територијално неуједначени.

У извештају који је Комитету за права особа са инвалидитетом доставила Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, указано је да се упркос реформама у системима социјалне заштите, образовања, здравствене заштите и правосуђа у протеклих десетак година, положај особа са менталним сметњама, посебно оних које су смештене у резиденцијалним и психијатријским установама није побољшао у довољној мери. Институционализација особа са менталним инвалидитетом остаје главна „услуга" коју држава нуди, без увођења задовољавајућих алтернативних решења. Без обзира на разлике између појединачних установа, одређени заједнички проблеми се појављују у свим овим институцијама, што је уобичајено за затворене системе које карактерише сегрегација, изолација, деперсонализација, недостатак приватности, строге рутине и неадекватна заштита од занемаривања и злоупотреба. У извештају је указано на недостатак података о особама са инвалидитетом, посебно на недостатак података разврстаних по полу, старосном добу, месту где живе и другим важним аспектима. Комитету је указано да закони којима је регулисано лишење пословне способности нису у складу са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом, међународним стандардима и препорукама, да су дискриминаторни и да се на тај начин особама са инвалидитетом крше људска права.

Поред тога, указано је да су жене са инвалидитетом у резиденцијалним и психијатријским институцијама у повећаном ризику од злоупотреба, сексуалних напада и силовања од других корисника и/или особља, да су у ризику да буду жртве присилних абортуса, одвајања од деце и давања

контрацепције без сагласности. Наведено је и да не постоје истраживања о облицима и распрострањености насиља над женама са инвалидитетом које су у институцијама, већ да су подаци базирани на разговорима са женама. Такође је указано да Србија има веома низак проценат институционализоване деце, али су деца са инвалидитетом углавном заступљена у институцијама – 60% од укупног броја, док их је само 9% је у сродничким и хранитељским породицама.

У извештају о праву жена са инвалидитетом на родитељство и породицу, који су израдиле организације „...Из Круга“ Београд и ИДЕАС – Центар за истраживање и развој друштва, уз подршку Канцеларије за људска и мањинска права, на основу истраживања о ставовима жена са инвалидитетом по питању права на родитељство и заштиту репродуктивног здравља, наведено је да се жене са инвалидитетом суочавају са вишеструким баријерама када желе да заснују породицу. Ове баријере укључују лош економски положај жена са инвалидитетом, предрасуде према мајкама са инвалидитетом, недовољно развијене специјализоване сервисе подршке за родитеље са инвалидитетом и недовољну прилагођеност тржишта рада. Истраживање је показало да постоји јак утицај породице на самосталност жена са инвалидитетом и њихове партнерске односе, као и на велике препреке у приступу здравственој заштити. Поред наведеног, пракса показује да женама са инвалидитетом нису физички доступне установе надлежне за заштиту жртава насиља, укључујући и прихватилишта.

Организације ИДЕАС – Центар за истраживање и развој друштва и Национална организација особа са инвалидитетом спровеле су истраживање о самосталном животу особа са инвалидитетом. Право на самосталан живот ових особа посредно зависи од ставова у друштву, а директно од функционисања система подршке, који у Србији не функционише на довољно адекватан начин. У извештају је указано да иако се знатна средства улажу у унапређење положаја особа са инвалидитетом, не постоје подаци о томе за колико је особа са инвалидитетом потребна подршка, какав облик подршке је потребан, колико је тренутно обухват особа са инвалидитетом услугама социјалне заштите, нити процена приступачности заједнице за особе са инвалидитетом. То отежава развој и праћење ефеката јавних политика с једне стране, али и лобирање за увођење нових услуга и обезбеђивање додатних средстава с друге стране. Резултати истраживања показују да за највећи број особа примарно подршку пружа породица, што показује њихову велику зависност од породице. Велики број услуга није прилагођен особама са менталним и интелектуалним инвалидитетом (комуникација, социјализација), а око половине интервјуисаних особа са инвалидитетом има потребу за интензивном подршком. Запослено је само 4% испитаних особа са инвалидитетом радног узраста, а социјална подршка је најчешће

поистовећена са туђом негом и помоћи. Указано је да је социјална подршка ове врсте неопходна у сваком модерном друштву, али да је неопходно да Србија развије ефективан систем услуга социјалне заштите који ће омогућити самосталан живот и једнака права за особе са инвалидитетом.

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва (СИПРУ) објавио је *истраживање о дечјим браковима* у Србији које је спровело удружење НВО Атина.[112] У истраживању је наведено да је у Србији ова пракса присутна у мањој мери него у неким другим срединама и да иако је забрањена и кажњива, још увек постоје хиљаде деце која на годишњем нивоу ступају у дечје бракове, а проблем је посебно изражен унутар ромске заједнице. Наведено је да проблем дечјих бракова представља изазов с којим надлежне институције, али и читаво друштво не умеју да се изборе на прави начин, као и да последње процене УНИЦЕФ-а говоре да у Србији има преко 14.000 девојака средњошколског узраста које су ступиле у ванбрачну заједницу, а да се 6% жена узраста 20–24 године „удало" пре навршених 18 година. Присутна је различита дистрибуција праксе дечјих бракова према различитим подручјима, а ова пракса се не може искључиво везивати за урбано или рурално подручје, односно за материјално стање породице, јер су дечји бракови забележени и међу добростојећим породицама са градског подручја. Неке од препорука ове студије су званична употреба термина „дечији брак" јер јасно упућује на озбиљност и тежину ситуације у којој се неко дете нашло, наглашавање јасне везе између дечијег/присилног брака и ропства, те одређивање јасне надлежности институција, као и укључивање сексуалног образовања у школски програм и даље прикупљање квалитативних података о овој теми и праћење ситуације на терену.

Национална студија о друштвеном проблему сексуалног злостављања деце у Републици Србији[113] показала је да на узрасту 10–18 година, у сваком школском одељењу у Србији постоје четири детета која су преживела одређени вид сексуалног насиља и још четири детета која познају некога коме се то догодило. Чак 22% напада деси се у „виртуелном простору", односно на друштвеним мрежама, док се у школи сексуално злостављање деси у 7% случајева. Скоро половина интервјуисане деце школског узраста која су

112 Истраживање је доступно на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/02/Deciji_brakovi_u_Srbiji.pdf.

113 Национална студија реализована је у оквиру димензије „Утицај на законодавство и образовање" званичне кампање Савета Европе „1 од 5" од стране Инцест траума центра, у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије – Јединица за превенцију насиља, Група за заштиту од насиља и дискриминације и Центром за промоцију здравља жена из Београда. Представља полазну основу за израду Стратегије за превенцију сексуалног насиља над децом. Резултати студије доступни су на: http://www.incesttraumacentar.org.rs/files/2015/Press%20paket%20-%20ITC%20Preliminarni%20izvestaj%20Nacionalne%20studije%202015.pdf.

имала лична искуства, односно била жртве сексуалног злостављања, први пут је управо кроз интервју проговорила са неким о овој теми, док је друга половина разговарала најпре са мајком, баком или сестром. На тврдњу да дете са инвалидитетом и сметњама у развоју нико не би злостављао, 56% родитеља и 26% деце нису се сложили са овом тврдњом. Са реченицом да су девојчице које се провокативније облаче чешће жртве злостављања, слаже се 56% родитеља и 50% деце. Иако се преко 90% интервјуисаних деце и родитеља сложило да злостављање деце треба увек пријавити полицији и да би нападач требало да иде у затвор, свега 7% оваквих случајева буде пријављено. Само 22% родитеља и само 11% деце сматра да је опоравак жртве сексуалног насиља могућ.

Истраживање које је спровео Црвени крст Србије у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности, уз подршку популационог фонда Уједињених нација (UNFPA), показало је да је неки облик злостављања или занемаривања доживело 19,8% старијих, а последњих годину дана искуство злостављања имало је 11% старијих који су учествовали у истраживању. У публикацији насталој на основу истраживања[114] истакнуто је да злостављању старијих особа често претходи дискриминација до које доводе предрасуде, стереотипи и идеја о непродуктивности старијих, као и слика да су старији пасивни примаоци помоћи и терет за друштво. Истраживање је показало да највећи ризик постоји од финансијског злостављања старијих и да је 11,5% анкетираних пријавило макар један од наведених облика финансијског злостављања, да чак 13,5% старијих изјављује да не одлучује у потпуности о томе на који начин троши средства којима располаже, а 54% старијих изјављује да издржава и друге чланове домаћинства. Посебан ризик од злостављања представља став старијих да други имају веће потребе од њих и да то што не располажу својим приходима не доживљавају као финансијско насиље. Када је занемаривање у питању, на основу резултата истраживања се може закључити да је оно чешће међу старијима са ограниченом функционалном способношћу.

Организација Гејтен-ЛГБТ објавила је брошуру *Прекинимо ћутање! – Извештај мониторинга дискриминације и злочина из мржње над транс особама* која настала у оквиру ПроТранс пројекта који је организација Transgender Europe (ТГЕУ) реализовала у сарадњи с организацијама из Турске, Киргистана, Молдавије, Мађарске и Србије. Током ПроТранс пројекта формирана је заједничка база за пријаву трансфобичних инцидената, а прикупљени подаци односе се на случајеве директног и индиректног насиља

114 „Добро чувана породична тајна: злостављање старијих особа“ Бранкица Јанковић, Наташа Тодоровић, Милутин Врачевић; Београд: Црвени крст Србије, 2015, доступно на: http://www.redcross.org.rs/slika_4096_Dobro%20cuvana%20porodicna%20tajna%20e-knjiga.pdf.

над транс особама и примере директне, структуралне и институционалне дискриминације. Поред физичких и вербалних напада, транс особе у свим овим земљама пријављивале су различите тешкоће у вези са законским признањем родног идентитета.

У заједничку базу ТГЕУ пријављена су 24 трансфобична инцидента из Србије. Шест случајева је категорисано као дискриминаторни инцидент, у девет случајева у питању је било физичко насиље, пет случајева односе се на вербални напад, две особе пријавиле су сексуално узнемиравање, у по једном случају у питању је било незаконито хапшење и говор мржње. Већина жртава које су доживеле инцидент су транс жене (79%), а у једном случају је говор мржње усмерен против целе транс* заједнице. Од укупног броја пријављених инцидената у оквиру ПроТранс пројекта, 25% се односе на дискриминацију, од којих се 66% односи на различите тешкоће у вези са правним признањем родног идентитета.

Гејтен је у септембру објавио и публикацију *Транс особе у Србији – анализа положаја и предлог правног решења. Модел закона о родном идентитету* која садржи правну анализу положаја транс особа у Србији, уз осврт на њихов положај у здравственом систему. Као предлог за унапређење правног положаја транс особа у овој публикацији је представљен Модел закона о родном идентитету са образложењем.[115]

Београдски центар за људска права је у новембру, у сарадњи са британском хуманитарном организацијом Оксфам израдио извештај *Сигуран пролаз* о повредама основних права избеглица од бугарске граничне полиције, који је изазвао велику пажњу јавности. У извештају су наглашене опасности које очекују избеглице и мигранте у близини бугарске границе са Турском, као и касније док покушавају да дођу до Србије, у прихватним центрима у Бугарској и на граници са Србијом.[116] Извештај је базиран на интервјуима са преко 100 избеглица које су из Бугарске стигле у Димитровград, а наведено је да је било више случајева физичког насиља према мигрантима, напада од полицијских паса и других озбиљних повреда основних права. Између осталог и због ових навода, власти Бугарске и Европске уније позване су да спроведу делотворне истраге о кршењу права избеглица.[117]

---

115 Доступно на: http://www.transserbia.org/images/2015/dokumenti/Trans%20osobe%20u%20Srbiji%20-%20analiza%20poloaja%20i%20predlog%20pravnog%20reenja.pdf.

116 Београдски центар за људска права, више информација на: http://www.bgcentar.org.rs/safe-passage-bezbedan-prolaz/#more-7500.

117 Представници Европске уније и земаља Западног Балкана постигли су договор о одређеним принципима у даљим напорима на решавању избегличке ситуације у Европи. Документ је доступан на енглеском језику на: http://ec.europa.eu/news/2015/docs/leader_statement_final.pdf.

Кућа људских права и демократије Београд и Кућа људских права Загреб су у септембру 2015. издале заједничко саопштење за јавност у којем су позвале владе Србије и Хрватске да хитно укину све мере ограничења слободног кретања људи и робе, успоставе нормалну комуникацију и све проблеме решавају разговорима.[118] Организације су подсетиле владе Србије, Хрватске, Мађарске, Словеније и других држава југоисточне и источне Европе да су дужне да примењују прописе у складу са највишим стандардима људских права и ратификованим међународним конвенцијама, а заштита људских права, укључујући и права избеглица, представља темељну вредност сваког друштва.[119]

Према подацима са интернет презентације Центра за заштиту и помоћ тражиоцима азила, правни тим је пружио правну асистенцију за 140 000 особа у 2015. години.

Радна група за азил и миграције спровела је у 2015. заједничке активности усмерене ка побољшању статуса и третмана тражилаца азила и ирегуларних миграната, као и успостављању јасне миграцијске политике у складу са европским стандардима.[120]

Анализа Београдског центра за безбедносну политику *Учествовање националних мањина у полицији*,[121] показује низ процедура које могу бити неповољне за припаднике националних мањина који се регрутују у професионалну полицијску службу. На пример, елиминациона провера за квалификациони испит језичке културе и правописа за Центар за основну полицијску обуку (ЦОПО) подразумева писани састав на ћирилици и тест знања, што може да представља велики проблем припадницима одређених националних мањина, најчешће мађарске и албанске националне мањине, јер се дешава да не познају довољно српски језик. Наиме, у овом истраживању је указано да лош наставни план и програм често доводи до тога да припадници национал-

118 Више на: http://kucaljudskihprava.rs/zajednicko-saopstenje-kuce-ljudskih-prava-i-demokratije-beograd-i-kuce-ljudskih-prava-zagreb-na-zatvaranje-granica-i-izbeglicku-krizu/.

119 Европска унија договара своје мере како би помогла прогнаницима из Сирије и других ратом захваћених држава. Независно од свих напора, државе региона морају да прихвате и пруже помоћ свим избеглицама, без обзира колико их је, као и да им допусте слободу кретања и даљи одлазак ка западној Европи, наводи се у саопштењу.

120 Организације које чине ову мрежу су АСТРА, Балкански центар за миграције и хуманитарне активности, Београдски центар за безбедносну политику, Београдски центар за људска права, Група 484, Хуманитарни центар за интеграцију и толеранцију, Иницијатива за развој и сарадњу, Међународна мрежа помоћи (ИАН), Новосадски хуманитарни центар и Праксис. Више на: http://grupa484.org.rs/radna-grupa-za-azil-i-migracije-nastavlja-sa-radom/.

121 Ема Степановић, БЦБП, Београд, 2015, доступно на: http://www.bezbednost.org/upload/document/ucestvovanje_nacionalnih_manjina_u_policiji.pdf.

них мањина не познају довољно српски језик и ћирилицу, што представља озбиљан проблем у пракси. Полицијски посао поред оперативних активности подразумева и вођење обимне администрације, полицијски службеник је дужан да напише прецизан и недвосмислен извештај о свему што је радио у току дана, за шта му је неопходно познавање српског језика. Поред тога, веома је важна комуникација са грађанима, која такође изискује познавање језика. Проблем је уочен и у вези са спровођењем безбедносне провере коју кандидати морају да прођу при упису на Центар за основну полицијску обуку и Криминалистичко-полицијску академију, јер провера подразумева и „породичну одговорност", односно, кандидат је аутоматски дисквалификован ако је члан његове уже породице имао „проблема са законом". Специфичан проблем учешћу припадника националних мањина у полицији представља захтев да запослени у МУП-у имају само српско држављанство. Иако је изменама и допунама Закона о полицији из 2011. прописано да се у рад у МУП-у могу примити и особе са двојним држављанством, а остављена је могућност да се за одређена радна места, која по природи свог посла то захтевају, може прописати обавеза да запослени има само држављанство Србије, према налазима Заштитника грађана из августа 2014. ове измене се не спроводе у пракси. Разлог је то што нису донети подзаконски акти којима би се извршила систематизација и утврдио тачан списак позиција на којима може радити запослени искључиво са српским држављанством, па се овај услов и даље примењује за све запослене и за сва радна места.

У краћем извештају из маја 2015, организација Праксис[122] указује да су особе без докумената у Србији углавном припадници ромске националне мањине, те се и тешкоће око пријаве рођења деце скоро искључиво јављају међу ромском децом. Поред непоседовања свих потребних докумената, додатне тешкоће представљају необавештеност родитеља, сиромаштво и дискриминација којој су припадници ромске националне мањине нарочито изложени, што такође доприноси да су особе ромске националности најизложеније ризику од апатридије у Србији. Уколико дете није уписано у матичну књигу рођених и није добило лично име и држављанство одмах по рођењу, сиромашним, неписменим и неуким лицима неопходна је бесплатна правна помоћ да би покренули и спровели поступке накнадног уписа у матичне књиге, одређивања личног имена и стицања држављанства. Тешкоће у вези са одређивањем личног имена, признавања очинства, неуписивање или погрешно уписивање чињенице држављанства и уништене, нестале или недоступне матичне евиденције представљају системске проблеме који стављају ромску децу у неравноправан положај у уживању основних права.

122 Извештај „Спречавање апатридије међу децом – преостали проблеми у Србији" , Праксис (2015). Цео извештај је доступан на: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/Sprecavanje%20apatridije%20medju%20decom%20-%20preostali%20problemi%20u%20Srbiji.pdf.

Праксисова *Анализа поступака накнадног уписа у матичне евиденције*[123] показује да је последњих година унапређен нормативни оквир који регулише процедуре за добијање личних докумената, али да се и даље правно невидљиви Роми сусрећу са одређеним потешкоћама и препрекама у пуноправном уживању људских права. Као нормативна препрека за правно невидљива лица наведено је Упутство о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига којим је прописано да се упис у матичну књигу рођених у редовном року врши на основу пријаве рођења, а да се у матичној књизи рођених и пријави рођења подаци о родитељима уписују из њихове личне карте, извода из матичне књиге рођених, односно извода из матичне књиге венчаних,[124] што значи да уколико мајка приликом порођаја нема личну карту и извод из матичне књиге рођених, неће моћи да изврши упис свог детета у матичну књигу рођених и одреди му лично име. Праксис је у децембру објавио и *Анализу поступака утврђивања времена и места рођења и остваривања права на држављанство и пријаву пребивалишта у 2015. години*,[125] у којој је истакнут системски проблем који онемогућава упис у матичну књигу рођених одмах по рођењу деце чије мајке не поседују лична документа. Препорука дата у овој анализи је да се измене подзаконски акти којима је регулисано ово питање, јер би се уписом у матичну књигу рођених остварио основни предуслов за стицање држављанства, односно, за спречавање апатридије међу новорођеном децом.

У оквиру акције „Равноправно до циља", која је одржана 18. априла 2015. током Београдског маратона, на пулту Повереника за заштиту равноправности грађани су радили тест о препознавању дискриминације, као и претходне две године. Учествовало је 79 грађана, што је знатно мање него ранијих година, али је разлог томе био кишно време и отежане могућности попуњавања теста. Резултати показују да и даље има грађана који не препознају дискриминацију, те да је неопходно радити на повећању свести по овим питањима. На пример, 11% испитаних сматра да послодавац може да тражи женску особу до 25 година за рад, 14% сматра да је оправдан протест становника насеља који не желе да се у њиховом насељу отвори смештај за тражиоце азила, 11% не сматра да је дискриминација ако објекти и површине у јавној употреби нису приступачне особама са инвалидитетом, а чак 44% испитаних сматра да је „хомосексуалност болест коју треба лечити".

У другом делу теста од грађана се очекивало да хипотетички процене како би поступили у одређеним ситуацијама. На питање како би поступили

123 Праксис, доступно на: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/OEBS_-_Finalni_izvestaj.pdf.

124 Исту одредбу садржи и Правилник о поступку издавања пријаве рођења детета и обрасцу пријаве рођења детета у здравственој установи.

125 Праксис, доступно на: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/Analiza_postupaka_uvmr_i_ostvarivanja_pnd_i_pp_u_2015_godini.pdf.

уколико би сазнали да је наставник њиховог детета ЛГБТ особа, 65% испитаних сматра да то није битно за образовање њиховог детета, док би остали тражили да се професор отпусти или би исписали дете из школе. На питање каква би била ваша реакција када бисте знали да колеге са посла не купују у најближој пекари јер је њен власник Албанац, 28% испитаних навело је да би „гледало своја посла", а 9% сматра да је такво понашање нормално. У случају да је њиховој пријатељици, која користи инвалидска колица, онемогућен приступ ресторану преко половине наводи да би протестовали код власника, а затим заједно са пријатељицом отишли на неко друго место, 15% би оставило пријатељицу и ушло у ресторан, а 32% испитаних наводи да би случај пријавило полицији.

Када би у разред њихове ћерке ишла и девојчица која је ХИВ позитивна, већина испитаника (87%) наводи да би пружила подршку родитељима девојчице, док би њих 7% строго забранило ћерки да се приближава девојчици, а 7% би покренуло иницијативу да се девојчица испише из школе. На крају, на питање како би поступили уколико њихова пријатељица на једном сајту остави коментар да децу са менталним сметњама не би требало мешати са осталом децом, велика већина (80%) наводи да би објаснила пријатељици да је у питању дискриминација, док 13% сматра да деца са менталним сметњама ометају процес образовања друге деце.

3.3. Пракса Повереника за заштиту равноправности

Тренд пораста броја предмета у којима је Повереник за заштиту равноправности поступао наставио се и у 2015. години. У поређењу са 2014, када је Повереник поступао у 884 предмета, 2015. је окончана са 1040 предмета, што је пораст броја предмета од око 20%. Видљивост Повереника се повећала а у складу с тим и број особа које препознају дискриминацију и које су спремне да потраже заштиту од дискриминације. Повереник је примио 797 притужби, које су поднели грађани, правна лица, невладине организације и други. Поред тога, Повереник за заштиту равноправности наставио је и током 2015. да користи друга своја овлашћења, па је у овом периоду донео 215 препорука мера за остваривање равноправности, 17 мишљења на нацрте закона и других општих аката, поднео једну кривичну пријаву и један предлог за оцену уставности и законитости и издао девет упозорења и 35 саопштења.

Притужбе због дискриминације Поверенику за заштиту равноправности најчешће подносе физичка лица. Као и претходних година, мушкарци се чешће обраћају од жена, па од свих притужби које су поднела физичка лица, мушкарци су поднели око 55%, а жене око 45%. Повереник је највећи број притужби примио из Београдског региона (25,3%), а најмање из региона Јужне и Источне Србије (9,5%) и са Косова и Метохије (0,2%).

Поред притужби физичких лица, расте и број притужби које подносе правна лица, посебно број притужби организација цивилног друштва. У току 2015. правна лица поднела су 121 притужбу, од чега су организације цивилног друштва поднеле чак 101 притужбу. Тиме су организације цивилног друштва и ове године показале да су један од најзначајнијих партнера Повереника за заштиту равноправности.

Највише притужби ове године поднето је због дискриминације на основу пола, укупно 22,1%. Ово је веома интересантан податак, с обзиром на то да су притужбе због дискриминације на основу пола први пут од како је успостављена институција Повереника за заштиту равноправности најбројније. Један од разлога за велику бројност притужби због дискриминације на основу пола јесте усвајање Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору.[126] Због одредаба овог закона које се односе на пензионисање запослених у јавном сектору, велики број жена, али и синдиката и удружења обратили су се Поверенику, указујући на дискриминацију на основу пола.

Следећи основи по бројности притужби слични су као и претходних година, па су притужбе због дискриминације на основу националне припадности или етничког порекла, притужбе због дискриминације на основу инвалидитета следеће и притужбе због дискриминације на основу старосног доба следеће по броју. Наиме, 18,4% притужби поднето је због дискриминације на основу националне припадност или етничког порекла, 11,3% због дискриминације на основу инвалидитета, а 9,4% због дискриминације на основу старосног доба.

Приметан је и пораст притужби на основу неког од личних својстава која нису експлицитно наведена у Закону о забрани дискриминације (8,8%), што се може објаснити, између осталог, повећањем броја притужби због дискриминације избеглих лица која пролазе кроз нашу земљу. Од осталих основа дискриминације, верска и политичка убеђења назначена су као основ дискриминације у 5,4% притужби, сексуална оријентација у 4,8% притужби, а чланство у синдикалним, политичким и другим организацијама, као и родни идентитет у по 3,24%. Број притужби појединачно по другим основама био је мањи од 3% током 2015. године.

Што се тиче области у којима се дискриминација најчешће појављује, пракса Повереника за заштиту равноправности показује да се највећи број притужби, и то сваке године, поднесе због дискриминације у поступку запошљавања или на послу. Ове године Повереник је примио чак 36,3% притужби које су се односиле на дискриминацију у поступку запошљавања

126 „Службени гласник РС“, број 68/15.

или на послу. Треба указати и да је ово област у којој жене подносе већи број притужби, за разлику од других области друштвеног живота у којој се мушкарци чешће појављују као подносиоци притужби. Константно велики број притужби у овој области је показатељ да Повереник за заштиту равноправности мора у наредном периоду да посвети посебну пажњу активностима које ће допринети како заштити од дискриминације, тако и превенцији дискриминације у области запошљавања и дискриминацији на раду.

Велики број притужби и даље се подноси због дискриминације у поступку пред органима јавне власти (око 23%), што је повећање у односу на претходну годину када је овај број износио 17%. Ако се томе дода и преко 8,3% притужби због дискриминације приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина, јасно је да ће Повереник за заштиту равноправности у наредном периоду морати да посвети посебну пажњу односу органа јавне власти према грађанима којима су потребне њихове услуге како би се остварила равноправност свих грађана без обзира на њихова лична својства.

Нешто мање притужби поднето је због дискриминације у сфери јавног информисања и медија (6,6%), образовања и стручног оспособљавања (4,9%) и здравствене заштите (2,3%), док је број притужби појединачно у осталим областима друштвених односа испод 2%.

Важно је указати да је као и претходних година, највећи број притужби поднет против државних органа, односно, органа јавне власти – чак 50%. Након тога следе правна лица (око 28%), па физичка лица, групе лица и на крају организације, са најмањим бројем поднетих притужби.

3.4. Кључни проблеми у остваривању и заштити од дискриминације

Извештаји међународних организација, извештаји, закључци и запажања међународних уговорних тела, као и извештаји и истраживања домаћих институција и организација цивилног друштва, показују како се перципира стање у остваривању и заштити од дискриминације у Србији, које се групе препознају као највише изложене дискриминацији и у којим областима је дискриминација највише изражена. Поједина истраживања која су у извештају укратко представљена, показују како одређене групе грађана које су учествовале у истраживањима, укључујући и полицију, перципирају дискриминацију. Међутим, ови подаци као ни подаци којима располаже Повереник за заштиту равноправности нису поуздан показатељ раширености дискриминације у друштву, већ показују како грађани и друга лица схватају феномен дискриминације и шта сматрају да су проблеми у

остваривању равноправности. То је разлог да се још једном укаже на неопходност успостављања јединственог, централизованог и стандардизованог система прикупљања, бележења и анализе података о дискриминацији који би пружио адекватан увид и обезбедио податке о распрострањености дискриминације, као и резултатима примене законских решења у овој области.

Имајући све наведено у виду, јасно је да је веома тешко сагледати и представити реалну и актуелну слику стања у Србији по питању остваривања и заштите равноправности, као и о трендовима повећања или смањења дискриминације. Међутим, како је и у претходним редовним и посебним извештајима Повереника за заштиту равноправности указано, доступни подаци из извештаја и истраживања међународних и домаћих институција и организација, као и пракса Повереника показују да су и даље присутни неки кључни проблеми, који ће бити представљени у овом извештају.

На основу притужби које се подносе Поверенику може се закључити да су грађани све више охрабрени да пријаве дискриминацију и да имају поверење у институцију. Пораст броја притужби не значи да у Србији расте дискриминација, већ да институција, с једне стране повећава своју видљивост и интензивније делује у сузбијању дискриминације у нашем друштву, а с друге стране, да се дискриминација као појава све више препознаје.

На основу поднетих притужби може се констатовати да су у Србији дискриминацији највише изложене жене, особе са инвалидитетом, припадници ромске националне мањине, а жене и деца из ових маргинализованих група су у лошијем положају јер су често изложени двострукој или вишеструкој дискриминацији. Жене су изложене дискриминацији посебно на тржишту рада, а и родно засновано насиље над женама је и даље веома распрострањено. Положај ромске популације је и даље лош, а изложени су дискриминацији у скоро свим областима друштвеног живота, посебно у области образовања, рада и запошљавања, као и социјалне и здравствене заштите. Када су у питању особе са инвалидитетом, сметње за равноправно укључивање у све друштвене односе почињу од сфере образовања и запошљавања, што додатно погоршава њихов положај услед изостанка ефикасне подршке за самосталан живот. Приступ објектима и услугама је значајно отежан или потпуно онемогућен, а присутни су и ризици од институционализације, док је њихова политичка заступљеност готово занемарљива.

Према поднетим притужбама после дискриминације по основу пола, националне припадности или етничког порекла и инвалидитета, најбројније су притужбе по основу личних својстава, и то: старосног доба, сексуалне оријентације, брачног или породичног статуса, здравственог стања, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама и родног идентитета.

3.4.1. Дискриминација на основу пола

И ове године, као и претходних година, расположиви подаци потврђују да су жене у неповољнијем положају у односу на мушкарце у свим областима друштвеног живота, а посебно је изражена дискриминација жена на тржишту рада, у учешћу у одлучивању, у економској сфери и образовању, као и родно засновано насиље према женама. Да би се неки од уочених проблема адекватно решавали, у току 2015. припремљена су и стављена на јавну расправу многа документа у вези са родном равноправношћу, те је тема родне равноправности у стручним круговима била актуелна током целе године. Треба указати да је ову годину обележио велики број убистава жена, јер је у 2015. убијено укупно 34 жене као последица партнерског насиља, што је алармирало јавност и доносиоце одлука да се по овом питању предузму хитне мере, посебно у вези са односом државе према жртви насиља. У мају 2015. Повереник за заштиту равноправности поднео је Народној скупштини Републике Србије Посебан извештај о дискриминацији жена, у којем је указано на различите облике дискриминације са којим се жене у Србији суочавају и у којем су дате бројне препоруке за побољшање положаја жена.[127]

У Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије у процесу европских интеграција у 2015. наведено је да у пуној мери треба обезбедити промовисање и заштиту права најрањивијих и највише дискриминисаних група, укључујући и жене.[128] На дискриминацију жена указао је и Комесар Савета Европе за људска права Нилс Муижниекс у извештају о посети Србији,[129] између осталог, навео је да је положај жена у Србији незадовољавајући и да су и даље дискриминисане у бројним областима, посебно у запошљавању, као и да постоји проблем насиља над женама.

Насиље над женама и даље представља један од најозбиљнијих видова кршења права жена, иако је законодавни оквир побољшан. Организације цивилног друштва[130] указују да велики број случајева насиља не буде пријављен, а на највећи број пријава полиција реагује само усменим упозорењем.

---

127 Посебан извештај о дискриминацији жена доступан је на: http://ravnopravnost.gov.rs/sr/izve%C5%A1taji/izve%C5%A1taji.

128 Извештај је доступан на: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godinji_izvestaj_15_final.pdf.

129 Савет Европе, Комесар за људска права, Извештај о посети Србији 16-20. марта 2015. године, доступно на: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2331051&Site=CommDH&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864.

130 На пример, Аутономни женски центар, *Делотворност системских механизама за спречавање насиља према женама и насиља у породици (2015)*, доступно на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Delotvornost_sistemskih_mehanizama_za_sprecavanje_nasilja_prema_zenama-Rezime.pdf.

Пријављени случајеви се процесуирају с половичним успехом, између осталог и због одустајања од поступка. Казне које се изричу су благе, не постоји довољна повезаност служби и размена информација, нема устаљених начина комуницирања између одређених служби, а систем праћења и процене ефеката рада, сарадње и координације или је недефинисан, или се не спроводи.

Због великог броја убистава жена као последице партнерског насиља у 2015, ова тема је била у фокусу јавности и подстакла бројна истраживања са циљем да се мапирају узроци насиља у циљу његовог ефикасног спречавања. Резултати анкете коју је спровео Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова АП Војводине показују да сваки други грађанин Војводине, директно (37%) или преко познаника (27%) познаје жену која је жртва насиља у породично-партнерском односу, али преко 40% не зна да ли би се одлучило и да зависи од ситуације да ли би пријавило насиље над женама. Преко 70% сматра да жене немају равноправан статус у нашем друштву, а чак 76% сумња у ефикасност система заштите жртава.[131]

Ове године посебна пажња је посвећена креирању јавних политика и родном буџетирању, па је Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова АП Војводине, као што је већ наведено, објавио *Приручник за увођење родног буџетирања у програмску структуру буџета – Ка родно одговорном буџету*,[132] који представља алатку органима јавне управе, приликом настојања да се пракса родног буџетирања угради у програмско буџетирање. У овој публикацији, која између осталог садржи досадашња покрајинска искуства на овом пољу и методологију за увођење родног буџетирања, истиче се да су приликом израде буџета за 2016. предузети наредни кораци у даљем интегрисању родног буџетирања у програмску структуру буџета. Поред тога, у студији о утицају јавних набавки у систему безбедности на родну равноправност[133] наведено је да се у институцијама безбедности у Србији не поштује родна равноправност приликом спровођења јавних набавки, што жене често доводи у неравноправан положај и оне имају мањи приступ ресурсима од мушкараца.

Пракса Повереника за заштиту равноправности, као и други релевантни извештаји и истраживања показују да су жене у већем ризику од вишеструке дискриминације. Посебно је лош положај жена са инвалидитетом, жена из

131 Детаљније на: http://www.spriv.vojvodina.gov.rs/index.php/pocetna/81-vesti-cirilica/374-2015-12-08-14-25-09.

132 Уз подршку Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women). Публикација је доступна на: http://www.spriv.vojvodina.gov.rs/images/dokumenti/ravnopravnost/Ka_rodno_odgovornom_programskom_budzetu.pdf.

133 Јавне набавке и родна равноправност: утицај јавних набавки на жене у сектору безбедности у Србији, Аурелија Ђан, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2015, доступно на: http://www.bezbednost.org/upload/document/javne_nabavke_i_rr_[web].pdf.

мањинских заједница, жена из руралних подручја, старијих жена и др. Иако је захваљујући законским квотама за учешће мање заступљеног пола, Србија последњих неколико година начинила велике помаке по питању учешћа жена у јавној власти, на овом пољу је потребно још доста труда како би жене у свим аспектима јавног живота и учешћа у доношењу одлука и креирању политика достигле једнакост. У том смислу, потребно је радити и на учешћу припадница националних мањина. Резултати истраживања[134] о којем смо већ говорили, а које је спровео Покрајински заштитник грађана – Омбудсман о положају жена у националним саветима националних мањина, односно њиховом учешћу у раду националних савета, у намери да покаже колико су национални савети након последњих избора за чланове поштовали законску обавезу о кандидовању 30% жена на листама и колико њих је заиста изабрано у национални савет, показали су да су жене и даље у неједнаком положају у националним саветима. Од укупно 21 националног савета, жене су на местима председнице само у два савета, због чега је поново указано на потребу промовисања жена на местима одлучивања.

Положај Ромкиња у Србији је веома лош, на шта указују бројна истраживања која су спроведена током претходних година. Према подацима УНИЦЕФ-а у Србији из извештаја о праћењу стања и положаја жена и деце у Србији за 2014,[135] ромске девојчице и жене су у лошијем положају у свим друштвеним областима, укључујући образовање, здравствену заштиту, насиље у породици и друго. Поред тога, положај жена са инвалидитетом такође је веома лош, оне су невидљиве у јавном животу, имају велике препреке и баријере у остваривању права, а често су изложене насиљу.

3.4.2. Дискриминација на основу националне припадности

И поред задовољавајућег правног оквира заштите националних мањина у Србији, истраживања[136] јавног мњења која су спроведена претходних година показала су да једна од највећих предиспозиција за дискриминацију постоји у односу на припаднике националних мањина, као и да највећа ет-

134 Доступно на: http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1573/Polozaj-zena-u-nacionalnim-savetima-nacionalnih-manjina-cir.pdf.

135 Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Коначни извештај, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ, Београд 2015, Публикација је доступна на: https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS5/Central%20and%20Eastern%20Europe%20and%20the%20Commonwealth%20of%20Independent%20States/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2014/Final/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202014%20MICS_Serbian.pdf.

136 Истраживања су доступна на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности, http://ravnopravnost.gov.rs/sr/istra%C5%BEivanja.

ничка дистанца постоји према Албанцима, Хрватима, Бошњацима и Ромима. Евидентно је, такође, на основу извештаја међународних и домаћих организација, као и на основу сазнања из поступака по притужбама Повереника да се припадници националних мањина осећају дискриминисано у разним областима друштвеног живота, посебно у поступцима пред органима јавне власти, приликом запошљавања или на послу, а да је и даље посебно лош положај ромске националне мањине.

У Резолуцији CM/ResCMN(2015)8 о примени Оквирне конвенције за заштиту националних мањина у Србији[137] наведено је да је Србија наставила да јача законске одредбе које регулишу остваривање права националних мањина, да је дошло до значајног институционалног развоја и да су учињени значајни напори на развијању свеобухватних политика за подстицање једнаких могућности за Роме. Као разлози за забринутост наведени су недовољно развијени међуетнички односи, непостојање свеобухватног и стратешког приступа интеграцији националних мањина у друштво и непостојање свеобухватних података о равноправности, што отежава осмишљавање делотворних политика за превазилажење дискриминације са којом се суочавају припадници националних мањина. Србији је препоручено да оконча принудна исељења и настави са напорима ка увођењу одредаба којима се гарантује право на адекватно становање без принудних исељења, да хитно размотри приступ Рома здравственој заштити, настави са напорима за елиминисање сегрегације ромске деце у образовању и без одлагања осмисли мере да се делотворно повећа приступ инклузивном образовању и побољша исход образовања за ромску децу, да подстиче делотворно учешће националних мањина у изборни процес и предузме мере да се размотри недовољна заступљеност националних мањина у државној управи.

Влада Републике Србије усвојила је у децембру 2015. Други и трећи периодични извештај о примени Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације,[138] у којем је наведено, између осталог, да је Влада Републике Србије одлучна да и убудуће ствара услове за интеграцију националних мањина кроз стално преиспитивање постојећих решења, унапређења законодавних и институционалних оквира, као и њихове примене у пракси. Анализа о функционисању савета за међунационалне односе[139] показала је да савети у национално мешовитим јединицама локалне самоуправе још

137 Документ је доступан на: http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/nacionalne-manjine2/multilateralni-ugovori/okvirna-konvencija/treci-ciklus.

138 Информацију је објавила Канцеларија за људска и мањинска права: http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/yu/vesti/1496-drugi-i-treci-periodicni-izvestaj-rasna-diskriminacija.

139 Доступно на: http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/nacionalne_manjine/Analiza_SMO_2015.pdf.

нису постали тела која би у пуној мери доприносила остваривању, заштити и унапређивању националне равноправности и међуетничком дијалогу на локалном нивоу. Као следећи корак неопходно је јачање капацитета вишенационалних локалних самоуправа да препознају значај савета у локалној заједници. Само оспособљеност савета да врше своје задатке и тиме омогуће укљученост мањина у јавне послове и пуну националну равноправност у вишенационалним локалним самоуправама може довести до пуне афирмације овог тела у остваривању, заштити и унапређивању националне равноправности на локалном нивоу.

У марту 2015. образована је посебна радна група за израду Акционог плана за остваривање права националних мањина, којим ће се, између осталог, унапредити остваривање права националних мањина на употребу језика и писма, заступљеност мањина у органима јавних власти и служби. Текст радне верзије доступан је на сајту Министарства државне управе и локалне самоуправе.[140] Такође, формирана је и посебна радна група за припрему текста Нацрта закона о изменама и допунама закона о заштити права и слобода националних мањина, а рок за усвајање ових измена утврђен је Акционим планом за остваривање права националних мањина за други квартал 2016. године. Министарство државне управе и локалне самоуправе објавило је Анализу законодавства о националним саветима националних мањина[141] са посебним освртом на питања њиховог финансирања, која је детаљно представљена у децембру 2015. на округлом столу „Национални савети/мањинске самоуправе у правном систему Републике Србије".

Поред тога, истраживање Покрајинског омбудсмана[142] показало је да је од 13 органа покрајинске управе, само у пет општим актом прописано познавање језика националне мањине као посебан услов за рад на одређеним радним местима. Тамо где је такав услов и предвиђен, у великом броју случајева познавање језика националне мањине постављено је алтернативно са познавањем страног језика, а није уређен начин доказивања познавања језика националне мањине и у највећем броју случајева није прописан потребан ниво знања тог језика за одређено радно место. Приликом прописивања познавања језика националне мањине као посебног услова за одређено радно место, није се водило рачуна о томе на којим радним местима се комуникација са грађанима обавља као редован посао односно да запослени који воде управне поступке у одговарајућем броју владају језицима националних мањина који су у службеној употреби.

---

140 http://www.mduls.gov.rs/.

141 http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/analiza_zakonodavstva_mduls_ns.pdf.

142 Познавање језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе, доступно на: http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1589/Istrazivanje_sluz_upotreba_jezika_2015.pdf.

У једној анализи о учешћу националних мањина у полицији,[143] указано је на одређене процедуре које могу бити препрека за учешће припадника националних мањина у полицији. На пример, елиминациона провера за квалификациони испит за Центар за основну полицијску обуку из језичке културе и правописа подразумева писани састав на ћирилици и тест знања, што може да представља проблем припадницима одређених националних мањина јер се дешава да не познају довољно српски језик. Приликом безбедносних провера, проблем може представљати концепт „породичне одговорности", што значи да ће кандидат аутоматски бити дисквалификован ако је члан његове уже породице имао „проблема са законом". Поред тога, специфичан проблем за учешће припадника националних мањина у полицији проузрокује захтев да запослени у МУП-у имају само српско држављанство.

Положај ромске националне мањине у Србији и даље је лош, иако постоје извесни помаци у правцу побољшања њиховог положаја, а дискриминација према Ромима највише је изражена у области образовања, запошљавања, здравствене заштите и становања. У току 2015. формиране су међуресорна и експертска радна група за израду нове Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2015 до 2025, јавна расправа је почела у новембру и завршена у децембру 2015. године. Након тога, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања сачинило је извештај о спроведеној јавној расправи о нацрту ове стратегије.[144]

У извештају „Спречавање апатридије међу децом – преостали проблеми у Србији"[145] организације Праксис наведено је да су особе без докумената у Србији углавном припадници ромске националне мањине, те да се тешкоће око пријаве рођења деце скоро искључиво јављају међу ромском децом, а пре свега због непоседовања свих потребних докумената за њихове родитеље, необавештености родитеља, сиромаштва и дискриминације. Тешкоће у вези са одређивањем личног имена, око признавања очинства, неуписивање или погрешно уписивање чињенице држављанства и уништене, нестале или недоступне матичне евиденције јесу системски проблеми који стављају ромску децу у неравноправан положај у уживању основних права. Поред тога,

143 Ема Степановић, Учествовање националних мањина у полицији, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2015, доступно на: http://www.bezbednost.org/upload/document/ucestvovanje_nacionalnih_manjina_u_policiji.pdf.

144 Доступно на: http://www.minrzs.gov.rs/lat/aktuelno/item/4358-izvestaj-o-sprovedenoj-javnoj-raspravi-o-nacrtu-strategije-za-socijalno-ukljucivanje-roma-i-romkinja-u-republici-srbiji-za-period-od-2015-do-2025-godine.

145 Праксис, Спречавање апатридије међу децом – преостали проблеми у Србији (2015). Доступно на: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/Sprecavanje%20apatridije%20medju%20decom%20-%20preostali%20problemi%20u%20Srbiji.pdf.

Анализа поступака накнадног уписа у матичне евиденције[146] показује да је последњих година унапређен нормативни оквир који регулише процедуре за добијање личних докумената, али да се и даље правно невидљиви Роми сусрећу са одређеним потешкоћама и препрекама у пуноправном уживању свих људских права. Наиме, Упутством о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига прописано је да се упис у матичну књигу рођених у редовном року врши на основу пријаве рођења, а да се у матичној књизи рођених и пријави рођења подаци о родитељима уписују из њихове личне карте, извода из матичне књиге рођених, односно извода из матичне књиге венчаних, па тиме уколико мајка приликом порођаја не поседује личну карту и извод из матичне књиге рођених, неће моћи да изврши упис детета у матичну књигу рођених и одреди му лично име. Анализа поступака утврђивања времена и места рођења и остваривања права на држављанство и пријаву пребивалишта у 2015,[147] између осталог истиче системски проблем који онемогућава упис у матичну књигу рођених одмах по рођењу деце чије мајке не поседују личне документе, те је потребно изменити подзаконске акте који регулишу ово питање.

О дискриминацији Рома сведочи и истраживање Покрајинског омбудсмана о положају координатора за ромска питања у јединицама локалне самоуправе у АП Војводини,[148] која је показала да је присутна системска дискриминација Рома која је најчешћа на примеру установа здравствене заштите, где је Ромима отежану приступ услугама система здравствене заштите. Поред тога, Роми који су корисници материјалне подршке а који немају пребивалиште, имају проблеме са центрима за социјални рад где одбијају да им наведу адресу центра за социјални рад као пребивалиште. Уочено је избегавање или одбијање школа да уведу факултативну наставу ромског језика са елементима националне културе, тамо где постоји довољан број заинтересованих Рома и квалификован наставни кадар.

3.4.3. Дискриминација на основу инвалидитета

Позитиван помак у нормативном уређењу положаја особа са инвалидитетом представља усвајање Закона о употреби знаковног језика[149] и Закона о кретању уз помоћ пса водича.[150] Закон о употреби знаковног језика треба да омогући пуно укључивање глувих особа у све друштвене односе,

146 Доступно на: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/OEBS_-_Finalni_izvestaj.pdf.

147 Праксис, доступно на: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/Analiza_postupaka_uvmr_i_ostvarivanja_pnd_i_pp_u_2015_godini.pdf.

148 Извештај је доступан на: http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1650/2015_Romski_koordinatori.pdf.

149 „Службени гласник РС“, број 38/15.

150 „Службени гласник РС“, број 29/15.

равноправно са другима, јер им омогућава остваривање права у различитим поступцима пред државним органима, у образовном процесу и вези са радом. С друге стране, Закон о кретању уз помоћ пса водича, представља реализацију циљева утврђених Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом[151] и изједначавање могућности особа са инвалидитетом, првенствено слепих и слабовидих лица за несметано кретање и физички приступ објектима у јавној употреби као и саобраћају.

Међутим, иако је нормативни оквир задовољавајући, особе са инвалидитетом су једна од најугроженијих и највише дискриминисаних друштвених група у свим областима јавног и приватног живота. Сметње за равноправно укључивање особа са инвалидитетом у све друштвене односе почињу од сфере образовања и запошљавања, што додатно погоршава њихов положај услед изостанка ефикасне подршке за самосталан живот. Приступ објектима и услугама је значајно отежан или потпуно онемогућен, ризици од институционализације су велики, док је њихова политичка заступљеност готово занемарљива. Посебно је лош положај жена са инвалидитетом, које су двоструко дискриминисане.

Према резултатима пописа из 2011, образовна структура особа са инвалидитетом веома је неповољна: 52,7% особа са инвалидитетом узраста изнад 15 година има завршено основно образовање или непотпуну основну школу, док свега 6,5% има завршено више или високо образовање.[152] Упркос овим неповољним подацима, отпор инклузивном образовању и даље постоји, а одређене подршке неопходне за адекватно укључивање деце са сметњама у развоју и са инвалидитетом (нпр. превоз деце до школа, ангажовање личних пратилаца) финансирају се из средстава локалних самоуправа, што доводи до велике регионалне неуједначености у приступу овим правима и образовању.

Доступни подаци показују да од укупног броја особа са инвалидитетом у Србији, економски активно становништво чини 71.107 особа (12,4%), а само 9% особа са инвалидитетом има запослење.[153] Уколико узмемо у обзир глобалне и регионалне пројекције о броју особа са инвалидитетом које показују већи број од броја који се исказује у званичним статистикама, онда долазимо до податка да је реалан број незапослених особа са инвалидитетом забрињавајуће велики.

У Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије у процесу европских интеграција у 2015. наведено је да у пуној мери треба обезбедити промовисање и заштиту права најрањивијих и највише дискриминисаних

151 „Службени гласник РС“, број 1/07.

152 РЗС, Попис 2011.

153 Особе са инвалидитетом у Србији, Милан М. Марковић, Београд 2014, доступно на http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Invaliditet.pdf.

група, међу којима су особе са инвалидитетом. Од Србије се захтева да делотворније спроведе оквир за борбу против дискриминације, промовише једнакост и обезбеди интеграцију особа које припадају најрањивијим групама. У овом извештају, као и у извештају Комесара за људска права Савета Европе наводи се да је неопходно побољшати положај особа са инвалидитетом у институцијама, као и да је потребно ускладити поступак лишавања пословне способности са међународним стандардима, што је наведено и у претходним извештајима Повереника за заштиту равноправности.

На дискриминацију особа са инвалидитетом указано је и у алтернативним извештајима које су Коалиција организација које раде на пољу заштите права особа са инвалидитетом у Србији, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом и Заштитник грађана поднели УН Комитету за права особа са инвалидитетом.[154] Заштитник грађана је указао да је у Србији остварен известан напредак у побољшању положаја особа са инвалидитетом, али да и даље остају проблеми који онемогућавају особе са инвалидитетом да уживају у гарантованим правима. Указано је да су особе са менталним инвалидитетом у веома лошем положају, да су у великом броју смештене у институције јер нису развијене услуге у заједници које би им омогућиле остваривање права на живот у заједници. Коалиција организација које раде на пољу заштите права особа са инвалидитетом у Србији навела је да држава није предузела све одговарајуће мере ради мењања или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе, који представљају дискриминацију према особама са инвалидитетом, те да су особе са инвалидитетом и даље дискриминисане у готово свим областима приватног и друштвеног живота. Указано је да се држава није довољно системски бавила осигуравањем пуног и равноправног уживања свих људских права и основних слобода за жене и девојчице са инвалидитетом, нити дефинисала мере за њихово оснаживање, да постоје велики проблеми у области здравствене заштите, те да су сервиси подршке за децу и породице које имају децу са инвалидитетом недовољно развијени и територијално неуједначени. У извештају Иницијативе за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, указано је да се положај особа са менталним сметњама, посебно оних које су смештене у резиденцијалним и психијатријским установама није побољшао у довољној мери. Институционализација особа са менталним инвалидитетом остаје главна „услуга“ коју држава нуди, без увођења задовољавајућих алтернативних решења. Указано је на недостатак података о особама са инвалидитетом, посебно на недостатак података разврстаних по полу, старосном добу, месту где живе и другим важним аспектима, као и да закони којима је регулисано лишење пословне способности нису у складу са Конвенцијом о правима особа са

154 Доступно на: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?Country Code=SRB&Lang=EN.

инвалидитетом, међународним стандардима и препорукама, да су дискриминаторни и да се на тај начин особама са инвалидитетом крше људска права. Поред тога, указано је да су жене са инвалидитетом у резиденцијалним и психијатријским институцијама у повећаном ризику од злоупотреба, сексуалних напада и силовања од других корисника и/или особља, да су у ризику да буду жртве присилних абортуса, одвајања од деце и давања контрацепције без сагласности. На крају је наведено да Србија има веома низак проценат институционализоване деце, о чему смо већ говорили у делу Извештаја у којем је дат опис стања.

Остваривање права на самосталан живот особа са инвалидитетом зависи од функционисања система подршке, који у Србији не функционише задовољавајуће – истраживање организације ИДЕАС и Националне организације особа са инвалидитетом показује да највећем броју особа са инвалидитетом примарно подршку пружа породица, што показује њихову велику зависност од породице, при чему велики број услуга није прилагођен особама са менталним и интелектуалним инвалидитетом.

Неприступачност објеката, услуга и јавних површина и даље представља баријеру која онемогућава особе са инвалидитетом да уживају људска права на равноправној основи са другима.

На лошији положај жена са инвалидитетом указано је у извештају о праву жена са инвалидитетом на родитељство и породицу,[155] у којем је наведено да се жене са инвалидитетом суочавају са вишеструким баријерама када желе да оснују породицу, које укључују лош економски положај, предрасуде према мајкама са инвалидитетом, недовољно развијене специјализоване сервисе подршке за родитеље са инвалидитетом и недовољну прилагођеност тржишта рада. Истраживање је показало јак утицај породице на самосталност жена са инвалидитетом и њихове партнерске односе, на велике препреке у приступу здравственој заштити, на физичку неприступачност установа за заштиту жртава насиља.

3.4.4. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

Истраживања и извештаји државних институција и организација цивилног друштва указују на изузетно низак ниво поштовања права особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне у Србији. Хомофобија и трансфобија имају дубоке корене у друштву, а упркос релативно добром

155 Извештај о праву жена са инвалидитетом на родитељство и породицу (2015), Из Круга – Београд и ИДЕАС – Центар за истраживање и развој друштва, уз подршку Канцеларије за људска и мањинска права.

институционалном и законском оквиру, ЛГБТ популација често и не пријављује случајеве насиља и дискриминације, због неповерења у институције.

Постоји и одређени напредак у побољшању положаја ЛГБТ популације, а највише се огледа у томе што је тема поштовања права ЛГБТ особа присутнија у јавности. Ово године је одржана и друга по реду Парада поноса без инцидената и први пут Транс прајд.

У Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије у процесу европских интеграција у 2015. наведено је да у пуној мери треба обезбедити промовисање и заштиту права, између осталог, ЛГБТ популације и делотворно спроводити истраге, гоњење и кажњавање за кривична дела мотивисана мржњом.[156] Похваљене су активности промовисања права ЛГБТ особа, обуке за полицијске службенике за рад са жртвама трансфобичног/хомофобичног насиља, учешће Србије и потписивање заједничке изјаве министара региона на ИДАХО форуму у Црној Гори, као и одржана поворка поноса. Међутим, ЛГБТ особе и активисти и даље се често суочавају са говором мржње и претњама, а у неким случајевима и са физичким насиљем, а не постоје централизовани званични подаци о броју кривичних дела мотивисаних хомофобијом и трансфобијом. У овом извештају је наведено да је потребна већа политичка посвећеност унапређењу културе поштовања ЛГБТ особа и обезбеђивању забране дискриминације на послу, у сектору здравства и у систему образовања.

У Извештају Високог комесара УН за људска права Комитету за људска права о дискриминацији и насиљу против појединки и појединаца заснованих на сексуалној оријентацији и родном идентитету[157] Србија је сврстана у групу земаља у којој су од 2011. учињени позитивни помаци усвајањем нових или ревизијом постојећих закона који санкционишу злочине из мржње, као и предузимањем других мера којима се спречавају хомофобични и трансфобични напади и насиље. У Закључним запажањима на Други периодични извештај Србије о примени Конвенције против мучења и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, УН Комитет против тортуре позвао је државу да јавно осуди претње и нападе, између осталог и на ЛГБТ особе и да се суздржи од подржавања таквих напада, осигуравајући брзу, детаљну и делотворну истрагу у свим случајевима претњи и напада на ове групе, гарантујући да се нападачи осуде и казне у складу са озбиљно-

156 Извештај је доступан на: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godinji_izvestaj_15_final.pdf.

157 Документ Генералне скупштине A/HRC/29/23 од 4. маја 2015. године, доступан на енглеском језику на: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/29/23&referer=/english/&Lang=E.

шћу напада.[158] На трећем међународном ИДАХО форуму (*International Day Against Homophobia and Transphobia – IDAHO)*, који је одржан у мају 2015. у Црној Гори, министарка Јадранка Јоксимовић потписала је заједничку регионалну *Изјаву о окончању насиља и злочина из мржње према ЛГБТ особама.*

Истраживање о односу полиције према дискриминацији које је спровела Криминалистичко-полицијска академија у 2015, а које смо већ поменули у претходном делу Извештаја, показује да припадници полиције опште надлежности и саобраћајне полиције препознају, између осталог, припаднике ЛГБТ популације (13%) као највише дискриминисане групе, али је с друге стране, према ЛГБТ особама (39%) најизраженија социјална дистанца. Иако нижи у односу на прошлогодишње ставове припадника криминалистичке полиције, забрињавају високи проценти слагања са тврдњом да је „хомосексуалност болест коју треба лечити" – 47% и „немам ништа против хомосексуалаца, али нека они то раде код своје куће" – 59%.

Организација Гејтен-ЛГБТ објавила је брошуру *Прекинимо ћутање! – Извештај мониторинга дискриминације и злочина из мржње над транс особама,*[159] у току пројекта у којем је формирана заједничка база за пријаву трансфобичних инцидената, а прикупљени подаци односе се на случајеве директног и индиректног насиља над транс особама и примере директне, структуралне и институционалне дискриминације. Поред физичких и вербалних напада, транс особе у свим овим земљама пријављивале су различите тешкоће у вези са законским признањем родног идентитета. У ову базу пријављена су 24 трансфобична инцидента из Србије. Шест случајева је категорисано као дискриминаторни инцидент, у девет случајева у питању је било физичко насиље, пет случајева односе се на вербални напад, две особе пријавиле су сексуално узнемиравање, у по једном случају у питању је било незаконито хапшење и говор мржње. Већина жртава које су доживеле инцидент су транс жене (79%), а у једном случају је говор мржње усмерен против целе транс* заједнице. Од укупног броја пријављених инцидената у оквиру ПроТранс пројекта, 25% се односе на дискриминацију, од којих се 66% односи на различите тешкоће у вези са правним признањем родног идентитета.

Гејтен је објавио и публикацију *Транс особе у Србији – анализа положаја и предлог правног решења. Модел закона о родном идентитету* која садржи правну анализу положаја транс особа у Србији, уз осврт на њихов положај у здравственом систему. Као предлог за унапређење правног положаја транс

158 Документ је доступан на сајту Високог комесара УН за људска права, на: http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/112/60/PDF/G1511260.pdf?OpenElement.

159 Брошура је настала у оквиру ПроТранс пројекта који је организација Transgender Europe (ТГЕУ) реализовала у сарадњи с организацијама из Турске, Киргистана, Молдавије, Мађарске и Србије.

особа у овој публикацији је представљен Модел закона о родном идентитету са образложењем.[160]

У Србији су истополне заједнице правно невидљиве, иако је током последње две деценије дошло до признавања истополних заједница у многим земљама Европе. У Преднацрту грађанског законика се у фусноти наводи да би требало сагледати могућност регулисања истополних заједница. Не постоје одредбе посвећене правном регулисању овог питања, нити норме које би дале основа за доношење посебног закона о истополним заједницама, осим одредаба члана 2014. где се истополне заједнице помињу у контексту права на становање. С тим у вези, Повереник за заштиту равноправности је указивао да је потребно омогућити регистрацију истополних заједница.

3.4.5. Дискриминација избеглица, интерно расељених лица, тражилаца азила и миграната

У извештајима водећих међународних организација за заштиту људских права у 2015. о Србији се у главном говори у контексту избегличке кризе и међународних обавеза државе у вези са поштовањем права избеглица.

Европска Комисија је у извештају о напретку Србије навела да Србију треба похвалити за конструктиван приступ у досадашњем управљању мигрантском кризом. С обзиром на свој географски положај на спољним границама ЕУ, Србија се суочава са све већим мешовитим миграционим токовима, а управљање тим токовима, као и обезбеђење надзора граничних прелаза представља велики изазов за државне органе Републике Србије. У свом хитном реаговању на кризу, Србија је уложила значајан напор да држављанима трећих земаља буду обезбеђени склониште и хуманитарна помоћ уз подршку ЕУ и међународну подршку. Отворен је прихватни центар у Прешеву, као и центри за помоћ избеглицама на другим местима, у близини граница са Македонијом, Мађарском и Хрватском. Европска комисија сматра да је потребно да Србија повећа пријемне и смештајне капацитете и прилагоди их све већим потребама, уложи напоре којима би се осигурало да довољан број добро обученог особља на централном и локалном нивоу може да одговори на изазове и последице све већег миграционог притиска. Како је наведено у извештају, нарочиту пажњу треба посветити потребама малолетника и угрожених група. Поред тога, неопходна је боља координација између свих институција које учествују у борби против нерегуларних миграција, као и усаглашавање прописа у области регуларних миграција са правним тековинама ЕУ.

160 Доступно на: http://www.transserbia.org/images/2015/dokumenti/Trans%20osobe%20u%20Srbiji%20-%20analiza%20poloaja%20i%20predlog%20pravnog%20reenja.pdf.

У септембру 2015. почело је спровођење твининг пројекта *Подршка Националном систему азила у Републици Србији* који финансира Европска унија, а спроводе Комесаријат за избеглице и миграције и Министарство унутрашњих послова Републике Србије. Циљ пројекта је унапређење целокупног система азила, укључујући измене и допуне Закона о азилу, развијање механизама за интеграцију лица којима је одобрена заштита, унапређење техника интервјуа и заштите докумената која се издају тражиоцима азила, као и спровођење информативне кампање како би се подигао ниво свести о правима и обавезама тражилаца азила у Републици Србији као и о последицама злоупотребе безвизног режима од стране српских држављана у земљама чланицама ЕУ.

Заштитник грађана је у децембру објавио Декларацију о заштити и промовисању права избеглица и миграната коју су потписали представници омбудсмана / националних институција за заштиту људских права.[161] Позивајући се на начела поштовања људских права избеглица и миграната, обезбеђивање несметаног приступа процедури тражења азила, заштите права кроз прекограничну сарадњу, спречавања нечовечног и понижавајућег поступања, јачања мера интеграције и спајање породица, промовисања и заштите економских и социјалних права и обезбеђивања мера заштите за рањиве групе, омбудсмани су увидели потребу да своја настојања усмере ка заштити и промоцији права миграната и избеглица у складу с међународним и регионалним стандардима људских права.[162]

Београдски центар за људска права[163] изнео је податак да је у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2015. 577.995 особа изразило намеру за тражење азила у Републици Србији, у поређењу са 16.490 изражених намера за тражење азила у 2014. години. Број тражилаца азила постепено је растао сваког месеца, а почео је постепено да опада у новембру и децембру 2015. године. Канцеларија за азил је у току 2015. регистровала 662 особе, поднето је 583 захтева за азил и саслушано 89 тражилаца азила. Усвојено је 30 захтева за азил, док су остали поступци обустављени, јер су тражиоци азила у међувремену напустили Србију. Азил је додељен држављанима Украјине, Сирије, Ирака, Судана, Јужног Судана и Либана.

Као што је већ поменуто, Кућа људских права и демократије Београд и Кућа људских права Загреб су у септембру 2015. издале заједничко сао-

161 На конференцији *Омбудсмани / националне институције за заштиту људских права: изазови за људска права у условима избегличке/миграторске кризе*, одржаној 23–24. новембра у Београду.

162 Доступно на: http://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebnii-izvestaji/4467.

163 „Периодични извештај за новембар децембар 2015: Право на азил у Републици Србији", Београдски центар за људска права.

пштење за јавност у којем су позвале владе Србије и Хрватске да хитно укину све мере ограничења слободног кретања људи и робе, успоставе нормалну комуникацију и све проблеме решавају разговорима.[164] Организације су подсетиле владе Србије, Хрватске, Мађарске, Словеније и других држава југоисточне и источне Европе да су дужне да примењују прописе у складу са највишим стандардима људских права и ратификованим међународним конвенцијама, а заштита људских права, укључујући и права избеглица, представља темељну вредност сваког друштва.[165]

По питању положаја интерно расељених особа, УНХЦР у Србији спровео је истраживање[166] које је показало да интерно расељени Роми имају најлошији положај од свих рањивих група у Србији. Они деле ситуацију у којој се налазе Роми генерално, а коју карактерише изложеност вишеструким ризицима: болест, тешки и опасни послови, дечији рад, насиље над децом и женама, претње насиљем Ромима генерално, честа пресељења, насилно исељавање и слично. Осим тога, Роми су константно изложени различитим облицима дискриминације, а грађани Србије исказују велику социјалну дистанцу и предрасуде према њима. Интерно расељени Роми живе још лошије од домицилних Рома, најчешће су делови насеља у којима они живе у још лошијем стању, послови које раде тежи и мање плаћени, а њихов приступ социјалним услугама је отежан. Иако су у Србији последњих година у оквиру активности дефинисаних кроз Декаду Рома и програме различитих међународних организација знатно повећане могућности за партиципацију Рома у друштвеном, културном и политичком животу, пракса у овим областима није развијена и Роми остају прилично невидљиви и искључени. Главни облици партиципације Рома се своде на обележавање традиционалних ромских празника, учешће на изборима за већа националних мањина и евентуално учешће у раду неке ромске НВО. Анкетно истраживање даје сличне резултате. Потенцијал за социјалну партиципацију код обе групе Рома је веома низак, али је код интерно расељених још нижи него код домицилних. Свега 5% интерно расељених Рома су чланови неког удружења које заступа интересе Рома, за разлику од 9% код домицилних Рома. Ово се поклапа са њиховим осећајем да лично могу да утичу на одлуке општинских или државних институција које се тичу њиховог статуса и квалитета живота – само 4% интерно расељених Рома и 9% домицилних Рома осећа да је то у њиховој моћи.

---

164 Више на: http://kucaljudskihprava.rs/zajednicko-saopstenje-kuce-ljudskih-prava-i-demokratije-beograd-i-kuce-ljudskih-prava-zagreb-na-zatvaranje-granica-i-izbeglicku-krizu/.

165 Европска унија договара своје мере како би помогла прогнаницима из Сирије и других ратом захваћених држава. Независно од свих напора, државе региона морају да прихвате и пруже помоћ свим избеглицама, без обзира колико их је, као и да им допусте слободу кретања и даљи одлазак ка западној Европи, наводи се у саопштењу.

166 http://www.unhcr.rs/media/UNHCR_Brosura_RAE_IRL_Srpski.pdf.

3.4.6. Дискриминација на основу старосног доба

Дискриминација на основу старосног доба је присутна у нашем друштву у свим областима. Старији грађани најчешће су дискриминисани у области рада и запошљавања. Послодавци све чешће отпуштају старије раднике, непосредно пре стицања услова за пензију, а старији незапослени радници не успевају да се запосле и поред радног искуства које имају. Подаци Националне службе за запошљавање показују да особе старије од 50 година представљају 27,4% укупног броја незапослених.

Истраживање које је спровео Црвени крст Србије у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности, уз подршку популационог фонда Уједињених нација (UNFPA), показало је да је неки облик злостављања или занемаривања доживело 19,8% старијих, а последњих годину дана искуство злостављања имало је 11% старијих који су учествовали у истраживању. У истраживању је наведено[167] да злостављању старијих особа често претходи дискриминација до које доводе предрасуде, стереотипи и идеја о непродуктивности старијих, као и слика да су старији пасивни примаоци помоћи и терета за друштво. Највећи ризик постоји од финансијског злостављања старијих и да је 11,5% анкетираних пријавило макар један од наведених облика финансијског злостављања, 13,5% старијих изјављује да не одлучује у потпуности о томе на који начин троши средства којима располаже, а 54% старијих изјављује да издржава и друге чланове домаћинства. Посебан ризик од злостављања представља став старијих да други имају веће потребе од њих и да то што не располажу својим приходима не доживљавају као финансијско насиље.

У Другом националном извештају о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2011–2014, које је објављено у јуну 2015. наведено је да су старије особе, између осталих, посебно изложене дискриминацији и још увек имају тешкоћа у остваривању Уставом загарантованих људских права,[168] као и да је запошљавање недоступно за особе старије од 50 година, да недостатак и отежана доступност здравствених и услуга социјалне заштите доприноси искључивању и дискриминацији посебно рањивих категорија руралног становништва, те да су поред жена и младих, социјално искључени и старији и деца.

Осим старијих, дискриминацији су изложена и деца одређених друштвених група. Влада Републике Србије усвојила је Други и трећи периодични

---

167 „Добро чувана породична тајна: злостављање старијих особа“ Бранкица Јанковић, Наташа Тодоровић, Милутин Врачевић; Београд: Црвени крст Србије, 2015 http://www.redcross.org.rs/slika_4096_Dobro%20cuvana%20porodicna%20tajna%20e-knjiga.pdf.

168 Доступно на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/07/Pregled-2.-nac.-izvestaja-CIR.pdf.

извештај о примени Конвенције о правима детета који садржи и информације о примени оба протокола уз ову конвенцију.[169] У извештају се наводи и да је Повереник 2013. припремио Посебан извештај о дискриминацији деце, према којем су дискриминацији најчешће изложена деца ромске националне мањине и деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, да је до дискриминације најчешће долазило у предшколским установама и школама, најчешће из разлога непредузимања адекватних превентивних мера и изостанка правовремене реакције одговорних лица у ситуацијама када је до дискриминације већ дошло, као и да су ромска деца чешће жртве дискриминаторног вршњачког поступања, а да се деца са сметњама у развоју и инвалидитетом налазе у неповољнијој позицији у процесу деинституционализације.

Истраживање УНИЦЕФ-а о праћењу стања и положаја жена и деце у Србији за 2014. годину[170] показује да од деце из ромских насеља у Србији, која су узраста за полазак у основну школу, само 69% похађа први разред основне школе. Чак 43% деце узраста 1–14 година било је изложено барем једном виду психолошког или физичког кажњавања од чланова домаћинства у претходних месец дана, а у већини случајева се у домаћинствима користи комбинација насилних пракси дисциплиновања. По питању физичког кажњавања деце, најуочљивија разлика је да у домаћинствима у којима лице на које се води домаћинство нема образовање физички је би кажњаван већи број деце (24%) него у домаћинствима у којима лице на које се води домаћинство има високо образовање (13%).

Резултати истраживања показују и да постоји проблем тзв. малолетничких бракова, посебно у ромској популацији, а који представљају повреде људских права, угрожавају развој девојчица и често доводе до раних трудноћа, незавршавања школе и друштвене изолације. Око 4% младих жена из опште популације старости 15–19 година тренутно је удато или је у ванбрачној заједници, док је у ромским насељима овај проценат далеко већи и износи чак 43%. Рана удаја је у директној вези са образовањем, у општој популацији је 35% жена са основним образовањем удато пре 18. године и мање од 1% жена са високим образовањем, док је у ромској популацији 57% жена старости 20–49 година, удато пре напуњене 18. године, са сличним разликама према нивоу образовања

Комитет правника за људска права ЈУКОМ објавио је допуњена издања два приручника о дискриминацији намењених средњошколцима, роди-

169 Извештај је доступан на: http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/konvencije/drugi_i_treci_periodicni_izvestaj_o_primeni_KPD_srb.pdf.

170 Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Коначни извештај, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ, Београд 2015.

тељима и широј јавности, односно наставницима и стручним сарадницима у средњим школама.[171] Мрежа организација за децу Србије израдила је *Смернице за планирање и пружање адекватне интерсекторске подршке за инклузивно образовање у локалној заједници,* у којима је истакнуто да се инклузија најчешће посматра као процес који је у вези са образовним системом и са обезбеђивањем образовне подршке деци из осетљивих група, при чему се заборавља да је осим образовне, за децу често потребно обезбедити и друге врсте подршке – здравствену или социјалну, као и да подршку понекад треба обезбедити и за породицу детета или за целокупно окружење. Међу препорукама ове анализе су формирање и јачање локалне мреже подршке инклузивном образовању, формализовање сарадње између општине, школе, дома здравља, центра за социјални рад и других институција од значаја за појединачно дете и његову добробит успостављањем јасно дефинисаних процедура и протокола о сарадњи међу установама, развијање одговарајућих ресурса у локалној заједници, унапређивање рада интерресорне комисије, оснивање посебних јединица/служба/особа у општини задужена за инклузивно образовање, креирање система вођења евиденције деце из осетљивих група, финансирање подршке инклузивном образовању и промоција инклузије и инклузивног образовања у локалној заједници.[172]

171 Приручници су доступни на: http://www.yucom.org.rs/category/nova-izdanja/.

172 Публикација доступна на: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/11/Intersektorska_podrska_za_inkluzivno_obrazovanje.pdf.

4. Поступање Повереника за заштиту равноправности на сузбијању дискриминације

Повереник за заштиту равноправности има на располагању различите правне инструменте у циљу сузбијања дискриминације и унапређивања равноправности, који ће бити приказани уз навођење збирних података о спроведеним поступцима у току 2015. године. Након тога ће бити представљен рад Повереника за заштиту равноправности поводом конкретних случајева дискриминације. Овај део извештаја структуриран је према основима дискриминације, а редослед је дат према броју притужби поднетих због дискриминације на основу одређених личних својстава.

Детаљнији статистички подаци о раду Повереника за заштиту равноправности дати су на крају овог извештаја, под насловом *Статистички приказ рада Повереника у 2015. години*. Осим у овом делу извештаја у којем су представљени случајеви у којима је Повереник поступао, сва мишљења и препоруке, као и сви други акти које је Повереник донео, објављени су на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности.

Поступање по притужбама

Поступак пред Повереником за заштиту равноправности покреће се подношењем притужбе, коју може поднети свако физичко или правно лице, или група лица која сматра да је претрпела дискриминацију, као и организација која се бави заштитом људских права или друго лице у име и уз сагласност лица које сматра да је претрпело дискриминацију. У случају дискриминације групе лица, организација која се бави заштитом људских права може поднети притужбу у своје име, без сагласности појединачних лица који су припадници дискриминисане групе. Притужбе најчешће подносе физичка лица, при чему треба имати у виду да се мушкарци чешће обраћају од жена – ове године мушкарци су поднели око 60%, а жене око 40% притужби. Правна лица поднела су 121 притужбу, од чега су организације цивилног друштва поднеле 101 притужбу.

Повереник је највећи број притужби примио из Београдског региона (25,3%), а најмање из региона Јужне и Источне Србије (9,5%) и са Косова и Метохије (0,2%).

Највећи број притужби поднет против државних органа, односно, органа јавне власти – чак 50%. Након тога следе правна лица (28%), па физичка лица, групе лица и на крају организације.

Иако не постоји прописана форма притужбе, Повереник за заштиту равноправности израдио је образац притужбе који може да служи као водич за достављање података и информација које су неопходне за вођење поступка. Образац притужбе је доступан у штампаном облику на српском језику, језицима националних мањина и у формату прилагођеном деци у просторијама Повереника, док је у електронској форми доступан на интернет презентацији Повереника www.ravnopravnost.gov.rs. Поред основних података који су наведени у обрасцу притужбе, неопходно је да притужба буде потписана. Детаљнија објашњења о подношењу притужбе доступна су на интернет презентацији Повереника[173].

По пријему притужбе најпре се испитује да ли је Повереник за заштиту равноправности надлежан да одлучује о повреди права на коју се у притужби указује. Уколико Повереник није надлежан, притужба ће бити одбачена, а подносилац обавештен коме може да се обрати, односно, ко је надлежан у конкретном случају. Даље се проверава да ли притужба садржи све елементе неопходне за поступање. Ако је притужба непотпуна, неразумљива или садржи друге недостатке који онемогућавају поступање (нпр. није потписана), упућује се захтев подносиоцу притужбе да отклони недостатке у року од 15 дана, уз поуку о томе који су то недостаци и како треба да их отклони. Уколико у остављеном року недостаци не буду отклоњени, притужба се одбацује. Случајеви у којима је притужба одбачена биће детаљније објашњени у делу извештаја *Исходи поступака*, а подаци о броју предмета у којима је притужба одбачена дати су у прилогу извештаја.

Након тога се испитује да ли постоје законске сметње које онемогућавају спровођење поступка, с обзиром на то да је Законом о забрани дискриминације прописано да Повереник не поступа по притужби у следећим случајевима: 1) кад је по истој ствари покренут поступак пред судом или је поступак пред судом правоснажно окончан; 2) када је очигледно да нема дискриминације на коју подносилац притужбе указује; 3) када у истој ствари већ поступао, а нису поднети нови докази и 4) када је због протека времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања. У овим случајевима Повереник за заштиту равноправности поступа по притужби, тако што након утврђивања да постоји неки од законских разлога за обуставу поступка, доноси акт којим обавештава подносиоца притужбе о разлозима због којих неће даље поступати по притужби. Случајеви у којима је обустављен поступак биће детаљније објашњени у делу извештаја *Исходи поступака*, а подаци о броју предмета у којима је обустављен поступак дати су у прилогу извештаја.

Ако су испуњени услови за вођење поступка, Повереник може предложити поступак медијације ако за то постоје услови. У случају да обе стране

173 Поднеси притужбу, http://www.ravnopravnost.gov.rs/rs/дискриминација/поднеси-притужбу.

прихвате медијацију, поступак по притужби се обуставља до завршетка поступка медијације. Уколико стране постигну договор, поступак се окончава, а ако у медијацији није постигнут договор, поступак пред Повереником се наставља. У 2015. медијација је понуђена у два случаја и оба су успешно завршена договором страна, тако да није било потребе за наставком поступка пред Повереником, односно, поступци су окончани.

Случајеви у којима је понуђена медијација:

– *Подносилац притужбе навео је да је један локални дневни лист на свом интернет порталу објавио репортажу која га омаловажава и дискриминише због његовог изразито ниског раста, који је последица ахондроплазије. Сматра да је овом репортажом представљен као забављач гостију у клубу у којем је заправо спроводио хуманитарну акцију. Навео је да је изненађен оваквим текстом и начином промовисања одређених друштвених дешавања. Оцењујући да постоје изгледи да се ситуација на коју је подносилац притужбе указао у својој притужби разреши мирним путем, подносиоцу притужбе је понуђен поступак посредовања (медијације) између њега и уреднице дневног листа који је објавио спорну репортажу. С обзиром на то да су обе стране прихватиле медијацију, поступак по притужби је обустављен до завршетка поступка медијације. Током медијације, стране су уз подршку медијаторке постигле договор, чиме је поступак успешно окончан.*

– *Притужба је поднета против правног лица које се бави производњом и продајом сувенира и одевних предмета са мотивима из историје, спорта и традиције Србије. На Фејсбук профилу тог правног лица, испод једне објаве на којој је фотографија јакне са српским грбом на полеђини, уследили су коментари корисника, међу којима је било коментара који су изразито увредљиви према припадницима различитих националних мањина, а подносилац притужбе сматра да је на тај начин створено непријатељско, увредљиво и понижавајуће окружење према Бошњацима и припадницима муслиманске вероисповести. Такође, сматра да је директор тог правног лица одговоран јер коментари нису уклоњени неколико месеци, а он уређује фејсбук профил своје фирме. Процена Повереника у овом случају била је да се поступак може решити мирним путем. Странкама у поступку је предложено мирно решавање спорне ситуације, односно, понуђен им је поступак медијације, што су обе странке прихватиле. Након спроведених одвојених састанака са странкама, медијаторка је одржала један заједнички састанак који је резултирао склапањем споразума, те се поступак успешно окончао.*

Уколико нема услова за поступак медијације или уколико медијација не успе, поступак се наставља достављањем притужбе лицу против којег је поднета, у року од 15 дана. Лице против којег је притужба поднета може да се изјасни у року од 15 дана о наводима из притужбе, с тим да ће Повереник наставити поступак и ако се лице не изјасни. Ради утврђивања чињеничног стања, Повереник може узети изјаве и од других лица (нпр. сведока).

У 2015. Повереник за заштиту равноправности примио је 797 притужби, које су поднели грађани, правна лица, невладине организације и други. Највише притужби поднето је због дискриминације на основу пола, укупно 22,1%, али као што је већ претходно напоменуто, један од разлога за велику бројност притужби због дискриминације на основу пола јесте усвајање Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору,[174] због којег је Повереник упућен велики број притужби. Следећи основи по бројности су национална припадност или етничко порекло са 18,4% и притужбе због дискриминације на основу инвалидитета са 11,3%. Ове године Повереник је примио 36,3% притужби због дискриминације у поступку запошљавања или на послу, а следећа област по броју притужби су поступци пред органима јавне власти са око 23,2% и 8,3% због дискриминације приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина.

У поступку по притужбама Повереник даје мишљење о томе да ли је дошло до дискриминације. Уколико утврди да је извршен акт дискриминације, заједно са мишљењем даје и препоруку о начину отклањања повреде права.

У току 2015. Повереник за заштиту равноправности донео је 149 мишљења, од тога је у 99 случајева утврђена дискриминација и дискриминаторима су издате одговарајуће препоруке, а у 50 случајева донето је мишљење да није утврђена дискриминација.

Поред тога, у 2015. била је специфична ситуација у вези са усвајањем Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору, због којег је поднето 97 притужби због дискриминације на основу пола. Повереник је у овим случајевима утврдио дискриминацију, али није доносио мишљење већ је поднео предлог за оцену уставности Уставном суду Републике Србије, заједно са Заштитником грађана.

Уколико дискриминатор не поступи по препоруци у року од 30 дана, Повереник изриче меру опомене и оставља му нови рок од 30 дана за поступање по препоруци. Ако дискриминатор не поступи ни по опомени, Повереник може о томе обавестити јавност, што чини објављивањем на интернет презентацији, обавештењем у дневним новинама са националним

174 „Службени гласник РС“, број 68/15.

тиражом, у оквиру извештаја и на друге погодне начине. Повереник нема ни наредбодавна ни репресивна овлашћења и није овлашћен да дискриминаторе кажњава ако не поштују препоруке, али их може уверити да то чине ауторитетом институције коју представља, снагом аргумената и притиском јавности.

Судски поступци за заштиту од дискриминације

Повереник има овлашћење да покреће антидискриминационе парнице, при чему сам процењује потребу за подизањем тужбе. Треба имати у виду да подизање тужбе није механизам којим се обезбеђује поштовање препорука Повереника за заштиту равноправности, нити је део поступка по притужбама. У сваком конкретном случају најпре се испитује да ли је предмет од стратешког значаја и тек након процене да је потребно водити тзв. „стратешку парницу" подноси се тужба надлежном суду. Уколико је жртва дискриминације појединац, неопходна је сагласност тог лица, док сагласност није потребна у случајевима дискриминације групе лица повезаних истим личним својством. Повереник тужбу увек подиже у своје име и у општем интересу, а може истаћи све правозаштитне захтеве осим захтева за накнаду материјалне и нематеријалне штете. Вођење ових парница омогућава да се унапреди судска пракса, да се јавност сензибилише за проблем дискриминације и утиче на промене ставова јавног мњења. За вођење стратешких парница бирају се типични случајеви широко распрострањене дискриминације, у погледу којих постоје добри изгледи за успех. У току 2015. нису подношене нове тужбе, а ток поступка у парницама за заштиту од дискриминације које су већ покренуте биће представљен у делу извештаја *Судски поступци*.

Повереник може подносити прекршајне, односно кривичне пријаве када сазна да је извршено дело којим је повређено начело једнакости. Током 2015. поднета је једна кривична пријава која ће бити представљена у делу извештаја *Судски поступци*.

Препоруке мера за остваривање равноправности

Повереник има овлашћење да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности. Препоруке могу бити усмерене ка томе да органи јавне власти предузму мере како би спречили и отклонили институционалну дискриминацију и унапредили рад институција система у сузбијању дискриминације. Препорукама се указује и на потребу предузимања посебних мера којима се обезбеђује пуна равноправност, заштита и напредак особа или група које се налазе у неједнаком положају у односу на друге грађане. У 2015. дато је 215 препорука мера, које ће бити

представљене у делу извештаја у којем се обрађују појединачни основи дискриминације.

Законодавне иницијативе и мишљења о прописима

Повереник је овлашћен да прати спровођење закона и других прописа, да покреће доношење или измену прописа како би се унапредила заштита од дискриминације. Такође, овлашћен је и да даје мишљења о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације. У току 2015. Повереник је дао 17 мишљења на нацрте закона и других аката, а упућен је и један предлог за оцену уставности Уставном суду Србије. Мишљења на нацрте закона и других општих аката, као и предлог за оцену уставности биће представљени у делу извештаја *Мишљења о нацртима закона и других аката.*

Упозорења и саопштења јавности

Повереник је овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, а то чини на основу информација и сазнања из притужби, средстава јавног информисања и из других извора. Смисао упозорења јавности је да Повереник за заштиту равноправности укаже на дискриминаторе, начин вршења дискриминације, поједине групе или појединце према којима се врше најчешћи, типични и тешки облици дискриминације, као и на последице дискриминације. У 2015. издато је 35 саопштења за јавност и девет упозорења, која су објављена у медијима и на интернет презентацији Повереника. Упозорења и саопштења биће представљена у делу извештаја у којем се обрађују појединачни основи дискриминације.

4.1. Дискриминација на основу пола и рода

Због дискриминације на основу пола поднето је 143 притужбе, односно 22,1% од укупног броја свих притужби. Када се сагледава ко су подносиоци притужби због дискриминације на основу пола, највећи број су физичка лица (129), од чега 108 жена и 21 мушкарац. Приметно је да жене чешће подносе притужбе због дискриминације на основу пола, док мушкарци чешће подносе притужбе уопште.

У односу на области у којима су ове притужбе поднете, највећи број је поднет у области рада и запошљавања. У овој области се већ неколико година уназад подноси највећи број притужби, ове године их је било укупно 289, односно 36,3%. Од тог броја притужби, пол као лично својство наведен је у 49,2% притужби, од чега 87,4% жена и 12,6% мушкараца. Овако висок

проценат притужби које су поднеле жене поткрепљује закључак да су жене и даље највише дискриминисане у области рада и запошљавања. Сагледавајући друге области у којима су поднете притужбе због дискриминације на основу пола, може се истаћи да је 6,3% притужби поднето због поступака пред органима јавне власти, што је знатан пад у односу на претходну годину у којој је овај проценат износио 18,9. Такође, уочљив је пад у броју притужби које се подносе због дискриминације на основу пола у области образовања и стручног усавршавања, који је раније износио 7,5% а сада је мањи од 2%. Поред тога, бележи се благи пораст притужби због дискриминације у медијима и јавном информисању, сада износи 4,3% у односу на прошлогодишњих 3,7%.

Пракса Повереника, већ неколико година показује да су жене чешће дискриминисане у области рада и запошљавања. Иако се област дискриминације није мењала, уочљиво је да је број притужби знатно порастао, са 8,4% у 2014. на 22,1% у 2015. години. Узрок томе можемо наћи пре свега у чињеници да је у мају 2015. Повереник за заштиту равноправности поднео Посебан извештај о дискриминацији жена и на тај начин у јавности постао више препознатљив као институција која се бави заштитом жена од дискриминације. Такође, избор нове Поверенице за заштиту равноправности проузроковао је веће медијско интересовање за институцију, а самим тим и за праксу Повереника која указује на групе које су највише дискриминисане, при чему су жене увек у врху. На крају, усвајање Закона о максималном броју запослених у јавном сектору довело је до тога да нам се велики број жена и струковних удружења обратио због дискриминације жена. Управо велики број притужби због дискриминаторних одредби у овом закону (97 притужби), померио је фокус са типичних облика дискриминације жена у области рада (нпр. премештај и престанак радног односа) на принудно пензионисање великог броја жена. Због активности које је Повереник за заштиту равноправности предузео поводом спорних одредби овог закона, постао је препознат у јавности као институција која се бави заштитом радних права, што је додатно утицало на пораст броја притужби из области рада и запошљавања. Имајући у виду све околности, не чуди податак да се број жена које су се обратиле притужбом због дискриминације на основу пола у области рада и запошљавања, повећао три пута у односу на претходну годину.

4.1.1. Мишљења и препоруке

Привредно друштво дискриминисало запослену држављанку Аустрије због трудноће

Држављанка Аустрије поднела је притужбу против привредног друштва из Београда, у којој је навела да је од 2006. запослена на пословима финансијске директорке у предузећу, као и да је послодавац сваке године уредно подносио захтев Националној служби за запошљавање за заснивање радног односа са странкињом, у складу са прописима. Након што је 1. јула 2014. обавестила послодавца да је трудна, послодавац није поднео захтев НСЗ, понудио јој је споразум о престанку радног односа, а након што овај споразум није прихватила, отказан јој је уговор о раду. Послодавац је у изјашњењу навео да је и пре сазнања за чињеницу да је подноситељка притужбе трећи пут трудна, за време док је користила право на породиљско одсуство и одсуство са рада ради неге другог детета, донео одлуку да од Националне службе за запошљавање не затражи нову радну дозволу, о чему је подноситељка притужбе обавештена. Ово привредно друштво је навело да је донело одлуку да на место финансијског директора запосли особу која је подноситељку притужбе замењивала у периодима њених ранијих одсустава, као и да нема право да тражи радну дозволу за странкињу уколико процени да постоји држављанин Републике Србије који испуњава све потребе послодавца. У току поступка је утврђено да је подноситељка притужбе учинила вероватним акт дискриминације, а применом правила о прерасподели терета доказивања констатовано је да послодавац није доказао да одлука да Националној служби за запошљавање не поднесе захтев за заснивање радног односа са подноситељком притужбе није у вези са њеном трудноћом. Због тога је дато мишљење да су таквом одлуком прекршени антидискриминациони прописи, а привредном друштву је препоручено да предузме све потребне мере како би отклонило последице дискриминаторног поступања, да објави на огласној табли привредног друштва мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности, као и да убудуће не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

По повратку са породиљског одсуства радница проглашена вишком запослених

Запослена жена је поднела притужбу против послодавца који јој је првог дана након повратка са породиљског одсуства и одсуства са рада ради неге детета отказао уговор о раду, као технолошком вишку. Послодавац је у изјашњењу навео да радни однос запослене није престао због одласка на породиљско одсуство већ је узрокован технолошким и организационим про-

менама. У току поступка утврђено је да је код послодавца током две претходне године укинуто само једно радно место и то радно место на којем је радила подноситељка притужбе, а утврђено је и да је послодавац запослену која је замењивала подноситељку притужбе запослио на неодређено време. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је послодавац одлуком да запосленој откаже уговор о раду првог дана након повратка са породиљског одсуства прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације и препоручено му је да препоруку објави на огласној табли, да за све своје запослене који раде на руководећим местима организује одговарајућу обуку која ће им омогућити да превазиђу полне/родне стереотипе и предрасуде, упознају се са прописима о забрани дискриминације по основу пола/рода и начином остваривања принципа једнаких могућности у оквиру привредног друштва, као и да убудуће у оквиру обављања своје делатности и пословања не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Послодавац преместио запослену на друго радно место одмах након повратка са одсуства са рада ради неге детета јер није оцењена током одсуства

Запослена жена је поднела притужбу у којој је навела да је послодавац, током њеног одсуства са рада због породиљског одсуства и одсуства са рада ради неге детета, укинуо радно место на којем је до тада радила. Наиме, пре њеног одласка на одсуство ради одржавања трудноће, секретарске послове обављале су она и њена колегиница, а послодавац је одлучио да на месту пословне секретарке задржи колегиницу подноситељке притужбе, док је она премештена на радно место благајнице. Ову одлуку послодавац је донео на основу резултата оцењивања спроведеног за 2013. и 2014. годину. Подноситељка притужбе није оцењена у том периоду, јер је била на породиљском одсуству и одсуству са рада ради неге детета чиме је доведена у неједнак положај на основу пола и породичног статуса у односу на друге запослене о чијем је радноправном статусу одлучивано у наведеном периоду. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су одлуком послодавца да премести подноситељку притужбе са радног места пословне секретарке на радно место благајнице, а која је заснована искључиво на резултатима оцењивања за 2013. и 2014, прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је послодавцу препоручено да преиспита одлуку о премештају подноситељке притужбе на радно место благајнице, тако што ће применити објективне критеријуме и мерила на основу којих ће свеобухватно проценити њене радне вештине, знања и способности за рад на радном месту пословне секретарке, не узимајући у обзир резултате оцењивања из 2013. и 2014, имајући у виду чињеницу да није била оцењена током овог периода. Такође, послодавцу је препоручено да усагласи интерне акте банке са антидискриминационим законодавством,

тако да жене које нису оцењиване током трудноће и породиљског одсуства, као и запослени током одсуства са рада ради неге детета, не би били доведени у неједнак положај у односу на остале запослене, уколико им послодавац на било који начин мења радноправни статус, током њиховог одсуства или одмах након њиховог повратка на рад. По овој препоруци није поступљено.

Компанија одбила да одобри куповину производа на рате са образложењем „Не може породиља“

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе која је поднета против једне компаније, у оквиру које послују продавнице у којима се продају душеци за кревете. У току поступка је утврђено да је подноситељка притужбе у продавници ове компаније у Београду предала захтев за куповину душека на 12 месечних рата. Након извесног времена од предаје закључнице и пратеће документације, враћена јој је прецртана закључница, а у левом горњем углу руком је написано „Не може породиља. Обавештена продавница.“ У изјашњењу директор компаније је навео да је подноситељки притужбе одбијена куповина робе на рате јер је процењено да постоји велики ризик бонитета и њеног кредитирања, али не зато што је породиља, већ због врсте привредног друштва у којем је запослена и података о њеном послодавцу. С друге стране, директор не пориче да је на закључници која је враћена подноситељки притужбе написано „Не може породиља“, али истиче да је овај запис учињен омашком и не може се сматрати званичним образложењем за одбијање захтева. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је ово привредно друштво ускратило право подноситељки притужбе да купи производ ове компаније на рате, са образложењем да је породиља чиме је извршило акт непосредне дискриминације на основу њеног пола и породичног статуса. Због тога је директору компаније препоручено да у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком упути писано извињење подноситељки притужбе због дискриминаторног поступања према њој, као и да убудуће води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крши законске прописе о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Наплата солидарног пореза породиљама

Подноситељка притужбе је навела да је била на породиљском одсуству, када јој је послодавац са закашњењем уплатио више накнада месечних зарада одједном, због чега јој је Пореска управа обавезала да плати „солидарни порез“, сходно Закону о умањењу нето прихода лица у јавном сектору. У изјашњењу на притужбу Пореска управа је навела да послодавац запосле-

ној која је на породиљском одсуству није обрачунао умањење нето прихода, због чега је Пореска управа утврдила обавезу плаћања разлике за уплату нето прихода. У току поступка је утврђено да је подноситељки притужбе, због породиљског одсуства и одсуства са рада ради неге детета, више заосталих исплата исплаћено одједном у истом месецу, због чега је њен месечни појединачни приход, који иначе не би био „солидарно опорезован", након сабирања износа неколико накнада зарада прешао неопорезиви износ од 60.000,00 динара, те јој је Пореска управа утврдила обавезу плаћања разлике за уплату нето прихода. У овом поступку је утврђено да су све друге труднице и породиље којима се накнада за породиљско одсуство и/или одсуство са рада ради неге детета исплаћује са закашњењем, посредно дискриминисане применом законског правила о утврђивању „солидарног опорезивања", које за њих у пракси производи изразито негативне последице, јер су на овај начин „кажњене" због одсуства са рада због порођаја и ради неге детета. Повереница је дала мишљење да је Пореска управа, утврђивањем обавезе плаћања разлике за уплату нето прихода трудницама и породиљама, прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Уз мишљење је издата и препорука да Пореска управа отклони последице дискриминаторског поступања и да убудуће, приликом обављања послова из своје надлежности, не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Трговински ланац дискриминаторно поступао према запосленој због њеног породичног статуса

Мишљење је донето по притужби запослене у трговинском ланцу, која је навела да јој је након повратка са породиљског одсуства послодавац понудио да одлучи да ли ће споразумно раскинути радни однос, бити премештена на ниже радно место или бити проглашена за вишак запослених. Поред тога, навела је да је директорка привредног друштва изјавила да „жене са малом децом нису подобне за рад, јер њој требају људи који ће радити од 8 до 22 ч.". У току поступка је утврђено да је код послодавца у протеклом периоду дошло до организационих промена, али да послодавац није пружио чињенице и доказе који потврђују да је постојало објективно и разумно оправдање за отказивање уговора о раду подноситељке притужбе. Због тога је дато мишљење да је оваквим поступањем привредно друштво прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације. Послодавцу је препоручено да за све запослене који раде на руководећим местима организује одговарајућу обуку која ће им омогућити да превазиђу полне/родне стереотипе и предрасуде, упознају се са прописима о забрани дискриминације по основу пола/рода и начином остваривања принципа једнаких могућности, да убудуће у оквиру обављања своје делатности и пословања не крши одредбе Закона о забрани дискриминације и да објави на огласној табли или другом видном месту у

просторијама привредног друштва мишљење са препоруком Повереника за заштиту равноправности. Директорки која је изрекла дискриминаторне наводе дата је препорука да упути писано извињење подноситељки притужбе и да се убудуће суздржи од дискриминаторних поступака и изјава којима се жене због породичног статуса стављају у неравноправан положај. По овој препоруци је поступљено.

Компанија је објавила рекламу на билборду у виду огласа „газдама" којим им се нуди „Златокоса" спремна да рађа

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе грађанке због рекламе којом једна компанија оглашава продају семена пшенице, а која је објављена на билборду на уласку у Оџаке и у другим местима. Подноситељка притужбе је навела да је реклама сачињена у виду огласа „газдама" којим им се нуди „Златокоса" спремна да рађа, те сматра да је ова реклама шовинистичка. Компанија је навела да се вредности изражене овом рекламном кампањом не могу доводити у везу са шовинизмом, нити су дискриминаторне према било коме, јер лик жене у позадини представља симбол плодности и новог живота, те може бити само позитиван. Такође, у изјашњењу је наведено да аутор рекламне поруке и ставова који су овом рекламом изражени није имао намеру да вређа осећања било ког лица, те да жали уколико је порука схваћена на негативан начин, као и да је компанија, одмах након упозорења јавности о постојању увредљивих реклама на билбордима по Војводини које је издала повереница за заштиту равноправности, уклонила билборде и јавно изразила жаљење особама које су рекламу доживеле као омаловажавајућу и дискриминаторну. У поступку је утврђено да је ова реклама – жена у првом плану рекламе која „даје оглас" да тражи паора, а представља себе као жену „из добре породице, здраву, снажну и спремну да рађа", омаловажавајућа за жене. Наиме, овом рекламом жена је сведена на објекат, уз стереотип да је њена једина сврха да рађа, те да је промовисање идеје да је за жену једино важно да је из добре породице, здрава, снажна и спремна да рађа, у супротности са домаћим антидискриминационим прописима, односно, да се на овај начин подржавају родни стереотипи и омаловажавају жене. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је компанија, објављивањем рекламе којом су изражене идеје и ставови који су увредљиви и омаловажавајући и којима се вређа достојанство жена, прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Компанији је препоручено да убудуће не објављује рекламе чији садржаји вређају достојанство жена и подржавају родне стереотипе, као и да убудуће води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крши законске прописе о забрани дискриминације.

Одредбама колективног уговора о јубиларној награди дискриминисани мушкарци

Притужбу је поднео запослени против послодавца јер је колективним уговором прописано да је послодавац дужан да награди запослене који су на раду код послодавца провели 10, 20, 30, 35 (жене) и 40 (мушкарци) година, укључујући и бенефицирани радни стаж. Подносилац притужбе сматра да су овим дискриминисани мушкарци који не могу добити јубиларну награду за 35 година стажа. У изјашњењу послодавца наведено је да је одредба колективног уговора у складу са законским решењем о условима за одлазак у пензију, да „мушкарци одлазе у пензију са 40 година, а жене са 35 година" и да је жеља послодавца да запослени приликом одласка у пензију добију, поред отпремнине и јубиларну награду. У току поступка утврђено је да су законски услови за стицање права на старосну пензију исти за мушкарце и за жене, према Закону о пензијском и инвалидском осигурању, односно да осигураник стиче право на старосну пензију кад наврши 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања и кад наврши 45 година стажа осигурања. С обзиром на то да колективни уговор прописује да је једини услов за стицање права на јубиларну награду одређен број година стажа код послодавца, не постоје оправдани и разумни разлози за прописивање другачијих услова за стицање права на јубиларну награду за мушкарце у односу на жене, нити постоји сразмера између мере која је предузета и циља који се жели остварити. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су одредбама колективног уговора којим је прописано да је послодавац дужан да награди запослене који су на раду код послодавца провели 10, 20, 30, 35 (жене) и 40 (мушкарци) година, укључујући и бенефицирани радни стаж, прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је послодавцу препоручено да предузме све неопходне радње и мере, у договору са репрезентативним синдикатима, како би ускладио одредбе Колективног уговора са антидискриминационим прописима, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. Послодавац је доставио обавештење да ће поступити по препоруци.

За женске фудбалске и кошаркашке клубове одређено мање финансијских средстава него за мушке клубове који се такмиче у истом рангу

Општински спортски савез поднео је притужбу против Општинског већа јер је Правилником о одобравању, финансирању програма/активности којима се остварује општи интерес у области спорта у општини, прописано различито бодовање за мушке и женске селекције у оквиру исте гране

спорта и истог ранга такмичења, односно, да се женске селекције неосновано бодују са мање бодова у односу на мушке селекције. У изјашњењу Општинског већа наведено је да различито бодовање женских и мушких клубова није мотивисано намером да се изврши дискриминација, већ потребом да се омогући финансирање на истом нивоу као и претходних година када финансирање клубова није било регулисано правилником и да су код мушких и код женских клубова бодови различито одређени јер у истом рангу такмичења мушки и женски клубови немају исти број утакмица, односно женски клубови имају мањи број утакмица па им је потребно мање средстава за финансирање редовних такмичарских активности. У току поступка утврђено је да се прописивањем мањег броја бодова за женске клубове у односу на мушке који се такмиче у истом рангу такмичења у истом спорту не постижу циљеви прописани правилником (остваривање општег интереса у области спорта и унапређење женског спорта), као и да нема сразмере између предузете мере и циља који се желео остварити јер се циљ може остварити другим мерама којима се не нарушава принцип равноправности полова и не крши забрана дискриминације. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је прописивањем различитог броја бодова за финансирање такмичарских активности за женске и мушке фудбалске и кошаркашке клубове правилником, Општинско веће прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације и препоручила Општинском већу да предузме све неопходне радње и мере из своје надлежности како би уклонило дискриминаторно бодовање прописано у правилнику којим се одређује мањи број бодова за женске фудбалске и кошаркашке клубове који се такмиче у истом рангу такмичења као и мушки клубови, као и да убудуће не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. Рок за поступање по препоруци није истекао у извештајном периоду.

Привредно друштво није поново закључило уговор о раду са породиљом

Подноситељка притужбе је навела да је била запослена у привредном друштву А и да је привремено упућена на рад у компанију Б. Међутим, у тренутку преласка на рад код другог послодавца налазила се на одсуству са рада ради неге детета, које је трајало готово све време радног односа код Б. Током одсуства се неколико пута распитивала да ли ће након истека уговора поново закључити уговор о раду и наводи да је добила уверавање да ће наставити радни однос у овом привредном друштву. Након повратка на рад, њен уговор о раду је истекао и није закључен нови уговор, те сматра да је то последица њеног изостанка са посла због одсуства. Привредно друштво Б је у изјашњењу навело да нови уговор са подноситељком притужбе није закључен зато што је њен послодавац А није поново упутио на рад, да то није

одлука коју је Б могао да донесе, као и да нису давали обећања запосленима да ће им продужити радни однос. Повереница за заштиту равноправности је утврдила да у конкретном случају није дошло до могућности закључивања уговора о раду, јер послодавац А након истека уговора о раду није поново упутио подноситељку притужбе на рад у Б. Такође, у поступку је утврђено да Б није имао утицаја на одлуку привредног друштва А о упућивању запослених на рад код другог послодавца. Због тога је дато мишљење да привредно друштво Б није прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

Запослена жена је проглашена вишком запослених током породиљског одсуства и одсуства са рада ради неге детета

Подноситељка притужбе је навела да је била запослена код послодавца шест година, након чега је проглашена технолошким вишком, јер је радно место на које је била премештена (референткиња за радне односе и опште послове), укинуто убрзо након њеног одласка на породиљско одсуство са другим дететом. У изјашњењу послодавца наведено је да је престала потреба за обављањем послова које је подноситељка притужбе обављала, услед економских и организационих промена, ступањем на снагу новог правилника о организацији и систематизацији послова. У току поступка је утврђено да су у складу са изменама правилника о организацији и систематизацији послова код послодавца и други запослени, мушкарци и жене, утврђени вишком запослених и то на основу истих критеријума: престанак потребе за обављањем послова на које су били распоређени услед технолошких, економских и организационих промена код послодавца. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да утврђивањем подноситељке притужбе за вишак запослених код послодавца док се налазила на породиљском одсуству и одсуству са рада ради неге детета и доношењем решења о отказу уговора о раду након њеног повратка на рад послодавац није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације.

Отказ уговора о раду запосленом који је намеравао да користи одсуство са рада ради неге детета

Притужбу је поднео запослени у једној невладиној организацији из Београда због одлуке послодавца да му откаже уговор о раду. Подносилац притужбе сматра да му је отказан уговор о раду јер је директора организације обавестио о својој намери да користи право на одсуство са рада ради неге детета. У изјашњењу невладине организације наведено је да је од самог почетка рада свим запосленима био познат план реорганизације који подразумева смањење радних места, као и да ће у току 2014. двоје или троје

запослених бити проглашено вишком запослених. У току поступка организација против које је поднета притужба изнела је објективне разлоге због којих је измењен Правилник о организацији и систематизацији послова којим је укинуто радно место на којем је подносилац притужбе радио. Подносилац притужбе био је једини запослени који није водио ниједан пројекат организације, тако да је био особа са најмањим обимом задужења, а програм у оквиру којег је пружао подршку значајно је редукован, тако да постоје објективно и разумно оправдање за отказ уговора о раду. Имајући све то у виду, Повереница за заштиту равноправности оценила је да на одлуку да подносилац притужбе буде проглашен вишком запослених није утицало његово обраћање директору организације и изражавање жеље да користи право на одсуство са рада ради неге детета, због чега је дала мишљења да оваквом одлуком послодавца нису прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације.

4.1.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препоруке мера за остваривање равноправности упућене свим скупштинама локалних самоуправа у вези са употребом родно осетљивог језика

У априлу 2015. свим скупштинама општина и градова у Србији (170) упућене су препоруке мере за остваривање равноправности. Скупштинама локалних самоуправа препоручено је да престану са језичким игнорисањем жена приликом службене комуникације и да примењују родно сензитивни језик приликом доношења аката које усвајају.

Свим локалним самоуправама је указано да је неопходно да и у говору и службеним актима препознају учешће жена у локалној власти, користећи језике који су у службеној употреби на њиховој територији, а имајући у виду број одборница чији број се након измена Закона о локалним изборима знатно повећао. Повереница је председнике и председнице скупштина подсетила да имају законску обавезу да прате остваривање родне равноправности, да примењују међународне стандарде, као и да у оквиру својих надлежности обезбеђују равноправност полова и остваривање једнаких могућности и препоручила им да предузму све неопходне мере како би увели родно сензитивни језик у све опште и појединачне акте које доносе, као и да у службеној комуникацији, именице које означавају радна места, положаје и функције користе у граматичком роду који изражава пол лица које је њихов носилац.

Препоруке мера за остваривање равноправности упућене националним саветима националних мањина

Председницама и председницима десет националних савета националних мањина упућене су препоруке мера за остваривање равноправности, које су се односиле на пружање стручне помоћи локалним самоуправама у којима је језик националне мањине у службеној употреби, да уведу родно сензитивни језик у службеној комуникацији и свим актима које доносе.

Ова препорука је упућена имајући у виду надлежности националних савета националних мањина да предлажу надлежним органима мере и активности за унапређење превођења прописа на језике националних мањина који су у службеној употреби и предузимају мере и активности за унапређење службене употребе језика и писма националних мањина, а због неопходности очувања националног идентитета и повећања видљивости Албанки, Бошњакиња, Бугарки, Мађарица, Румунки, Русинки, Словакиња, Хрватица, Црногорки и Чехиња у Републици Србији.

4.1.3. Упозорења и саопштења

Упозорење поводом непримерених медијских садржаја о политичаркама, 19. јануар 2015.

Због скандалозних, недопустивих и непримерених текстова и телевизијских прилога у којима се поједине домаће и стране политичарке вређају и омаловажавају, повереница је упозорила да овакви медијски садржаји који експлицитно и сензационалистички понижавају и злоупотребљавају женско тело и физички изглед и уз то обмањују јавност, представљају очигледно кршење људског достојанства жене. Из овога се може закључити да је једина порука да се жена сведе на објекат, без икаквих извештавања о њеној стручности, способности, професионалним достигнућима и резултатима рада. Текстови овог типа омаловажавају, дискриминишу и грубо промовишу родне стереотипе и предрасуде. Повереница је стога позвала медије да стриктно поштују законске прописе и професионалне стандарде, а надлежне државне органе да реагују.

Упозорење поводом алармантног насиља над женама, 8. април 2015.

Годинама уназад указује се на улогу и одговорност медија у сузбијању насиља над женама, упућују се апели и молбе да се престане са сензаци-

оналистичким извештавањем и недвосмислено укаже на узроке родно заснованог насиља, међутим убиство Жаклине Којић, злостављане жене која је у Србији 15. жртва од почетка 2015, доказало је да поједини медији могу, нажалост, ићи и корак даље, пружајући простор насилницима да јавно злостављају и понижавају своје жртве. Поводом овог стравичног убиства повереница је упозорила да систем заштите од насиља над женама није делотворан и да изостаје адекватно и ефикасно деловање надлежних органа. Због тога је потребан одлучан заокрет, да сви друштвени актери морају најзад постати свесни своје одговорности и своје дужности у заштити безбедности и живота жена, жртава насиља. Повереница је позвала надлежне државне органе и Регулаторно тело за електронске медије да покажу висок степен одговорности и спрече да ТВ емисије буду генератор насиља над женама.

***Упозорење поводом дискриминаторних медијских текстова о политичаркама,** 23. јул 2015.*

Поводом објављивања дискриминаторних, непримерених и омаловажавајућих текстова и фотографија појединих дневних медија о домаћим и страним политичаркама, повереница за заштиту равноправности упозорила је да је такво поступање и понашање уредништава тих медија недопустиво и законом забрањено. Овакви скандалозни садржаји на крајње сензационалистички начин вређају достојанство жене и грубо подржавају стереотипе – њима се жене своде на објекте којима је једино битан физички изглед, а слике које прате текстове немају никакве везе са садржајем, већ су усмерени на сексистички и понижавајући однос према политичаркама. Управо због тога од свих медија је затражено да поштују прописе и професионалне стандарде.

***Упозорење јавности поводом увредљиве рекламе на билбордима,** 5. октобар 2015.*

Садржаји у којима се жене своде на објекат, уз стереотипе да је њихова једина сврха да рађају, дубоко су дискриминаторни, вређају достојанство жене и грубо подржавају предрасуде о неравноправности жена. Управо такав садржај једног билборда који се појавио у Војводини био је повод да повереница, као крајње непримерену и увредљиву, осуди рекламу којом се пољопривредни производ на омаловажавајући начин доводи у везу са женама. Она је уједно упозорила јавност да је промовисање оваквих патријархалних модела према којима је за жену важно да је из добре породице, здрава, снажна и спремна да рађа, веома дискриминишуће и да се коси са домаћим антидискриминационим прописима и законодавством. Уместо да се суз-

бијају, на овај начин се подржавају родни стереотипи којима се жене омаловажавају. Повереница је затражила од свих који обликују јавни живот у Србији, међу којима су и компаније и маркетиншке агенције, да поштују прописе и професионалне стандарде и да се уздрже од увредљивих, сексистичких и дискриминаторских садржаја, а да своју креативност изразе на примерен начин, поштујући достојанство жене. Поводом овог случаја поднета је и притужба Повереницу за заштиту равноправности.

Саопштење о медијским прилозима о политичаркама, 30. јануар 2015.

Поводом учесталих омаловажавајућих, увредљивих и непримерених медијских прилога на рачун политичарки и функционерки, повереница за заштиту равноправности позвала је медије да поштују професионалне стандарде и прописе о забрани дискриминације. Таквим прилозима се крши људско достојанство жене и оснажују стереотипи и предрасуде о женама, које се приказују кроз призму физичког изгледа и приватног живота, без информације о њиховом раду, стручности или професионалним резултатима.

Саопштење поводом Међународног дана жена, 6. март 2015.

Повереница је честитала свим грађанкама Србије Међународни дан жена – 8. март и тим поводом скренула пажњу да је положај жена у Србији далеко од задовољавајућег и поред бројних донетих закона, ратификованих међународних уговора и декларација и Уставом прописане једнакости жена и у мушкараца. Број притужби упућених Повереницу за заштиту равноправности због дискриминације жена, на основу пола и на основу њиховог брачног и породичног статуса, из године у годину се повећава, а у 2014. износио је више од 15% свих поднетих притужби. Алармантна је чињеница да је од почетка године у партнерском насиљу убијено пет жена а да институције којима су се оне обраћале нису адекватно реаговале. Свакога дана жене у Србији се суочавају са дискриминацијом и даље се у појединим предузећима одмах по повратку са породиљског одсуства женама уручују откази, приликом разговора за посао инсистира на подацима о брачном стању, броју деце и планирању породице. Неједнак положај жена у српском друштву често се правда укорењеним навикама, патријархалним коренима и дубоким предрасудама који се споро и дуго мењају, а да бисмо дошли до друштва пуне равноправности неопходно је да сви заједно уложимо напоре да сузбијамо предрасуде и стереотипе, јер само тако можемо доћи до бољег и праведнијег друштва за све.

Саопштење поводом завршетка Светске недеље дојења, 8. август 2015.

Светска недеља дојења је глобална кампања која се одржава сваке године у 170 земаља света, са циљем подстицања и јачања друштвене свести о значају и предностима дојења, као и унапређивања и заштите здравља мајке и детета. Посебан осврт овогодишња кампања ставила је на подршку свим женама да на одговарајући начин комбинују рад са гајењем деце, посебно дојењем. Завршетак Светске недеље дојења повереница за заштиту равноправности искористила је да подсети јавност у Србији на проблеме и положај трудница, породиља и жена које одсуствују са посла ради неге детета и да истакне да је без обзира на датуме, важно константно помињати потребе побољшања положаја жена и пуну примену закона у свакодневном животу, а посебно када су у питању труднице и породиље.

Саопштење поводом Међународног дана девојчица, 11. октобар 2015.

Међународни дан девојчица установиле су Уједињене нације 2011. и тај дан се обележава широм света с циљем да се скрене пажња на угрожавање права девојчица у областима као што су доступност образовања, здравствена заштита, сексуално и репродуктивно здравље, законска права и заштита од дискриминације, насиља и уговорених бракова. Повереница је овим саопштењем подсетила да стереотипи и предрасуде које постоје у нашем друштву не смеју да спречавају девојчице да развију све своје потенцијале.

Саопштење поводом Међународног дана жена из руралних подручја, 15. октобар 2015.

Поводом Међународног дана жена из руралних подручја, повереница је подсетила јавност на изузетно значајну улогу и потенцијал жена које живе на селу и скренула пажњу на један број тих жена који се налази у тешком положају јер живи у економски мање развијеним деловима земље, а сусрећу се са низом проблема пошто често не могу да остваре право на породиљску накнаду или пензију. С друге стране, мушкарци су углавном власници газдинстава с обзиром на то да брачни пар на основу важећих прописа може да региструје само једно газдинство. Родно засновано насиље такође је присутно у руралним срединама, жене на селу неретко представљају „невидљиву радну снагу“ уз недовољно поштовање њихове улоге у животу заједнице, а често су изложене и различитим облицима дискриминације. Међународни дан жена

из руралних подручја установљен је Резолуцијом Генералне скупштине УН из 2007. са циљем да се широм света укаже на посебан допринос жена на селу.

Саопштење поводом Међународног дана борбе против насиља над женама, 24. новембар 2015.

Поводом Међународног дана борбе против насиља над женама, истакнуто је да жене данас све више пријављују насиље и да ова тема није више приватна породична ствар, већ један од највећих друштвених проблема. Ипак, број пријављених случајева и број жртава са смртним исходом значајно се повећава. Прошле године забележено је 27 случајева насиља над женама са смртним исходом, а ове године су убијене 34 жене. Да би се насиље смањило неопходно што пре приступити изменама законских решења како би се створили услови да се у пуној мери примени Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (тзв. Истанбулска конвенција). Такође, потребна је и доследна и континуирана политика кажњавања починилаца кривичног дела насиља у породици. Свако ублажавање и релативизовање проблема насиља над женама неће допринети борби против овог озбиљног проблема због чега смо сви као друштво у обавези да активно доприносимо његовом решавању. Повереница је и ову прилику искористила да подсети да медији имају важну улогу у друштву у освешћивању и спречавању насиља над женама јер медијски садржаји директно обликују ставове грађана и грађанки у Србији и да је њихова одговорност и задатак да кроз своје извештавање заштите жртву и недвосмислено поруче да је насиље над женама кривично дело за које је предвиђена санкција.

Саопштење поводом изјаве министра одбране, 7. децембар 2015. године

Повереница је осудила као врло непристојну и непримерену изјаву министра одбране Братислава Гашића упућену новинарки ТВ Б92, приликом узимања изјаве у Трстенику. Том приликом је указано да је такво обраћање министра недопустиво и увредљиво не само за новинарке него и за све жене, пре свега зато што сви представници власти у Србији, као носиоци јавних функција, имају додатну обавезу да се боре против родних стереотипа и да жене у српском друштву третирају с поштовањем, равноправно и без дискриминаторских ставова. У саопштењу је наведено да ако желимо да живимо у равноправном, демократском и толерантном друштву стереотипе и предрасуде према женама који су у корену сваке дискриминације морамо темељно и доследно да сузбијамо. Истакнуто је да је добро што се

министар убрзо извинио, те да би цео случај требало да буде опомена свим носиоцима власти да се у говору и комуникацији понашају пристојно и са пуним уважавањем саговорника.

Саопштење поводом увредљивих плаката, 7. децембар 2015.

Повереница је најоштрије осудила појаву плаката у Новом Саду са ликом народне посланице Александре Јерков, на којима се на непримерен и вулгаран начин вређа њена личност. Такав чин има дискриминаторан карактер према посланици, чије се политичко деловање, идеје које заступа и ангажман на јавној сцени, омаловажавају на врло примитиван начин. Осим тога, начин на који је то урађено представља и увреду за све жене, а не само за оне које су активне у политичком животу. Народни посланици и посланице имају легитимно право да јавно заступају и промовишу одређене политичке ставове и идеје у складу са Уставом и законима Републике Србије и због тога је недопустиво да се тим поводом против посланице води таква врста кампање која представља класичну дискриминацију на основу пола, а приземним и увредљивим алузијама имплицира било које друго лично својство. Повереница је изразила очекивање да ће надлежни државни органи у врло кратком року открити починиоце овог срамног дела и на крају је подсетила на значај промене става према женама у нашем друштву.

Саопштење поводом изјава врањанских функционера, 19. децембар 2015.

Суочени са све чешћим непромишљеним, непристојним и неприменим изјавама носилаца јавних функција у Србији, повереница их је још једном све позвала да воде рачуна о ономе о чему причају и да праве границу између шала, пошалица и дискриминаторских коментара. Повод за најновији апел и осуду биле су изјаве градоначелника Врања Зорана Антића и локалног функционера Градимира Јовановића, који су се за скупштинском говорницом на непристојан и непримерен начин изражавали на рачун потпредседнице Владе и министарке грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Зоране Михајловић. За овакве изјаве нема оправдања и сви морају бити свесни да реторика која унижава достојанство жена које су активне у политици или јавном животу није увредљива само за њих, него и за све грађанке наше земље. Стереотипи и предрасуде према женама морају се темељно и доследно сузбијати. У јавном и политичком животу нужно је постојање културе говора и опхођења, а то је основа за изградњу модерног и толерантног друштва којем тежимо. Повереница је на крају и подсетила

да сви представници власти у Србији имају додатну одговорност и обавезу да се боре против родних стереотипа и дискриминације и да жене у српском друштву третирају пристојно и с поштовањем.

4.2. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла

Током 2015. поднето је 119 притужби због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла, што чини 18,4% свих поднетих притужби. Ово је други основ по броју притужби, одмах после дискриминације на основу пола. Број притужби које су Повереник упућене због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла није се знатно променио у односу на претходну годину, с обзиром на то да је у 2014. било 124 притужбе у којима је као основ дискриминације наведена национална припадност и етничко порекло, односно 18% свих поднетих притужби.

Највећи број притужби због дискриминације на основу националне припадности или етничког порекла поднела су физичка лица – 75, што чини 14,8% притужби поднетих по овом основу, а од тога 50 мушкараца и 25 жена. Организације цивилног друштва поднеле су 32 притужбе због дискриминације припадника националних мањина.

У току године поводом једне притужбе због дискриминације на основу националне припадности странкама у поступку је понуђена медијација. Након првог заједничког састанка са медијатором, странке су мирно решиле спор и ова медијација је успешно окончана, што је детаљније представљено у делу *Поступање по притужбама*.

Од укупног броја притужби по овом основу, 32 притужбе односиле су се на поступак пред органима јавне власти, као што су министарства, полиција, здравствене установе, центар за социјални рад, судови и други органи јавне власти. У области рада и запошљавања примљено је 19 притужби због дискриминације на основу националне припадности, како због тога што су припадници националних мањина сматрали да су неједнако третирани на радном месту, тако и приликом запошљавања, односно, у ситуацијама када нису примљени у радни однос. Поднето је 11 притужби у сфери јавног информисања и медија, осам притужби се односило на дискриминацију на основу националне припадности у сфери образовања и стручног усавршавања, а шест притужби на област пружања услуга и коришћења објеката. У већини поступака из области јавног информисања и медија, а поводом притужби поднетих због дискриминаторног извештавања недељних и/или дневних листова, утврђена је дискриминација. Имајући у виду утицај ме-

дија на формирање ставова јавног мњења, овим новинама је препоручено, између осталог, да својим прилозима доприносе измени образаца, обичаја и праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију у односу на припаднике и припаднице националних мањина.

Највише је било притужби због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини (60), а знатно мање на основу припадности другим националним мањинама – бошњачкој (8), албанској (8), влашкој (6), румунској (5), хрватској (4), мађарској (4), бугарској (2), словачкој (1), словеначкој (1) и другим (20).

Евидентно је да је и ове године, највећи број притужби поднет због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини. Имајући у виду области друштвених односа у којима се дискриминација врши у поступцима које је Повереник водио по овим притужбама, посебно је забрињавајући однос појединих представника органа јавне власти (нпр. полицијских службеника) према припадницима ромске националне мањине, као и поступање здравствених установа приликом пружања здравствених услуга. Поред тога, проблем становања Рома и даље је присутан и веома сложен јер неадекватни услови становања и живот у неформалним насељима знатно отежавају приступ другим економским и социјалним правима. У препоруци мера за остваривање равноправности, која је упућена Градској општини Земун указано је на све учесталије појаве рушења нелегалних објеката у којима станују Роми, у неупоредиво већем броју случајева у односу на нелегално изграђене објекте у којима станује већинско становништво, те да селективни приступ решавању проблема нелегално изграђених објеката изазива озбиљну сумњу да је у питању структурална дискриминација ромске мањине у Србији.

4.2.1. Мишљења и препоруке

Дом здравља није отворио здравствени картон девојчици ромске националности

Притужбу је поднела Ромкиња, мајка девојчице којој нису хтели да отворе здравствени картон у дому здравља. У притужби је наведено да је мајка покушала да у дому здравља отвори здравствени картон ћерки, а да јој је медицинска сестра на шалтеру рекла да „иде одакле је дошла и да јој тамо отворе здравствени картон", да девојчица и даље нема отворен здравствени картон и да због тога није примила ниједну вакцину, као и да је не обилази патронажна сестра. У изјашњењу дома здравља наведено је да девојчица нема здравствени картон ни здравствену књижицу у њиховој установи, да

је примљена код лекара када јој је дата терапија, а да је после тога мајка више није доводила у дом здравља. У поступку није утврђено шта се тачно десило на шалтеру, односно, подноситељка притужбе није доставила доказе који поткрепљују наводе о изјави медицинске сестре, те није утврђено шта је медицинска сестра том приликом изговорила. Међутим, у поступку је утврђено да девојчица нема отворен здравствени картон, а дом здравља није пружио доказе да постоје објективни и оправдани разлози због којих јој није отворен здравствени картон. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је неотварањем здравственог картона девојчици дом здравља извршио акт дискриминације на основу припадности ромској националној мањини. Дому здравља је препоручено да предузме све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према девојчици, да организује обуку за све запослене у дому здравља на тему дискриминације у здравству, са циљем сензибилисања и едуковања здравствених радника за рад са ромском популацијом, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крше антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Полицијска станица одбила да упише пријаву пребивалишта за девојчицу ромске националности

Мајка је покушала да у полицијској станици пријави пребивалиште за своју новорођену ћерку, али је одбијена пријава пребивалишта јер девојчица није наведена као чланица породичног домаћинства мајке у уговору о закупу стана. У изјашњењу начелника полицијске станице наведено је да мајка има пријаву пребивалишта у насељу, на основу уговора о закупу стана са градском управом, у којем су наведени чланови домаћинства који могу бити пријављени на датој адреси, а међу којима није новорођенче, иако је у моменту закључења уговора била рођена. У току поступка утврђено је да полицијска станица није понудила чињенице и доказе на основу којих би се могло закључити да су постојали објективни разлози за одбијање пријаве пребивалишта новорођенчета. Због тога је дато мишљење да је полицијска станица, одбијањем пријаве пребивалишта за новорођенче, извршила акт дискриминације на основу припадности ромској националној мањини и чињеници да породица живи у стану за социјално становање.

У поступку је утврђено и да је подноситељка притужбе позвана на информативни разговор у полицијску станицу поводом притужбе коју је поднела Повереницу за заштиту равноправности. Тим поводом је дато мишљење да је позивањем подноситељке притужбе на информативни разговор поводом притужбе коју је поднела Повереницу за заштиту равноправности против полицијске станице због дискриминације у поступку пријављивања пребивалишта за своју ћерку, полицијска станица прекршила је одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је полицијској станици

и начелнику као одговорном лицу препоручено да упуте писано извињење подноситељки притужбе због дискриминаторног поступања према њој и њеној малолетној ћерки, да предузму све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према малолетној девојчици, да организују обуку за све запослене у полицијској станици на тему дискриминације, са циљем сензибилисања и едуковања службеника и службеница за рад са ромском популацијом, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крше антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Недељни лист објавио текст „Бацање јаја: помама Рома – Бацају јаја на старије грађане"

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе две организације цивилног друштва против једног недељног листа а поводом текста „Бацање јаја: помама Рома – Бацају јаја на старије грађане". У притужби је наведено да текст обилује квалификацијама и генерализацијама у односу на припаднике ромске националне мањине, те да је текст дискриминаторан. Главни уредник овог недељника навео је да је уредништво, одмах након објављивања овог текста, објавило извињење главног уредника и новинарке која је написала спорни текст на сајту листа и у наредном штампаном издању овог недељника, те да му је веома жао што је лист објавио овај чланак. Током поступка утврђено је да је текстом „Бацање јаја: помама Рома – Бацају јаја на старије грађане", послата порука да група деце и младих у једном граду гађа старије сугрђане јајима, те да људи већ годинама не смеју сами да изађу на гробље, јер могу бити опљачкани. У целом тексту је ромска национална мањина стављена у први план, те се из текста може закључити да су Роми ти који гађају старије сугрђане јајима и пљачкају особе које долазе на гробље. Такође, утврђено је да се редакција овог недељног листа извинила због чланка „Бацање јаја: помама Рома – Бацају јаја на старије грађане", који је објављен у претходном броју овог листа, а који је, како је наведено, „*пао у грешку генерализације*". Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је недељни лист објављивањем текста у коме су изражени ставови и идеје који су узнемиравајући и понижавајући повредио достојанство припадника и припадница ромске националне мањине, чиме је прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације. Главном уреднику недељног листа препоручено је да убудуће не објављује прилоге којима се вређа достојанство припадника и припадница ромске националне мањине и подржавају предрасуде према њима, као и да својим прилозима доприноси измени образаца, обичаја и праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију у односу на ромску националну мањину.

Дискриминаторно извештавање дневних новина о Ромима

Организација која се бави заштитом права Рома поднела је притужбу против дневног листа, поводом текста „Ром обљубио девојчицу“ објављеног у штампаном и електронском издању овог листа. У току поступка је утврђено да национална припадност осумњиченог, у конкретном случају, није ни у каквој вези са почињеним делом, нити објављивање ове информације доприноси бољем разумевању догађаја, због чега није било никаквог разлога да се национална припадност наводи. Истицањем националне припадности осумњиченог пажња се усмерава на припаднике националне мањине, они се етикетирају као особе склоне вршењу кривичних дела, што за последицу има учвршћивање стереотипа и дискриминаторног односа према Ромима. Ово је посебно опасно када се зна да је ромска популација у Србији веома често изложена дискриминацији у свим сферама друштвеног живота, као и да су често изложени нападима појединаца и организација које заговарају мржњу и нетрпељивост према њима. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су истицањем националне припадности осумњиченог, у наслову и тексту „Ром обљубио девојчицу“, изнете идеје и ставови који су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство припадника ромске националне мањине, чиме су прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је дневном листу препоручено да убудуће не објављује прилоге којима се подржавају предрасуде према националним мањинама, те да својим прилозима доприноси измени образаца, обичаја и праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију у односу на ромску националну мањину, као и да убудуће води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активност, не крши законске прописе о забрани дискриминације.

Називање албанског народа „Шиптарима“ у тестовима објављеним на насловним странама два дневна листа

Организација цивилног друштва поднела је притужбе поводом текстова који су објављени у два дневна листа. Наиме, један од ових дневних листова објавио је насловне стране у издању од 11. и 20. октобра 2014. – „Уловљен спајдер Шиптар“ и „Еди Рама Шиптар без срама“. Други дневни лист објавио је 14. и 15. октобра 2014, на свом медијском порталу, следеће наслове: „Косово је срце Србије: Овако су Шиптари ујединили Гробаре и Делије!“, „Хаос у најави: Шиптари већ у Кнез Михајловој, прети нам рат навијача!?“, „Ексклузивни видео: Ево како су Шиптари прошверцовали заставу Велике Албаније у Београд!“ и „Шиптарски новинар за Телеграф: Знало се да наши навијачи спремају нешто велико!“. У поступку је утврђено да су након инцидента на

фудбалској утакмици између Србије и Албаније и посете албанског премијера, бројни медији писали о овим догађајима, између осталих и дневни листови против којих су поднете притужбе. Утврђено је да се у Србији, већ готово пола века, називање албанског народа „Шиптарима“ сматра погрдним, да вређа припаднике ове националне мањине, те да употреба овог термина може, посебно у конфликтним ситуацијама, распиривати нетрпељивост према албанском народу и припадницима албанске националне мањине. Овакав начин извештавања, праћен колоквијалним и погрдним називом за одређену етничку групу, продубљује јаз између припадника албанске националне мањине и већинског становништва, изазивајући код већинског становништва одбојност према Албанцима и Албанкама, а код припадника албанске националне мањине осећај несигурности, као и етикетирање читаве њихове заједнице. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је употребом израза „Шиптар“ повређено достојанство припадника албанске националне мањине, чиме су прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је овим дневним листовима препоручено да убудуће не објављује прилоге којима се вређа достојанство припадника и припадница албанске националне мањине, да својим прилозима доприносе измени образаца, обичаја и праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију у односу на припаднике и припаднице албанске националне мањине, као и да убудуће воде рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крше законске прописе о забрани дискриминације.

Председник еколошког покрета Новог Сада, позвао Унију послодаваца Србије да искључи једног члана зато што је Хрват

Притужба је поднета против Николе Алексића из Новог Сада, због представке коју је у име Еколошког покрета Нови Сад поднео Унији послодаваца Србије 19. децембра 2014, као и саопштења за јавност Еколошког покрета Нови Сад од 7. октобра 2014. године. У притужби је наведено да Никола Алексић, саопштењем и дописом Еколошког покрета Нови Сад, дискриминисао подносиоца притужбе на основу припадности хрватској националној мањини. У овим документима, поред осталог, наведено је: „Поводом јавног протестног оглашавања наслова (Унија послодаваца Србије) у вези протежирања хрватских послодаваца у Србији, дужни смо да обавестимо наслов да у сопственим редовима има хрватске кадрове који раде на томе и који су доспели до самог врха Уније послодаваца Војводине... и да би Унија послодаваца Србије требало да очисти своје редове... Хрватско национално веће, сигурно није основано ради ширења хрватске културе“, док је у саопштењу за јавност поручио извесном хрватском привреднику „да може да обавести „лијепу његову“ да га више нико не рекетира зато што је вијећник Хрватске за Војводину“. У току поступка несумњиво је утврђено да се изнети ставови од-

носе на подносиоца притужбе, иако није наведен именом и презименом. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је Никола Алексић, директор Еколошког покрета Нови Сад упућивањем саопштења за јавност и представке Унији послодаваца Србије у којима су изражени ставови и идеје који су узнемиравајући и понижавајући, повредио достојанство подносиоца притужбе, као и других припадника и припадница хрватске националне мањине, чиме је прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога му је препоручено да упути писано извињење подносиоцу притужбе, да позове на састанак представнике и представнице Хрватског националног већа, како би се непосредно информисао о раду и надлежностима већа, као и да убудуће не даје саопштења и изјаве којима се вређа достојанство припадника хрватске или било које друге националне мањине. По овој препоруци Никола Алексић није поступио, о чему је јавност обавештена, саопштењем објављеним у дневном листу *Данас* од 2. октобра 2015. године.

Неуписивање политичке странке националне мањине на језику националне мањине

Притужбу је поднела странке једне националне мањине против Министарства државне управе и локалне самоуправе Републике Србије, у којој је наведено да је ова странка поднела захтев за упис промена у Регистру политичких странака и затражила, између осталог, да се назив странке упише на језику и писму националне мањине. Министарство државне управе и локалне самоуправе није у потпуности поступило по захтеву, односно, извршило је промену назива странке на српском језику али није уписало назив странке на језику националне мањине. У изјашњењу Министарства државне управе и локалне самоуправе Републике Србије наведено је да су неосновани наводи из притужбе јер Министарство није одбило упис промене назива странке, као и да непостојање стандардизованог језика те националне мањине онемогућава пуну примену Европске повеље о регионалним или мањинским језицима и представља препреку за његово увођење у све сфере друштвеног живота. У току поступка је утврђено да поред назива странке на српском језику није исписан назив на језику и писму националне мањине, како је у захтеву тражено. На основу анализе доказа и навода из изјашњења, констатовано је да је у Регистар политичких странака уписано неколико странака националних мањина на језику националне мањине, али само у случајевима када је тај језик стандардизован и уколико га је Република Србија признала као мањински језик ратификацијом Европске повеље о регионалним или мањинским језицима. Због тога је Повереница за заштиту равноправности дала мишљење да Министарство државне управе и локалне самоуправе Републике Србије није прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

Поступање полицијских службеника на пасошкој контроли према припадницима ромске националне мањине

Притужбу је поднео припадник ромске националности и његова супруга против Управе граничне полиције МУП-а, због дискриминаторног поступања службеног лица приликом преласка границе на аеродрому Никола Тесла. Подносиоци притужбе су навели да је требало да отпутују у иностранство код рођаке, али да им приликом провере на пасошкој контроли полицијска службеница није дозволила излазак из земље. Сматрају да није постојао ни један оправдан разлог да им се не дозволи излазак из земље, већ да је искључиви разлог оваквог поступања полицијске службенице ромска национална припадност подносиоца притужбе. Управа граничне полиције МУП-а је у изјашњењу оспорила наводе из притужбе, наводећи да подносиоцима притужбе није дозвољен излазак из земље јер нису испуњавали прописане услове за одлазак у иностранство. У току поступка је утврђено да полицијска службеница пасошке контроле на аеродрому Никола Тесла није дозволила подносиоцима притужбе излазак из земље јер нису испуњавали услове за наставак путовања (нису имали повратне авионске карте, плаћено путно осигурање и гарантно писмо), прописане Уредбом о ближем уређивању начина вршења полицијских овлашћења полицијских службеника граничне полиције и дужностима лица које прелази државну границу. Управа граничне полиције пружила је довољно основа за закључак да на одлуку да се подносиоцима притужбе не дозволи наставак путовања није била од утицаја ромска национална припадност подносиоца притужбе. Због тога је дато мишљење да Управа граничне полиције МУП РС није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

Притужба због увреде на основу националне припадности

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе радника коју је поднео против директора предузећа, због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини. У притужби је наведено да је директор, приликом расправе у хали фабрике, подносиоцу притужбе опсовао „мајку Циганску". У свом изјашњењу, директор предузећа негирао је наводе из притужбе у делу који се односи на псовку. У току поступка је утврђено да је тачно да је дошло до вербалног и физичког сукоба између радника и директора али да није утврђено да је директор подносиоцу притужбе опсовао „мајку Циганску". Због тога је дато мишљење да није утврђено да је директор предузећа извршио акт дискриминације према раднику на основу припадности ромској националној мањини.

Притужба против основне школе због одбијања уписа ромског дечака у први разред

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе дечака ромске националности, коју је поднела његова мајка, против основне школе. У притужби је наведено да је мајка у јуну 2014. одвела сина на лекарски преглед и уписала га у први разред основне школе. Међутим, дечак није био на листи првака 1. септембра 2014, а заменица директора школе рекла је да морају да сачекају зато што „има много Ромске деце" и да за дечака нема места у школи. У изјашњењу директора школе наведено је да наводи из притужбе нису тачни, да дечак није могао бити уписан у школу у јуну с обзиром на то да се деца уписују у периоду од 1. априла до 31. маја. Наведено је и да је дечаку тестирање за први разред заказано за 3. септембар 2014, а ове наводе потврдила је педагошка асистенткиња изјавом да је она заказала термин за тестирање за 3. септембар 2014, јер родитељи нису заказали тестирање раније. У току поступка школа је доставила доказе да није одбила да упише дечака у први разред, а показала је и да дечак није био на списку првака 1. септембра 2014, јер је тестиран и уписан у први разред 3. септембра 2014. године. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да у овом поступку није утврђено да је приликом уписа у први разред основне школе извршен акт дискриминације на основу припадности ромској националној мањини.

Притужба против стручне раднице запослене у Градском центру за социјални рад, због вређања и омаловажавања на основу националне припадности

Притужба је поднета против Градског центра за социјални рад из Београда (ГЦСР) и стручне раднице запослене у ГЦСР, у којој је наведено да је запослена у ГЦСР назвала подносиоца притужбе „Шиптаром" и на основу одевања закључила да му није потребна социјална помоћ. У изјашњењу на наводе из притужбе запослена у ГЦСР навела је да подносилац притужбе одбија да учествује у поступку остварења права на социјалну помоћ у законом прописаној форми, као и да незадовољан одлуком да нема право на остваривање новчане социјалне помоћи „злоупотребљава Закон о забрани дискриминације", да је у изјашњењу руководитељке одељења наведено је да је подносилац притужбе био корисник права на социјалну помоћ, да је два пута остваривао право на једнократну новчану помоћ, да му је одбијен захтев за признавање једнократне новчане помоћи решењем од 8. новембра 2014, те да је незадовољан овом одлуком и склон притужбама на рад ГЦСР. Из чињеница и доказа који су понуђени није било могуће утврдити шта је тачно изговорено приликом разговора подносиоца притужбе и запослене

у ГЦСР, те акт дискриминације није учињен вероватним. У току поступка је утврђено да је захтев за једнократну новчану помоћ подносиоца притужбе одбијен из разлога који нису у вези са његовим претпостављеним имовним стањем. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да није утврђено да је запослена у ГЦСР вређала и омаловажавала подносиоца притужбе приликом разговора поводом захтева за признавање права на једнократну новчану помоћ, као и да Градски центар за социјални рад није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације одбијањем захтева за једнократну помоћ подносиоца притужбе.

Вређање због националне припадности

Организација која се бави заштитом људским права поднела је притужбу у име малолетне девојчице, против наставнице запослене у основној школи због дискриминације на основу националне припадности. У притужби је наведено да је малолетној девојчици на часу биологије, наставница рекла „Па ти ускоро треба да се удаш". У изјашњењу на наводе из притужбе наставница је навела да такву реченицу није изговорила, као и да ученицу у чије име је поднета притужба никада није дискриминисала по било ком основу. Из чињеница и доказа који су понуђени није се могло утврдити да ли је наставница на часу биологије упутила непримерен коментар ученици, имајући у виду чињеницу да ни једна ни друга страна нису понудиле доказе којима би поткрепиле своје тврдње.

4.2.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Принудно исељавање становника и становница ромског насеља Грмеч у Земуну

Поступајући по притужбама грађана, запослени у стручној служби Повереника за заштиту равноправности обишли су ромско насеље Грмеч у Земуну 15. јула 2015. и на лицу места разговарали са становницима. На основу разговора и увида у документацију утврђено је да је градска општина Земун отпочела припреме за спровођење принудног исељења. Становницима овог насеља уручена су решења грађевинског инспектора Одељења за инспекцијске послове општине Земун, на основу кога су у обавези да у року од једног дана уклоне стамбене објекте у којима станују. Када су се стекли законски услови за извршност овог решења, становницима је уручен и закључак о дозволи извршења, у коме је наведено да ће се извршење спровести принудним путем, преко другог лица а о њиховом трошку. Повереница је изразила

забринутост због све учесталије појаве рушења нелегалних објеката у којима станују Роми, у неупоредиво већем броју случајева у односу на нелегално изграђене објекте у којима станује већинско становништво. Овакав селективни приступ решавању проблема нелегално изграђених објеката изазива озбиљну сумњу да је у питању структурална дискриминација ромске националне мањине у Србији.

Градској општини Земун дата је препорука да се уздржи од принудног исељавања становника насеља Грмеч у Земуну, све док претходно не обезбеди алтернативни смештај, по квалитету једнак или виши од услова становања у том насељу, који мора да одговара критеријумима адекватног становања у складу са међународним стандардима. Такође, градској општини Земун дата је препорука да спроведе целокупан процес збрињавања и интеграције становника ромског насеља Грмеч, у сарадњи и уз активно учешће тих лица, поштујући њихове потребе и право на учешће у доношењу одлука у вези са свим питањима која их се тичу, укључујући пресељење и начин друштвене интеграције, сагласно међународним стандардима и смерницама за расељавање грађана из неформалних насеља. По овој препоруци мера за остваривање равноправности је поступљено. Одељење за инспекцијске послове градске општине Земун применило је Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима и на тај начин поништило решења о уклањању објеката и донело закључке о обустави поступка.

4.2.3. Упозорења и саопштења

***Упозорење поводом расељавања Рома**, 27. јул 2015.*

Повереница је овим упозорењем апеловала на све надлежне институције у држави да пронађу адекватно решење за више десетина ромских породица које се исељавају из неформалних насеља у Земуну и Новом Београду. У складу са међународним стандардима и смерницама за расељавање из неформалних насеља, неопходно је да се предузму све мере за збрињавање расељених припадника и припадница ромских насеља, упозорила је повереница и нагласила да велики број становника у овим насељима чине жене и малолетна деца и да достојанствено и хумано поступање није ствар добре воље, већ основних људских права. Уз то, потребно је и да се расељавање спроводи у сарадњи и уз активно учешће расељених лица, поштујући њихове потребе и право на учешће у доношењу одлука у вези са свим питањима која се њих тичу, укључујући и пресељење.

Саопштење поводом Међународног дана сећања на жртве Холокауста, 27. јануар 2015.

Међународни дан сећања на жртве Холокауста мора да буде опомена свима да се најмрачнији догађај у људској историји не сме више никада поновити. Ово сећање мора све да опомиње на то колико је дискриминација опасна и како њено толерисање може довести до катастрофалних дешавања у историји човечанства као што је Холокауст. Неопходно је стално указивати и апеловати на важност поштовања људских права и спречавање свих видова расне, националне и верске дискриминације и мржње према другима и другачијима. Повереница је истакла да је расна, национална и верска мржња заснована на предрасудама и даље присутна у нашем друштву, а једини начин да се то стање промени јесте образовање и мењање ставова људи. Због тога Међународни дан сећања на жртве Холокауста мора представљати обавезу за сваког појединца, али и сваку институцију у Србији да својим залагањем допринесе искорењивању расизма и антисемитизма.

Саопштење поводом Међународног дана борбе против расизма, 21. март 2015.

Поводом обележавања Међународног дана борбе против расизма, повереница за заштиту равноправности саопштила је да расизам у Србији још није искорењен и да је велика одговорност и на образовним институцијама да креирају систем који ће нарочито код младих људи развијати дух толеранције, уважавања различитости и поштовање и разумевање људских права, јер расизам је проблем и појава која неће нестати сама од себе. Том приликом је наведено да и даље према Ромима постоји велика дистанца како од грађана Србије тако и од појединих представника органа јавне власти.

Саопштење поводом Светског дана Рома, 8. април 2015.

Поводом 8. априла, Светског дана Рома, повереница за заштиту равноправности честитала је Ромима и Ромкињама празник и уједно скренула пажњу на и даље лош положај ромске националне мањине, као и чињеницу да су Роми најдискриминисанија група у Србији. Често су изложени отвореном и распрострањеном говору мржње, а дискриминација према Ромима највише је изражена у области образовања, запошљавања, здравствене заштите и становања. Подаци да само 6% деце из ромских насеља узраста од 3–4 године похађа програме предшколског образовања, да 69% деце из ромских насеља похађа први разред основне школе, а свега 22% средње

школе, алармантни су и више него забрињавајући. Већ пет година највећи број притужби које су поднете Повереniку због дискриминације на основу националне припадности односи се на дискриминацију због припадности ромској националној мањини. Све стратешке парнице које је Повереник покренуо у току 2014. односе се на дискриминацију Рома, као и кривичне пријаве које су поднете због постојања основа сумње да је извршено кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости према ромској националној мањини. Због тога је потребно ангажовање свих друштвених актера да би се унапредио положај ромске националне мањине, која је још увек изложена свим видовима дискриминације.

4.3. Дискриминација на основу инвалидитета

Током 2015. поднете су 73 притужбе због дискриминације по основу инвалидитета, што чини 11,3% укупног броја поднетих притужби и сврстава овај основ дискриминације на треће место по броју поднетих притужби.

Учешће поднетих притужби по овом основу дискриминације приближно је исто као и претходних година. Поређења ради, у 2014. било је 10,1% притужби због дискриминације на основу инвалидитета. Међутим, тај број притужби и даље не одговара стварном положају особа са инвалидитетом у Србији, имајући у виду истраживања и извештаје међународних и домаћих институција и организација. Област рада и запошљавања представља сферу у којој се особе са инвалидитетом најчешће сусрећу са дискриминацијом – примљено је 23 притужбе. Анализа притужби у области пружања јавних услуга и коришћења јавних објеката и површина показује да је свака трећа притужба поднета због дискриминације на основу инвалидитета. На трећем месту по броју притужби због дискриминације на основу инвалидитета је дискриминација пред органима јавне власти.

Квалитативном анализом поднетих притужби, као и мишљења и препорука Повереника, може се констатовати да су највеће сметње за равноправно укључивање особа са инвалидитетом у све друштвене токове: препреке у образовању, немогућност запошљавања, неприступачност јавних објеката и површина и недовољно ефикасна подршка за самосталан живот.

Посебно су забрињавајући случајеви вишеструке дискриминације, а нарочито дискриминације деце са инвалидитетом, најчешће у области образовања. Локалне самоуправе пропуштају да испуне своје законске обавезе, као што је право на бесплатан превоз деце са инвалидитетом до школе, без обзира на удаљеност од места становања, као и друге видове неопходне подршке.

4.3.1. Мишљења и препоруке

Постављање додатних услова особама са инвалидитетом за отварање текућег рачуна

Подносилац притужбе са мултиплом склерозом покушао је да у банци продужи рок важења платне картице коју због своје болести није успео да потпише, а није му дозвољено да стави отисак прста уместо потписа. У изјашњењу банке наведено је да клијент због болести није био у могућности да потпише потребну документацију и да су му дата упутства да уз давање овлашћења трећем лицу, уреди и комплетира тражену документацију, односно обавештен је да треће лице уз уредно овлашћење може потписати потребну документацију и преузети нову картицу, у складу са општим актима банке. У току поступка утврђено је да је одредбом процедуре за шалтерско пословање са клијентима физичким лицима прописано да право да закључе уговор о отварању и вођењу текућег рачуна имају лица која могу да се потпишу, чиме су у неједнак положај стављене особе које нису у могућности да се потпишу. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је одредбом општег акта банке, којом је прописано да право да закључи уговор о отварању и вођењу текућег рачуна грађана има лице које може да се потпише и поступањем банке којим је подносиоцу притужбе наметнута обавезу да уговор о текућем рачуну закључи преко пуномоћника, подносилац притужбе стављен у неједнак положај на основу инвалидитета. Због тога је банци препоручено да усклади одредбе процедуре за шалтерско пословање са клијентима физичким лицима са антидискриминационим прописима, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Неприступачност зграде поште особама са инвалидитетом

Притужбу је поднела организација која се бави заштитом људских права, у име и уз сагласност жене са инвалидитетом, против поште у њеном месту пребивалишта због дискриминације на основу инвалидитета. У притужби је наведено да је у питању жена која је корисница колица, да је отишла у пошту да преузме сет топ бокс уређај, али да пошта није приступачна особама са инвалидитетом, а запослена је одбила да изађе из зграде, након што је корисница колица замолила пролазнике да је позову. Наведено је да је следећи пут управник поште изашао испред зграде како би разговарао са њом, али да се понашао надмено и бахато. У изјашњењу је наведено да је

тачно да се разговор одиграо на улици јер је особа у чије име је поднета притужба корисница колица, али да се није понашао бахато, већ је са посебном пажњом покушао да јој објасни процедуру у вези са сет топ бокс уређајем, али да она није хтела да саслуша. У току поступка је утврђено да је пошта неприступачна особама са инвалидитетом, посебно онима који користе инвалидска колица или се отежано крећу, с обзиром на то да је потребно савладати неколико степеника да би се из пешачке зоне дошло до улаза у зграду поште. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је пошта, пропуштањем да обезбеди приступачан улаз у зграду, извршила акт дискриминације особа са инвалидитетом. Пошти је препоручено да предузме све неопходне мере у циљу обезбеђивања приступачног улаза у зграду. По овој препоруци није поступљено.

Градска општина није организовала јавни превоз приступачан особама са инвалидитетом

Подноситељка притужбе је навела да је њен син особа са инвалидитетом и да користи колица, а да у граду у којем живе није обезбеђен превоз приступачан особама са инвалидитетом. У изјашњењу градске општине наведено је да није обезбеђен превоз приступачан особама са инвалидитетом, као и да је организација јавног превоза на територијама градских општина у надлежности града, Секретаријата за саобраћај, Дирекције за јавни превоз. У изјашњењу Дирекције за јавни превоз наведено је да је на територији градске општине организован локални и приградски јавни линијски превоз путника у надлежности Секретаријата за саобраћај, као и да ће убудуће настојати да на једном броју линија локалног карактера размотри могућност увођења нископодних возила са механичким рампама за прилаз особа са инвалидитетом. Утврђено је да је организовање јавног превоза на територији градске општине у надлежности Секретаријата за саобраћај, Дирекције за јавни превоз, као и да јавни превоз на територији градске општине није приступачан особама са инвалидитетом. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да неорганизовањем јавног превоза који је приступачан особама са инвалидитетом на територији градске општине управа градске општине против које је поднета притужба није прекршила Закон о забрани дискриминације. Имајући у виду да је организовање јавног превоза на територији града у надлежности Градске управе, Секретаријата за саобраћај, Дирекције за јавни превоз, упућена је одговарајућа препорука мера.

Болница није приступачна за особе са инвалидитетом

Притужбу је поднео отац детета са инвалидитетом, у којој је навео да његовом сину током боравка у болници није био омогућен приступ просторијама унутар болнице (сале за вежбање, собе, базен) и приступ лифту. У изјашњењу је наведено да је прилаз и приступ већини просторија унутар објекта приступачан за особе са инвалидитетом. У току поступка је утврђено да болница није приступачна за особе са инвалидитетом и да детету са инвалидитетом током боравка у овој болници није био омогућен приступ просторијама унутар болнице – базену, лифту и соби у којој је боравио. Утврђено је и да болница предузима одређене мере ради омогућавања несметаног коришћења просторија унутар овог објекта у којима се пружају различите услуге особама са инвалидитетом. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је болница пропуштањем да обезбеди одговарајући прилаз особама са инвалидитетом свим просторијама унутар објекта и несметано коришћење свих услуга, извршила акт дискриминације. Болници је препоручено да предузме све неопходне мере у циљу спровођења радова и обезбеђивања адекватног приступа свим просторијама у којима се налазе заједнички садржаји и пружају услуге, како би особе са инвалидитетом могле на равноправан начин да користе услуге ове болнице. По овој препоруци је поступљено.

Дискриминација на основу инвалидитета у Казнено-поправном заводу

Мишљење је донето у поступку по притужби осуђеног лица против Казнено-поправног завода у којем се налази на издржавању казне затвора. У притужби је навео да се више пута пријавио да буде радно ангажован у Казнено-поправном заводу (КПЗ) на пословима израде коверти, али да га је стручни тим одбио. Сматрао је да је дискриминисан због инвалидитета и старосног доба. У изјашњењу КПЗ наведено је да се упошљавање осуђених лица врши према психичким и физичким способностима осуђених, стручним квалификацијама и могућностима КПЗ. Између осталог, наведено је да је подносилац притужбе одбијен због инвалидитета и чињенице да у одељењу има лица која су способна за рад, у тешкој материјалној ситуацији и нису радно ангажована, с обзиром на то да је број осуђених већи у односу на број радних места које је потребно попуњавати. У поступку је утврђено да стручни тим КПЗ није вршио оцену радних способности подносиоца притужбе у односу на конкретан посао израде коверти, већ га је одбио због саме чињенице да је особа са инвалидитетом и да је лошег здравственог стања. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је КПЗ прекршио одредбе

Закона о забрани дискриминације, одбијајући захтев подносиоца притужбе за радним ангажовањем због инвалидитета, без претходне провере његових радних способности у односу на потребе конкретног посла. Због тога је дала препоруку КПЗ да поново размотри захтев подносиоца притужбе за ангажовањем на пословима за које се пријавио, процењујући при томе његове радне способности и могућност обављања конкретног посла. С друге стране, КПЗ пружио је довољно доказа да подносилац притужбе није дискриминисан због старосног доба, с обзиром да старосна структура осуђених лица која су ангажована на пословима израде коверти одговара старосној структури осуђених лица у Казнено-поправном заводу. По овој препоруци је поступљено.

Особа са инвалидитетом не може да купи перонску карту на аутобуској станици

Повереници за заштиту равноправности обратила се жена са инвалидитетом која користи колица и навела да не може да купи перонску карту на аутобуској станици у свом граду, јер је продајно место неприступачно. У изјашњењу је наведено да се до места продаје перонских карата не долази степеницама, већ се карте продају у делу аутобуске станице који је приступачан, али да због положаја терена од места продаје карата до перона аутобуске станице постоје степенице. Особе са инвалидитетом могу да користе обилазни пут којим на перone улазе код „рампе". Имајући у виду да се наводи из притужбе и изјашњења разликују, у циљу правилног утврђивања чињеничног стања запослена из Стручне службе Повереника посетила је аутобуску станицу, заједно са председником Удружења параплегичара и квадриплегичара Србије. Председник овог удружења, који је корисник инвалидских колица испитивао је да ли може да дође до места продаје перонских карата, као и да ли може да уђе на перone аутобуске станице. Утврђено је да се из једне улице може ући у шалтер салу у којој се продају перонске карте, преко пешачког прелаза који је у равни са улазом у шалтер салу, односно, да особа са инвалидитетом може без икаквих тешкоћа да купи перонску карту. Међутим, након куповине карте, од излаза из шалтер сале до уласка на перone постоји велики број степеница. Стога, да би особа која користи колица дошла до перона, мора да се врати назад, на улицу којом је дошла, а која је веома стрма и особа са инвалидитетом тешко може да се спусти без подршке асистента и уђе на перone код улаза који користе аутобуси – улаз „код рампе". Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је саобраћајно предузеће пропустило да предузме мере како би обезбедило одговарајући прилаз перонима аутобуске станице након куповине перонске карте, као и несметано коришћење свих услуга које овај објекат пружа, чиме је дискриминисала подноситељку притужбе и све особе са инвалидитетом,

посебно оне које користе колица или се отежано крећу. Саобраћајном предузећу препоручено је да предузме све неопходне мере у циљу спровођења радова и обезбеђивања адекватног и безбедног приступа целом објекту аутобуске станице, укључујући продајно место за куповину перонских карата, улаз на пероне и стајалиште за путнике на перонима, како би особе са инвалидитетом могле да под једнаким условима користе услуге аутобуске станице. По овој препоруци је поступљено.

Општина Смедеревска Паланка одбила да слепој девојчици обезбеди превоз од куће до школе

Притужбу је поднео отац малолетне девојчице који је навео да је његова ћерка ученица основне школе из Смедеревске Паланке, да је слепа, а да јој није обезбеђен превоз до школе, као ни прилагођена наставна средства и помагала за рад у школи и подршка педагошког асистента. Обраћао се председнику општине Смедеревска Паланка са молбом да се детету обезбеди превоз, али га је он у усменом разговору информисао да неће да му помогне. Школа се, такође, обраћала општини неколико пута са истим захтевом, али превоз није обезбеђен. У поступку је утврђено да је обезбеђивање превоза за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом законска обавеза локалне самоуправе. То значи да је општина Смедеревска Паланка била дужна да обезбеди ученици са инвалидитетом превоз до школе, без обзира на удаљеност места становања од образовне установе. У односу на наводе из притужбе да је општина Смедеревска Паланка дискриминисала девојчицу тако што јој није обезбедила подршку педагошког асистента, адекватне уџбенике и брајеву машину, Повереница за заштиту равноправности је указала да општина Смедеревска Паланка није у обавези да обезбеђује педагошке асистенте за школе и наставне материјале, већ то треба да учини школа и надлежно министарство. Повереница је дала мишљење да је пропуштањем да обезбеди бесплатан превоз до школе за ученицу са инвалидитетом, општина Смедеревска Паланка отежала овој девојчици остваривање права на образовање и пуно укључивање у образовни систем, чиме је прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Општина Смедеревска Паланка није у обавези да обезбеђује педагошке асистенте за школе и наставне материјале, те у овом погледу општина Смедеревска Паланка није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Радославу Милојичићу Кени, председнику општине Смедеревска Паланка, препоручено да предузме све неопходне радње и мере из своје надлежности којима ће обезбедити средства за превоз до школе за ћерку подносиоца притужбе. По овој препоруци није поступљено.

Запослени у Дому здравља одбили су да дечаку са сметњама у развоју издају лекарско уверење које му је неопходно за упис у редовну средњу школу

Притужбу је поднела мајка дечака са сметњама у развоју, у којој је наведено да је дечак покушао да добије лекарско уверење ради уписа у средњу школу за дизајн, смер техничар графичког дизајна. Међутим, специјалисткиња медицине рада у Дому здравља, Служби здравствене заштите радника тражила је додатне прегледе и тестирања пре прегледа и издавања уверења. Поред тога, психолошкиња у овој служби, након прегледа, у посебној рубрици лекарског уверења написала је „Не може да похађа средњу школу по редовном систему школовања. Саветује се упис у школу за едукацију и рехабилитацију деце са сметњама у развоју и инвалидитетом по програму предвиђеном за његове могућности, најбоље манипулативне вештине – грнчарство, ткање и сл.“ У изјашњењу начелнице Службе здравствене заштите радника наведено је да је подносилац притужбе напустио Дом здравља пре него што је обавио све прегледе који су потребни за добијање лекарског уверења, те да лекарско уверење још није издато, као и да је требало да обави све прегледе и приложи постојећу медицинску документацију како би се поступак издавања лекарског уверења завршио. У изјашњењу специјалисткиње медицине рада наведено је да је проценила да је неопходно да дечака прегледају психолог и неуропсихијатар, како би могла да му изда лекарско уверење, а у изјашњењу психолошкиње наведено је да је на основу увида у медицинску документацију и психолошког прегледа закључила да дечак „не би могао да се укључи у похађање наставе у средњој школи за дизајн“. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су Дом здравља, односно Служба здравствене заштите радника, специјалисткиња медицине рада и психолошкиња прекршили одредбе Закона о забрани дискриминације, постављањем посебних услова за издавање лекарског уверења, односно, налазом у којем је наведено да дечак не може да похађа редовну средњу школу. Дому здравља препоручено је да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама Дома здравља и да упути писано извињење подносиоцу притужбе због дискриминаторног поступања према њему. Специјалисткињи медицине рада препоручено је да убудуће, у оквиру обављања послова и задатака из своје надлежности, не поставља посебне услове за пружање здравствених услуга који се заснивају на личним својствима пацијената и нису оправдани медицинским разлозима, а психолошкињи је препоручено да убудуће не доноси налазе и препоруке чија је садржина дискриминаторна и којима се пацијентима неоправдано ускраћује или отежава остварење права из било које области друштвеног живота. По овој препоруци је поступљено.

Центар за социјални рад дискриминисао мајку са инвалидитетом

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе организације за заштиту права и подршку особама са инвалидитетом, која је поднета у име и уз сагласност жене са инвалидитетом, у којој је наведено да су социјални радници, након прегледа у дому здравља, њену малолетну кћерку упутили на лечење у Институт за ментално здравље, а након лечења ћерка је без њене сагласности смештена у Прихватилиште за ургентно збрињавање деце жртава породичног насиља, а њој је привремено одузето родитељско право. У решењу центра којим је девојчица стављена под привремено старатељство, наведено је да је „...мајка као једини родитељ који врши родитељско право, инвалидно тешко покретно лице битно снижених родитељских капацитета...". У изјашњењу центра за социјални рад (ЦСР) наведено је да је одлука о привременом издвајању детета из примарне породице и одређивању привременог старатеља донета након усмерене процене да у породици не постоје довољно стимулативни услови за оптималан раст и развој, као и да би повратак у породицу након лечења представљао ризик за регресију на претходни образац понашања, чиме би била угрожена права детета на адекватно задовољавање права, пре свега, на образовање и заштиту здравља уз процену да су тренутно исцрпљене све расположиве могућности оснаживања и подршке породици. У току поступка је утврђено да ставови које је ЦСР изнео у прилог тврђењу да је подноситељка притужбе битно снижених родитељских капацитета и није у могућности да се брине о детету, немају објективно утемељење. ЦСР није доставио стручно мишљење тима којим би поткрепио наводе да постоји ризик по безбедност и здравље детета.

Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је доношењем привременог закључка о хитном збрињавању у Прихватилиште за ургентно збрињавање жртава породичног насиља и доношењем одлуке о одређивању привременог старатеља ћерки подноситељке притужбе, ЦСР прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације. Центру за социјални рад препоручено је да предузме све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања, да упути писано извињење подноситељки притужбе због дискриминаторног понашања на основу њеног инвалидитета, као и да убудуће не доноси одлуке којима се крше антидискриминациони прописи. По овој препоруци није поступљено и о томе је обавештена јавност.

Притужба против Скупштине града Београда и Градске управе за питања погребних услуга због дискриминације на основу инвалидитета

Притужба је поднета против Скупштине града Београда и Градске управе за питања погребних услуга због дискриминације на основу инвалидитета. У притужби је наведено да је подносилац притужбе, коме је ампутирана нога, отишао на гробље да би посетио мајчин гроб, али му радници обезбеђења нису дозволили улазак сопственим аутомобилом, уз образложење да је такву одлуку донела Градска скупштина. У изјашњењу је наведено је да је 30. и 31. маја 2015, због Задушница, на снази била забрана уласка на гробља моторним возилима ради безбедности грађана и избегавања гужви, напетости и нервозе. У току поступка је утврђено да је Одлуку о забрани уласка моторним возилима у поједина гробља на територији града Београда донело јавно комунално предузеће које је задужено за та питања, а не органи против којих је поднета притужба, као и да су радници обезбеђења на улазу у гробље у конкретном случају поступали у складу са овом одлуком. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да Скупштина града Београда и Градска управа за питања погребних услуга нису прекршиле одредбе Закона о забрани дискриминације.

Другостепена комисија за утврђивање здравствене способности возача није дала позитивно мишљење за управљање адаптираним моторним возилом особи са инвалидитетом

Подносилац притужбе је поднео притужбу против другостепене комисије за утврђивање здравствене способности возача, у којој је навео да је особа са инвалидитетом (церебрална парализа) и да више од 20 година управља адаптираним моторним возилом, али да је последњи пут када је требало да продужи возачку дозволу добио коначан налаз другостепене комисије да је неспособан за возача свих категорија. У изјашњењу на притужбу наведено је да подносиоцу притужбе возачка дозвола није продужена јер су током прегледа утврђене промене у здравственом стању које му не омогућавају безбедно управљање ни адаптираним моторним возилом. Током поступка је утврђено да подносилац притужбе на последњем лекарском прегледу није добио позитивно мишљење за управљање моторним возилом. Утврђено је да његов инвалидитет није био разлог за недавање сагласности, односно, за давање мишљења да није способан да управља моторним возилом, већ чињеница да су на лекарском прегледу утврђене промене здравственог стања које потпуно искључују безбедно управљање и адаптираним моторним возилом, према Правилнику о ближим здравственим условима које морају

да испуњавају возачи одређених категорија моторних возила. Другостепена комисија за утврђивање здравствене способности возача пружила је објективно и разумно оправдање због којих подносиоцу притужбе није продужена возачка дозвола, имајући у виду чињеницу да не испуњава услове за безбедно управљање моторним возилом у саобраћају. Због тога је дато мишљење да доношењем коначног налаза и мишљења којим је подносилац притужбе проглашен неспособним за возача свих категорија, другостепена комисија није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

Обезбеђивање личних пратилаца за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом

Мајка малолетног дечака поднела је притужбу против Секретаријата за образовање и дечју заштиту града Београда, у којој је наведено да Секретаријат за образовање и дечју заштиту града Београда није обезбедио средства за финансирање личног пратиоца њеном детету, чиме је дете дискриминисао. У току поступка утврђено је да дечак има сметње у развоју, да има четири године и похађа вртићку групу у једној предшколској установи у Београду. Утврђено је и да је Комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне здравствене или социјалне подршке детету/ученику дала мишљење да дечак треба да похађа редовну групу вртића уз индивидуализиран приступ у складу са утврђеном дијагнозом и најбољим интересима развоја социјалних и комуникацијских вештина. У делу мишљења под називом „Остваривање предшколског програма за рад са децом са сметњама у развоју“ комисија је навела да дечак има право на „персоналног асистента“, не наводећи ко је одговорна особа/служба за обезбеђивање овог додатног вида подршке детету. Законом о основама система образовања и васпитања прописано је да тим за пружање додатне подршке детету и ученику у предшколској установи чине васпитач, стручни сарадник, родитељ, односно старатељ, а у складу са потребама детета и педагошки асистент, односно пратилац за личну помоћ детету, на предлог родитеља, односно старатеља. У поступку су узети у обзир наводи из изјашњења Секретаријата за образовање и дечју заштиту града Београда, који су поткрепљени изјавама појединих предшколских установа са територије града Београда, да се личним пратиоцима у предшколским установама сматрају запослени у овим установама, који се у интерној комуникацији у вртићима називају „лични пратиоци“. Такође, узето је у обзир да град Београд још увек није донео прописе којима ће се детаљно регулисати начин финансирања и обезбеђивања додатне подршке деци и ученицима из посебно осетљивих друштвених група, нити је одредио органе који ће бити надлежни за спровођење мера и располагање финансијским средствима, као и да постоји празнина у прописима у вези са узрастом деце која похађају предшколске установе а којима је потребна додатна

подршка личних пратилаца – да ли су лични пратиоци намењени деци која похађају припремни предшколски програм или и млађој деци, имајући у виду разлику између васпитно-образовног рада и образовно-васпитног рада. Због тога се у овом моменту може закључити да постоји неуједначена пракса у вези са ангажовањем личних пратилаца у предшколским установама, и не може се утврдити да ли је Секретаријат за образовање и дечју заштиту био дужан да обезбеди финансијска средства како би дечаку са сметњама у развоју био пружен и овај додатни вид подршке у систему васпитања и образовања. Сагледавајући наводе из притужбе и изјашњења, као и доказе који су достављени у току поступка, Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да није утврђено да је Секретаријат за образовање и дечју заштиту града Београда дискриминисао сина подноситељке притужбе на основу његовог инвалидитета.

4.3.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера јавном комуналном предузећу из Београда да омогући улазак у гробља моторним возилима особама са инвалидитетом у дане празника, Задушница и дан после Задушница

Подносилац притужбе који је особа са инвалидитетом навео је да га радници обезбеђења нису пустили да уђе у Ново гробље сопственим аутомобилом за други дан Задушница, уз образложење да је такву одлуку донела Градска скупштина. Притужба је поднета против Скупштине града Београда и Градске управе за питања погребних услуга, али је анализа доказа достављених уз изјашњење на наводе из притужбе показала да је Одлуку о забрани уласка моторним возилима у поједина гробља на територији града Београда бр. 3-40 од 17. децембра 2008. донело ЈКП „Погребне услуге“ из Београда. Анализа ове одлуке показала је да се у тексту користи некоректна, застарела и дискриминаторна терминологија, да се одредбом члана 5. свим лицима забрањује улазак моторним возилима на гробља у дане државних празника, Задушница и дан после Задушница, као и да је одредбом члана 6. Одлуке прописано да особе са инвалидитетом могу добити посебну дозволу за улазак на гробље у данима ван државних празника и Задушница, на основу писане молбе и документације која потврђује инвалидитет. Због тога је Повереница за заштиту равноправности препоручила ЈКП „Погребне услуге“ из Београда да измени застарелу и дискриминаторну терминологију у Одлуци о забрани уласка моторним возилима у поједина гробља на територији града Београда, односно, усклади са општеприхваћеним језичким и терминолошким стандардима у области људских права; да омогући превоз и/или улазак моторним возилима особама са инвалидитетом и особама које се

отежано крећу на сва гробља и у дане државних празника, Задушница и дан после Задушница, као и да олакша процедуру издавања посебних дозвола за улазак на гробље моторним возилом за особе са инвалидитетом и особе које се отежано крећу, на начин који је прихватљив и прикладан особама са инвалидитетом и ЈКП „Погребне услуге“ из Београда. По овој препоруци мера за остваривање равноправности је поступљено.

Препорука мера Дирекцији за јавни превоз Секретаријата за саобраћај града Београда да јавни превоз у Лазаревцу учини приступачним особама са инвалидитетом

Грађанка Лазаревца је у притужби указала да јавни превоз на територији Градске општине Лазаревац није приступачан особама са инвалидитетом, а у поступку спроведеном по њеној притужби утврђено је да су њени наводи тачни, односно, да јавни превоз у Лазаревцу није приступачан особама са инвалидитетом. Одредбама Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом прописана је дужност јединица локалне самоуправе да предузму мере, између осталог, са циљем да се јавне површине и превоз учине приступачним особама са инвалидитетом, а приступачност представља један од основних предуслова за једнако учешће особа са инвалидитетом у свим областима друштвеног живота. Приступачан јавни превоз је само једна од карика приступачности које омогућавају особи са инвалидитетом пуну социјалну укљученост, али представља најзначајнију карику у ланцу приступачности. Недостатак адекватног превоза онемогућава особама са инвалидитетом да користе остале објекте и услуге и остварују права загарантована свим грађанима и грађанкама. Пропуштање Града Београда, Секретаријата за саобраћај, Дирекције за јавни превоз, као органа у чијој је надлежности организовање јавног превоза на територији града Београда, да изврши своју законску обавезу и јавни превоз у Лазаревцу учини приступачним особама са инвалидитетом, довело до дискриминације особа са инвалидитетом у Лазаревцу у погледу коришћења услуге превоза. Последица овог пропуштања огледа се у ограничавању могућности појединим особама са инвалидитетом да под једнаким условима уживају грађанска, политичка, социјална, економска, културна и друга људска права и слободе. Због тога је Повереница за заштиту равноправности упутила препоруку мера Секретаријату за саобраћај града Београда, Дирекцији за јавни превоз да предузме све неопходне мере како би јавни превоз на територији Градске општине Лазаревац учинила приступачан особама са инвалидитетом.

4.3.3. Саопштења

Честитка за освајање медаља на Специјалној Олимпијади, 6. августа 2015.

Поводом учешћа наших спортиста и спортисткиња на Специјалној Олимпијади одржаној у Лос Анђелесу и освојених 17 медаља, повереница им је најсрдачније честитала на великом успеху и истакла да су они својим учешћем и победама показали да је и то начин на који се остварује пуна и истинска равноправност, те да су доказали да су прави представници своје земље и да на њих сви треба да буду поносни. Успех наших олимпијки и олимпијаца требало би да буде и подстрек надлежним органима да још више улажу у побољшање положаја особа са инвалидитетом. Повереница је нагласила да Србија има добар законски оквир када је у питању положај популације која чини 10% становништва, али да је потребно радити на пуној примени свих прописа, а посебно Закона о забрани дискриминације и Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом.

Саопштење поводом Међународног дана особа са инвалидитетом, 3. децембар 2015.

Поводом 3. децембра, Међународног дана особа са инвалидитетом, повереница је скренула пажњу на и још увек неадекватан положај особа са инвалидитетом у Србији и истакла да он мора и даље да се унапређује нарочито када је у питању правни и друштвени положај особа са инвалидитетом. Неопходно је реформисати систем који се односи на лишавање пословне способности особа са инвалидитетом, јер се код нас поступак углавном заснива на потпуном лишењу пословне способности, док је делимично лишење и даље изузетак. Таква пракса противна је међународним документима и стандардима. Без обзира што у Србији постоји добар законодавни оквир, притужбе упућене Поверенику указују да је дискриминација особа са инвалидитетом најуочљивија у областима образовања, рада и запошљавања, живота у заједници, једнакости пред законом, приступу услугама и информацијама. Нови Предлог закона о допунама Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом којим би се увео у употребу печат са угравираним потписом особе са инвалидитетом добар је пример како проблеме треба превазилазити. Веома су важни добри антидискриминациони закони и њихова пуна примена. У пракси су особе са инвалидитетом често онемогућене да остварују своја права или су стављене у неповољнији положај, посебно жене и деца са инвалидитетом који су често жртве

вишеструке дискриминације. Зато је неопходно континуирано радити на уклањању баријера у свим сферама приватног и јавног живота.

Саопштење поводом дискриминације слепих и слабовидих особа у ГСП-у, 29. децембар 2015.

Повереница је изразила забринутост због учесталих проблема са којима се суочава представница удружења слепих и слабовидих Србије „Бели штап" Весна Несторовић због кретања уз помоћ пса водича. Упућен је апел свим надлежним органима града Београда, као и представницима свих локалних самоуправа, а посебно ГСП Београд који је одговоран у конкретном случају, да су дужни да поштују закон како би се свим грађанима, без обзира на њихова лична својства, омогућило поштовање основних људских права међу којима је и право на кретање и коришћење услуга јавног превоза. Скупштина Србије је марта донела Закон о кретању уз помоћ пса водича, а одредбама члана 4. експлицитно је прописано да „особа која се креће уз помоћ пса водича има право на коришћење свих превозних средстава у јавном превозу, укључујући и задржавање на свим просторима који су предвиђени за путнике". Право на кретање уз помоћ пса водича подразумева слободан приступ и кретање у јавном превозу, објектима и површинама у јавној употреби, у радном и другом простору.

4.4. Дискриминација на основу старосног доба

Број притужби на основу старосног доба у 2015. нешто је мањи у односу на број притужби по истом основу у претходној години. Поднета је 61 притужба због дискриминације на основу старосног доба, што чини 9,4% од укупног броја поднетих притужби, док је у 2014. било 11,3%. Иако статистика показује да се број притужби због дискриминације на основу старосног доба смањује, овај основ представља четврти основ по броју поднетих притужби у 2015. години.

Трећина притужби (20) на основу старосног доба односи се на дискриминацију деце, 15 је поднето због дискриминације особа старијих од 65 година, док је највише притужби (26) поднето због различитих ограничења и услова повезаних са годинама живота. Од укупног броја притужби по овом основу, 52 притужбе су поднела физичка лица, 25 жена и 27 мушкараца.

Највише притужби по овом основу поднето је у области рада и запошљавања (21), затим због поступака пред органима јавне власти (13), у области образовања и стручног усавршавања (12) и области пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина (7).

У области рада и запошљавања највећи број притужби (17) на основу старосног доба поднет је због дискриминације особа старијих од 18 а млађих од 65 година. У овим случајевима најчешће се ради о прописивању одређених година живота као услова за заснивање радног односа, прописивање критеријума за упућивање на специјализацију и/или приликом напредовања на послу.

И ове године је поднето неколико притужби против домова здравља због дискриминације на основу старосног доба приликом упућивања на специјализацију, односно зато што су прописали, као један од услова за остваривање права на специјализацију, одређену старосну границу. Подсећамо да је Повереник за заштиту равноправности у 2014. упутио Министарству здравља препоруку мера за отклањање дискриминације на основу старосног доба приликом упућивања на специјализације и уже специјализације. Када су у питању особе млађе од 18 година, највише притужби је поднето у области образовања и стручног усавршавања (11).

Особе старије од 65 година поднеле су притужбе због дискриминације у области пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина (5), области рада и запошљавања (4) и због поступака пред органима јавне власти (4). Број притужби због дискриминације особа старијих од 65 година већи је у односу на прошлу годину (14 у односу на 10), али је још увек прилично мали број. С обзиром на то да је ове године поднето више притужби против различитих банака које постављају горњу старосну границу као услов за остваривања права на неке банкарске услуге, Повереник за заштиту равноправности упутио је препоруке мера банкама у Србији ради постизања пуне равноправности. Већина банака је реаговала позитивно и из својих општих аката уклонила горњу старосну границу као услов са добијање одређених банкарских услуга.

4.4.1. Мишљења и препоруке

Банка није одобрила кредит пољопривреднику старијем од 70 година

Пољопривредни предузетник је конкурисао за помоћ пољопривредним газдинствима кроз бескаматне кредите код банке, на основу конкурса који је расписала Градска управа. С обзиром да му је по окончању конкурса одобрена помоћ, упућен је у банку да потпише уговор, али је тамо обавештен да особе старије од 70 година не могу да добију кредит. У изјашњењу банке наведено је да пољопривредник није испуњавао услове прописане одредбама тачке 2. Методологије кредитирања пољопривредних произвођача, због чега му није одобрен кредит. У току поступка утврђено је да је одредбама тачке

2. Методологије кредитирања пољопривредних произвођача банке прописано да корисник пољопривредног кредита и других производа намењених пољопривредним произвођачима може бити носилац газдинстава који у тренутку подношења захтева нема више од 65 година, као ни више од 70 година у тренутку отплате последње рате кредита, а уколико клијент има преко 65 година, потребно је јемство члана породице наследника газдинства. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је банка, прописивањем услова да корисници пољопривредних кредита и других производа намењених пољопривредним произвођачима могу бити искључиво носиоци регистрованих пољопривредних газдинстава који, поред осталог, у тренутку подношења захтева немају више од 65 година, као ни више од 70 година у тренутку отплате последње рате кредита, извршила акт дискриминације на основу старосног доба. Због тога је банци препоручено да упути писано извињење подносиоцу притужбе због дискриминаторног поступања према њему, да усклади Методологију кредитирања пољопривредних произвођача са антидискриминационим прописима, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Банка дискриминише пензионере

Подносилац притужбе је навео је да има 77 година и да је хтео да поднесе захтев за кредит намењен корисницима пензије, али да му банка није дозволила јер није испуњавао прописани услов да корисник пензије има највише 75 година на дан отплате последњег ануитета. У изјашњењу банке наведено је да постављање критеријума за закључење уговора о кредиту јесте право и обавеза банке да идентификује и процењује ризике и одлучи под којим условима ће одобравати кредит. У току поступка утврђено је да је банка у својој услузи – готовински кредити и кредити за рефинансирање за кориснике пензија прописала, између осталог, услов да корисници пензија у тренутку подношења захтева имају најмање 55 година, као и услов да на дан отплате последњег ануитета имају највише 75 година. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је банка, прописивањем услова који се односе на старосно доба корисника кредита за пензионере – минимум 55 година у моменту подношења захтева и максимум 75 година на дан отплате последњег ануитета, прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Уз мишљење је издата и препорука банци да усклади критеријуме и услове за пружање услуге кредита намењене корисницима пензија са антидискриминационим прописима, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Дискриминаторни критеријуми за упућивање на специјализацију

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе против послодавца Дома здравља, а поводом конкурса за упис на специјализацију који су објављени у августу и октобру 2014. године. Током поступка је утврђено да су Правилником о измени и допуни Правилника о образовању, стручном оспособљавању и усавршавању запослених Дома здравља прописани критеријуми за упућивање на специјализацију, и то: просечна оцена на факултету, висина оцене из предметне гране медицине/стоматологије/фармације из које је специјализација за коју се конкурише и године живота. Анализа прописаних критеријума показала је да су године живота кандидата једини критеријум који се не односи на професионалне способности и остварења кандидата, а током поступка је утврђено да су с обзиром на начин бодовања очигледно у неједнак положај стављене особе старије од 39 година у односу на млађе кандидате. Постављање критеријума који се односе на године живота кандидата није оправдано, јер године живота нису ни стварни ни одлучујући услов за упућивање на специјализацију, сагледавајући како природу и особености под којима се стиче специјалистички стаж, тако и услове под којима се он обавља. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је применом критеријума који се односи на године живота на конкурсима које је Дом здравља расписао у августу и октобру 2014, као и у фебруару 2015, дискриминисао подноситељку притужбе на основу личног својства – старосног доба. Због тога је Дому здравља препоручено да уклони критеријум за упућивање на специјализацију који се односи на године живота кандидата и кандидаткиња, да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама Дома здравља, као и да убудуће води рачуна да приликом одређивања критеријума за усавршавање не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Дискриминаторни критеријуми за упућивање на специјализацију

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе против Дома здравља, а поводом конкурса за упућивање на специјализацију. Током поступка је утврђено да су Правилником о стручном усавршавању и оспособљавању здравствених радника, здравствених сарадника и осталих запослених у Дому здравља прописани критеријуми за упућивање на специјализацију и ужу специјализацију, и то: године живота, године радног стажа, просечна оцена на факултету, оцена из предмета из области за коју кандидат конкурише, познавање енглеског или другог светског језика, квалитет рада и поштовање

правила пословног понашања и радне дисциплине. Анализа прописаних критеријума показала је да су године живота кандидата једини критеријум који се не односи на професионалне способности и остварења кандидата, а током поступка је утврђено, с обзиром на начин бодовања, да су очигледно стављене у неједнак положај особе старије од 36 година у односу на млађе кандидате и кандидаткиње. Постављање критеријума који се односе на године живота кандидата није оправдано, јер године живота нису ни стварни ни одлучујући услов за упућивање на специјализацију, сагледавајући како природу и особености под којима се стиче специјалистички стаж, тако и услове под којима се он обавља. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је применом критеријума који се односи на године живота на конкурсу који је Дом здравља расписао у новембру 2014. подносилац притужбе, као и сви други кандидати и кандидаткиње старији од 36 година, дискриминисан на основу личног својства – старосног доба. Због тога је Дому здравља препоручено да из Правилника о стручном усавршавању и оспособљавању здравствених радника, здравствених сарадника и осталих запослених у Дому здравља, уклони критеријум за упућивање на специјализацију који се односи на године живота кандидата и кандидаткиња, да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама Дома здравља, као и да убудуће води рачуна да приликом одређивања критеријума за усавршавање не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Компанија стимулисала запослене за одлазак у пензију

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе која је поднета против послодавца због одлуке којом се прописују услови за стимулативни одлазак запослених, односно, услов да се за стимулативни одлазак могу пријавити запослени који следеће године пуне 65 година живота и имају најмање 15 година стажа осигурања. Подносилац притужбе сматра да је дискриминисан јер ове године пуни 65 година живота, те се наведени стимуланси на њега не односе. У изјашњењу је наведено да је интерес привредног друштва да се персонална, професионална и старосна структура запослених унапреди, а да је један од начина да се добровољни одлазак одређених категорија запослених који имају могућност да у радном односу остану дужи период, стимулише путем остваривања права на једнократну исплату. У току поступка утврђено је да је послодавац донео Одлуку о условима и критеријумима за стимулисање добровољног одласка из компаније којом је одређено да се право на стимулисање добровољног одласка из предузећа омогући запосленима који у 2015. испуњавају услов за одлазак у старосну пензију, са прописивањем изузетка за запослене који у 2015. пуне 65 година

живота и најмање 15 година стажа осигурања. Послодавац је обезбедио одређеним категоријама запослених могућност да напусте предузеће узимањем одређених стимуланса, односно пружањем финансијских подстицаја, како би остварили циљ који највише одговара потребама и материјалним могућностима привредног друштва. С обзиром на чињеницу да послодавац има ограничена новчана средства и да му није у финансијском интересу да пружа подстицај запосленима који ће свакако по сили закона отићи у пензију до краја текуће године, у конкретном случају постоји сразмера између прописане мере и циља који се мером постиже. Због тога је дато мишљење да утврђивањем критеријума и услова у Одлуци о условима и критеријумима за стимулисање добровољног одласка из компаније привредно друштво није прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

Дискриминација мајке на основу старосног доба приликом уписа детета у вртић

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе због одлуке конкурсне комисије једне предшколске установе из Београда и другостепене одлуке Секретаријата за образовање и дечију заштиту Сектора за инспекцијски надзор Градске управе града Београда да подноситељки притужбе, приликом уписа детета у вртић, не призна статус редовне студенткиње јер има 37 година. Током поступка утврђено је да је став конкурсне комисије и одлука Секретаријата за образовање и дечију заштиту Сектора за инспекцијски надзор Градске управе града Београда, био да се подноситељки притужбе не може признати статус редовне студенткиње јер има 37 година и не остварује повластице које су прописане за студенте који имају до 26 година. Анализа услова за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу који су прописани Правилником о ближим условима за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу показала је да статус редовног студента није условљен неким додатним критеријума, као што су године живота једног од родитеља. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су доношењем одлуке конкурсне комисије ПУ и Секретаријата за образовање и дечију заштиту Сектора за инспекцијски надзор Градске управе града Београда, да се приликом уписа детета у предшколску установу подноситељки притужбе не призна статус редовне студенткиње због њеног старосног доба, ПУ и Секретаријат за образовање и дечију заштиту Сектора за инспекцијски надзор Градске управе града Београда прекршили одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога им је препоручено да предузму све неопходне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према подноситељки притужбе, да јој упуте писано извињење због дискриминаторног поступања на основу њеног старосног доба, као и

да убудуће, приликом обављања послова из своје надлежности, не крше одредбе Закона о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Послодавац распоредио више старијих запослених жена на друго место рада

Пет жена запослених у јавном предузећу одвојено су поднеле притужбе против послодавца. Навеле су да имају 60, односно 62 године живота и 34, 35 и 37 година радног стажа и да су потписивањем анекса уговора о раду премештене на ниже вреднована радна места са мањим коефицијентом, као и да су премештене на друго место рада у друго насељено место. У изјашњењу јавног предузећа наведено је да су подноситељке притужбе премештене на друго радно место због потребе за реорганизацијом и рационализацијом пословања предузећа, у складу са упутством Владе Републике Србије. У току поступка утврђено је да се међу запосленима који су премештани на друга радна места и којима је мењано место рада и умањен коефицијент налазе запослени старосног доба од 29 до 65 година. Утврђено је да је јавно предузеће пружило довољно доказа за закључак да на понуду анекса уговора о раду којим су подноситељке притужби премештене на друго место рада и којим им је умањен коефицијент није било од утицаја њихово старосно доба. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да ниједним анексом уговора о раду, којим су подноситељке притужбе распоређене на друго радно место и којим им је одређен мањи коефицијент послова, јавно предузеће није прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

Притужба раднице против послодавца због дискриминације на основу старосног доба

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе раднице коју је поднела против привредног друштва у којем је запослена, због дискриминације на основу старосног доба. Подноситељка притужбе је навела да јој је почетком марта 2013. предложено да се пензионише јер испуњава услове за одлазак у пензију. Она је овај предлог одбила, након чега је са места руководитељке Економско-финансијске службе премештена на радно место самосталне референткиње у Планској служби, а одређен јој је и нижи коефицијент за обрачун плате. У изјашњењу привредног друштва наведено је да је подноситељка притужбе премештена на друго радно место због повећања обима и сложености посла у служби у којој је распоређена и њеног радног искуства у економској струци. У допуни изјашњења наведено је да је од укупно 154 запослена који су у том периоду премештени на друго радно место, 106 премештајем добило виши коефицијент, као и да је премештено

само пет запослених старости од 60 до 65 година. У поступку је утврђено да је послодавац пружио довољно доказа да су постојали објективни разлози за премештај запослених, укључујући и подноситељку притужбе, који нису у вези са њеним личним својством, с обзиром да је код послодавца повећан обим и сложеност посла у Планској служби, да је у наведеном периоду 154 радника премештено на друго радно место, да је од тога 106 радника добило већи коефицијент за обрачун плате, као и да је међу премештеним запосленима само петоро запослених из старосне групе од 60 до 65 година, међу којима је и она. Због тога је Повереница за заштиту равноправности дала мишљење да привредно друштво није дискриминисало радницу на основу њеног личног својства – старосног доба.

4.4.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препоруке мера банкама да отклоне непосредну дискриминацију на основу старосног доба у коришћењу банкарских услуга

Поступајући по притужбама грађана и грађанки које су се односиле на услуге које банке нуде физичким лицима уочено је да већина пословних банака у Србији коришћење банкарских услуга (позајмице по текућем рачуну, кредити и друго) условљава старосним добом клијената. Банке често прописују да одређену банкарску услугу могу да користе нпр. „особе до 70 година“ или „не старији од 67 у моменту отплате кредита/позајмице“. Одређивањем услова горње границе старосног доба за коришћење банкарске услуге, банке непосредно дискриминишу грађане и грађанке на основу личног својства – старосног доба, тако што ускраћују право одређеној групи људи (старијима од горње прописане границе) да користе банкарске услуге. Такође, вид кршења начела једнаког третмана огледа се у наметању додатних услова који се траже од старијих корисника банкарских услуга (нпр. додатно јемство), а који се не траже од других потенцијалних корисника услуга, чиме се старије особе лишавају могућности да банка процени њихову кредитну способност на основу упоредивих и објективних критеријума. Није спорно право банака да врше процену кредитне способности и кредитног ризика у сваком појединачном случају, јер имају легитиман и на закону заснован интерес да пласирањем средстава обезбеде одговарајућу добит, што подразумева и адекватну процену кредитног ризика приликом одобравања коришћења одређене услуге. Међутим, то не даје право банкама да искључују, односно, онемогућавају приступ банкарским услугама читавим групама грађана на основу неког личног својства, у овом случају старосног доба. Свака банкарска услуга мора да буде доступна свим грађанима под једнаким условима, а у појединачним случајевима банке имају овлашћење да процењују да ли

одређени клијент испуњава услове за коришћење одређене банкарске услуге. Због тога је на адресу 29 пословних банака у Србији упућена препорука мера за остваривање равноправности којом је банкама препоручено да предузму све неопходне мере како би елиминисале дискриминаторни услов горње границе старосног доба за коришћење банкарских услуга, који банке прописују својим општим актима. Већина банака је одговорила да је поступила или да ће поступити у складу са препоруком.

Препорука мера Националној служби за запошљавање да отклони дискриминацију на основу старосног доба жиранта корисника субвенција за самозапошљавање

Поступајући по притужбама грађана и грађанки, установљено је да Национална служба за запошљавање, Филијала за град Београд, приликом одобравања субвенција за самозапошљавање, прописује услов да жирант корисника субвенције не може бити лице старије од 65 година. Одређивањем услова горње границе старосног доба за жиранте, Национална служба за запошљавање непосредно дискриминише грађане и грађанке на основу личног својства – старосног доба, тако што ускраћује право одређеној групи људи (старијима од горње прописане границе) да буду жиранти корисницима субвенција за самозапошљавање. Националној служби за запошљавање дата је препорука да предузме све неопходне мере како би елиминисала дискриминаторни услов који се односи на старосно доба жираната. По овој препоруци мера за остваривање равноправности је поступљено.

4.4.3. Саопштења

Саопштење поводом Међународног дана борбе против насиља над старијим особама, 15. јун 2015.

Насиље је један од највећих проблема у сваком па и нашем друштву, а насиље над старијим особама је насиље о коме се углавном не прича. Злостављање и занемаривање старијих још увек је табу иако постоји привид да се о томе више говори. Старији спадају међу најугроженије и најдискриминисаније групе у Србији, а на њихове проблеме повереница је указала у саопштењу поводом Међународног дана борбе против насиља над старијима. У саопштењу је наведено да наше друштво постаје све старије, а сваки грађанин и грађанка Србије заслужује и има право да живи достојанствено, без страха, стида и у безбедном окружењу.

Саопштење поводом Међународног дана старијих особа, 30. септембар 2015.

Као и већина европских земаља и Србија је суочена са изазовима демографског старења становништва. Сада је свака четврта особа старија од 60 година, а процене су да ће средином века свака трећа особа бити тог старосног доба. Укупан социо-економски положај старијих особа у Србији је неповољан, а особе изнад 65 година чине скоро четвртину укупног броја сиромашних. Зато је од изузетне важности да се ради на креирању политика које ће уважити допринос старијих особа, спречити дискриминацију и маргинализацију старијих и обезбедити да се они на основу свог искуства и знања укључе у друштвени живот, навела је повереница за заштиту равноправности поводом обележавања Међународног дана старијих особа. Према Глобалном индексу старења за 2015. Србија је на 66. месту међу 96 земаља света по социјалној и економској добробити старијих људи, што је доказ да је направљен известан напредак у односу на претходну годину, а од четири кључна критеријума, најбоље су оцењени они који се тичу сигурности прихода за старије, док су слабије оцене за критеријуме здравља старијих, подстицајног окружења за старије и личних способности старијих. Према подацима из индекса, у Србији је 2,2 милиона особа старијих од 60 година, а процене су да ће до 2050. старијих од 60 година бити 32,3% укупне популације.

Саопштење поводом Међународног дана деце жртава насиља, 4. јун 2015.

Истраживања УНИЦЕФ-а у Србији из 2014. показала су да је више од 40% деце до 14 година доживело насилне методе кажњавања и васпитања, а нека истраживања показују да су деца жртве у 50 % случајева насиља у породици, док 70% трпи родно засновано насиље у школама. На ову поражавајућу статистику повереница за заштиту равноправности упозорила је јавност поводом Међународног дана деце жртава насиља и навела да су установе образовања, социјалног рада и здравства кључне за спречавање насиља над децом, уз интервенцију полиције и правосудних органа. Повереница је подржала иницијативу за хитну допуну прописа којим би се изричито забранило физичко кажњавање деце и употреба физичке силе као васпитног средства. У овом саопштењу препоручено је надлежним органима да се без одлагања донесе Правилник о ближим критеријумима за препознавање свих облика дискриминације у образовним и васпитним установама као и да се обезбеде сви услови за његову примену.

Саопштење поводом Међународног дана младих, 12. августа 2015.

Повереница за заштиту равноправности указала је на то да је Међународни дан младих прилика да се сви заједно запитамо зашто су друштвене околности већ деценијама неповољне за развој, унапређење и живот младих и шта то треба урадити да се побољша положај генерација које долазе, пре свега, како решити један од највећих, ако не и највећи проблем, а то је незапосленост и како створити неопходне услове и окружење у којима ће се млади осећати сигурно, безбедно и равноправно. Проблем младих у Србији је и тај што они не осећају да имају икакву моћ да утичу на сопствени живот или могућност да одлучују о питањима која су за њих важна. Већина младих је на становишту да друштвена, политичка и економска заједница у Србији не разуме њихове потребе, да нашу заједницу не осећају као своју, па су зато и спремни да је тако лако напусте. Повереница је још истакла да се висок проценат незапослености код младих мора под хитно смањити и да је у том смислу неопходно ускладити потребе тржишта рада и образовног система. Посебно је потребно да се обрати пажња на случајеве у којима су млади дискриминисани, често несвесно а некада и злонамерно, уз нарочито развијање културе дијалога, толеранције и поштовања људских права од малих ногу. Иначе Повереник за заштиту равноправности већ две године у сарадњи са УНИЦЕФ-ом организује Панел младих „Истеривачи дискриминације“ где континуирано покушава да допринесе повећању активног учешће младих у друштвеном животу у Србији у борби за заштиту равноправности и смањењу дискриминације.

4.5. Дискриминација на основу сексуалне оријентације и родног идентитета

Од укупног броја притужби које су поднете током 2015, 31 притужба поднета је због дискриминације на основу сексуалне оријентације, чиме је проценат притужби по овом основу порастао на 4,8% у односу на прошлогодишњих 2,6%. Имајући у виду да је број притужби по овом основу у 2014. износио свега 18, може се рећи да постоји одређени пораст броја притужби због дискриминације на основу сексуалне оријентације. Ипак, ни овај број притужби не осликава положај ЛГБТ популације у Србији, која је једна од најугроженијих друштвених група.

Највећи број притужби, више од 50%, поднеле су организације цивилног друштва, што је разумљиво, имајући у виду да код ЛГБТ особа постоји велики страх од виктимизације и стигматизације. То је уједно и узрок недовољног броја притужби по овом основу, имајући у виду да су ЛГБТ особе неретко забринуте и за личну безбедност.

Највише притужби по овом основу односе се на област јавног информисања, чак 21 притужба због сексуалне оријентације и 17 притужби због родног идентитета.

Анализом садржине притужби по основу сексуалне оријентације, могу се издвојити најважнији изазови на путу остваривања права на једнакост ЛГБТ особа. То су заштита личне безбедности и ефикасна борба против насиља над ЛГБТ особама, заштита од дискриминације на радном месту и поштовање достојанства у јавном простору. Када су у питању транс особе, као сметња равноправном укључивању у друштвене токове, додатно се отвара питање издавања личних докумената, односно законског признања родног идентитета.

Да би правни и институционални оквир за заштиту права ЛГБТ особа био ефикасан, неопходно је да се повећа степен поверења ЛГБТ особа у институције, односно смањи постојећи ниво стереотипа и хомофобије у институцијама система који би требало да им пружи заштиту. У септембру 2015. први пут је одржан Транс прајд уз Параду поноса, мирно и без инцидената али уз велике мере безбедности. Присутни су били и представници међународних организација и државних институција, а овакви догађаји су прилика да Србија покаже привржености идејама толеранције и поштовања различитости.

4.5.1. Мишљења и препоруке

Изјашњавање о сексуалној оријентацији на систематском прегледу у студентској поликлиници

Притужбу је поднела организација цивилног друштва, у којој је наведено да се у упитнику за обавезни систематски преглед за студенте који спроводи Завод за здравствену заштиту студената Нови Сад поставља питање о сексуалној оријентацији. Питање које је постављено у упитнику гласи: „Сексуално Вас привлаче искључиво особе супротног пола“, са понуђеним одговорима „нетачно“, „тачно у мањој мери“, „тачно у већој мери“ и „потпуно тачно“. У изјашњењу на притужбу наведено је да је циљ упитника да се студентима пружи помоћ и подршка, уколико имају проблема у било којој сфери живота, као и да се приликом пријаве на шалтеру студентима напомиње да упитник није обавезан. У поступку је утврђено да постављање овог питања представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације, јер је захтев да се студенти приликом обављања систематског прегледа изјасне о својој сексуалној оријентацији изричито забрањен Законом о забрани дискриминације. Повереница за заштиту равноправности је дала мишљење да је постављањем

питања у упитнику, у којем се од студената и студенткиња приликом обављања систематског прегледа захтева да се изјасне о својој сексуалној оријентацији, завод за здравствену заштиту студената прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације. Уз мишљење је издата и препорука да се ово питање уклони из упитника, као и да убудуће ова здравствена установа води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крши законске прописе о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Писање дневних новина на начин којим се вређа достојанство припадника ЛГБТ популације

Мишљење је донето у поступку поводом притужби 13 организација цивилног друштва и једне грађанке против дневних новина, поводом насловне стране и текста под називом „Шокантан предлог Омбудсмана: Педери у Србији да усвајају децу?!“. У току поступка је утврђено да се овај текст односи на анализу Радне верзије Предлога закона о родној равноправности, која између осталог предвиђа једнакост приликом права на усвајање и легализацију тзв. „сурогат мајки“. Анализа наслова и поднаслова („Шокантан предлог Омбудсмана: Педери у Србији да усвајају децу?!“, „Спорне одредбе Прве верзије закона о родној равноправности“, „Скандалозно подметање“) показала је да се читаоцима шаље порука да право на усвајање детета без дискриминације и правно регулисање тзв. „сурогат мајчинства“ представљају негативну друштвену појаву. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су насловом текста „Шокантан предлог Омбудсмана: Педери у Србији да усвајају децу?!“, као и поднасловом у тексту „Скандалозно подметање“, који је објављен у овом листу, изражене идеје и ставови који су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне, односно, да су одабиром наслова и поднаслова текста прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је дневним новинама препоручено да убудуће не објављују прилоге који су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство припадника и припадница ЛГБТ популације, као и да воде рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крше законске прописе о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Генералштаб Војске Србије и Министарство одбране увредљиво и понижавајуће поступали према трансполној особи

Притужбу је подело удружења грађана уз сагласност трансполне особе, која је била мајор Војске Србије, због дискриминаторног става изнетог у наредби о престанку професионалне војне службе. У току поступка утврђено је

да је Управа за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије, уз предлог начелника Генералштаба за престанак професионалне војне службе подноситељке притужбе, упутила допис Министарству одбране, у којем је наведено да је код подноситељке притужбе „установљена психијатријска дијагноза која може узроковати штетне последице по углед Војске Србије". Поступајући по овом предлогу, министар одбране је донео наредбу о престанку професионалне војне службе мајора, у којој је такође наведено да је „установљена психијатријска дијагноза која може узроковати штетне последице по углед Војске Србије". Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је изношењем оваквог става прекршена одредба Закона о забрани дискриминације, којом је прописана забрана узнемиравања и понижавајућег поступања. Препоручено је да Генералштаб Војске Србије и Министарство одбране упуте подноситељки притужбе писано извињење и да предузму мере за смањење трансфобије, повећање толеранције и спречавање дискриминације према трансполним и трансродним војним лицима и лицима запосленим у Министарству одбране. По овој препоруци је поступљено.

Ланац ресторана отпустио запосленог који је припадник ЛГБТ популације, али не због сексуалне оријентације

Подносилац притужбе је навео да је био у радном односу код послодавца од 2005. и да се отворено изјашњавао о својој сексуалној оријентацији. Сматра да је због своје сексуалне оријентације био изложен дискриминаторном понашању и то вређању на радном месту, које је резултирао отказом уговора о раду. У изјашњењу послодавца наведено је да је подносиоцу притужбе отказан уговор о раду јер је одбио да услужи муштерију и забранио осталим запосленима да то учине, што представља повреду радних обавеза и радне дисциплине. Такође је наведено да је претходних година упозораван на незадовољавајућу комуникацију са муштеријама и запосленима. Послодавац је пружио уверљиво и објективно образложење о пропустима које је запослени чинио у обављању радних задатака, и доставио адекватне доказе о томе. У току поступка утврђено је да је подносиоцу притужбе отказан уговор о раду из разлога који нису у вези са његовом сексуалном оријентацијом. С друге стране, у току поступка није утврђено да је запослени био изложен узнемиравајућем и понижавајућем поступању на радном месту због своје сексуалне оријентације. Због тога је Повереница за заштиту равноправности дала мишљење да решењем послодавца о отказу уговора о раду нису прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације, као и да није утврђено да је подносилац притужбе био изложен узнемиравању и понижавајућем поступању на радном месту због своје сексуалне оријентације.

Полицијски службеник тврди да је морао да се изјашњава о сексуалној оријентацији због подршке коју пружа ЛГБТ популацији

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе полицијског службеника против свог непосредно надређеног, због дискриминације на основу здравственог стања, чланства у синдикалној организацији и сексуалне оријентације. У притужби је наведено да је непосредни старешина игнорисао његово здравствено стање приликом извршења службеног задатка обезбеђивања утакмице, због чега му је указана хитна медицинска помоћ у Ургентном центру. Такође, навео је да му је старешина евидентирао неоправдан изостанак са посла током штрајка запослених, због чланства у синдикалној организацији, као и да га је вређао и омаловажавао због подршке коју пружа ЛГБТ популацији, те је био приморан да се изјашњава о својој сексуалној оријентацији. У изјашњењу је старешина појаснио да он замењује лице које је непосредно надређено подносиоцу притужбе, да су наводи из притужбе неистинити и представљају део кампање коју подносилац притужбе води да би оспорио решење о премештају у другу јединицу. Појаснио је да у полицијској хијерархији он нема овлашћења да одлучује о правима из радног односа подносиоца притужбе, а да су правила о евидентирању запослених током штрајка важила за све и установљена су обавезујућом депешом Министарства унутрашњих послова. Негирао је да је икада позвао подносиоца притужбе да се изјасни о својој сексуалној оријентацији и да му је непознато да ли се јавно залагао за поштовање права ЛГБТ популације. У току поступка утврђено је да старешина овог полицијског службеника није учествовао у одлучивању о његовом премештају у другу јединицу, као и да његово поступање током службеног задатка обезбеђивања утакмице и током штрајка запослених у МУП-у није било у супротности са одредбама Закона о забрани дискриминације. У поступку није утврђено да је подносилац притужбе био изложен узнемиравању и понижавајућем поступању на радном месту због неког свог стварног или претпостављеног личног својства. Због тога је Повереница за заштиту равноправности дала мишљење да полицијски старешина против кога је поднета притужба није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације, као и да није утврђено да је подносилац притужбе био изложен понижавајућем поступању или узнемиравању на радном месту због неког свог личног својства.

4.5.2. Упозорења и саопштења

Упозорење јавности поводом напада на ЛГБТ активисту, *4. септембар 2015.*

Повереница је најоштрије осудила напад на ЛГБТ активисту Предрага Аздејковића и од надлежних затражила хитну реакцију јер су вербалне претње и физички напади апсолутно недопустиви, а обавеза је полиције и свих надлежних да штите грађане и грађанке без обзира на њихову сексуалну оријентацију или било које друго лично својство. Изражено је и очекивање да ће се и у овом, као и у сваком другом случају, нападачи пронаћи и адекватно санкционисати. За развијање нашег друштва у демократском правцу људска права и слободе морају бити загарантована сваком грађанину.

Упозорење јавности поводом напада на активисткиње ЛАБРИС-а, *29. септембар 2015.*

Повереница је најоштрије осудила брутални напад на активисткињу Лабриса Драгославу Барзут и још три девојке које су седеле у кафићу и упутила хитан захтев надлежним институцијама да се нападачи пронађу и спрече даљи акти физичког насиља који је инспирисан хомофобијом. Апсолутно је недопустиво нападати жене које седе су седеле у кафићу, из било ког разлога. Посебно су забрињавајући подаци које је Лабрис изнео о овом нападу – да је био мотивисаном мржњом због личног својства, што представља један од најгрубљих и по последицама најпогубнијих облика дискриминације и чини да се све ЛГБТ особе, али и све жене осећају несигурно и небезбедно. Повереница је указала да само делотворно поступање надлежних органа може послати јасну поруку нападачима, заговарачима оваквих напада и најширој јавности да ће се злочин из мржње, дискриминација и насиље над женама најоштрије кажњавати. Управо адекватан одговор система представља најјаснију поруку, а уједно и најефектнији начин превенције.

Саопштење поводом Међународног дана борбе против хомофобије и трансфобије, *17. мај 2015.*

Овим саопштењем скренута је пажња јавности на Међународни дан борбе против хомофобије и трансфобије који се обележава од 1992, као дан када је Светска здравствена организација избрисала хомосексуалност из Међународне класификације болести. Истраживања јавног мњења показала су да сваки други грађанин Србије сматра да је хомосексуалност болест коју

треба лечити, а више од 80% не жели ЛГБТ особе у својој породици, да су велика социјална дистанца, хомофобија и трансфобија израз негативних стереотипа и предрасуда о ЛГБТ особама, а да је дискриминација на основу сексуалне оријентације део свакодневног живота ЛГБТ особа у Србији. Све ово указује да је изузетно важно у свим сферама друштва афирмисати идеју људских права, родне равноправности и толеранције и предано радити на сузбијању дискриминације на основу сексуалне оријентације, као и на основу било ког другог личног својства.

Саопштење поводом Међународног дана поноса, 26. јун 2015.

Повереница за заштиту равноправности честитала је Међународни дан поноса целој ЛГБТ заједници у Србији и уједно указала на и даље лош положај ЛГБТ популације и дискриминацију којој су изложени. Последњих година направљени су одређени кораци ка побољшању њиховог положаја, донета су одређена стратешка документа и одржана је Парада поноса, али то није довољно да би Србија била сигурно окружење за све оне који су другачије сексуалне оријентације. Потребан је интензиван и континуиран рад на сузбијању предрасуда и стереотипа, пре свега код деце и младих. То је начин да нове генерације научимо толеранцији и недискриминацији и покажемо им да смо сви једнаки, али посебни и да нам управо те различитости пружају могућност да се као појединци и појединке и као друштво обогаћујемо и развијамо. На крају саопштења повереница је позвала све грађане и грађанке да се придруже скупу на Тргу републике под називом *Зона слободна од мржње*, који је посвећен антифашизму и идејама слободе, једнакости и мира.

Саопштење поводом одржавања Транс прајда и Параде поноса, 21. септембар 2015.

У саопштењу је изражено задовољство због чињенице да су Парада поноса и Транс Прајд у Београду протекли мирно и без икаквих инцидената. Тим догађајима Србија је показала своју привржености идејама толеранције и поштовања различитости. Подршку ЛГБТ популацији ове године заједничком шетњом дали су и бројни представници државних институција, међународних организација и грађани и грађанке. Положај ЛГБТ особа у Србији мора из дана у дан да се унапређује, људска права и слободе морају да буду поштовани и заштићени, без обзира на сексуалну оријентацију. Последњих годину дана направљени су одређени кораци како би се побољшао положај ЛГБТ популације, мада истраживања и даље говоре да су они изложени дискриминацији и да се социјална дистанца према њима не смањује.

4.6. Дискриминација избеглица, интерно расељених лица, миграната и тражилаца азила

Од маја 2015. велики број избеглица упутио се у Европу преко територије Србије, због чега је и број тражилаца азила у Србији почео убрзано да расте од јуна 2015. године. Извештаји државних органа и организација цивилног друштва показују да у Србији не постоји системска дискриминација избеглица и миграната, али да до појединачних инцидената ипак долази. О томе сведочи 8 притужби које су поднете током 2015. због дискриминације избеглица, миграната и тражилаца азила. Притужбе су се односиле на област јавног информисања и медија (5 притужби) и приликом пружања јавних услуга.

Треба имати у виду да у Закону о забрани дискриминације није изричито наведено лично својство *избеглице, мигранта или тражиоца азила.* Међутим, како листа личних својстава није затворена, односно, дискриминација се може извршити и на основу других стварних и претпостављених личних својстава, нема сумње да статус избеглице, мигранта или тражиоца азила свакако представља обележје које се у смислу Закона о забрани дискриминације, може сматрати другим личним својством.

Све притужбе у име избеглих лица, миграната и тражилаца азила поднеле су организације цивилног друштва, односно, ниједну није поднело физичко лице које је сматрало да је дискриминисано због свог личног својства. Разлози због којих се ова лица не обраћају надлежним органима у Србији су вишеструки и сложени. Тежак положај, језичка баријера и претходна трауматична искуства из земље порекла и других земаља кроз које су прошли на путу до Србије спречавају потенцијалне жртве лошег поступања да поднесу притужбу.

У највећем броју притужби подносиоци су указивали на новинске текстове у којима су изнете негативне предрасуде према избеглицама које подстичу нетрпељивост грађана Србије према њима. Међутим, у готово свим овим притужбама занемарена је чињеница да ставови новинара изражени у текстовима поводом којих су поднете притужбе могу бити предмет расправе и јавне дебате, између осталог и кроз коментаре читалаца. Суштина слободе говора је да имамо лично мишљење, да га износимо, али и да други имају могућност да изнесу своје мишљење и дилеме. Из ових притужби произлази да веома често грађанима, па и организацијама цивилног друштва, није јасна разлика између слободе говора и дискриминације.

Другачија је ситуација по питању притужби у области пружања јавних услуга. Повереник за заштиту равноправности је током 2015. окончао два поступка на основу притужби из ове области и оба пута је утврдио да су лица против којих су поднете притужбе дискриминисала избеглице.

4.6.1. Мишљења и препоруке

Препорука Савеза такси удружења Србије: Не возите азиланте!

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе организације цивилног друштва против Савеза такси удружења Србије, поводом изјаве председника овог удружења објављене у једном дневном листу у тексту „НОВА ПРЕПОРУКА ТАКСИСТИМА: Не возите азиланте!“. У току поступка је утврђено да је у тексту, између осталог, наведено да су београдски таксисти добили препоруку да не прихватају вожње азиланата. Председник Савеза такси удружења Србије изјавио је да нико таксисти не може да забрани да прихвати вожњу сваке муштерије, али да упозорава на ризике. „Препорука таксистима је да не возе азиланте, јер могу да западну у непријатну ситуацију. Полиција која затекне азиланте привремено одузима возило таксисти и спроводи се судски поступак. Од таксисте се у поступку тражи да докаже да није знао да су му у колима били азиланти. То су веома озбиљне ствари“. У поступку је узето у обзир да је председник Савеза такси удружења Србије желео да упозори чланове удружења да је полиција одређеним таксистима који су превозили азиланте одузела возила, те да је тужилаштво покренуло кривични поступак против њих. Имајући у виду да је задатак струковних удружења да обавештавају своје чланове о текућим догађајима и да их упозоравају на евентуалне непријатности и могуће опасности током пружања услуга, може се закључити да је циљ ове објаве оправдан. Међутим, чињеница да Савез такси удружења Србије није предузео друге мере да реши настали проблем, сматрајући да је ускраћивање услуга превоза азилантима начин да се спрече непријатности које таксисти могу имати, доводи до неоправданих последица за азиланте који желе да користе такси услуге. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је препоруком таксистима да не превозе тражиоце азила/мигранте, чиме је ова категорија путника стављена у неједнак положај у погледу могућности коришћења услуга такси превоза на основу свог личног својства, Савез такси удружења Србије прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је Савезу такси удружења Србије препоручено да у обраћањима таксистима и наступима у медијима не препоручује ускраћивање услуге тражиоцима азила / мигрантима, да својим поступањем доприноси да се свим путницима пружају услуге превоза под једнаким условима, без обзира на њихова лична својства, да води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крши законске прописе о забрани дискриминације.

Кондуктер захтевао да избеглице седе у задњем делу аутобуса

У притужби коју је поднела организација цивилног друштва против једног аутобуског превозника, наведено је да је активисткиња организације путовала аутобусом овог превозника на релацији Београд–Суботица. Приликом уласка у аутобус приметила је да кондуктер тражи од групе лица, која су „изгледала као избеглице", да устану са предњих седишта и заузму седишта у задњем делу аутобуса. У изјашњењу превозник није негирао наводе из притужбе који се односе на понашање кондуктера према избеглицама, већ се фокусирао на тезу да подносиоци притужбе нису доставили доказе у прилог својој тврдњи да су избеглице са предњих седишта премештене на седишта у задњем делу аутобуса. Превозник је навео да се путници нису жалили на другачији третман, што по мишљењу ове компаније доказује да дискриминације није ни било. Утврђено је да превозник није понудио ни један доказ у прилог тврдњи да је током пружања услуге превоза којем је присуствовала активисткиња ове организације избеглице третирао на исти начин као и остале путнике, што је био дужан да учини сагласно правилима о прерасподели терета доказивања. Чињеница да се нико од премештених избеглица није жалио не указује да до дискриминације није дошло, већ такво њихово понашање може бити резултат непознавања језика, осећаја безвољности због ситуације у којој се налазе и жеље да избегну конфликте у страној земљи. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је захтевом кондуктера да се избеглице које су седеле на седиштима у предњем делу аутобуса преместе на седишта у задњем делу аутобуса, без обзира на нумерације седишта на њиховим аутобуским картама превозник извршио акт дискриминације – узнемиравање и понижавајуће поступање. Због тога му је препоручено да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама у којима бораве запослени у овој компанији (возачи, кондуктери и друга лица), у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком. По овој препоруци је поступљено.

Председник општине Кањижа износио дискриминаторне ставове којима се вређа достојанство избеглица

Притужбе против председника општине Кањижа и општине Кањижа поднеле су две организације због изјава које је председник општине дао поводом избеглица које бораве на територији Републике Србије и општине Кањижа. У току поступка је утврђено да је председник општине Кањижа, на конференцији за штампу, поводом избеглица које бораве на територији општине Кањижа, између осталог, изјавио: „Из Прешева, Београда и Субо-

тице редовно стиже више аутобуса, пуни избеглица који долазе у наш град, који су оскрнавили наша гробља, гробове, наше капеле, који уништавају јавне површине, паркове, њиве и воћњаке. Нека сви погледамо шта су у последњих месец дана урадили ови странци који не поседују најосновније елементе опште интелигенције и културе. Међутим, новац изгледа да имају и изгледа да је то суштина. У праву је сваки становник Кањиже, Мартоноша и Хоргоша који са страхом излази на улицу, у праву је када је забринут због будућности своје деце, али и због почетка школске године коју чека у страху и због уништења јавних површина, улица. У име локалне самоуправе Кањижа апелујем на грађане да буду спремни". У поступку је утврђено да изношење оваквог става представља акт дискриминације, јер вређа достојанство избеглица, у односу на њих ствара понижавајуће и увредљиво окружење и доприноси ширењу предрасуда, нетрпељивости и нетолеранцији. Повереница је дала мишљење да су у изјавама које је председник општине Кањижа дао на конференцији за медије у просторијама општине Кањижа, а које су сутрадан објављене на интернет презентацији општине, као став локалне самоуправе поводом избеглица које бораве у овој општини, изнети ставови коју су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство избеглица. Председнику општине Кањижа и општини Кањижа дата је препорука да упуте јавно извињење због изјава о избеглицама, које ће објавити на интернет презентацији општине, као и да убудуће не дају, односно, не објављују изјаве којима се вређа достојанство и подржавају предрасуде према избеглицама, те да својим поступањем доприносе смањењу ксенофобије, расизма и дискриминације и повећању толеранције према избеглицама. По овој препоруци је поступљено.

4.6.2. Упозорења и саопштења

Упозорење јавности поводом најава појединих скупова против миграната, 26. августа 2015.

Поводом најава појединих ултрадесничарских организација да планирају протестне скупове против миграната, повереница је упозорила јавност да је Уставом и законом забрањено ширење било какве верске, националне и расне мржње и дискриминације и да то држава не сме толерисати. Надлежни треба да реагују у складу са законом и да процене да ли су вредности које би биле промовисане на том скупу у складу са законима и Уставом, као и да ли су организације које најављују те скупове дозвољене. Истовремено, без обзира на то да ли је скуп пријављен или не, надлежни морају да пошаљу јасну поруку да неће толерисати ниједан облик екстремизма и да ће сваки акт супротан демократским вредностима хитно санкционисати. Нетрпељивост,

ксенофобија и расизам морају имати широку осуду свих релевантних фактора у Србији, не само појединаца, а друштво и држава морају показати да су спремни да се ухвате у коштац са таквим појавама. Упозорењем је такође скренута пажња да не смемо дозволити да се баци сенка на солидарност и толеранцију коју наши грађани и грађанке свакодневно показују према мигрантима, као и све оно добро што су наше друштво и држава у целини урадили током ових месеци и сви се надамо да ће тако бити и убудуће.

Саопштење поводом дискриминаторне препоруке Савеза удружења таксиста Србије, 27. март 2015.

У овом саопштењу најоштрије је осуђена дискриминаторна препорука Савеза удружења таксиста Србије да таксисти не превозе азиланте, јер могу да западну у непријатну ситуацију са полицијом која због тога може да им одузме возила и покрене прекршајни поступак. Повереница је истакла да је овакав став такси удружења и однос грађана Србије према азилантима забрињавајући и да јасно показује колико је ксенофобија присутна, иако је дискриминација у Србији законом забрањена, укључујући и одбијање пружања јавних услуга. У саопштењу је апеловано на полицију да однос према азилантима и онима чије услуге користе буде у складу са важећим прописима.

Саопштење поводом изјава о мигрантима, 14. август 2015.

Србија је од почетка године почела да се суочава са великим бројем мигранта који у таласима полазе кроз нашу земљу надајући се да ће уточиште из ратом захваћених делова Блиског истока и Африке наћи у земљама ЕУ. Због неочекиване реакције појединих носилаца јавних функција од највишег до локалног нивоа, повереница за заштиту равноправности упутила је свима апел да буду солидарни и да се уздрже од оцена и тврдњи које су паушалне и нетолерантне и које уносе непотребну узнемиреност код грађана. Највећи број грађана Србије показује велику солидарност и спремност да помогне мигрантима, добрим делом зато што и сами разумеју несрећу ових људи, посебно узимајући у обзир искуства кроз која је Србија пролазила у недавној прошлости. Наведено је да ће Повереник за заштиту равноправности пратити даља дешавања у вези са мигрантима који пролазе кроз Србију, те да уједно очекује да ће држава уз помоћ ЕУ и међународних организација пронаћи одрживо решење за насталу ситуацију. Медијима је упућен апел да у новинским причама, извештајима и насловима поштују новинарски кодекс.

Саопштење поводом Међународног дана миграната, 18. децембар 2015.

Одлуком Генералне скупштине Уједињених нација 18. децембар се од 2000. године обележава као Међународни дан миграната, што је последица великог и растућег броја миграната у свету. Ову годину обележили су мигранти који из Азије и Африке, из ратом захваћених земаља, балканском рутом и преко наше земље иду углавном у Западну Европу. Процена је да је око пола милиона миграната из ратом угрожених подручја ове године прошло кроз нашу земљу. Повереница је тим поводом истакла да је Србија учинила и чини огромне напоре да мигрантима током боравка у на нашој територији буде пружена сва адекватна помоћ, омогућен одговарајући прихват, привремени смештај, здравствена заштита, помоћ у храни и лековима, као и све информације о процедури азила, уз пуно поштовање њихових људских права. Наша држава испунила је скоро све стандарде у погледу заштите миграната и дала добар пример како треба да изгледа толерантно и хумано друштво које ће наставити да се бори против сваког вида дискриминације. Повереница је лично обишла и Прешево одакле је и апеловала на све надлежне институције, укључујући и међународне, да помогну у спречавању хуманитарне катастрофе.

4.7. Дискриминација на основу здравственог стања

Током 2015. поднето је укупно 23 притужбе због дискриминације на основу здравственог стања, што чини 3,5% укупног броја поднетих притужби. Број притужби по овом основу у 2015. знатно је мањи у односу на 2013. и 2014, када су притужбе због дискриминације на основу здравственог стања биле на другом месту по бројности. То је био резултат ситуационих тестирања које је спроведено крајем 2014. када је једна невладина организација поднела 52 притужбе против козметичких салона који су одбили да закажу пружање услуге добровољном испитивачу дискриминације због његовог здравственог статуса (хепатитис Ц). Иако су ове притужбе евидентиране у 2014, што је тада чинило више од половине укупног броја притужби због дискриминације у области пружања јавних услуга, сви поступци по овим притужбама окончани су у 2015. години. Према извештајима о спроведеним ситуационим тестирањима утврђено је да салони против којих су поднете притужбе дискриминишу особе које имају хепатитис Ц у погледу пружања козметичких услуга, односно услуге педикира. На основу ових притужби донето је 41 мишљење у којима је утврђена дискриминација и дате су одговарајуће препоруке, а у 11 предмета поступак по притужби је обустављен.

Од 23 притужбе због дискриминације на основу здравственог стања, седам је поднето у области рада и запошљавања и исто толико у поступку пред органима јавне власти, затим следе притужбе због дискриминације у области образовања и стручног усавршавања и приликом пружања јавних услуга.

Пракса Повереника показује да су особе које живе са ХИВ-ом једна од највише маргинализованих и стигматизованих друштвених група у Србији, док се подаци о ХИВ статусу у здравственим установама често уписују ван рубрике које су за то предвиђене у медицинској документацији. Због тога је у 2015. дата препорука Министарству здравља да изда обавезно упутство свим здравственим установама да не уписују податке о ХИВ статусу пацијената ван рубрике која је у медицинској документацији предвиђена за уписивање оваквих података. Министарство здравља поступило је по препоруци, те су све здравствене установе у Србији добиле упутство да податке о ХИВ статусу пацијената уписују у складу са прописима о вођењу медицинске документације.

4.7.1. Мишљења и препоруке

Дом здравља одбио да изда уверење о здравственом стању ради уписа у средњу школу

Подносилац притужбе је покушао да добије лекарско уверење о здравственом стању ради преквалификације, односно, уписа у средњу медицинску школу, смер медицинска сестра – техничар, али да му лекари дома здравља нису издали уверење. У изјашњењу директора дома здравља наведено је да оцена о здравственој способности за упис у средњу медицинску школу подносиоцу притужбе није могла бити издата јер подносилац притужбе није обавио предвиђене прегледе и није доставио неопходну медицинску документацију. У току поступка је утврђено да дом здравља није понудио доказе да су постојали оправдани и објективни разлози да се подносиоцу притужбе не изда лекарско уверење о оцени здравственог стања ради уписа у средњу медицинску школу, односно, ради преквалификације, а који нису у вези са његовим здравственим стањем. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је дом здравља, неиздавањем лекарског уверења о оцени здравственог стања подносиоцу притужбе, прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације и препоручила дому здравља и директору да предузму све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према подносиоцу притужбе, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крше антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Предшколска установа не обезбеђују адекватну исхрану за дете са специфичним захтевима у исхрани

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе мајке детета, против предшколске установе из Београда, због дискриминације на основу здравственог стања. У притужби је наведено да дете има вишеструке нутритивне алергије а да у предшколској установи добија исту храну као и друга деца, без обзира што је предшколској установи поднет захтев за припремање хране у складу са његовим здравственим стањем. Мајка је више пута контактирала установу због припремања хране у складу са здравственим стањем детета, али без успеха. У изјашњењу предшколске установе наведено је да је Градски завод за јавно здравље Београд донео мишљење да родитељима треба дозволити да доносе оброке за децу која имају специфичне захтеве у исхрани и да ће убудуће предузети мере за обезбеђивање услова за припрему хране деци са специфичним захтевима у исхрани, на основу препорука Комисије за унапређење исхране. У току поступка је утврђено да девојчица има специфичне захтеве у исхрани а да предшколска установа само делимично прилагођава исхрану за децу са посебним захтевима, односно, да за њу не обезбеђује оброке у складу са њеним здравственим стањем. Због тога је дато мишљење да је предшколска установа извршила акт дискриминације на основу здравственог стања, јер не припрема храну за дете у складу са њеним здравственим стањем. Предшколској установи је препоручено да предузме све неопходне мере како би девојчици обезбедила исхрану у складу са њеним здравственим стањем и да убудуће води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности, не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. Предшколска установа је обавестила Повереника да ће поступити по препоруци и расписати јавне набавке.

Козметички салони одбијају да пруже услугу педикира особама које имају хепатитис Ц

Организација која се бави заштитом људских права особа које живе са хепатитисом Ц, спровела је ситуационо тестирање дискриминације у београдским козметичким салонима, у периоду од јуна до августа 2014, са циљем да се непосредно провери примена правила о забрани дискриминације приликом пружања козметичких услуга.

Након спроведеног тестирања, поднето је 52 притужбе против козметичких салона из Београда. На основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању утврђено је да салони против којих је поднета притужба не третирају једнако особе које имају хепатитис Ц у погледу пружања козметичких

услуга, односно услуге педикира. На основу ових притужби донето је 41 мишљење са препорукама, а 11 поступака је обустављено.

Имајући у виду чињеницу да су притужбе поднете на основу ситуационог тестирања дискриминације, потребно је детаљније појаснити смисао ситуационог тестирања дискриминације и прописе којима је тестирање регулисано. Закон о забрани дискриминације уводи у правни систем Републике Србије институт добровољног испитивача дискриминације (тестер). У питању је особа која се свесно изложила дискриминаторном поступању у намери да у конкретном случају непосредно провери примену правила о забрани дискриминације. С обзиром на то да у судском и у другим поступцима доказивање дискриминације стандардним доказним средствима често не даје задовољавајуће резултате, законом је успостављен посебан метод добровољног испитивања дискриминације (ситуационог тестирања), који олакшава доказивање дискриминације. Ситуационо тестирање користи се са циљем да се дискриминација утврди „на лицу места", како би се доказало неједнако (неповољније) третирање лица или групе лица засновано на неком личном својству, односно, како би се учиниле видљивим дискриминаторне праксе. Овај метод/механизам омогућава откривање дискриминације која је често „прикривена" и правда се различитим изговорима. Ситуационо тестирање је посебан механизам који подразумева креирање одређене ситуације, у којој је особа (потенцијални дискриминатор) доведена у позицију да може да се понаша/поступа дискриминаторно без бојазни да је неко посматра, а тестери су они који се излажу поступању потенцијалног дискриминатора и проверавају да ли се он у датој ситуацији дискриминаторно понаша. Ситуациона тестирања имају велики потенцијал за ојачавање доказа дискриминаторног поступања у појединачним случајевима, а користе се и за подизање свести јавности и развој јавних политика.

У свим овим случајевима на основу којих су поднете притужбе против козметичких салона, тестер је најпре позвао козметички салон, у неким случајевима је и лично одлазио у салон и заказао услугу педикира, па тек онда обавестио особу запослену у козметичком салону да има вирусни хепатитис. Након обавештавања о хепатитису Ц, одбијана му је већ заказана услуга, а као разлози навођени су недостатак адекватних стерилизатора, недовољна стручност и страх особља, недостатак одговарајућих рукавица. Поједини салони су само одбили пружање услуге без посебног образложења. Такође, било је ситуација у којима је тестеру најпре саопштено да његово здравствено стање не представља проблем, да би касније СМС поруком био обавештен да ипак не могу да му пруже услугу.

Као разлог одбијања пружања услуге козметички салони су у изјашњењима најчешће наводили да је дошло до забуне и да нису знали да смеју

да пружају услугу особи са вирусним хепатитисом, да особље није довољно обучено и да имају велики страх од заразе. У овим поступцима је утврђено да је према тестеру неједнако поступано на основу његовог здравственог стања, јер особе које немају хепатитис Ц имају могућност да у козметичким салонима, без икаквих тешкоћа, закажу маникир и педикир, као и да им буду пружене козметичке услуге, док је особама које живе са хепатитисом Ц онемогућено чак и да закажу долазак.

Повереница је дала мишљења да су козметички салони извршили акт непосредне дискриминације на основу здравственог стања, јер су неоправдано одбили да пруже услугу педикира особи која има хепатитис Ц и која је желела да закаже козметичку услугу у овим салонима. Због тога је козметичким салонима препоручено да обезбеде пружање козметичких услуга особама које живе са вирусним хепатитисом и да се убудуће суздржавају од ускраћивања пружања козметичких услуга особама које живе са вирусним хепатитисом. Већина козметичких салона је поступила по препоруци, односно, доставила обавештење о томе да ће по препоруци поступити.

Дискриминација запосленог на основу здравственог стања

Притужбу је поднео запослени против грађевинског предузећа у којем је радио, јер му је послодавац отказао уговор о раду услед технолошких, економских и организационих промена, док је био на одсуству са рада због привремене спречености за рад. У изјашњењу послодавца наведено је да здравствено стање подносиоца притужбе није ни на који начин утицало на отказивање уговора о раду, већ да је престала потреба за пословима на којима је био распоређен, услед технолошких, економских и организационих промена у предузећу, које су настале због смањења обима послова и модернизације послова. У току поступка је утврђено да послодавац није понудио доказе који показују да здравствено стање подносиоца притужбе није утицало на одлуку да му се откаже уговор о раду. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је послодавац прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације отказивањем уговора о раду подносиоцу притужбе и препоручила послодавцу да упути писано извињење подносиоцу притужбе у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком, да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама грађевинског предузећа у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком. По овој препоруци је поступљено.

4.7.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера Министарству здравља за спречавање дискриминације и стигматизације у здравственим установама особа које живе са ХИВ-ом

Поступајући по притужбама грађана, утврђено је да се у здравственим установама у Србији, подаци о ХИВ статусу пацијената често уписују ван рубрика које су за то предвиђене у медицинској документацији, тако што се посебно наглашавају, па се неретко уписују на предњој страни картона, на маргинама, да се подвлаче, исписују црвеном бојом, крупнијим словима или обележавају знаком узвика на крају. Овакав начин уписивања ХИВ статуса представља кршење антидискриминационих прописа и доводи до даље стигматизације особа које живе са ХИВ-ом, према којима већ постоји изражена социјална дистанца.

Због тога је Министарству здравља препоручено да изда обавезно упутство свим здравственим установама да не уписују податке о ХИВ статусу пацијената ван рубрике која је у медицинској документацији предвиђена за уписивање оваквих података. Уколико су од значаја за медицински третман, подаци о ХИВ статусу треба да буду уписани у рубрику у медицинској документацији која је предвиђена за уписивање дијагноза или осталих дијагноза, истом величином и бојом слова којом се уобичајено уписују дијагнозе и стања од значаја за медицински поступак, коришћењем латинског назива и шифре болести према Међународној класификацији болести, повреда и узрока смрти. Министарство здравља је поступило по овој препоруци мера за остваривање равноправности.

4.7.3. Саопштења

Саопштење поводом Светског дана борбе против сиде, 1. децембар 2015.

У Србији и даље постоји изражена социјална дистанца према особама које живе са ХИВ-ом, а ХИВ позитиван статус често је узрок најразличитијих облика дискриминације, наведено је у саопштењу поводом Светског дана борбе против сиде. Овај дан обележава се од 1988. и прилика је да се у целом свету подигне свест о овој болести. Притужбе Повереник за заштиту равноправности због дискриминације на основу здравственог стања налазе се у врху листе по бројности, а ситуационо тестирање које је спроведено у више од 400 стоматолошких ординација показало је да су чак 63 ординације дискриминаторно поступале према особама које живе са ХИВ-ом, што је

више него забрињавајуће. Управо резултати овог ситуационог тестирања, као и притужба због упадљивог обележавања ове болести на корицама здравственог картона пацијента били су поводи за препоруку мера која је упућена Министарству здравља. Министарство здравља поступило је по препоруци, те су све здравствене установе у Србији добиле упутство које налаже да се подаци о ХИВ статусу пацијената уписују у складу са прописима о вођењу медицинске документације. Стигматизација особа које живе са ХИВ-ом најчешће је резултат предрасуда и непознавања ове болести, те је изузетно значајна едукација здравствених радника како би се спречила дискриминација и обезбедила здравствена заштита особама које живе са ХИВ-ом под истим условима који важе за све.

4.8. Дискриминација на основу других личних својстава

Поред појединачно представљених основа дискриминације, у 2015. поднето је 35 притужби због дискриминације на основу верског и политичког убеђења, 24 притужбе због дискриминације на основу брачног и породичног статуса, 21 притужба због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама и 17 притужби због дискриминације на основу држављанства. Поред тога, поднето је 23 притужбе због дискриминације по другим основима код којих је број поднетих притужби мањи од 2% од укупног броја притужби. Поднето је 12 притужби због дискриминације на основу имовног стања, а по две притужбе због дискриминације на основу боје коже, изгледа, језика, осуђиваности, расе и једна због дискриминације на основу генетске особености.

Поред тога, у 57 притужби је као основ дискриминације наведено неко лично својство које у закону није експлицитно наведено. У ову групу спадају притужбе због основа као што је пребивалиште, припадност групама као што су азиланти / тражиоци азила, мигранти, избеглице.

Посебно истичемо да је број притужби због дискриминације на основу брачног и породичног статуса ове године мањи (24) у односу на претходну годину (52), међутим број предмета у којима је утврђена дискриминација по овом основу је већи. Наиме, у пет случајева по овом основу је утврђена дискриминација, од чега је у три случаја у питању дискриминација у области рада и запошљавања где су подносиоцима притужбе приликом разговора за посао постављена питања о брачном и породичном статусу, односно где је овај статус утицао на премештај на друго радно место. Такође, интересантан податак је и да су 20 притужби због дискриминације по овом основу поднеле жене.

Повереник је током ове године имао два предмета у којима је утврђена виктимизација (забрана позивања на одговорност). Забрана позивања на

одговорност постоји ако се према лицу или групи лица неоправдано поступа лошије него што се поступа или би се поступало према другима, искључиво или углавном због тога што су тражили, односно намеравају да траже заштиту од дискриминације или због тога што су понудили или намеравају да понуде доказе о дискриминаторном поступању.

4.8.1. Мишљења и препоруке

Позивање на одговорност (виктимизација) запосленог који је затражио заштиту од дискриминације

Подносилац притужбе је навео да је након обраћања Поверенику за заштиту равноправности смењен са места руководиоца сектора и распоређен на ниже вредновано радно место (самостални контролор). У изјашњењу послодавца наведено је да није тачно да је подносилац притужбе распоређен на ниже радно место због тога што се обратио Поверенику за заштиту равноправности, као и да је распоређивање урађено више од месец дана пре него што је послодавац добио званичан допис Повереника, а да пре тог датума послодавац није знао, нити је могао да зна да се запослени обратио Поверенику, што значи да наводи из притужбе немају основа. У току поступка је утврђено да послодавац није понудио доказе да су за распоређивање подносиоца притужбе на ниже вредновано радно место постојали објективни и оправдани разлози, који нису у вези са његовим претходним обраћањем Поверенику за заштиту равноправности. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је распоређивањем подносиоца притужбе на ниже радно место послодавац прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације (забрана позивања на одговорност) и препоручила послодавцу да у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком отклоне последице дискриминаторног поступања према запосленом, да му се писано извине, као и да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објаве на огласној табли или другом видном месту у просторијама послодавца. У моменту писања извештаја рок за поступање по препоруци био је у току.

Дом здравља није одобрио специјализацију због пребивалишта супруга подноситељке притужбе

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе против Дома здравља поводом конкурса за упис на специјализацију из гинекологије. Подноситељка притужбе је навела да јој није одобрена специјализација, да је

конкурс спроведен са много неправилности и да јој је у образложењу на жалбу поводом резултата конкурса директор рекао да „се удала у Београду“, те да процењује да ће након завршене специјализације бити заинтересована за добијање радног места у Београду. У изјашњењу је наведено да је одлука донета на основу предлога комисије и у одлуци није наведено ништа што би се могло сматрати дискриминацијом. Током поступка утврђено је да се на основу поднетих доказа не може закључити који су били критеријуми за избор кандидата. Међутим, директор Дома здравља, као разлог због којег подноситељки притужбе није одобрена специјализација, наводи чињеницу да њен супруг живи у Београду и да има бојазан да ће та околност утицати на њу да након специјализације потражи запослење у Београду. Дом здравља није понудио чињенице и доказе на основу којих би се могло закључити да су постојали објективни и разумни разлози због којих подноситељки притужбе није одобрена специјализација, што је био дужан да учини, сагласно члану 45. Закона о забрани дискриминације. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је приликом избора кандидата за упућивање на специјализацију, односно доношењем одлуке о одобравању специјализације из гинекологије, Дом здравља дискриминисао подноситељку притужбе на основу личног својства члана породице – места пребивалишта супруга. Због тога је Дому здравља препоручено да предузме све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према подноситељки, да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама Дома здравља, као и да убудуће води рачуна да приликом доношења одлуке о додели специјализације не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. По овој препоруци није поступљено, о чему је и обавештена јавност.

Постављање питања о брачном статусу на разговору за посао

Мишљење је донето у поступку по притужби против једног привредног друштва, због дискриминације на основу брачног статуса приликом запошљавања. Подносилац притужбе је навео да се пријавио на оглас овог привредног друштва за радно место професионални продавац – презентер, као и да су му током разговора за посао постављана непримерена питања у вези са брачним статусом, те да посао није добио након што је одбио да одговори на ова питања. У изјашњењу је наведено да је питање о брачном статусу кандидата елементарно, због природе посла који обавља продавац у овој компанији, а нарочито због честих путовања и одсуства од куће, као и да податак о брачном статусу нема утицај на доношење одлуке о избору кандидата. У току поступка послодавац није пружио чињенице и доказе који потврђују да је постојало објективно и разумно оправдање због којих

је тражено да се кандидати изјасне о свом брачном статусу, односно, који пружају довољно основа за закључак да подносилац притужбе није неповољније третиран јер се није изјаснио о свом брачном статусу. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је постављањем питања о брачном статусу на разговору за посаопривредно друштво извршило акт дискриминације у области запошљавања и рада на основу брачног статуса. Привредном друштву је препоручено да упути писано извињење подноситељу притужбе због дискриминаторног поступања током разговора за посао, да убудуће у оквиру обављања своје делатности не понавља акт дискриминације приликом разговора са кандидатима за посао, као и да мишљење са препоруком Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у својим просторијама. По овој препоруци је поступљено.

Приликом гостовања у телевизијској емисији државни секретар привилеговао чланове владајуће странке

Притужбу је поднео општински одбор једне политичке странке поводом изјава које је државни секретар Министарства привреде дао приликом гостовања у емисији која је емитована на једној локалној телевизији. У току поступка је утврђено да је државни секретар, на новинарско питање да ли се запослени на простору Пчињског округа запошљавају по принципу „постани члан Српске напредне странке", између осталог, изјавио: „ако ме питате да ли смо у претходном периоду запослили неколико људи или десетину, петнаест или двадесет људи који су чланови Српске напредне странке, јесмо. И сада Вам отворено кажем, јесмо и хоћемо. И то ћемо урадити и у овој години, зато што ти исти људи претходних седам или осам година нису имали шансу да подигну своју главу. Е, сада смо дошли у ситуацију да се ствари мало промене и то ћемо и да урадимо". Утврђено је да изношење става да ће се у будућности наставити са запошљавањем чланова СНС-а, који претходних година због своје страначке припадности нису могли да нађу посао, представља неоправдано привилеговање чланова владајуће странке и изазива осећај страха и узнемирености код осталих грађана који су чланови других политичких странака или не припадају ниједној странци. Због тога је дато мишљење да су изјавом коју је државни секретар Министарства привреде дао у вези са страначким запошљавањем у емисији једне локалне телевизије прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Државном секретару је препоручено да у својим изјавама и јавним наступима не привилегује чланове своје политичке партије, већ да својим поступањем доприноси поштовању начела једнакости и забране дискриминације у свим областима друштвеног живота, те да води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крши законске прописе о забрани дискриминације.

Дискриминација на основу имовног стања приликом избора кандидата за упућивање на обуку за обављање послова комуналног полицајца

Притужба је поднета због објављеног огласа Градске управе за инспекцијске послове Новог Сада за избор кандидата за упућивање на обуку ради полагања испита за обављање послова и примену овлашћења Комуналне полиције. У огласу је прописан посебан услов да кандидат приликом конкурисања има психофизичке способности потребне за обављање послова комуналне полиције, што се доказује лекарским уверењем овлашћене здравствене установе, чије трошкове издавања кандидат сам сноси. У изјашњењу на притужбу наведено је да су сви кандидати имали једнаке услове приликом конкурисања, и да је посебан услов прописан у складу са Законом о комуналној полицији. У току поступка утврђено је да је испуњавање посебног услова који се односи на психофизичку способност за обављање послова комуналног полицајца неопходно приликом заснивања радног односа у Комуналној полицији, а да је без правног основа прописивање овог услова приликом објављивања огласа за избор кандидата који ће се обучавати. Такође је утврђено да је циљ прописивања овог услова оправдан, али да не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се желео постићи, јер је свим кандидатима слабијег имовног стања ускраћена могућност да под једнаким условима учествују у избору кандидата за упућивање на обуку за обављање послова комуналног полицајца. Прописивањем посебног услова у фази оглашавања посредно су дискриминисани сви кандидати који због свог имовног стања нису у могућности да сносе трошкове издавања лекарског уверења. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је Градска управа за инспекцијске послове Новог Сада, прописивањем услова да се приликом конкурисања за избор кандидата за упућивање на обуку ради полагања испита за обављање послова и примену овлашћења комуналне полиције психофизичка способност доказује достављањем лекарског уверења овлашћене здравствене установе, прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Уз мишљење је издата и препорука да Градска управа за инспекцијске послове Новог Сада приликом објављивања огласа за избор кандидата за упућивање на обуку ради полагања испита за обављање послова и примену овлашћења комуналне полиције убудуће не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Кандидаткиња дискриминисана на разговору за посао у адвокатској канцеларији

Подноситељка притужбе је навела да јој је током разговора за посао у адвокатској канцеларији постављено питање о брачном статусу, на које је она одбила да одговори. Након тога, телефоном је обавештена да није добила посао. Адвокатска канцеларија до окончања поступка није доставила изјашњење на наводе из притужбе, иако је захтев за изјашњење уредно примила. Применом правила о терету доказивања из члана 45. Закона о забрани дискриминације, утврђено је да је адвокатска канцеларија постављањем питања подноситељки притужбе да се изјасни о свом брачном статусу извршила акт дискриминације на основу брачног статуса у области рада. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је адвокатска канцеларија приликом разговора за посао прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације, захтевајући од подноситељке притужбе да се изјасни о свом брачном статусу. Адвокатској канцеларији препоручено је да убудуће, приликом разговора са кандидатима и кандидаткињама који конкуришу за посао, не понавља акт дискриминације постављањем недопуштених питања која се тичу њихових личних својстава, као и да мишљење и препоруку објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама адвокатске канцеларије. По овој препоруци није поступљено.

Организационе промене у Министарству унутрашњих послова након штрајка

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју је поднео синдикат, у име и уз сагласност 11 чланова синдиката, против Министарства унутрашњих послова због дискриминације на основу чланства у синдикалној организацији. У притужби је наведено да је у Министарству унутрашњих послова организован штрајк запослених у периоду од 26. септембра до 5. октобра 2014, а да су током штрајка и по његовом окончању уследили притисци на запослене, који су се огледали у трајном премештају на друга радна места и удаљенија места рада. У изјашњењу је наведено да су премештаји извршени ради побољшања процеса рада и функционалнијег обављања послова, а не због одмазде према учесницима у штрајку. У току поступка је утврђено да је у појединим организационим јединицама МУП-а на које се притужба односила у периоду од 26. септембра до 31. децембра 2014. трајно премештен 91 полицијски службеник, од чега је 67 службеника учествовало у штрајку, односно, трајно су премештени на друга радна места и/или друга места рада и запослени који нису учествовали у штрајку. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да доношењем решења о трајном

премештају којим су подносиоци притужбе распоређени на друга радна места и/или у друга места рада Министарство унутрашњих послова није прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

Право детета на образовање има приоритет у односу на право родитеља да образује дете у складу са својим верским и филозофским уверењима

Повереници за заштиту равноправности обратила се мајка детета које је желело да полаже пријемни за упис у гимназију. Мајка је навела да је пријемни испит заказан за суботу и недељу и да њено дете, због верских убеђења, није у могућности да суботом полаже пријемни испит. Подноситељка притужбе се обраћала Министарству просвете, науке и технолошког развоја са молбом да се њеном детету помери термин за полагање пријемног испита, али јој је начелник Школске управе усмено пренео поруку министарства да је њена молба одбијена. Подноситељка притужбе је навела да сматра да су на овај начин повређена права њеног детета „на верску слободу". У поступку је подноситељки притужбе указано на став Европског суда за људска права, изнет у пресуди Martins Casimiro и Cerveira Ferreira против Луксембурга, да је дужност поштовања било каквих уверења родитеља подређена основном праву детета да добије образовање. То значи да је суд заузео став да право детета на образовање, у које у конкретном случају спада и право на полагање пријемног испита заједно са вршњацима, има приоритет у односу на право родитеља да образује дете у складу са својим верским и филозофским уверењима. Сагласно томе, дато је мишљење да одлуком Министарства просвете, науке и технолошког развоја којом је утврђен календар полагања завршних испита и пријемних испита за посебно надарену децу, није неоправдано направљена разлика између деце, по било ком њиховом личном својству.

Одлука градске управе да бесплатан превоз обезбеди за децу која нису понављала ни један разред

Градска управе једног града затражила је мишљење поводом одлуке којом би омогућили бесплатан превоз од места становања до школе ученицима који имају пребивалиште на територији града, под условом да потичу из социјално угрожених породица и да нису понављали ниједан разред. Градска управа је истакла да је разлог за увођење услова да ученик није понављао ни један разред жеља града да мотивише ученике да без обзира на материјалну ситуацију породице из које потичу, уложе бар минималан напор да редовно завршавају сваки разред. Град је навео да нема намеру да врши било који облик дискриминације, те да градска управа жели да зна да ли успех учени-

ка у школи представља његово лично својство и да ли овом одлуком град врши дискриминацију. Градској управи је указано да неоправдано прављење разлике или неједнако поступање представља дискриминацију само онда када је засновано на личном својству и када постоји узрочно последична веза између личног својства и учињеног акта дискриминације. Сагласно томе, успех ученика у школи не представља њихово лично својство у смислу Закона о забрани дискриминације. Међутим, ученици који су понављали разред налазе се у лошијем положају у односу на друге ученике већ самим тим што су понављали разред, те су веома често због тога стигматизовани и друштво се према њима понаша вођено различитим предрасудама. Због тога је Повереница за заштиту равноправности указала да је управо овој групи ученика потребна посебна заштита и мотивација да заврше школу и напредују како би постали успешни грађани и били равноправни са осталом децом и младима. Имајући све ово у виду, Градској управи је препоручено да преиспита своју одлуку, те да и ученике који су понављали разред укључи у групу ученика који остварују право на накнаду трошкова превоза од куће до школе, како би их мотивисали да редовно похађају школу и буду укључени у вршњачке групе равноправно са другим ученицима, односно, како би се омогућило да наставе школовање.

Приступ КОБСОН бази научних и стручних часописа имају државне институције и запослени у академским, истраживачким и здравственим институцијама чији је оснивач Република Србија

Организација цивилног друштва поднела је притужбу против Народне библиотеке Србије, у којој је наведено да Народна библиотека није омогућила приватним високошколским установама приступ КОБСОН бази научних садржаја, односно, да приступ овој бази имају само државне установе и институције. У изјашњењу на притужбу наведено је да се приступ КОБСОН бази података остварује преко посебног правног лица, а под условима из јавног позива Министарства просвете, науке и технолошког развоја. У току поступка утврђено је да право на претраживање КОБСОН базе података имају државне институције, као и запослени у академским, истраживачким и здравственим институцијама чији је оснивач Република Србија. С обзиром на чињеницу да образовање и научноистраживачка делатност имају посебан значај и интерес за државу, као и да Република Србија спроводи одговарајућу политику у овој области према одређеним потребама и приоритетима, признавање права на приступ КОБСОН бази научних и стручних часописа који се обезбеђује преко Народне библиотеке Србије не представља ограничавање права на приступ КОБСОН бази научних садржаја приватним високообразовним установама, већ вид легалног и легитимног пружања додатне подршке установама и институцијама, као и запосленима, студентима и истраживачима у устано-

вама и институцијама чији је држава оснивач. Због тога је дато мишљење да обезбеђивањем услуге претраживања КОБСОН базе научних и стручних часописа установама и институцијама чији је оснивач Република Србија, Народна библиотека Србије није прекршила Закон о забрани дискриминације.

4.8.2. Упозорења и саопштења

Упозорење поводом графита мржње, 8. август 2015.

Повереница је осудила исписивање графита упућених против председника Демократске странке Бојана Пајтића и затражила од надлежних органа да пронађу и санкционишу починиоце. Претње и говор мржње су недопустиви у земљи која гради отворено и демократско друштво, и овакве појаве морају наићи на широку осуду јавности, због чега исказивање политичког мишљења на овакав начин представља угрожавање основних људских права, а дужност је државе да заштити сваког појединца од оваквих појава.

Саопштење поводом Међународног дана људских права, 9. децембар 2015.

Повереница је честитала свим грађанима Међународни дан људских права и подсетила да су у Србији последњих година учињени помаци у овој области, али да нас чека још пуно изазова. У наставку саопштења наведено је неколико примера добре праксе у претходном периоду који су показали да Србија поштује међународне законе и негује вредности хуманог и толерантног друштва, а то је пре свега однос према мигрантима и без инцидената одржане Параде поноса и Транс Прајда. На иницијативу Повереника за заштиту равноправности и Заштитника грађана, Уставни суд привремено је зауставио закон којим би се жене запослене у државној управи превремено пензионисале, а утврђене су законске измене којима се уводи употреба печата (факсимила) за особе са инвалидитетом и тиме им се олакшава приступ правима или услугама. Упркос свему што је позитивно учињено до сада, још много треба радити на развијању заштите и унапређењу људских права, јер не смемо заборавити на поражавајућу статистику да су ове године 34 жене биле жртве породичног насиља са смртним исходом. У том смислу су неопходне хитне законске измене и њихова пуна примена јер не постоји никакво оправдање што су у појединим ситуацијама заказале све институције система. Да би се ова слика променила потребно је још радити на пуној примени и заокруживању правног оквира који омогућава пуно поштовање људских права свих грађана и пуну и доследну примену свих прописа.

4.9. Вишеструка дискриминација

Вишеструка дискриминација је феномен који је препознат тек у новије време, а представља тежак облик дискриминације јер су негативне последице које изазива много веће. Вишеструка дискриминација постоји када је лице дискриминисано на основу више личних својстава, на пример, жена са инвалидитетом може да буде дискриминисана на основу пола и на основу инвалидитета.

У току 2015. поднето је 94 притужбе у којима је наведено више личних својстава. Од притужби у којима је наведено више личних својстава, у највећем броју назначено је старосно доба (24), затим пол (21), родни идентитет и сексуална оријентација (по 19), национална припадност (18), инвалидитет и брачни и породични статус (по 12), као и здравствено стање и верска или политичка убеђења (по 9).

Пракса Повереника показује да је вишеструка дискриминација најприсутнија у односу на жене, због њиховог пола и брачног и породичног статуса, најчешће у поступку запошљавања или на радном месту, као и дискриминација жена са инвалидитетом и Ромкиња.

Треба имати у виду, као и претходних година, да овај број притужби не значи да се у свим овим случајевима заиста радило о вишеструкој дискриминацији јер подносиоци притужби често наведу по неколико личних својстава, посебно у ситуацијама када нису сигурни које њихово лично својство било основ дискриминације.

4.9.1. Мишљења и препоруке

Градска управа није одобрила помоћ за прворођено дете у породици мајци албанске националности

Брачни пар је поднео притужбу против Управе за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша. У притужби је наведено да жени није признато право на једнократну новчану помоћ незапосленој трудници, право на једнократну новчану помоћ за прворођено дете у породици и право на родитељски додатак јер је албанска држављанка. У изјашњењу Управе за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша наведено је да је право на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи признато мајци која има пребивалиште на територији града Ниша у трајању од најмање годину дана пре рођења детета, а право на једнократну новчану помоћ за прворођено дете у породици признато је ако мајка најмање шест месеци

пре порођаја има пријављено пребивалиште на територији града Ниша, те да подноситељки притужбе нису призната ова права јер нема пријаву пребивалишта најмање једну годину, односно, најмање шест месеци пре рођења детета. У току поступка је утврђено да је Управа за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту поступила у складу са важећим прописима приликом одлучивању о захтевима подноситељке притужбе о праву на родитељски додатак и једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи. Наиме, Законом о финансијској подршци породици са децом прописано је да право на родитељски додатак има мајка која је држављанка Републике Србије, а што се тиче права на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи, утврђено је да подноситељка притужбе има пријављено пребивалиште у граду Нишу мање од годину дана пре порођаја. Утврђено је и да управа у поступку по захтеву за остваривање права на једнократну новчану помоћ за прворођено дете у породици, подноситељки притужбе није признала ово право јер је страна држављанка, иако тај услов није прописан одлуком и иако подноситељка притужбе има пријављено пребивалиште у Нишу више од шест месеци пре рођења детета. Повереница је дала мишљење да решењима Управе за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша којима се не признаје право на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи и право на родитељски додатак, нису прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације, док су решењем којим се подноситељки притужбе не признаје право на једнократну новчану помоћ за прворођено дете у породици, прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације и извршена дискриминација подноситељке притужбе на основу њеног личног својства – држављанства. У складу с тим, Управи за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша препоручено је да предузме све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према подноситељки притужбе, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци није поступљено.

Остваривање права на родитељски додатак у ситуацији када је мајка детета страна држављанка

Брачни пар је покушао да оствари право на родитељски додатак, а шефица Службе за друштвену бригу о деци градске управе дала им је усмено образложење да не могу добити родитељски додатак јер је мајка детета страна држављанка. На сопствени захтев им је издата потврда да подноситељка притужбе није користила право на родитељски додатак јер је страна држављанка. У изјашњењу начелнице Градске управе за друштвену делатност наведено је да подносиоци притужбе нису поднели захтев за остваривање права на родитељски додатак, али и да су законом прописани услови за остваривање овог права, између осталог, да је мајка држављанка Републике

Србије. У току поступка је утврђено да Градска управа за друштвену делатност није понудила објективно и разумно оправдање за поступање службенице градске управе, које није узроковано чињеницом да је подноситељка притужбе страна држављанка. Поред тога, Градска управа није поступила у складу са одлуком Уставног суда. Наиме, Уставни суд је донео одлуку да се одредбе Закона о финансијској подршци породици са децом имају тумачити и примењивати на начин да право на родитељски додатак може остварити и отац детета, ако испуњава услове прописане законом, уколико мајка није држављанка Републике Србије. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су поступањем Градске управе за друштвене делатности, које се огледа у давању погрешне информације у вези са остваривањем права на родитељски додатак у ситуацијама када је мајка детета страна држављанка, као и у пропуштању да предузме све потребне радње како би подносиоци притужбе остварили право на родитељски додатак, прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је Градској управи за друштвене делатности препоручено да упути писано извињење подносиоцима притужбе због дискриминаторног поступања према њима, да на огласној табли Градске управе или на неком другом видном месту, истакну обавештење да право на родитељски додатак остварује отац детета и у случају када је мајка детета страна држављанка, ако отац испуњава друге прописане услове, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Услови за остваривање права на једнократну помоћ незапосленим породиљама

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју је поднела незапослена породиља против Управе за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша. У току поступка утврђено је да је подноситељка притужбе поднела захтев Управи за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша за остваривање права на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи. Међутим, њен захтев је одбијен са образложењем да не испуњава све услове за остваривање права на новчану накнаду, односно, да нема пребивалиште на територији града најмање годину дана пре дана рођења детета. Одлуком о финансијској подршци породици са децом на територији града Ниша прописано је да право на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи може остварити свака незапослена породиља која има пребивалиште, односно боравиште ако је избеглица или расељено лице са територије Косова и Метохије, на територији града Ниша, најмање годину дана пре порођаја. Право на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи може да оствари и отац детета, под условом да породиља није жива или је напустила дете. Имајући у виду да је Управа за

дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту града Ниша у конкретном случају поступила у свему складу са Одлуком о финансијској подршци породици са децом на територији града Ниша, коју је дужна да поштује, као и да је доносилац овог акта Скупштина града Ниша, Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да непризнавањем права подноситељки притужбе на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи, Управа за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту, против које је поднета притужба, није прекршила Закон о забрани дискриминације.

Сагласно законским овлашћењима Повереника, анализирани су услови прописани Одлуком о финансијској подршци породици са децом на територији града Ниша коју је донела Скупштина града Ниша, на основу чега је утврђено да услов за остваривање права на једнократну новчану помоћ незапосленој породиљи који се односи искључиво на пребивалиште мајке, нема објективно и разумно оправдање, јер прописивање овог услова, без узимања у обзир пребивалишта оца детета и самог детета, није оправдано ни са аспекта сврхе, ни са аспекта последица које производи. Сагласно томе, Скупштини града Ниша упућена је одговарајућа препорука.

Градски центар за социјални рад је покренуо поступак лишења пословне способности жене са инвалидитетом и привремено јој одузео родитељско право

Притужбе су поднели мајка и отац малолетног детета против Градског центра за социјални рад (ГЦСР). У притужбама је наведено да је ГЦСР мајци детета поставио привремену старатељку у поступку лишења пословне способности, који је ГЦСР покренуо због „лаке менталне ретардације“, као и да је након порођаја, детету поставио привремену старатељку а дете сместио у прихватилиште. У изјашњењу ГЦСР наведено је да је одлука о постављању привременог старатеља мајци донета на основу доступне медицинске документације из периода њеног раног детињства, када јој је констатована дијагноза Ф70 (*лака ментална ретардација*), као и опсервације стручног тима органа старатељства који је проценио да „она и њен супруг не пружају адекватну сарадњу, да поступа како супруг каже, те да је манипулација њоме могућа, да нема адекватну подршку чланова своје примарне породице...“ У току поступка је утврђено да ГЦСР одлуку о покретању поступка лишења пословне способности подноситељке притужбе није донео на основу стручне оцене и конкретних чињеница, већ првенствено узимајући у обзир чињеницу да је особа чије је интелектуално функционисање на нивоу „лаке менталне ретардације“, односно на основу чињенице да је особа са инвалидитетом, а ставови које је ГЦСР изнео у прилог тврдњама да мајка није у могућности да врши родитељско право и брине о детету немају објективно уте-

мељење. Наиме, ГЦСР није понудио ниједан доказ који би потврдио тврдње да постоји висок ризик по безбедност и здравље детета и спровођења хитне мере смештаја у установу социјалне заштите. Поред тога, иако је у изјашњењу наведено да је Стручни тим ГЦСР водио процес процене статуса и потребе детета, током поступка није достављен налаз и/или стручно мишљење овог тима, који би поткрепио наводе да постоје објективне околности, односно ризик по здравље и безбедност детета. Анализом аргумената које је ГЦСР изнео процењујући способност оца да се стара о детету, утврђено је да је став органа старатељства о очевим способностима бриге и старања о детету заснован на чињеници да је његова супруга нижих интелектуалних способности, те да због њеног личног својства – инвалидитета, ни отац нема капацитете да се стара о детету, због чега је ГЦСР дискриминаторно поступио према њему и искључио га из вршења родитељског права. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је доношењем одлуке о одређивању привременог старатеља подноситељки притужбе у поступку лишења пословне способности, затим доношењем одлуке о одређивању привременог старатеља њеном малолетном детету и доношењем привременог закључка о обезбеђивању смештаја малолетном детету, ГЦСР прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је ГЦСР препоручено да предузме све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према подносиоцима притужбе, као и да убудуће не доноси одлуке којима се крше антидискриминациони прописи. По овој препоруци није поступљено.

Запосленим женама различитог старосног доба престао вишегодишњи радни однос на одређено време у здравственој установи

Притужбу је поднела организација цивилног друштва у име четири жене којима је престао радни однос истеком уговора о раду на одређено време у Институту за онкологију и радиологију Србије, због дискриминације на основу пола и старосног доба у области рада. У притужби је наведено да су подноситељке притужбе више година била запослена у Институту за онкологију и радиологију, а да им је крајем 2014. прекинут радни однос истеком уговора о раду на одређено време. Престанак радног односа подноситељки притужби уследио је после вишегодишњег рада на истом радном месту и након бројних продужења уговора о раду. У изјашњењу је наведено је да је подноситељкама притужбе радни однос престао истеком уговора о раду на одређено време, с обзиром на то да је институт у складу са кадровским планом који доноси Министарство здравља био принуђен да смањи број запослених на одређено време. У току поступка је утврђено је да се међу запосленима којима је престао радни однос истеком уговора о раду на одређено време налазе и запослени старосног доба од 25 до 60 година живота. Утврђено је да је Институт за онкологију и радиологију

Србије пружио довољно доказа да за решење о престанку уговора о раду на одређено време подноситељкама притужбе није било од утицаја њихово старосно доба. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да Институт за онкологију и радиологију Србије одлукама којима је подноситељкама притужбе престао радни однос на одређено време, истеком рока на који су засновали, није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације.

Подноситељка притужбе сматра да Национална служба за запошљавање не упућује жене и старије од 35 година на разговор код послодавца

Притужба је поднета против Националне службе за запошљавање (НСЗ), у којој је наведено да је НСЗ приликом посредовања у запошљавању по пријавама једног предузећа на разговоре за посао упућивала само кандидате мушког пола који нису старији од 35 година и на тај начин дискриминисала подноситељку притужбе на основу пола и старосног доба. У изјашњењу НСЗ, наведено је да су селекција и упућивање кандидата на разговор вршени искључиво према критеријумима које послодавац дефинише, а који се односе на компетенције и услове рада. У току поступка утврђено је да је НСЗ доставила доказе којим је потврдила да је у току 2014. на разговоре за посао у предузећу из Ниша подједнако упућивала кандидате оба пола, као и кандидате старије од 35 година. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да НСЗ није дискриминисала подноситељку притужбе приликом посредовања у запошљавању на основу пола и старосног доба.

4.9.2. Саопштења

***Саопштење поводом Међународног дана заштите жртава тортуре**, 25. јун 2015.*

На Међународни дан заштите жртава тортуре треба подсетити јавност и цело друштво да је неопходно ефикасније штитити права свих жртава тортуре, насилног понашања и нехуманог поступања. Повереница је посебно указала на чињеницу да су жртве тортуре и вишеструког кршења људских права често жене и деца, због чега је потребно одлучније радити на промоцији и оснаживању жртава, подржавати напоре надлежних органа у наставку процеса деинституционализације деце са сметњама и увођењу нових услуга социјалне заштите за помоћ и подршку породицама са децом у ризику од одвајања. Хуманост, ненасиље, толеранција и спречавање и сузбијање свих облика насиља треба да буду циљ коме ће наше друштво да тежи.

***Саопштење поводом извештаја Комесара Савета Европе за људска права**, 9. јул 2015.*

У саопштењу поводом извештаја Комесара Савета Европе за људска права Нилса Муижниекса, указано је да извештај одражава реално стање ствари у Србији када је реч о проблемима који постоје у вези са сузбијањем дискриминације и поштовањем људских права, уз навођење да су препоруке из извештаја идентичне препорукама из Годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2014. годину. У извештају је констатовано да постоји напредак у поштовању права ЛГБТ особа, али је скренута пажња да су хомофобија и дискриминација ЛГБТ особа и даље присутне у Србији. Повереница је у саопштењу назначила да се брзо морају реформисати прописи о лишењу пословне способности у складу са савременим моделом инвалидитета и међународним стандардима у овој области и тако обезбедити да особе са инвалидитетом уз одговарајућу подршку на равноправној основи уживају сва гарантована права, укључујући и право на пословну способност. Под хитно се мора смањити и насиље над женама, а полиција, судство и други државни органи морају учинити све да се санкционишу случајеви породичног насиља, починиоци приведу правди и пооштре казнене одредбе које им се изричу.

4.10. Предлози за оцену уставности

Предлог за оцену уставности Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору

Након усвајања Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору, Повереник за заштиту равноправности примио је 97 притужби грађанки, синдиката, струковних удружења и организација цивилног сектора због дискриминаторне одредбе садржане у овом закону. У свим притужбама је указано да ће применом одредбе члана 20. овог закона радни однос престати по сили закона свим женама запосленим у јавном сектору које према прописима пензијског и инвалидског осигурања могу да оду у старосну пензију. На овај начин је могућност избора да ли ће жене из јавног сектора отићи у пензију престала да постоји, односно, аутоматски је постала обавеза, која притом није имала утицаја на мушкарце запослене у јавном сектору. Полазећи од тога да би на велики број жена утицала оваква дискриминаторна одредба, Повереница за заштиту равноправности је заједно са Заштитником грађана 29. септембра 2015. поднела предлог за оцену уставности.

Одредбом члана 20. Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору прописано је да „запосленом у јавном сектору за време примене овог закона престаје радни однос када наврши године живота и стаж осигурања који су прописани законом за одлазак у старосну пензију". Заштитник грађана и Повереник за заштиту равноправности сматрају да су одредбе члана 20. овог закона несагласне са одредбама Устава Републике Србије о зајемченим људским правима, условима за остваривање зајемчених људских права и условима за ограничење ових права, те да се овим одредбама, супротно забрани дискриминације и одредбама Устава о условима за ограничавање људских и мањинских права, женама одређеног старосног доба које су запослене у „јавном сектору" ограничава право на рад и по основу рада, право из области социјалне заштите, односно право на социјално обезбеђење и осигурање запосленог и његове породице. Наиме, одредбама члана 19а Закона о пензијском и инвалидском осигурању прописано је да жене испуњавају услове за остваривање пензије у погледу радног стажа и животног доба раније него мушкарци, чиме стичу право, али не и обавезу да оду у пензију. Међутим, чланом 20. Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору прописано је да сваком запосленом у јавном сектору престаје радни однос моментом стицања услова (радни стаж и године живота) за старосну пензију. То фактички значи да је укинуто право избора на одлазак у старосну пензију из Закона о пензијском и инвалидском осигурању, односно, да је ово постала обавеза да жене иду у пензију раније него мушкарци, и то само жене у „јавном сектору". Због тога је одредба члана 20. Закона о максималном броју запослених у јавном сектору супротна забрани дискриминације из члана 21. Устава јер погађа само жене запослене у „јавном сектору", што представља дискриминацију жена. Последице за жене запослене у јавном сектору су прекид права на рад, док на мушкарце законска одредба нема утицаја. Додатно, одредбом члана 20. Закона о максималном броју запослених у јавном сектору, без оправданог разлога, у неједнак положај по питању остваривања Уставом гарантованог права на рад стављене су жене које раде у јавном сектору у односу на жене запослене ван јавног сектора. Поред тога, оспорена одредба не само да није у сагласности са Уставом, већ и низом других закона као што су Закон о раду, Закон о државним службеницима и Закон о радним односима у државним органима.

Уставни суд је за веома кратко време након подношења предлога, на седници која је одржана 8. октобра 2015, донео решење којим се привремено обуставља извршење појединачног акта или радње предузете на основу одредаба члана 20. овог закона. Како се у образложењу решења наводи, оваква одлука је донета због последица које би могле да наступе применом оспорене одредбе. Такође је наведено да имајући у виду наведена спорна уставноправна питања, те чињеницу да је последица почетка примене одредаба члана 20.

овог закона утврђивање престанка радног односа лицима која испуњавају услове предвиђене овим одредбама, а у контексту осталих одредаба закона и измене општих аката којима се уређује систематизација радних места и број запослених у сваком субјекту на који се закон примењује, у смислу укидања појединих радних места или смањења броја запослених, Уставни суд је оценио да ове околности представљају неотклоњиве штетне последице за лица на која би се одредбе примениле. У моменту писања овог извештаја, Уставни суд није донео коначну одлуку о предлогу за оцену уставности одредаба члана 20. Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору.

Одлука Уставног суда о предлогу за оцену уставности и законитости члана 1. Правилника о допуни Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије

Повереник за заштиту равноправности поднео је 10. априла 2014. предлог за оцену уставности и законитости члана 1. Правилника о допуни Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије (Службени лист ФСС „Фудбал“, бр. 48/13). Наведеном одредбом правилника прописано је да се у Правилнику о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије, после члана 78. додаје члан 79. који гласи: „Уколико је клуб из којег играчица одлази клуб женског фудбала, укупна накнада се утврђује у износу од 15% од накнаде прописане чл. 77. и 78. овог правилника.“ Указано је да је оспорена одредба Правилника несагласна са уставним и законским одредбама о забрани дискриминације, јер су прописивањем оваквог правила, по коме се у случају преласка играчице из једног у други женски фудбалски клуб накнада коју клуб плаћа износи 15% од накнаде која је прописана за мушки фудбалски клуб, непосредно дискриминисани клубови женског фудбала у односу на клубове мушког фудбала и то на основу пола њихових играчица. Оцена Уставног суда је тражена у односу на одредбе чл. 15. и 21. Устава, чл. 4, 6. и 20. Закона о забрани дискриминације и чл. 4. и 34. Закона о равноправности полова. Предложена је и обустава извршења појединачног акта или радње предузете на основу оспорене одредбе Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије.

Уставни суд донео је 9. јуна 2015. закључак којим је одбацио предлог за оцену уставности и законитости оспорене одредбе правилника. У образложењу наведене одлуке Уставни суд наводи да *посебно нормирање учињено оспореном одредбом члана 1. Правилника о допуни Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча ФСС, представља правно допустиво разликовање. Полазећи од реалне финансијске ситуације и економских потенцијала клубова женског фудбала, овакво нормирање представља неопходан услов да*

би играчице, у смислу исплате обештећења и регистрације, уопште моглe да прелазе из клуба у клуб и да напредују на личном и спортском плану, како би се укупан развој, квалитет и напредак ове недовољно афирмисане спортске дисциплине могао остваривати, а што представља друштвено прихватљив и оправдан, односно, у свему легитиман циљ заснован и на принципу пропорционалности.

Одлука Уставног суда о предлогу за оцену уставности и законитости тачке 15а Упутства о вођењу матичних књига и образаца матичних књига

Повереник за заштиту равноправности упутио је 2013. Уставном суду предлог за оцену уставности и законитости тачке 15а Упутства о вођењу матичних књига и образаца матичних књига,[175] којом је прописано да се лично име детета, родитеља, супружника и умрлог припадника националне мањине уписује у матичну књигу на језику и писму националне мањине после уписа на српском језику ћириличким писмом, испод њега истим обликом и величином слова. У предлогу је истакнуто да је одредба ове тачке у супротности са одредбама чл. 21, 37. и 74. Устава Републике Србије,[176] одредбама чл. 4. и 8. Закона о забрани дискриминације,[177] чл. 13. и 344. Породичног закона,[178] члана 9. Закона о заштити права и слобода националних мањина,[179] члана 18а Закона о службеној употреби језика и писма[180] и одредбама члана 17. Закона о матичним књигама,[181] односно, да се подзаконским актом извршне власти ограничава право припадника националних мањина, које је гарантовано уставом и законима.

Уставни суд је донео закључак број ІУо-339/2013 од 25. јуна 2015. којим је одбацио предлог за оцену уставности и законитости тачке 15а Упутства о вођењу матичних књига и образаца матичних књига. У закључку је наведено да је Уставни суд нашао да се оспорена тачка 15а Упутства о вођењу матичних књига и образаца матичних књига не може довести у уставноправну везу са одредбама чл. 37. и 79. Устава јер те одредбе Устава регулишу слободу избора и коришћења личног имена, као и слободу родитеља на избор и коришћење имена своје деце, а не на начин уписа у матичну књигу рођених,

175 „Службени гласник РС“, бр. 109/09, 4/10 – испр., 10/10, 25/11 и 5/13.
176 „Службени гласник РС“, број 98/06.
177 „Службени гласник РС“, број 22/09.
178 „Службени гласник РС“, бр. 18/05 и 72/11 – други закон.
179 „Службени лист СРЈ“, број 11/02, „Службени лист СЦГ“, број 1/03 – Уставна повеља, „Службени гласник РС“, број 72/09 – др. закон.
180 „Службени гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 – др. закон и 30/10.
181 „Службени гласник РС“, број 20/09.

као и да се *оспорена тачка једнако односи на све припаднике националних мањина који уписују лично име детета, родитеља, супружника и умрлог у матичне књиге, те се она не може довести у уставноправну везу ни са одредбом члана 21. став 3. Устава*, нити прихватити наводи да је у супротности са чл. 4. и 8. Закона о забрани дискриминације. Такође, суд налази да се одредбама члана 9. Закона о заштити права и слобода националних мањина, члана 18а Закона о службеној употреби језика и писма и члана 344. Породичног закона уређује право припадника националних мањина на избор и коришћење личног имена и упис личног имена у јавне исправе, али не и начин уписа. Уставни суд је даље нашао да су овим упутством, као подзаконским актом уређена техничка питања уписа на начин како је то прописано Законом о службеној употреби језика и писма и да је предлог за оцену уставности и законитости неоснован. Поред тога, суд је указао да није надлежан да у поступку нормативне уставносудске контроле општих аката врши оцену примене права на лично име и примену службене употребе језика националне мањине у управном поступку, већ да се евентуалне повреде или ускраћивање права могу утврђивати у поступку по уставној жалби против конкретног појединачног акта.

4.11. Мишљења на нацрте закона и других општих аката

Мишљење о Нацрту правилника о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања

На захтев Министарства просвете, науке и технолошког развоја, у марту 2015. дато је мишљење о Нацрту правилника о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања. Повереница је у мишљењу истакла важност питања препознавања дискриминације у образовно-васпитном систему и његовом адекватном уређивању на начин који би омогућио да се дискриминација препозна и спречи. Указано је да не постоји потреба да се овим подзаконским актом дефинишу појам и облици дискриминације. У вези с тим, повереница је указала да дата дефиниција дискриминације у Нацрту правилника није у складу са законском дефиницијом дискриминације. Поред наведеног ни дефинисање облика дискриминације у Нацрту правилника није извршено у складу са законским дефиницијама датим у Закону о забрани дискриминације. Појединим одредбама Нацрта правилника сужена је законска забрана дискриминације и изостављани су важни елементи појединих облика дискриминације. Тако, на пример, у Нацрту правилника непотпуно и нетачно је дефинисана посредна дискриминација, односно, изостављен је

важан део дефиниције који се односи на потенцијалну оправданост законитим циљем и примереним и нужним средствима за постизање циља. При томе је као нетачна и непотпуна дата и дефиниција повреде начела једнаких права и обавеза у члану 6. Нацрта правилника, док је дефиниција забране позивања на одговорност из члана 7. Нацрта правилника непотпуна. Поред наведеног, у Нацрту правилника је уже дефинисано узнемиравајуће и понижавајуће поступање као облик дискриминације него што је то прописано одредбама Закона о забрани дискриминације. Наиме, прописано је да овај облик дискриминације може извршити само треће лице, а не и било ко од учесника у процесу образовања и васпитања.

Мишљење о Нацрту закона о општем управном поступку

На захтев Министарства државне управе и локалне самоуправе, у априлу 2015. дато је мишљење о радној верзији Нацрта закона о општем управном поступку и у септембру 2015. мишљење о Нацрту закона о општем управном поступку. Оцењујући одредбе Нацрта закона, најпре је изражено задовољство због опредељења да се законски оквир у овој области усклади са међународним стандардима, као и са начелима и правилима Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Уједно, изражено је и очекивање да ће доношење овог закона допринети да административни простор Србије у потпуности одговара стандардима у погледу поштовања људских и мањинских права, а нарочито права посебно маргинализованих и стигматизованих друштвених група. Такође је констатовано да су поједине примедбе Повереника за заштиту равноправности на радну верзију текста Нацрта закона усвојене. Што се тиче конкретних законских решења, указано је на потребу да се Нацртом закона на недвосмислен начин пропише ослобођење плаћања трошкова особама са инвалидитетом за ангажовање тумача за потребе општења и праћења тока поступка, као и да се на конкретнији начин одреди начин учешћа особа са инвалидитетом у управном поступку, у складу са прописима у овој области и европским стандардима. На тај начин би се осигурао већи степен правне сигурности, олакшао рад органима управе, а странкама у поступку олакшао положај и омогућило пуно остваривање права на равноправност. У мишљењу је такође указано на то да особе са оштећеним видом треба да имају право да им сва писмена буду бесплатно достављена у облику који им омогућава да сама сазнају његову садржину. Трошкови преписа треба да падају на терет буџетских средстава, како се особама са инвалидитетом не би наметали додатни трошкови које друге странке немају, при чему је потребно оставити могућност особама са оштећеним видом да саме изаберу облик записа, који им је прилагођен и разумљив. У том смислу је предложено да се допуне и одредбе Нацрта

закона које се односе на обавештавање и достављање. Повереница је и овај пут искористила прилику да укаже на неопходност да се, пре свега, обезбеди физичка приступачност органима управе, што подразумева несметан приступ, кретање и боравак у органу управе особа са инвалидитетом, како би своја права и обавезе уживали равноправно са другим грађанима. С тим у вези, повереница је подсетила и на одредбе Конвенције о правима особа са инвалидитетом коју је Република Србија ратификовала. Такође, у мишљењу је указано и на одредбе Конвенције о правима детета. Указано је на то да би Нацртом закона требало на адекватан начин конкретизовати и операционализовати право детета на слободно изражавање мишљења у управним поступцима у којима се одлучује о његовим правима и интересима и право детета на независног заступника у случајевима конфликта интереса између детета и његовог законског заступника у управном поступку, као и начин саслушања детета као странке и сведока у управном поступку, уз поштовање међународних стандарда у области права детета, што је од посебног значаја са аспекта заштите детета од дискриминације. На крају, повереница је указала да је потребно још једном размотрити начин на који је Нацртом закона дефинисано ко може бити странка у поступку, ко може уложити жалбу, као и круг физичких и правних лица на чија права, обавезе или правне интересе може да утиче исход управног поступка. Поред тога, имајући у виду да су Нацртом закона предвиђене значајне концептуалне измене у односу на сада важећи Закон о општем управном поступку, Повереница је указала да би још једном требало размотрити дужину рока који је прописан прелазним и завршним одредбама за усаглашавање посебних прописа са овим законом, као и дужину рока који је прописан за почетак примене закона.

Мишљење о Нацрту закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору

На захтев Министарства државне управе и локалне самоуправа, 26. јуна 2015. дато је мишљење о Нацрту закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору. У мишљењу је истакнуто да је одредбом члана 5. став 1. тачка 2. Нацрта закона, Повереник за заштиту равноправности стављен у неповољнији положај у односу на тренутно стање, имајући у виду да се Закон о одређивању максималног броја запослених у републичкој администрацији („Службени гласник РС“, број 104/09) није примењивао на Повереника. У извештају Европске комисије о напретку наглашена је неопходност побољшања капацитета Повереника за заштиту равноправности и обезбеђивања адекватних просторија за рад запослених, док је у Извештају Европске комисије о скринингу за Републику Србију за поглавље 23 посебно наглашено да је потребно ојачати институционалне капацитете тела која су активна у овој области, унапредити њихову међусобну сарадњу и обезбедити

да тела задужена за спровођење закона делотворније поступају по евентуалним кршењима права. У мишљењу је истакнуто да одређивање максималног броја запослених треба и даље да остане у директној надлежности Народне скупштине Републике Србије, која даје сагласност на акт о унутрашњем уређењу и систематизацији Повереника за заштиту равноправности, а не да одлучује скупштински одбор, односно, да се та одлука доноси на нижем нивоу, како је то предвиђено Нацртом закона о начину утврђивања максималног броја запослених у јавном сектору. Такође, овакав начин одлучивања био би супротан и одредбама Закона о забрани дискриминације.

Мишљење о Моделу закона о Агенцији за борбу против корупције

Повереница за заштиту равноправности је, на захтев Министарства правде, 10. јула 2015. дала мишљење о Моделу закона о Агенцији за борбу против корупције. Наиме, моделом новог закона, састав Одбора, једног од органа Агенције, уређује се на другачији начин у односу на важећи Закон о Агенцији за борбу против корупције.[182] Чланови одбора се бирају на предлог: Административног одбора Народне скупштине, председника Републике, Владе, Врховног касационог суда, Државне ревизорске институције, Заштитника грађана и Повереника за информације од јавног значаја, путем заједничког договора, као и Социјално-економског савета, Адвокатске коморе Србије и удружења новинара у Републици Србији, путем заједничког договора. Имајући у виду овлашћења, начин избора чланова одбора и чињеницу да су два независна државна органа овлашћени предлагачи чланова Одбора, предложено је да се у овлашћене предлагаче уврстити и Повереник за заштиту равноправности, који је самосталан државни орган установљен Законом о забрани дискриминације, независан у обављању послова утврђених овим законом, са широким кругом законских овлашћења које га чине централним националним механизмом за спречавање и сузбијање свих облика и видова дискриминације.

Мишљење о Нацрту закона о изменама и допунама Закона о основама система образовања и васпитања

Повереник за заштиту равноправности је 10. јула 2015. дао мишљење о појединим решењима садржаним у Нацрту закона о изменама и допунама Закона о основама система образовања и васпитања, који су релевантни са аспекта прописа о забрани дискриминације. Одредбама члана 10. Нацрта

182 „Службени гласник РС“, бр. 97/08, 53/10, 66/11 – одлука УС, 67/13 – одлука УС, 112/13 – аутентично тумачење и 8/15 – одлука УС.

закона прописано је да се после члана 10ђ додају чланови 10е и 10ф. У члану 10ф став 2. тач. 1. и 2. прописане су радње које врши интерресорна комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику, као руковалац података у поступку прикупљања и обраде података, па је прописано да Комисија, између осталог, прикупља податке о деци за коју је покренут поступак процене потребе за пружањем помоћи и води збирку података о деци за коју је покренут поступак процене потребе за пружањем помоћи. Поводом наведених одредаба повереница је указала на правилну употребу термина и потребу да се израз: *поступак процене потребе за пружањем помоћи* замени изразом: *поступак процене потребе за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке*, како би се избегла стигматизација деце којој је подршка потребна.

Поред тога, у новопредложеном члану 10ф став 7. прописано је: Нарочито осетљиви подаци о деци и ученицима из обе збирке података прикупљају се и обрађују на основу сагласности њихових родитеља, односно старатеља. У случају да родитељ, односно старатељ не жели да дâ сагласност за прикупљање и обраду података о личности свог детета или повуче сагласност, чланови и координатор комисије могу наставити обраду података о личности детета и ученика у сарадњи са органом старатељства ако је то у најбољем интересу детета и ученика, у складу са законом. На овај начин би се родитељи деце као и сама деца којима је потребна додатна подршка у образовању, ставили у неравноправан положај у односу на друге родитеље и њихову децу. Истакнуто је да не постоји ниједан оправдан разлог за постојање оваквог изузетка, имајући у виду да ни у важећем Закону о основама система васпитања и образовања, као ни Нацрту закона нема сличне одредбе којом би се дозволила или наставила обрада података о детету и ученику, у случају да родитељ/старатељ не жели да дâ сагласност за прикупљање и обраду података о личности свог детета или повуче претходно дату сагласност. Поред тога, препоручено је да се затражи мишљење Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, имајући у виду чињеницу да је заштита података о личности у надлежности тог независног државног органа.

Поводом одредаба Нацрта закона које се односе на припрему стандарда и услова за остваривање посебних програма за децу и ученике са сметњама у развоју и са инвалидитетом у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, указано је да увођење посебних програма за децу и ученике са сметњама у развоју није у складу са антидискриминационим законодавством, као и принципима инклузивног образовања. С тим у вези дата је и примедба и на предложено решење у Нацрту закона по којем би школе за образовање ученика са сметњама у развоју могле да остварују прилагођене и измењене/посебне школске програме у односу на врсту сметње. Овакво решење је застарело и превазиђено, и представља озбиљан корак

уназад који не доприноси повећању квалитета и доступности образовања. Усвајање предложене одредбе представљало би враћање на тзв. медицински модел, који је у супротности са принципом пуне социјалне инклузије.

У члану 43. ст. 5. и 6. Нацрта закона прописано је да је члан тима за инклузивно образовање у предшколској установи и школи, поред осталих, дефектолог одговарајуће специјалности, који може бити из друге установе. С тим у вези указано је да је одредбама члана 77. ЗОСОВ-а дефинисано да се индивидуални образовни план доноси за дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању. Самим тим, није јасно из ког разлога је прописано да дефектолог треба да буде члан тима, имајући у виду да је велика разноврсност деце и ученика којима потенцијално може да буде потребна додатна подршка у образовању. Важеће одредбе према којима се на предлог родитеља могу укључити стручњаци ван установе који добро познају дете за које се израђује индивидуални образовни план сасвим су одговарајуће и не би их требало мењати.

Дате су примедбе и на члан 49. Нацрта закона којим је прописано да на основу мишљења интерресорне комисије, ученик са сметњама у развоју може прећи из основне школе у школу за ученике са сметњама у развоју, односно, из школе за ученике са сметњама у развоју у основну школу, када се процени да је то у најбољем интересу ученика, уз сагласност родитеља. Дато је мишљење да предложену одредбу не треба усвојити, јер се на овај начин прави разлика између ученика са сметњама у развоју и осталих ученика, што је супротно антидискриминационим прописима. Наиме, прописано је да родитељ бира школу у коју ће уписати дете, а улога интерресорне комисије је да изврши процену потреба детета за додатном подршком у образовању у циљу обезбеђивања индивидуализованог и квалитетнијег образовања за дете. У мишљењу је предложено и да се измени односно изостави одредба члана 52. Нацрта закона којом је прописано да се за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом прилагођавају уџбеници, у складу са њиховим потребама и могућностима, у складу са посебним законом. Повереница за заштиту равноправности је дала мишљење да је потребно одустати од овог решења јер не постоји начин за одређивање „могућности“ за образовање по одређеном уџбенику.

Мишљење о Нацрту закона о полицији

Повереница за заштиту равноправности, подржавајући иницијативу Аутономног женског центра да се уведу „хитне мера заштите“ у Закон о полицији, дала је мишљење на Нацрт закона о полицији 14. јула 2015. године. Поздравила је активности Координационог тела за родну равноправност које је иницира-

ло дијалог представника Министарства правде, Министарства унутрашњих послова и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ради предузимања координираних мера из њихове надлежности и иницирање усклађивања породичног и кривичног закона у овој области. У мишљењу је изражен став да је неопходно допунити постојећи Нацрт закона о полицији на тај начин што би се полицијски службеници овластити да у случајевима насиља у породици, на месту догађаја, изричу хитне мере привременог удаљавања са адресе становања, из куће односно стана, лица које врши насиље према члановима породице на минимум 14 дана, као и привремене забране контактирања са чланом породице и сл, а у циљу спречавања даљег вршења насиља. Такође, питање власништва над кућном односно станом не сме да има било каквог утицаја на изрицање предложених мера. На овај начин би се омогућило изрицање „хитних мера заштите" жртви насиља у ситуацијама непосредне опасности, независно од покретања судских поступака, које би пре свега имале превентивни карактер. Повереница је истакла да ове мере не треба поистовећивати са постојећим разноврсним мерама заштите од насиља у породици и мерама безбедности у нашем законодавству које се изричу тек након покретања судских поступака тј. у бројним случајевима прекасно. Полицију такође треба овластити да забрани насилнику да се врати на адресу становања поштујући принцип сразмерности, на тај начин што ће одузети насилнику кључеве од куће/стана омогућавајући му да са собом понесе потребне личне ствари и што ће га информисати о могућем алтернативном смештају и сл. како је то учињено аустријским законом о полицији који представља пример добре праксе у Европи. Имајући у виду да је борба против насиља над женама један од приоритета читавог друштва, а тиме и полиције, врло је важно да Нацрт закона о полицији предвиди могућност изрицања ових мера и овласти Министарство унутрашњих послова за њихово изрицање, а да се примена „хитних мера заштите" и начина хитног реаговања у случају њиховог кршења детаљније регулише подзаконским актом. Повереница је истакла и да Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) препознаје потребу за постојањем „хитних мера заштите".

Мишљења о Нацрту закона о уџбеницима

У току 2015. (фебруар, јун и јул), на захтев Министарства просвете, науке и технолошког развоја, дато је мишљење на достављене текстове Нацрта закона о уџбеницима. У мишљењима је указано да нека предложена решења у Нацрту закона нису усклађена са важећим антидискриминационим прописима и прописима којима је успостављен правни оквир инклузивног образовања у Србији. Тако се одредбом члана 4. Нацрта закона уводи посебна категорија

уџбеника – уџбеници за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом што је супротно одредби члана 21. Устава Републике Србије,[183] који забрањује сваки облик непосредне и посредне дискриминације по било ком личном својству, одредбама члана 19. Закона о забрани дискриминације, којима је, поред осталог, забрањено отежавање или ускраћивање могућности праћења наставе и учешћа у другим васпитним, односно образовним активностима и разврставање ученика по личном својству; одредбама члана 26. наведеног закона којима је прописано да дискриминација постоји ако се поступа противно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота; одредбама члана 3. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом којим је дискриминација дефинисана као свако прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лица или групе, као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а које се заснива на инвалидности или на разлозима у вези са њом. Одредба овог члана не може се сматрати ни посебном (афирмативном) мером намењеној деци са сметњама у развоју. Законодавац је прописао да се измене и прилагођавања врше на индивидуалном нивоу и њихов смисао је да се ученику обезбеди прилагођавање/измена у складу са његовим индивидуалним потребама, што се, поред осталог, остварује путем индивидуалног образовног плана. С обзиром на то да није предвиђено генерално мењање садржаја и/или прилагођавање наставног плана и програма за децу са сметњама у развоју, нема основа ни за постојање посебних уџбеника за ученике са сметњама у развоју. С друге стране, постојање уџбеника у другим форматима, као што су на пример уџбеници штампани на Брајевом писму, уџбеници у аудио формату, са увећаним словима и слично, не представљају дискриминацију већ управо њено отклањање, јер се на тај начин уважавају специфичности одређених ученика.

Нацртом закона прописана је могућност да Влада, у складу са расположивим средствима, из буџета, финансира, односно, суфинансира набавку уџбеника, приручника за образовање одраслих и наставних помагала, са циљем омогућавања једнаке доступности уџбеника, приручника и наставних помагала ученицима и полазницима из социјално/материјално угрожених породица. Повереница за заштиту равноправности поздравила је ово законско решење, имајући у виду чињеницу да су деца из сиромашних и социјално депривираних средина у ризику од дискриминације због неповољног друштвеног и материјалног положаја својих породица. На овај начин би се подстакло инклузивно образовање, отклониле препреке и стварили једнаке могућности за сву децу.

183 „Службени гласник РС“, број 98/06.

Поводом одредаба Нацрта закона које се односе на једнаке могућности и забрану дискриминације, дато је мишљење да је за практичну примену овог правила, чије уношење у Нацрт закона заслужује све похвале, од велике важности да оно буде на одговарајући начин разрађено, тако што би се прописало да уџбеници и сва друга наставна средства и помагала треба да промовишу право на недискриминацију, родну равноправност и принцип једнаких могућности, као и толеранцију и поштовање и уважавање различитости људских идентитета. Имајући у виду да су забрана дискриминације, као и сам појам дискриминације, адекватно регулисани у нашем правном поретку, указано је на то да нема потребе за посебним дефинисањем дискриминације у Нацрту закона, већ да је довољно уношење одговарајуће антидискриминационе клаузуле. Уколико се, међутим, остане при опредељењу да се Законом о уџбеницима регулише забрана дискриминације, то треба учинити у складу са важећим антидискриминационим прописима.

Поводом одредаба Нацрта закона које се односе на листу оцењивача рукописа уџбеника и поступак избора оцењивача рукописа уџбеника, предложено је да се размотри прописивање обавезног учешћа експерата/есперткиња за област људских права и антидискриминационог законодавства у раду Комисија за оцену рукописа. Тиме би се обезбедили неопходни предуслови за остваривање инклузивног образовања.

Такође је у мишљењу изнет став да је потребно допунити одредбе Нацрта закона одредбом по којој би уџбеник требало повући из употребе ако је својим садржајем супротан одредбама овог закона, којима је регулисано поштовање забране дискриминације и принципа једнаких могућности.

Повереница за заштиту равноправности је још једном указала да се коришћењем речи и израза само у мушком роду у тексту Нацрта, као генерички неутралних термина и за мушки и за женски род, нарушава принцип равноправности полова. Имајући све то у виду, потребно је да одредбе будућег закона буду написане родно диференцираним језиком, било коришћењем форме и речи у мушком и женском роду, или увођењем клаузуле да се све законске одредбе подједнако односе и на мушкарце и жене.

Мишљење о Нацрту закона о спорту

Поступајући по захтеву Министарства омладине и спорта и користећи своја законска овлашћења, Повереница за заштиту равноправности, је 3. септембра 2015. дала мишљење о појединим одредбама Нацрта закона о спорту, у којем је пре свега похваљена употреба родно сензитивног језика. Употреба језика у којем се присуство, једнак статус и улога жена и мушкараца

у друштву равноправно одражавају и третирају са једнаком вредношћу и достојанством, суштински је аспект родне равноправности и од значаја је за постизање фактичке равноправности полова. У том смислу, препоручено је уношење одредбе о обавези означавања положаја, професија и занимања у мушком, односно женском граматичком роду, у зависности од рода носиоца положаја, професије или занимања, чиме би се направио још један важан корак ка остваривању фактичке родне равноправности. Такође је указано и на потребу да се појам дискриминације и личних својстава као основа дискриминације усклади са одредбама Закона о забрани дискриминације, којима су ови појмови дефинисани. Од изузетног значаја је прописивање обавезе да сви спортски објекти морају да буду приступачни особама са инвалидитетом, деци и старијим особама. Предложено је да се термини као што су особе „са посебним потребама" и други слични стигматизирајући изрази елиминишу из Нацрта закона, односно замене одговарајућим терминима у складу са општеприхваћеним језичким и терминолошким стандардима. Све особе са инвалидитетом, без обзира на врсту инвалидитета, имају исте потребе као и сви други грађани и грађанке (за храном, сигурношћу, кретањем, емотивним везама, образовањем, културом, спортом итд). Начини задовољавања тих потреба зависе искључиво од спремности друштва да подједнако третира све своје грађане и грађанке, уз стварање једнаких могућности за све.

Мишљење о Нацрту закона о допунама Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом

Повереница за заштиту равноправности је на захтев Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у октобру и новембру 2015. дала мишљење о Нацрту закона о допунама Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом. У наведеним мишљењима Повереница је изразила задовољство због израженог опредељења да се законски оквир у овој области усклади са међународним стандардима, као и са начелима и правилима УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом.[184] Ратификацијом УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом, Република Србија се обавезала да ће обезбедити и унапредити пуно остваривање свих људских права и основних слобода особа са инвалидитетом, као и да ће предузети све одговарајуће мере, укључујући и законодавне, у циљу мењања или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе који представљају дискриминацију према особама са инвалидитетом.[185] Повереница је пружила подршку

184 Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Службени гласник РС – Међународни уговори", број 42/09).

185 Члан 4. став 1. тачка б. Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Службени гласник РС – Међународни уговори", број 42/09).

настојању да се предложеним изменама подстакне равноправност и социјална укљученост особа са инвалидитетом, које због природе свог инвалидитета (телесног или сензорног или болести), нису у могућности да се својеручно потпишу, у ситуацијама када се потпис захтева код остваривања неког права или услуге. Изражено је задовољство што су начелно усвојене примедбе Повереника за заштиту равноправности дате на први текст Нацрта закона и што је проширена употреба печата и у поступцима остваривања права пред органима јавне власти, као и да су у новом тексту детаљније уређени изглед и употреба печата. Увођење могућности коришћења печата који садржи податке о личном идентитету или печата са уграviраним потписом особи са инвалидитетом која има трајне последице телесног или сензорног оштећења или болести у поступцима пред органима јавне власти, као и приликом коришћења услуга, од великог је значаја за свакодневни живот особа са инвалидитетом, као и за постизање равноправности ових лица у односу на друге грађане који су у могућности да се својеручно потпишу и остваре своја права и користе услуге. Такође је у мишљењу на новодостављени текст Нацрта закона изражено задовољство због спремности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, да у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја, као надлежног органа за област образовања у наредном периоду приступи изменама члана 19. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом и његовом усаглашавању са домаћим и међународним стандардима у овој области, а који се односе на његово усклађивање са чланом 21. Устава Републике Србије, са одредбама чл. 23. и 28. Конвенције о правима детета,[186] са чланом 7. Конвенције о правима особе са инвалидитетом,[187] са одредбама чл. 4–14. Закона о забрани дискриминације и са одредбама чл. 3, 6. и 77. Закона основама система образовања и васпитања.[188] На тај начин би у потпуности била усвојена ранија препорука Повереника која се односи на измену овог члана Закона, чиме би се деца са интелектуалним сметњама ставила у равноправан положај са другом децом.

Мишљење о Нацрту закона о родној равноправности

Повереница за заштиту равноправности је 31. августа 2015. дала мишљење на текст Нацрта закона о родној равноправности, који је претходио тексту Нацрта закона о равноправности жена и мушкараца од 27.

186 Закон о ратификацији Конвенције Уједињених Нација о правима детета („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 15/90, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97).

187 „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 42/09.

188 Закон основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 52/11, 55/13 и 35/15).

децембра 2015. године. На почетку мишљења, Повереница је препоручила да се термин „родна припадност“ замени термином „родни идентитет“, који подразумева дубоко лично схватање сопственог рода, које може и не мора да се подудара са полом који је особи приписан рођењем. Такође, Повереница за заштиту равноправности указала је да је у дефинисању дискриминације у Нацрту закона на основу рода и родног идентитета изостављено једно од суштинских обележја самог појма дискриминације, а то је да је дискриминација неоправдано прављење разлике. Повереница за заштиту равноправности је указала на то да је неопходно да се појам дискриминације из Нацрта закона усклади са појмом дискриминације из Закона о забрани дискриминације, с обзиром на то да овај закон представља основни антидискриминациони закон којим се уређује општи режим заштите од дискриминације. Затим, имајући у виду предмет Нацрта закона, предложено је да се поред непосредне и посредне дискриминације, који представљају два основна облика дискриминације, дефинише и забрани вишеструка дискриминација, односно, „дискриминација по два или више личних својстава“, која представља тежак облик дискриминације. Надаље, Нацртом закона прописано је да су узнемиравање и сексуално узнемиравање нежељени акти учињени са намером. Са аспекта Закона о забрани дискриминације, намера није правно релевантна у случајевима дискриминације, односно, за утврђивање чињенице да ли је неко извршио дискриминацију или не, није од значаја да ли је постојала намера да се друго лице дискриминише. Дискриминација се може извршити и без постојања намере, дакле и у незнању да је акт који се врши дискриминаторан и без постојања свести да се неко дискриминише. Имајући у виду наведено, предложено је да се из текста Нацрта изостави израз „намера“ увек када је у корелацији са актом дискриминације. Поред наведеног указано је на неопходност обавезне употребе родно осетљивог (родно диференцираног) језика у службеној комуникацији, а уједно и на потребу прописивања непримењивања родно осетљивог језика у свим општим и појединачним актима које доносе државни органи, институције, службе и организације, као недозвољеног понашања. С обзиром на околност да су жене укључене у друштвени, политички и јавни живот, неприхватљива је употреба назива њихових звања и функција у мушком граматичком роду. На овај начин наставља се са традиционалном и родно стереотипном поделом занимања на „мушка“ и „женска“, не прате се промене које су несумњиво наступиле, одржавају се постојећи стереотипи и предрасуде и отежава равномерно укључивање жена у друштвени и политички живот. Предложено је и да се Нацрт закона допуни одредбама које би се односиле на обавезу органа јавне власти да употребљавају родно осетљив (родно диференциран) језик у службеној комуникацији, у свим општим и појединачним актима које доносе у обављању послова из своје надлежности. Такође, с обзиром на то да мали број послодаваца у Србији запошљава више од 250 запослених, Пове-

реница је предложила да се измене одредбе Нацрта закона које се односе на обавезу послодаваца који запошљавају преко 250 запослених и да се уведе обавеза за послодавце који запошљавају више од 50 запослених да усвајају планове мера за отклањање или ублажавање неравномерне запослености мушкараца и жена, као и да сачињавају извештаје о спровођењу планова мера за отклањање или ублажавање неравномерне запослености.

Предложено је и да се одредбе Нацрта закона допуне одредбама којима ће државни органи, институције, службе и организације бити дужне да предузму посебне мере за запошљавање теже запошљивих група жена (нпр. Ромкиње, старије жене, жене са инвалидитетом, самохране мајке, жене жртве родно заснованог насиља, жене другачије сексуалне оријентације или родног идентитета и др). Такође, у мишљењу је указано на то да у појединим одредбама Нацрта закона долази до поистовећивања дискриминације и злостављања на раду. Имајући у виду наведено, препоручено је да се у Нацрту закона прецизира да се актом дискриминације искључиво сматра узнемиравање на раду или у вези са радом *на основу пола и родног идентитета*, с обзиром да су род и родни идентитет лична својства, а да лично својство (основ дискриминације) представља један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације. Што се тиче забране прерасподеле радног времена породиљама и трудницама, Повереница је указала да им се на овај начин умањују права која имају, према одредбама Закона о раду. Од изузетне је важности да труднице и породиље имају право да бирају да ли желе или не желе да им се радно време прерасподели. Повереница је, такође, предложила уношење нове одредбе везане за оцењивање запослених током трудноће и породиљског одсуства, као и током одсуства са рада ради неге детета и посебне неге детета, на тај начин што запослени, чији рад због ових околности није вреднован, не могу били доведени у неједнак положај у односу на остале запослене, уколико им послодавац на било који начин мења радноправни статус током њиховог одсуства са рада.

По питању обавеза синдиката, који су прописани Нацртом закона, Повереница је указала на две нелогичности. Наиме, прописана је дужност синдиката да у своје колективне уговоре и друге акте унесу одредбу којом се гарантује заштита од дискриминације на основу рода и родне припадности. С обзиром на природу колективних уговора, предложено је да се ове одредбе не уносе у колективне уговоре, имајући у виду чињеницу да су колективни уговори резултат колективних преговарања учесника у преговорима. Осим тога, Повереница за заштиту равноправности је указала на то да је неприхватљиво да се једној самосталној и независној организацији запослених, чије се деловање заснива и на принципу добровољности, намеће дужност да покреће судске поступке. Затим, Нацртом закона прописано је да установе социјалне и здравствене заштите, као и сервиса за грађанство

(установе предшколског и школског образовања без обзира на власништво, поште, поштанске штедионице, градске и општинске управе) морају свој рад и распоред радног времена прилагодити потребама корисника, организовањем рада у сменама, најкасније три месеца од дана ступања на снагу овог закона. Повереница за заштиту равноправности сматра да је ово значајан корак у обезбеђивању баланса између приватног и професионалног живота за све запослене којима су потребне наведене услуге. Међутим, Повереница је указала на то да треба имати у виду и запослене у овим службама и сервисима за грађанство, те прецизирати да се рад у овим службама може организовати у две смене са пуним радним временом, како би се избегла могућност да запослени буду принуђени да раде двократно. У супротном, запослени у овим службама били би доведени у неједнак положај у односу на запослене који раде код других послодаваца, уз велике тешкоће да ускладе пословни и приватни живот. По питању јемчења родне равноправности у спорту, Повереница за заштиту равноправности сматра да ове одредбе треба допунити тако да се родна равноправност у спорту јемчи, поред особа које се активно баве спортом, и спортским радницима и радницама. Осим тога, потребно је изричито прописати забрану неједнаког третмана мушких и женских спортских клубова, као и њихових играчица и играча, нарочито по питању услова за тренирање, зарада клубова, као и зарада играча и играчица.

Нацртом закона прописано је да су брачна и ванбрачна заједница изједначене у погледу свих права и обавеза које проистичу из тих заједница (родитељство, издржавање, имовински и наследни односи). Повереница сматра да би ову одредбу требало допунити, на начин да се укључе и права из пензијског и инвалидског осигурања, као и права на наслеђивање. Поред тога, треба прописати рок у коме ће се сви закони, у којима брачна и ванбрачна заједница нису у потпуности изједначене, ускладити са овим законом. Повереница за заштиту равноправности сматра да у делу закона који се односи на породични живот треба прописати посебне мере за подстицање очева да користе право на одсуство ради неге детета. Поред тога, потребно је прописати одређене мере (обавезне обуке и слично), намењене запосленима у систему социјалне заштите и правосуђу, а којима ће се утицати на измене стереотипа и предрасуда у вези са родним улогама, односно, које ће допринети измени уобичајене праксе да након престанка заједнице живота родитеља, у већини случајева, децу поверавају мајци на чување и васпитање. На крају овог одељка Нацрта закона прописано је да услови за оснивање предузећа између брачних и ванбрачних другова нису рестриктивнији од услова за оснивање предузећа између других физичких лица. Повереница за заштиту равноправности сматра да овај став треба допунити, односно, прописати да нису рестриктивнији услови за оснивање било ког облика организовања које подлеже регистрацији (нпр. пољопривредно газдинство, удружење грађана, разни облици предузетништва и слично).

Такође је предложено да се Нацртом закона дефинише прогањање, као посебан облик родно заснованог насиља, уз прописивање овог противправног понашања као кривичног дела. Тиме би Република Србија, између осталог, испунила једну од обавеза коју је преузела ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција). Прогањање се може дефинисати као праћење или ухођење друге особе или настојање да се са њом, директно или преко треће особе или на други начин, успостави нежељени контакт и тиме код ње изазове промена животних навика, тескоба или страх за њену сигурност или сигурност њој блиских особа. Надаље, Нацрт закона набраја лична својства на основу којих се особе које су биле изложене насиљу у породици сматрају „посебно осетљивим категоријама" и којима треба прилагодити све специјализоване услуге за пружање заштите од насиља у породици. Повереница је предложила проширење листе личних својстава (пол, инвалидитет, сексуална оријентација, језичка различитост, рурални живот), и другим личним својствима које особе чине посебно рањивим у ситуацијама родно заснованог насиља. Повереница је предложила да се прошири листа посебно рањивих особа које су преживеле родно засновано насиље, тако што ће се посебна пажња посветити и особама које живе са ХИВ/АИДС-ом, трудницама и породиљама, мигрантима и азилантима, самохраним родитељима, старијим и немоћним особама и слично. У делу Нацрта закона који се односи на родно засновано насиље, односно насиље над женама и насиље у породици указано је и на проблем трговине женама, с обзиром да је у питању један од облика родно заснованог насиља над женама који доводи до најгрубљег кршења људских права и достојанства жена.

Имајући у виду да је грађанскоправна заштита од дискриминације целовито регулисана Законом о забрани дискриминације, предложена је и измена одредаба Нацрта закона које се односе на судску заштиту, тако што ће се прописати да свако има право да поднесе тужбу за заштиту од дискриминације на основу рода и родног идентитета, а у складу са Законом о забрани дискриминације.

На крају мишљења препоручено је да се допуне и казнене одредбе Нацрта закона тако што би се прописали прекршаји за неиспуњавање законом прописаних обавеза и дискриминацију на основу рода у погледу престанка радног односа и радног ангажовања, принципа једнаке зараде за исти рад или рад једнаке вредности, јемчење родне равноправности у спорту, спречавање дискриминације на основу рода у образовању, науци и култури; успостављање и финансирање нон-стоп бесплатне СОС линије за целу територију Републике Србије и пружање услуга онима који су претрпели насиље у истој просторији са учиниоцима насиља. Поред наведеног, предложено је и да се суду остави на оцену да, имајући у виду околности датог

случаја и природу извршеног прекршаја, одлучи да ли ће изрећи меру јавног објављивања казне о трошку кажњеника, без обзира на висину изречене казне, уз обавезу изрицања ове мере у случају изрицања максималне казне.

Мишљење о Нацрту закона о равноправности жена и мушкараца

Повереница за заштиту равноправности је на захтев потпредседнице Владе 27. децембра 2015. дала мишљење о Нацрту закона о равноправности жена и мушкараца. Повереница за заштиту равноправности указала је на то да је неопходно да се појам дискриминације из Нацрта закона усклади са појмом дискриминације из Закона о забрани дискриминације, с обзиром на то да овај закон представља основни антидискриминациони закон којим се уређује општи режим заштите од дискриминације. Посебни закони којим се уређује забрана дискриминације у појединим областима друштвеног живота или у односу на поједине друштвене групе, морају бити у складу са овим законом. Приликом одређивања појма дискриминације изостављена су два кључна обележја, која су основ разликовања дискриминације од других противправних понашања. Најпре, изостављено је једно од суштинских обележја дискриминације, а то је да је дискриминација неоправдано прављење разлике. Постоји низ ситуација када је прављење разлике оправдано, те овако дата дефиниција није у складу са међународним и националним антидискриминационим прописима. Такође, из дефиниције дискриминације изостављен је и други суштински елемент дискриминације – основ дискриминације. Затим, указано је да би овим законом требало прописати забрану вишеструке дискриминације. Предложено је и да се Нацрт закона допуни одредбама које би се односиле на обавезу органа јавне власти да употребљавају родно осетљив (родно диференциран) језик у службеној комуникацији, у свим општим и појединачним актима које доносе у обављању послова из своје надлежности. Такође, с обзиром да мали број послодаваца у Србији запошљава више од 250 запослених, Повереница је предложила да се измене одредбе Нацрта закона које се односе на обавезу послодаваца који запошљавају преко 250 запослених и да се уведе обавеза за послодавце који запошљавају више од 50 запослених да усвајају планове мера за отклањање или ублажавање неравномерне запослености мушкараца и жена, као и да сачињавају извештаје о спровођењу планова мера за отклањање или ублажавање неравномерне запослености.

Предложено је и да се Нацрт закона допуни одредбама којима би било прописано да се запослени чији рад није вреднован током трудноће и породиљског одсуства, као и током одсуства са рада ради неге детета и посебне неге детета не може стављати у неједнак или неповољнији положај у односу на остале запослене, само ради поменутог одсуства. Поред на-

веденог предложено је и да се прецизирају одредбе Нацрта закона које се односе на радно време установа социјалне и здравствене заштите, као и сервиса за становништво (предшколски и школски боравак без обзира на власништво, поште, поштанске штедионице, градске и општинске управе) и прилагођавање рада ових установа потребама корисника и организовањем рада у сменама. Поводом одредбе Нацрта закона којом је прописано да су супружници и ванбрачни партнери равноправни у складу са законом, дато је мишљење да је потребно у потпуности изједначити брачну и ванбрачну заједницу у свим сферама друштвених односа. С тим у вези предложено је прецизирање ове одредбе на тај начин што би прописивала да су супружници и ванбрачни партнери равноправни у свим правима и обавезама у свим областима друштвеног живота, те да се прописи којима се регулишу права и обавезе супружника и ванбрачних партнера у специфичним областима друштвеног живота усклађују са овом одредбом. С обзиром на наведено предложено је да се Нацртом закона пропише и рок у коме би се извршило усклађивање других закона са овим законом. Такође је предложено да се у делу Нацрта закона који се односи на породични живот, пропишу посебне мере за подстицање очева да користе право на одсуство ради неге детета, као и одређене мере (обавезне обуке и слично) којима би се утицало на измене стереотипа и предрасуда у вези са родним улогама.

Повереница је такође предложила да се Нацртом закона дефинише прогањање, као посебан облик родно заснованог насиља, уз прописивање овог противправног понашања као кривичног дела. Тиме би Република Србија, између осталог, испунила једну од обавеза коју је преузела ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција). Такође је предложено да се одредба Нацрта закона која се односи на то да насиље није дозвољено како у јавном, тако и у приватном животу, те да није дозвољено обавезно посредовање и помирење у разрешењу спорова у односу на насиље, допуни тако што не би било дозвољено ни пружање услуга онима који су претрпели насиље у истој просторији са учиниоцима насиља. Наиме, пракса је показала да присуство насилника у просторији где жртва даје изјаву о претрпљеном насиљу секундарно виктимизира жртве, излаже их осећају беспомоћности и евентуално доводи у ситуацију да због страха за своју безбедност не буду искрене у описивању догађаја и изношењу својих емоција и страхова од насилника. Указано је такође на то да овај одељак треба допунити, на тај начин што ће се свим особама у ситуацији насиља у породици, без обзира на њихова лична својства, обезбедити пружање свих специјализованих услуга, укључујући и прихватилишта за безбедан смештај. На крају одељка који се односи на насиље у породици указано је и на проблем трговине женама, с обзиром да је у питању један од облика родно заснованог насиља над женама који доводи до најгрубљег кршења људских права и достојанства жена.

Што се тиче одредаба Нацрта закона које се односе на судску заштиту у поступцима заштите од дискриминације предложено је да се одредбе Нацрта закона ускладе са Законом о забрани дискриминације. На крају је предложено да казнене одредбе Нацрта закона треба допунити, односно, прописати прекршаје за неиспуњавање законом прописаних обавеза и дискриминацију жена и мушкараца у погледу престанка радног односа и радног ангажовања, принципа једнаке зараде за исти рад или рад једнаке вредности и кршење забране обавезног посредовања и помирења у разрешењу спорова у односу на насиље и пружање услуга жртвама насиља у породици у истој просторији са учиниоцима насиља. Поред тога, предложено је и прописивање прекршаја како за надлежан орган који пружа специјализоване услуге, тако и за одговорно лице у установи, уколико поступе противно одредбама овог закона у делу који се односи на пружање безбедног смештаја и приступа лица која су претрпела насиље.

Мишљење о Нацрту закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима

Повереница за заштиту равноправности је на захтев Министарства државне управе и локалне самоуправе, у децембру 2015. дала мишљење о Нацрту закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима. У мишљењу на текст Нацрта закона указано је да, уколико се жели успоставити службенички система заснован на начелима транспарентности, конкурентности, пријема и напредовања у служби на основу заслуга, поједине одредбе Нацрта закона је потребно још једном размотрити. Имајући у виду одредбе Устава Републике Србије и Закона о забрани дискриминације дато је мишљења да је потребно изменити одредбе Нацрта закона којима се ограничава број државних службеника чији рад може бити вредновани са оценама „истиче се“ и „нарочито се истиче“. Као образложење измена закона наведено је да је „у досадашњем систему оцењивања евидентан велики број највиших оцена, што је нарушило сврху и смисао процене и вредновања њиховог учинка“. Међутим, усвајање ових измена довело би до повреде права из области рада, као и до могућег прављења разлике, искључења односно давање првенства појединим државним службеницима што би довело до нарушавања једнаких могућности за остваривање права. Увођењем ограничења, поједини запослени не би били вредновани највишом оценом иако то заслужују, чиме би били онемогућени у остваривању права из радног односа која су условљена постигнутим оценама, односно, вредновањем рада запослених. Уколико се изменама и допунама Закона о државним службеницима жели унапредити систем оцењивања државних службеника, односно жели постићи уједначено и праведно оцењивање које мотивише запослене и увећава продуктивност, неопходно је да се уместо увођења квота у поступак оцењивања, успостави

механизам подизања капацитета оцењивача у смислу објективног мерења ефикасности процеса рада, успостављањем стандарда и јасних мерила која би се примењивала приликом оцењивања. С обзиром на то да Закон о државним службеницима прописује само могућност напредовања, а не и обавезу напредовања запослених који су у одређеном периоду оцењени оценама подобним за напредовање, нису јасни разлози за увођење ових квота. Увођење ограничења колики број запослених може бити оцењен оценом „истиче се“ и „нарочито се истиче“ не значи да ће вредновање рада бити квалитетније и праведније. Такође је у мишљењу указано на то да је потребно још једном размотрити одредбе Нацрта закона које се односе на различите врсте оцена, односно различито вредновања рада државних службеника на положају и државних службеника на извршилачким радним местима. Предложеним изменама и допунама није прописано како се вреднују оцене државног службеника на положају, када државном службенику престане рад на положају, уколико буде распоређен на извршилачко радно место у државном органу. Поставља се питање да ли се предложеним изменама и допунама државни службеници на положају стављају у неповољнији положај у односу на државне службенике на извршилачким радним местима, из разлога што остају без могућности за напредовање, јер у периоду када су били на положају нису оцењени оценама подобним за напредовање. С тим у вези, указано је и на потребу да се прецизније одреди оцена „задовољавајући“, односно да се прецизира шта она обухвата, како би се избегло прављење разлика у односу на лица на положају и државне службенике на извршилачким радним местима.

4.12. Судски поступци

Једно од значајних овлашћења Повереника за заштиту равноправности јесте овлашћење да покреће парнице за заштиту од дискриминације. Повереник има активну процесну легитимацију у свим парницама за заштиту од дискриминације, без обзира на облик и случај дискриминације и без обзира да ли је жртва дискриминације појединац или група лица. Повереник покреће антидискриминационе парнице у општем интересу, а сам процењује када ће и у којим случајевима подићи тужбу за заштиту од дискриминације, имајући у виду чињеницу да циљ и смисао парнице које покреће превазилази значај који оне имају са аспекта заштите права самих дискриминисаних лица, односно групе лица. У питању су тзв. стратешке парнице, које Повереник покреће и води у јавном интересу, са циљем да својом процесном активношћу, као тужилац у парници, допринесе доследној примени прописа и унапређењу правне праксе, да додатно охрабри и подстакне жртве дискриминације на покретање антидискриминационих парница, као и да правно едукује и сензибилише јавност за проблем дискриминације. Поред тога, циљ Повереника је да својом процесном активношћу

издејствује доношење повољних судских пресуда, којима се, поред пружања правне заштите дискриминисаним лицима, упућује и јасна порука јавности да је дискриминација забрањена и да се делотворно кажњава.

Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да истакне све правозаштитне захтеве који су прописани Законом о забрани дискриминације, изузев захтева за накнаду материјалне и нематеријалне штете. Тужбу може подићи ако је дискриминисано лице пристало, у случајевима кад се дискриминаторско поступање односи искључиво на одређено лице, а пристанак није потребан ако се акт дискриминације односи на два или више лица и то не само у случајевима када се акт дискриминације односи на групу (индивидуално неодређених) лица, већ и онда када су истим актом дискриминације дискриминисана два или више индивидуално одређена лица, чланови групе. Повереник сноси терет вођења парнице и он је тај који треба да учини вероватним да је тужени извршио акт дискриминације, у складу с правилима о расподели терета доказивања. Међутим, Повереник није титулар права које се у поступку штити и зато сва дејства ове парнице и пресуде која се у њој доноси наступају непосредно за лице/лица чије се право у парници штити.

Поступак по притужби који спроводи Повереник и парница за заштиту од дискриминације представљају два потпуно различита и независна облика заштите од дискриминације, а сам поступак по притужби нема карактер претходног поступка и не представља процесну претпоставку од које зависи допуштеност пружања правне заштите у антидискриминационој парници. Такође, подизање тужбе за заштиту од дискриминације није механизам којим се обезбеђује поштовање препорука Повереника за заштиту равноправности.

Повереник за заштиту равноправности до сада је поднео 13 тужби за заштиту од дискриминације. Од овог броја, седам тужби је поднето због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини, три због дискриминације на основу пола, једну тужбу због дискриминације на основу инвалидитета и две тужбе због дискриминације по више основа.

Од укупно 13 парница за заштиту од дискриминације, шест је окончано у корист Повереника за заштиту равноправности, тако што је суд у целости усвојио постављене тужбене захтеве Повереника. У већини тужбених захтева, а у зависности од облика и случајева дискриминације, као и начина на који је дискриминација извршена, поред захтева за утврђење да је тужени дискриминаторно поступао, Повереник је од суда захтевао и да се туженом забрани даље вршење радње дискриминације и/или забрани понављање радње дискриминације. Уколико је у конкретном случају то било могуће, Повереник је тражио од суда да туженог обавеже на извршење радње којом би уклонио последице дискриминаторног поступања, као и на објављивање пресуде у неком од дневних листова са националним тиражом.

У два случаја, Повереник за заштиту равноправности је повукао тужбу, с обзиром да је тужени у једном случају укинуо спорну одлуку, а у другом случају изменио правилник који је био повод за тужбу. Један поступак је прекинут, с обзиром да је тужени брисан из регистра привредних друштава, два предмета су пред Апелационим судом у Београду, ради одлучивања по жалбама, а један поступак још увек је у току пред Вишим судом у Београду.

Само један поступак је правоснажно окончан одбијањем тужбеног захтева Повереника за заштиту равноправности.

Током 2015. Повереник за заштиту равноправности није подносио тужбе за заштиту од дискриминације. У овом делу извештаја биће представљен ток поступака у антидискриминационим парницама које су покренуте претходних година и одлуке донете у 2015. години. Поред тога, биће представљена и једна кривична пријава коју је Повереник поднео надлежном тужилаштву.

Дискриминација ромске деце у ресторану брзе хране

Повереник за заштиту равноправности поднео је тужбу против ресторана брзе хране у 2012, јер радник обезбеђења није дозволио деци ромске националности да уђу у ресторан са женом која је хтела да им купи храну у ресторану. Првостепени суд је решењем одбацио тужбу, уз образложење да Повереник за заштиту равноправности није имао сагласност лица у односу на која се тврди да је извршена радња непосредне дискриминације. Виши суд у Смедереву одбио је жалбу Повереника и потврдио првостепену одлуку. Одлучујући по ревизији Повереника за заштиту равноправности, Врховни касациони суд је у септембру 2014. укинуо решење Вишег суда у Смедереву и решење Првог основног суда у Београду, те предмет вратио на поновни поступак и одлучивање. Ова одлука Врховног касационог суда веома је значајна јер је суд заузео став да Поверенику није била потребна писана сагласност за подношење тужбе, с обзиром да је у конкретном случају тужбу поднео ради утврђења дискриминације коју је тужени извршио према групи лица – деци ромске националности. Врховни касациони суд указао је да тужба Повереника није усмерена на утврђење дискриминације према одређеном лицу, у ком случају би Поверенику била неопходна писана сагласност за подношење тужбе, већ на утврђивање дискриминације према групи лица. Као што је већ речено, Врховни касациони суд је због укидања одлука предмет вратио на поновни поступак Вишем суду, као стварно надлежном за одлучивање о споровима за заштиту од дискриминације, с обзиром да је изменама и допунама Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 – др. закон, 78/11 – др. закон, 101/11 и 101/13), који је почео да се примењује од 1. јануара 2014, стварна надлежност за

одлучивање у споровима за заштиту од дискриминације са основних судова прешла у надлежног виших судова. Међутим, Виши суд у Београду се решењем од 16. марта 2015. огласио стварно ненадлежним за поступање у овој правној ствари и одредио да након правоснажности решења списе предмета достави Првом основном суду у Београду, као стварно и месно надлежном суду. Виши суд у овом решењу наводи да је сагласно члану 23. став 1. тачка 7. Закона о уређењу судова надлежан у споровима за заштиту од дискриминације и злостављања на раду, те како се у конкретном случају не ради о дискриминацији на раду, то је за суђење надлежан основни суд. Први основни суд је изазвао сукоб стварне надлежности, сматрајући да није надлежан за поступање у овој правној ствари, већ да је стварно надлежан Виши суд у Београду, те је доставио предмет Апелационом суду у Београду, ради решавања сукоба стварне надлежности. Апелациони суд у Београду је решењем од 1. јула 2015. одлучио да је за суђење у овој правној ствари надлежан Виши суд у Београду. Припремно рочиште у овом предмету одржано је 9. децембра 2015, три и по године након подношења тужбе, док је следеће рочиште за главну расправу заказано за март 2016. године.

Родна дискриминација приликом запошљавања

Врховни касациони суд је одлуком из фебруара 2015. одбио ревизију ланца ресторана изјављену против пресуде Апелационог суда у Београду, којом је преиначена пресуда Првог основног суда у Београду. Пресудом Апелационог суда је у целости усвојен тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности, у парници због дискриминације на основу пола, против ланца пицерија који запошљава искључиво жене. После појаве огласа на продајним местима „Желите ли да постанете део нашег тима? Потребне девојке за рад на шалтеру“, добровољни испитивачи дискриминације пријавили су се на оглас за посао и разговарали са запосленима у пицерији, односно, са особама које су се представиле као надлежне за разговор о запошљавању. Разговори су обављени на три продајна места у Београду и на сва три места добровољни испитивач дискриминације обавештен је да не може да се запосли јер је политика фирме да запошљава само жене, док је добровољној испитивачици дискриминације посао понуђен. Пресудом Апелационог суда утврђено је да је ово привредно друштво објављивањем огласа за посао „Желите ли да постанете део нашег тима? Потребне девојке за рад на шалтеру“ извршило непосредну дискриминацију на основу пола у области рада, туженом је забрањено да убудуће, на било који начин у оквиру обављања своје делатности понавља акт дискриминације при оглашавању радних места и приликом заснивања радног односа, на основу пола или било ког другог личног својства, и наложено му је да објави пресуду у једном дневном листу са националним тиражом. Врховни касаци-

они суд у својој одлуци наводи да је другостепени суд, правилном применом материјалног права, закључио да је тужени наведеним поступањем извршио акт непосредне дискриминације на основу пола, због чега је првостепена пресуда правилно преиначена и тужбени захтев усвојен.

Премештај на ниже радно место након повратка са одсуства са рада ради неге детета

У марту 2015. одбијена је ревизија Повереника за заштиту равноправности изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду од 10. септембра 2014. године. Овим је окончан поступак по тужби коју је Повереник за заштиту равноправности поднео 2012. против једне банке због премештаја запослене жене на ниже радно место по повратку са породиљског одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета. Првостепени суд је одбио тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности којим је тражено да суд утврди да је банка премештањем запослене на ниже радно место, одмах након повратка са породиљског одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета, извршила акт дискриминације на основу пола, да суд наложи банци да запослену врати на радно место на којем се налазила пре одласка на породиљско одсуство, као и да банка објави пресуду у једном дневном листу са националним тиражом. Апелациони суд у Београду одбио је као неосновану жалбу Повереника и потврдио пресуду првостепеног суда, а Врховни касациони суд одбио је у марту 2015. ревизију Повереника изјављену против пресуде Апелационог суда у Београду.

Дискриминација припадника ромске националне мањине приликом пружања банкарских услуга

Крајем 2013. Повереник је поднео тужбу против једне банке, након ситуационог тестирања дискриминације које је спровела невладина организација за заштиту права ромске националне мањине. На основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању утврђено је да је банка одбила да отвори текући рачун добровољној испитивачици дискриминације и припадници ромске националне мањине, која је у једној експозитури банке желела да отвори текући рачун. Наиме, добровољна испитивачица дискриминације дошла је у банку и рекла да жели да отвори текући рачун јер треба да прими једнократну уплату. Службеница банке је одбила да тестерки ситуационог тестирања отвори текући рачун, наводећи да не може да отвори рачун за једнократну уплату. Два сата касније, контролорка ситуационог тестирања која није припадница ромске мањине, дошла је са истим захтевом у банку и рачун јој је отворила иста службеница. Тужбеним захтевом Повереник

је захтевао да суд утврди да је банка одбијањем да пружи услугу и отвори текући рачун добровољној испитивачици дискриминације извршила непосредну дискриминацију на основу њене националне припадности, да банци забрани да убудуће у оквиру обављања своје делатности понавља акт дискриминације одбијањем пружања услуга припадницима ромске националне мањине, као и да суд наложи банци објављивање пресуде у дневном листу са националним тиражом. Након спроведеног поступка, Виши суд у Београду је пресудом од 7. септембра 2015. одбио тужбени захтев као неоснован, а Повереник за заштиту равноправности је благовремено изјавио жалбу против ове пресуде. Поступак је у току пред Апелационим судом у Београду који одлучује по жалби Повереника за заштиту равноправности.

Дискриминација припадника ромске националне мањине у агенцији за некретнине

У новембру 2015. прекинут је поступак по тужби коју је Повереник поднео против привредног друштва чија је делатност издавање некретнина (агенција за некретнине), након ситуационог тестирања дискриминације које је спровела невладина организација за заштиту права ромске националне мањине. На основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању, утврђено је да је агенција одбила да пружи услугу и понуди стан добровољном испитивачу дискриминације који је припадник ромске националне мањине и који је желео да изнајми стан. Услуга му је одбијена, са образложењем да „немају станове који одговарају његовим захтевима". Након сат времена, у агенцију је дошао контролор ситуационог тестирања, младић који није припадник ромске мањине и који је навео да жели да изнајми стан под истим условима као и добровољни испитивач дискриминације. Њему је услуга пружена, односно, агенција му је понудила два стана које је имала на располагању, у складу са његовим захтевима. Тужбеним захтевом Повереник за заштиту равноправности је захтевао да суд утврди да је ова агенција, одбијањем да пружи услугу и понуди стан добровољном испитивачу дискриминације, извршила акт непосредне дискриминације на основу националне припадности, да се агенцији забрани да убудуће у оквиру обављања своје делатности понавља акт дискриминације, као и да суд наложи агенцији објављивање пресуде у дневном листу са националним тиражом. Током овог поступка, Виши суд у Београду се решењем од 4. марта 2015. огласио стварно ненадлежним за поступање у овој правној ствари, с обзиром да је над туженим покренут поступак ликвидације, због чега суд сматра да је за даље поступање у овом предмету надлежан привредни суд. Повереник је изјавио жалбу против овог решења Вишег суда, истичући да постављени тужбени захтеви нису ни на који начин повезани са чињеницом да је над туженим покренут поступак ликвидације, с обзиром да је основ тужбеног

захтева заштита од дискриминације. Апелациони суд у Београду је решењем од 9. априла 2015. усвојио жалбу Повереника, укинуо решење Вишег суда у Београду и предмет вратио на поновно суђење. Међутим, како је ово привредно друштво, након спроведеног поступка ликвидације, брисано из регистра привредних друштава Агенције за привредне регистре, Виши суд је решењем од 17. новембра 2015. прекинуо поступак у овој правној ствари.

Председник месне заједнице дискриминише Роме

Повереник за заштиту равноправности поднео је 8. августа 2014. тужбу против председника месне заједнице Сирча, јер је својим изјавама од 17. јула 2014. године: „Сирча преживљава јако тешке тренутке. Ни земљотрес ни поплаве нису Сирчу тако деградирале као ово насељавање косовских Рома. Ми нисмо расисти, али једноставно са њима не можемо заједно живети, јер нам се нарушава мир. Мештани Сирче су за време Турака бежали у брда, у Трговиште, а изгледа да ћемо морати сад исто да урадимо. Ми са њима не можемо да се мешамо“, које су пренели многи медији у Србији, извршио тежак облик непосредне дискриминације припадника и припадница ромске националне мањине. На рочишту за главну расправу 8. јуна 2015, тужени је признао тужбени захтев у целости. Пресудом Вишег суда у Београду од 8. јуна 2015. утврђено је да председник месне заједнице Сирча извршио тежак облик дискриминације припадника и припадница ромске националне мањине, забрањено му је да убудуће даје изјаве и износи ставове којима се дискриминише ромска национална мањина, наложено му је да о свом трошку објави јавно извињење ромској националној мањини у дневним новинама са националним тиражом као и да објави пресуду у једном дневном листу са националним тиражом. Пресуда је правоснажна.

Дискриминација припадника ромске националне мањине приликом запошљавања

Тужба је поднета 18. јула 2014. године против једног послодавца због дискриминације припадника ромске националне мањине у области запошљавања. Наиме, овај послодавац је за рад на пословима брања малина прописао у документу под називом „Напомена“ да се „не примају радници ромске националности (због неслагања са радницима друге националности и могућих последица које могу настати међусобно у току заједничког боравка код послодавца)!!!“ Повереник за заштиту равноправности је уз тужбу захтевао да суд одреди привремену меру, како би се одмах из употребе повукао документ „Напомена“. Суд је решењем усвојио тражену привремену меру, која ће остати

на снази до правноснажног окончања поступка. Виши суд у Београду донео је 22. октобра 2015. пресуду којом је у потпуности усвојен тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности. Утврђено је да је тужени ускратио право на рад припадницима ромске националне мањине, чиме је извршио дискриминацију у области рада на основу националне припадности. Пресудом је наложено туженом да из конкурсних услова уклони одредбе којима се искључују припадници ромске мањине, да убудуће не понавља акт дискриминације, да упути писано извињење оштећеноим и да о свом трошку објави пресуду у листу са националним тиражом. На ову пресуду тужени је изјавио жалбу, због чега је Повереник за заштиту равноправности доставио суду одговор на жалбу дана 11. децембра 2015. године. Предмет је тренутно пред Апелационим судом у Београду који одлучује по изјављеној жалби.

Кривична пријава због текста „Истина о хомосексуалцима“

Кривична пријава је поднета против непознатог извршиоца, уредника електронских новина „Sandžak PRESS“, које се објављују на интернет порталу http://sandzakpress.net/. Пријава је поднета због постојања основа сумње да је објављивањем овог текста извршено кривично дело расне и друге дискриминације из члана 387. става 4. у вези са ставом 1. овог члана Кривичног законика РС. На овом интернет порталу је 24. децембра 2014. објављен текст под називом „Истина о хомосексуалцима“, у којем је изнет низ идеја, ставова и теорија којима се директно заговара и подстрекава мржња и дискриминација особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне чиме се крше њихова основна људска права и слободе зајемчене општеприхваћеним правилима међународног права и ратификованим међународним уговорима.

4.13. Исходи поступака

У овом делу извештаја биће представљени исходи поступака пред Повереником за заштиту равноправности у 2015. години. Као што је већ напоменуто, број грађана који се обраћају Поверенику константно се повећава, па је у току 2015. поступано у 17% више предмета. Повећан број обраћања грађана свакако је резултат веће видљивости институције на којој повереница заједно са запосленима у стручној служби интензивно ради, али и даље има много случајева због којих се грађани обраћају Поверенику за заштиту равноправности и указују на догађаје, понашања и акте који не представљају дискриминацију.

У току 2015. Повереник за заштиту равноправности поступао је у 1040 предмета, од чега је 797 притужби, што представља битно повећање у односу

на прошлу годину. И број препорука мера за остваривање равноправности се повећао, па је у 2015. донето 215 препорука мера. Од 797 притужби које је Повереник примио у току 2015, у 149 случајева донето је мишљење, у 99 случајева утврђена је дискриминација, па су уз мишљење издате и одговарајуће препоруке, док је у 50 случајева донето мишљење да није било дискриминације. Поред тога, ове године је Повереник за заштиту равноправности утврдио дискриминацију у још 97 случајева у којима су се притужбе односиле на одредбе Закона о одређивању максималног броја запослених у јавном сектору, али имајући у виду чињеницу да је дискриминаторна одредба садржана у закону, једина могућност коју је Повереник имао на располагању била је подношење предлога за оцену уставности Уставном суду Републике Србије, што је Повереник за заштиту равноправности и учинио заједно са Заштитником грађана. Мишљења и препоруке Повереника у којима је утврђена дискриминација, као и поједина мишљења у којима није утврђена дискриминација, представљени су у деловима извештаја који се односе на поједине основе дискриминације.

Законом о забрани дискриминације прописано је да Повереник за заштиту равноправности не поступа по притужби када је по истој ствари покренут поступак пред судом или је поступак пред судом правноснажно окончан; када је очигледно да нема дискриминације на коју подносилац притужбе указује; када је у истој ствари већ поступао, а нису поднети нови докази и када је због протека времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања. У оваквим случајевима, подносилац притужбе се обавештава о разлозима због којих се даље не поступа по притужби, али му се истовремено пружају информације о томе коме се може обратити и на који начин може заштити своја права.

Притужбе су одбачене у 209 случајева, од тога 85 због ненадлежности Повереника за заштиту равноправности, а 124 због непотпуности притужбе и других разлога који онемогућавају поступање по притужби. Притужбе које су одбачене због ненадлежности односиле су се на повреде права чије је испитивање и утврђивање у надлежности других државних органа. У овим случајевима се подносиоци притужбе обавештавају о разлозима за одбацивање притужбе, а дају им се и информације о томе који је орган надлежан у конкретном случају. Што се тиче одбацивања притужби због непотпуности, најчешће подносиоци притужбе не назначе све неопходне податке да би по притужби могло да се поступа или не доставе доказе, односно, не допуне документацију у остављеном року. Сваки подносилац непотпуне притужбе обавештава се о разлозима због којих је притужба непотпуна, као и о томе које податке је неопходно да достави и/или шта треба да приложи уз притужбу, уз остављање рока од 15 дана за допуну притужбе. Уколико у остављеном року подносилац не отклони недостатке, Повереник за заштиту равноправности не поступа даље по притужби.

Поступак по притужби је обустављен у 313 случајева, од тога у 285 зато што је из самих притужби било очигледно да нема повреде права на коју подносилац притужбе указује, у 13 случајева због покренутог или окончаног судског поступка у истој ствари, у једном случају када због протека времена није било могуће постићи сврху поступања, у осам случајева јер је по притужби већ поступано а нису понуђени нови докази, а шест поступка је окончано обуставом јер су притужбе повучене.

У овом делу извештаја биће представљени поједини примери из притужби које су упућене Поверенику, поводом којих је поступак обустављен јер је било очигледно да нема повреде права из антидискриминационих прописа, због недостатка личног својства или због непостојања узрочно-последичне везе између личног својства и учињеног акта.

Оснивање кампа само за жене

Активисткиња једног сајта покренула је подсајт са циљем повећања броја жена које уређују овај сајт, квалитативно и квантитативно поспешивање садржаја родне тематике и феминистичких термина. У притужби је истакла да је податак да 97% мушкараца уређује сајт на српском језику подстакао да организује регионални камп чије је учешће наменила искључиво женама које би се убудуће бавиле уређивањем сајта, али да јој је један од колега указао да такви услови за учешће у кампу представљају дискриминацију мушкараца. Интересује је да ли се овакви услови конкурса у овом контексту могу сматрати дискриминаторним. У овом случају важно је напоменути одредбу члана 14. Закона о забрани дискриминације, којом је прописано да се не сматрају дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно група лице лица која се налазе у неједнаком положају. Такође, одредбом члана 7. Закона о равноправности полова прописано је да се не сматрају дискриминацијом ни повредом начела једнаких права и обавеза доношење посебних мера ради отклањања и спречавања неједнаког положаја жена и мушкараца и остваривања једнаких могућности полова.

Дакле, према законским прописима у области заштите од дискриминације, није свакоављење разлике истовремено и дискриминаторно поступање. У конкретном случају, организатор манифестације може, у складу са својим могућностима и циљевима пројекта, да пружи одређене повластице појединим друштвеним групама које се налазе у неједнаком положају, односно, да за те групе установи посебне мере. Одлуком подноситељке притужбе да организује регионални камп за жене из Албаније, Србије и са Косова, који је намењен искључиво женама које би се бавиле уређивањем сајта,

препозната је недовољна заступљеност жена у уређивању овог интернет сајта, чиме се пружа посебна подршка ради постизања пуне равноправности. Из овога произлази да је реч о посебној (афирмативној) мери, која се не сматра дискриминацијом.

Новчана накнада за жене поводом 8. марта није дискриминација

Подносилац притужбе сматра да је дискриминисан на основу свог пола јер за Међународни дан жена 8. март, жене у просвети и здравственим установама добијају новац.

Према одредбама Закона о раду послодавац има могућност да општим актом или уговором о раду утврди право запослених на друга примања. Ово је могућност коју послодавац има, али не и обавеза, па је дискрециono право сваког послодавца да одлучи у којим случајевима и под којим условима ће омогућити друга примања запосленима, а у складу са пословном политиком и финансијским могућностима послодавца. С друге стране, сама природа других примања које послодавац може да омогући својим запосленима представља врсту мере којом се одређени запослени привилегују. Међутим, није свако привилеговање дискриминација, односно, да би привилеговање одређеног лица или групе лица представљало дискриминацију, потребно је да буде неоправдано. На пример, међу другим примањима које послодавци често исплаћују су и новогодишњи пакетићи за децу запослених. Циљ ове мере није дискриминација запослених који немају децу, већ спремност послодавца да пружи подршку запосленима који имају децу одређеног (млађег) узраста.

Потребно је указати и на чињеницу да друга примања не представљају зараду запослених, као ни накнаду зараде, те не могу бити доведена у везу са начелом једнаке зараде за рад једнаке вредности. Стога, новчани износ који су запослене жене евентуално примиле поводом Међународног дана жена не представља дискриминацију запослених мушкараца, већ посебну меру послодавца усмерену на запослене жене. Ова мера је разумљива и оправдана, посебно ако се има у виду лошији друштвени положај жена у Србији, као и чињеница да жене мање зарађују од мушкараца, упркос начелу равноправности полова које је прокламовано и Уставом и антидискриминационим прописима. Сагласно томе, у овом случају може се констатовати да очигледно није дошло до неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству.

Припадност служби није основ дискриминације

У притужби која је поднета против послодавца, запослени наводи да менаџмент компаније дискриминише запослене у Служби дигитализације, тако што им онемогућава приступ ЛАН мрежи, ускраћује право на бањско лечење, не плаћа рачуне за скенер и врши повреде из области здравља и безбедности на раду. Даље је навео да му је место рада премештено у собу која је доскоро прокишњавала и користиле су је особе са инвалидитетом. Сматра да је дискриминисан зато што користи ијекавски дијалекат, због укидања солидарне помоћи и зато што ради у Служби дигитализације.

Да би у конкретном случају био извршен акт дискриминације, важно је напоменути да је потребно да је неоправданоављење разлике или неједнако поступање засновано на личном својству, као и да постоји узрочно последична веза између личног својства и учињеног акта дискриминације. Према чињеницама које су наведене у притужби, није учињено вероватним да је поступање послодавца засновано на било којем личном својству подносиоца притужбе. Односно, иако је ијекавски дијалекат наведен као лично својство, постојање тог личног својства није доведено у везу са наведеним поступањима. Поред тога, „припадност Служби дигитализације" коју подносилац наводи као основ дискриминације, не може се сматрати личним својством у смислу Закона о забрани дискриминације, јер се пре свега односи на радно место. Имајући у виду околности овог случаја, подносилац притужбе је обавештен о могућностима заштите својих права према Закону о спречавању злостављања на раду.

Класични филолози немају искључиво право да предају Латински језик

Притужбу је поднела професорка латинског језика против Министарства просвете, науке и технолошког развоја. У притужби је навела да је Правилником о степену и врсти образовања наставника прописано да посао наставника латинског језика може да обавља професор, мастер или дипломирани класични филолог. Међутим, прописано је и да уколико школа не заснује радни однос са особом која испуњава ове услове, посао наставника латинског језика може да обавља и дипломирани или мастер филолог који је положио испит из предмета латински језик у трајању од најмање четири семестра. Подноситељка сматра да је оваквим решењем дискриминисана, зато што класични филолози не могу да нађу посао а латински језик у гимназијама у великој мери предају филолози који су завршили италијански или француски језик.

Имајући у виду наводе из притужбе у конкретном случају очигледно је да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације – основ дискриминације. Самим тим, звање класичног филолога се не може сматрати личним својством, већ представља степен и врсту образовања а не основ дискриминације. Непостојање основа дискриминације не значи да у поступку који је описан није дошло до евентуалне повреде других права, која нису у надлежности Повереника за заштиту равноправности.

Неправилности током израде факсимила

Подноситељка притужбе поднела је притужбу против директорке дома здравља, јер јој је током одсуства са рада које је узроковано здравственим разлозима затражено да донесе свој штамбиљ како би био привремено одјављен, али када јој је по повратку на рад додељен нови факсимил он није садржао сва њена академска и стручна звања, односно, на њему није писало „спец. парадонтологије и оралне медицине". Сматра да је дискриминисана зато што је пре годину дана конкурисала за позицију директорке дома здравља и тражи заштиту од мобинга, самовоље и стварања атмосфере страха.

Да би се неједнак третман окарактерисао као дискриминација, потребно је да се он заснива на неком личном својству. Тачније, неопходно је да се према одређеном лицу неједнако поступа само зато што је одређене националности, пола, вероисповести, сексуалне оријентације и слично. У конкретном случају, очигледно је да не постоји лично својство на основу којег је потенцијално направљена разлика између подноситељке притужбе и њених колега. Евентуалне неправилности приликом навођења података у поступку израде печата могуће је утврђивати пред другим надлежним органима, што је подноситељка и учинила обраћањем Министарству здравља, али се оне не могу квалификовати као дискриминација, јер није неједнако третирана на основу неког свог личног својства.

Утврђивање вишка запослених и године живота

Подноситељка притужбе наводи да је дискриминисана одлуком Министарства за рад, борачка и социјална питања, Одељења за запошљавање, у поступку програма за решавање вишка запослених. Навела је да је запослена у једном јавном локалном телевизијском сервису, те да је послодавац, на основу Програма Владе Републике Србије сачинио списак запослених који су се пријавили да буду вишак запослених. Од укупно 63 запослена, прија-

вило се 59, а само је подноситељка притужбе одбијена, уз образложење да испуњава услов за одлазак у пензију јер има 61 годину живота и 35 година радног стажа.

Увидом у Одлуку о утврђивању програма за решавање вишка запослених у поступку приватизације за 2015. утврђено је да је циљ овог програма стварање економских услова за профитабилно пословање и раст продуктивности кроз пословну консолидацију привредних друштава, као и решавање радноправног статуса вишка запослених у смислу обезбеђења средстава за улагање у ново запошљавање – самозапошљавање, подизање могућности за ново запошљавање или за превазилажење проблема у периоду тражења новог запослења кроз активно тражење посла. Стога, може се закључити да је циљ доносиоца одлуке, односно Владе, био да кроз обезбеђење средстава за улагање у ново запошљавање реши радноправни статус вишка запослених који би услед различитих околности имали потешкоћа приликом налажења новог запослења, како би се на тај начин обезбедила финансијска средства до стицања услова за пензију, што представља врсту мере којом се одређена група запослених привилегује. Међутим, није свако привилеговање дискриминација, односно, да би привилеговање одређеног лица или групе лица представљало дискриминацију, потребно је да буде неоправдано. Одредбом члана 21. став 4. Устава Републике Србије и члана 14. Закона о забрани дискриминације, прописано је да се не сматрају дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности групе лица која се налази у неједнаком положају. Како се из текста одлуке може видети, циљ ове мере није дискриминација запослених који испуњавају неку од законских могућности за одлазак у пензију, већ спремност послодавца да пружи економску подршку запосленима који још увек немају услове за одлазак у пензију. Самим тим, одлука послодавца да финансијски помогне запосленима који су вишак на радном месту а не испуњавају услов за одлазак у пензију, може се сматрати оправданом.

С обзиром на чињеницу да подноситељка притужбе има 61 годину живота и 35 година радног стажа, односно, да испуњава услове за одлазак у пензију, Министарство за рад, борачка и социјална питања очигледно није нашло основ да је сврста у привилеговану групу вишка запослених којима је потребно обезбедити меру за решавање радноправног статуса, имајући у виду да она има могућност да оде у пензију и тиме обезбеди редован месечни приход, за разлику од других запослених, који ту могућност немају. Сагласно томе, очигледно није дошло до неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству подноситељке притужбе.

Подносилац притужбе сматра да је дискриминисан јер га нису тужили

Подносилац притужбе је навео да је дискриминисани као слепа особа, зато што није тужен у поступку где је био инвеститор. Навео је да је изводио радове у својој кући и да је извођач радова тужио његовог сестрића због наводног дуга. Сматра да је извођач радова свесно тужио његовог сестрића који ни на који начин није учествовао у радовима на непокретности, јер мисли да од њега може лакше да наплати дуг, те да је на овај начин дискриминисан јер није тужио њега као власника зато што је слепа особа без великих примања.

Из навода из притужбе и приложених доказа може се закључити да у конкретном случају не постоји узрочно-последична веза између личног својства – инвалидитета и поступака извођача радова, против којег је поднета притужба. Имајући у виду да је дискриминација неоправданоављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање засновано на неком личном својству, у овом случају није дошло до прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству подноситеља. Уједно, подносиоцу притужбе је објашњено да не постоји могућност да било који државни орган или неко друго лице наложи некој особи кога ће тужити и да ће током судског поступка у којем је тужени његов сестрић, суд утврдити да ли је тужбени захтев основан, при чему тужени има право да истакне приговор пасивне легитимације.

Центар за социјални рад одуговлачи са доношењем мишљења о старатељству над децом

Подноситељка притужбе је навела да је у поступку развода већ годину и по дана, а да за то време центар за социјални рад није донео мишљење о старатељству над њено двоје малолетне деце, чиме је угрозио њихова права. Навела је да је тренутна процена центра за социјални рад о психолошком стању оца у супротности са њиховом претходном проценом, те да су деца угрожена али да нису предузете радње како би се то спречило. Истакла је да је неопходно што пре донети одлуку о старатељству јер су деца тренутно код оца, упркос њиховој вољи. Сматра да је оваквим поступањем центра за социјални рад дискриминисана као мајка и на основу брачног и породичног статуса.

Према Закону о забрани дискриминације, неједнак третман квалификује се као дискриминација ако су лице или група стављени у лошији положај у односу на друга лица у истој или сличној ситуацији управо због неког свог личног својства, као што су национална припадност, пол, инвалидитет,

брачни статус, старосно доба или било које друго лично својство. Сагласно томе, дискриминација на основу брачног и породичног статуса постоји када је особа неједнако третирана управо због свог брачног и породичног статуса, тј. због тога што јесте или што је била, односно што није или што није била у брачној или ванбрачној заједници, или зато што има или нема деце. Тако би, нпр. дискриминација на основу брачног и породичног статуса пред органима јавне власти постојала би ако би некоме било ускраћено остварење права само зато што има/нема децу или зато што (ни)је у браку. На основу наведених чињеница, у овом случају констатовано је да није учињено вероватним постојање узрочно-последичне везе између било ког личног својства подноситељке и поступања центра за социјални рад. Подноситељка притужбе је информисана да уколико сматра да је центар за социјални рад на било који начин угрозио њена права и права њене деце, као и да је приликом поступања прекршио закон, може да се обрати Заштитнику грађана у чијој је надлежности контрола законитости и правилности рада органа јавне управе.

Санитарна инспекција не врши контролу воде у селима где нема водовода

Подноситељка притужбе је навела да се на селу и у срединама где нема водовода и где становништво користи индивидуалне бунаре не контролише квалитет воде у циљу сузбијања зараза, као и да санитарна инспекција не врши анализу квалитета воде у сеоским школама и вртићима који имају сопствене бунаре. Подноситељка притужбе сматра да је то у супротности са Конвенцијом УН о правима детета и да представља дискриминацију деце у срединама у којима нема водовода. У конкретном случају, нисмо се упуштали у даљу оцену навода из притужбе, јер је према наведеним чињеницама очигледно да није дошло до прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству.

Дим из пекаре угрожава суседна домаћинства

Притужба је поднела жена против власника пекаре, јер сматра да су све породице које живе у околини пекаре дискриминисане од власника пекаре који не поштује прописе и нема „постројење за спаљивање отпада“. Да би била која одредба Закона о забрани дискриминације могла да се примени, потребно је да је дошло до прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству, те због тога у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације.

Запослени у јавном предузећу нису чланови политичке странке

Запослени у јавним предузећима поднели су неколико притужби против својих послодаваца наводећи да су распоређени на мање вреднована радна места или да нису унапређени зато што нису чланови политичке странке чији је члан директор јавног предузећа. У случају ових притужби нико од подносилаца притужбе није учинио вероватним да је претпостављени акт дискриминације учињен због њихове политичке (не)опредељености. Подносиоци притужбе су као доказе достављали изјаве сведока у којима није било чињеница којима би могли да се поткрепе наводе из притужбе. Нико од сведока није потврдио да је чуо да је неком од подносилаца притужбе речено да њихово напредовање или премештај на друго радно место зависи од њиховог политичког опредељења или да је на неки други начин учинио вероватним наводе из притужбе. Наводи у исказима сведока представљају њихове ставове и претпоставке да је политичко опредељење запослених узроковало промене радног места. Због тога у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, што не искључује могућност да је било неких других повреда права које нису у надлежности овог државног органа.

Комшија држи коње у предњем дворишту

Подносилац притужбе је особа са инвалидитетом а притужбу је поднео против комшије који држи коње у предњем делу своје парцеле, уз навођење да се коњи налазе 5 метара од његових улазних врата, као и да су коњи више пута прваљивали у његово двориште. Даље је навео да га то узнемирава, да ствара непријатан мирис, прашину и буку, омета га у свакодневном животу и погоршава здравствено стање. У конкретном случају, имајући у виду наводе из притужбе, било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер не постоји узрочно-последична веза између личних својстава подносиоца притужбе (инвалидитет и здравствено стање) и поступања комшије.

Стипендирање младих талената

Притужбу је поднела редовна студенткиња једног факултета против Министарства омладине и спорта Републике Србије, јер због својих година (32 године) није имала право да конкурише за стипендију на конкурс Министарства омладине и спорта. Подноситељка притужбе сматра да године старости не треба да буду препрека за добијање стипендије и даље напредо-

вање. Фонд за младе таленте образован је са циљем да се створе могућности за пружање подршке у финансирању школовања и усавршавања младих талената и представља једну од посебних мера које су усмерене ка томе да се пружи додатна подршка младим људима. Постављање горње старосне границе обезбеђује да стипендију добију студенти који нису правили паузу у образовању и који су током свог школовања били ефикасни. Поред тога, треба имати у виду да је Националном стратегијом за младе[189] и Законом о младима[190] прописано да су млади – особе од 15 до 30 година. С обзиром на све наведено, евидентно је да финансирање студената завршних година основних или мастер студија који нису навршили одређене године живота представља једну од посебних мера које су усмерене ка томе да се пружи додатна подршка младим људима, као и право и могућност државе да пружи додатну подршку једном броју студената који су школовање на академским студијама наставили без прекида у образовању.

Повластице за јавни превоз пратиоцима слепих особа

Родитељ детета са аутизмом поднео је притужбу против Дирекције за јавни превоз града Београда, јер је одредбама Правилника о тарифном систему у јавном линијском превозу путника на територији града Београда[191] прописано да право на бесплатан превоз имају „слепи и њихови пратиоци док су са њима", док пратиоци других особа са инвалидитетом које не могу саме да се крећу немају право на бесплатан превоз. Према законским прописима у области заштите од дискриминације, не сматрају се дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно група лица која се налазе у неједнаком положају. У конкретном случају, Градско веће града Београда, као доносилац правилника у складу са својим овлашћењима и могућностима, одредило је категорије корисника којима жели и може да пружи одређене повластице, односно, према којима примењује посебне мере. Дакле, одлука да се право на бесплатан превоз омогући пратиоцима особа које не виде представља посебну меру.

Учитељица није дозволила ученику првог разреда да иде на екскурзију са осталом децом, јер је „несташан"

Организација цивилног друштва поднела је притужбу којом је указала на неједнак третман једног ученика првог разреда основне школе. Наиме,

189 „Службени гласник РС", број 55/08.
190 „Службени гласник РС", број 50/11.
191 „Службени гласник града Београда", бр. 96/14 и 1/15.

од родитеља ученика сазнали су да његова учитељица одбија да га води на екскурзију која се организује за све ученике одељења. Њено образложење за ову одлуку је да је дечак „несташан“. Организација истиче да је директорка школе обавестила родитеље да није надлежна у овом случају, јер екскурзију не спроводи школа, већ њихова запослена по сопственој иницијативи у сарадњи са приватном туристичком агенцијом. Да би било која одредба Закона о забрани дискриминације могла да се примени, потребно да је акт дискриминације заснован *на личном својству*. Сагласно томе, организација је информисана да понашање ученика у школи (несташност) не представља лично својство у смислу Закона о забрани дискриминације.

Припадник вишеструко маргинализоване друштвене групе тражи помоћ да не плаћа закуп за плац

Подносилац притужбе је особа са инвалидитетом, избеглица и веома слабог имовног стања, који је затражио од Повереник за заштиту равноправности да му помогне у ослобађању од плаћања преосталог закупа за плац за изградњу породичне зграде. Подносилац притужбе је обавештен да акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин на основу неког на личног својства. Уз пуно разумевање тешке ситуације у којој се подносилац притужбе и његова породица налазе, констатовано је да не постоји узрочно-последична веза између било ког личног својства подносиоца притужбе и поступања јавног предузећа којем дугује закуп за плац.

Не може се сматрати да постоји слобода говора ако очекујемо да све што други изјаве мора бити у складу са нашим личним вредностима

Организација цивилног друштва обратила се притужбом против једних дневних новина поводом текста „Азиланти за Европу и обрве чупају“. У притужби је наведено да је у овом тексту дневни лист изнео низ неутемељених претпоставки да избеглице користе услуге козметичких салона како не би личили на азиланте, да нарушавају лепоте Београда, те да наводно располажу великом количином новца. Подносилац притужбе сматра да је овим текстом дневни лист изнео негативне предрасуде према избеглицама, етикетирао их и подстакао нетрпељивост грађана Републике Србије према њима.

Анализа овог текста са аспекта антидискриминационих прописа показала је да се текст у највећем делу састоји од цитираних изјава предузетника

и запослених у Београду који пружају услуге избеглицама. Саговорници описују какви су захтеви избеглица, шта купују и у којој мери, те преносе своје утиске о њима као муштеријама. Ауторка текста је пренела и цитирала изјаве, односно, мишљења и запажања особа које су дошле у сусрет са избеглицама, било да су им пружали услуге из своје делатности или су обављали послове у близини њиховог тренутног места боравка. Одговорност новинара/уредника за изјаве које је дало неко друго лице, у овом случају предузетници и запослени, није оправдана, нарочито имајући у виду да медији имају право да извештавају о различитим појавама и пружају различите информације и ставове. Затим, ауторка текста, у делу у којем описује тренутни изглед парка Луке Ћеловића („урин се осећа у ваздуху, ветар преврће отпад по околним улицама, јавну чесму користе као купатило...“), износи свој лични став: „[…] осуђени на чистину најпрометнијег дела српске престонице, свесно или несвесно, нарушили су све лепоте овог дела града [...] И тако из дана у дан, док азиланти не оду у обећану земљу. До тада, призор који ће дочекати посетиоце Београда кад искораче из аутобуса или воза неће бити пријатан...“

Имајући у виду релевантне међународне и домаће правне прописе којима се забрањује дискриминација, али и гарантује слобода мишљења и изражавања, може се констатовати да читаоци електронских медија, онда када тај медиј омогућава коментарисање објављених текстова, имају право да изразе своје мишљење о тексту који су прочитали, асоцијацијама које им је текст изазвао, као и да изражавају своје ставове и идеје о различитим друштвеним појавама. У складу с тим, став новинарке изражен у тексту „Азиланти за Европу и обрве чупају“ може бити предмет расправе и јавне дебате, између осталог и кроз коментаре читалаца. Међутим, треба имати у виду да се не може сматрати да постоји слобода говора ако очекујемо да све што други изјаве мора бити у складу са нашим личним вредностима. Суштина слободе говора је да имамо лично мишљење, да га износимо, али и да други (укључујући новинаре и новинарке) имају могућност да изнесу своје мишљење и дилеме. Слобода изражавања је веома значајна у сваком демократском друштву и обухвата, пре свега, слободу да се има сопствено мишљење, затим слободу да се информације и идеје саопштавају, али исто тако и слободу да се информације и идеје примају. Ова врста слободе је заштићена, она се може ограничити само изузетно и то може бити у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања обавештења добијених у поверењу или ради очувања ауторитета и непристрасности судства. Комитет министара Савета Европе наводи да се „сва ограничења овог права сматрају неспојивим са природом демократског друштва“. Такође, према становишту Европског суда за људска права, одредбом члана 10. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода не штите

се само информације или идеје које се повољно примају или се сматрају неувредљивим или нечим што не изазива реакције, већ и оне које вређају, шокирају или узнемиравају, јер су такви захтеви плурализма, толеранције и широкоумности без којих нема демократског друштва. Сагласно томе, а према чињеницама наведеним у притужби, очигледно је да није дошло доављења разлике или неједнаког поступања према лицима у чије име је притужба поднета. То, међутим, не значи да нема евентуалне повреде неког другог права, које није у надлежности Повереника за заштиту равноправности. Због тога је подносилац притужбе обавештен да Повереник за заштиту равноправности не може даље поступати по овој притужби и информисан је да уколико сматра да су у наведеном чланку изнети неистинити подаци или подаци који шкоде части и угледу неких лица, а да при томе не доприносе јавној расправи, може поднети тужбу надлежном суду на чијем подручју се налази седиште издавача, против одговорног уредника медија који је такве информације пренео.

Критеријум за рангирање кандидата који желе да полажу стручни испит за туристичког водича и пратиоца је датум и време предаје пријаве на конкурс

Притужба је поднета против Министарства трговине, туризма и телекомуникација, а поводом огласа за полагање стручног испита за туристичког водича и туристичког пратиоца. Подносилац притужбе сматрао је да је овај оглас дискриминаторан због начина рангирања кандидата. Наиме, у огласу је наведено да ће рангирање кандидата бити обављено искључиво на основу датума и времена предаје пријаве поштом или у писарници.

Подносилац притужбе је обавештен да акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин на основу неког личног својства. Сагласно томе, констатовано је да не постоји узрочно-последична веза између било ког личног својства подносиоца притужбе и поступања Министарства трговине, туризма и телекомуникација, имајући у виду да рангирање кандидата на основу датума и времена предаје појединачне пријаве не представљају лична својства лица или групе лица прописана Законом о забрани дискриминације. Непостојање основа дискриминације (личног својства) не значи да нема повреде права, већ само да та повреда није дискриминација и самим тим није у надлежности овог државног органа. Подносилац притужбе је обавештен да има могућност да се обрати Управној инспекцији, а у случају да му Управна инспекција не одговори или да ни након њихо-

вог одговора не буде задовољан, обавештен је да има могућност да поднесе притужбу Заштитнику грађана, који контролише законитост и правилност рада органа управе.

Становници стамбених зграда у чијој се близини налазе угоститељски објекти сматрају да су у неповољнијој ситуацији у односу на станаре у чијим се зградама налазе угоститељски објекти

Притужба је поднета поводом Одлуке града Београда о радном времену угоститељских објеката, за коју подносилац притужбе сматра да је дискриминаторна јер угоститељски објекти који се налазе у оквиру стамбених зграда имају ограничено радно време (радним данима до 23 часа, а викендом до 24 часа), па станари ових зграда могу да проводе „мирне ноћи". Међутим, уколико се угоститељски објекти налазе ван стамбене зграде, макар били удаљени само један метар од стамбеног објекта, овом одлуком радно време им није ограничено. Стога, становници стамбених зграда које се налазе у близини угоститељских објеката, трпе „малтретирање" због прегласне музике. Подносилац притужбе сматра да су оваквом одлуком града Београда дискриминисани грађани који живе у стамбеним зградама које се налазе у близини угоститељских објеката у односу на грађане који станују у стамбеним зградама у оквиру којих се налазе угоститељски објекти и чије радно време је ограничено.

Подносиоцу притужбе је указано да се може сматрати да је извршен акт дискриминације уколико је неоправдано прављење разлике или неједнако поступање засновано на личном својству, као и да је потребно да постоји узрочно последична веза између личног својства и учињеног акта дискриминације. Имајући у виду наводе из ове притужбе, подносиоцу притужбе је указано да је у конкретном случају очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације – основ дискриминације. Непостојање основа дискриминације не значи да у случају који је описао није дошло до евентуалне повреде других права, која нису у надлежности овог органа.

Школа не даје информације родитељима о ангажовању личног пратиоца за дете

Родитељи дечака који има сметње у развоју поднели су притужбу против основне школе коју њихов син похађа. Дечак је завршио први и други разред, али је почетком октобра 2014. остао без персоналне асистенткиње, која је због нередовног финансирања одлучила да прекине са радом. Родитељи су

истакли да дете од тада не похађа наставу и да су се више пута обраћали директорки школе, али им она није одговорила да ли ће и када бити ангажован лични пратилац за њихово дете. Навели су, такође, да се не усуђују да дете шаљу у школу без подршке персоналног асистента, јер се плаше непријатних догађаја у којима су учествовала деца са сметњама у развоју, а која су без подршке асистената наставила да похађају наставу у овој школи. Подносиоци притужбе сматрају да би школа требало да на „агресивнији начин“ затражи од локалне самоуправе ангажовање персоналних асистената за ученике којима је таква подршка потребна. Родитељи су информисани да је одредбама Закона о основама система образовања и васпитања прописано да изузетно, ради пружања помоћи детету, односно ученику са сметњама у развоју, образовно-васпитном раду може да присуствује и пратилац детета, односно ученика. Средства за финансирање личног пратиоца ученика обезбеђује локална самоуправа. Стога, у конкретном случају, обавеза локалне самоуправе је да обезбеди додатну подршку личног пратиоца детету подносиоца притужбе. Имајући у виду да су родитељи притужбу поднели против школе, која није надлежна у овом случају, обавештени су да Повереник за заштиту равноправности не може да поступа по њиховој притужби коју су поднели против школе.

Дискриминација или злостављање на раду

Подноситељка притужбе је навела да је годинама уназад изложена злостављању на раду, да је процедура за заштиту од мобинга код послодавца спроведена, али да још увек није добила одговор од директорке, те сматра да је изложена дискриминацији на свом радном месту због учешћа у штрајку и комисији за проверу затеченог стања у пословању, као и због њене борбе против мобинга. Подноситељка притужбе је информисана да акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Да би било која одредба Закона о забрани дискриминације могла да се примени, потребно је да се према лицу или групи лица неједнако (неповољније) поступа због неког њиховог личног својства.

С друге стране, злостављање на раду (мобинг) представља свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор. Злостављање на раду у одређеним случајевима може представљати и дискриминацију, али само онда када је засновано на неком личном својству запосленог. Учешће у штрајку и комисији за проверу затеченог стања у пословању, као и борба против мобинга не представљају лична својства у смислу Закона о забрани дискриминације.

Због тога је подноситељка притужбе обавештена да Повереник за заштиту равноправности не може даље да поступа по њеној притужби, као и да је одредбама Закона о спречавању злостављања на раду забрањено злостављање на раду и у вези са радом. Заштита од злостављања на раду остварује се код послодавца (у поступку посредовања и поступку утврђивања одговорности запосленог) и пред надлежним судом, у складу са законом. Запослени који сматра да је изложен злостављању од самог послодавца може да се непосредно обрати суду за заштиту од таквог понашања. У поступку пред надлежним судом, запослени који сматра да је изложен злостављању, између осталог, може да захтева и накнаду материјалне и нематеријалне штете. Такође, имајући у виду да подноситељка притужбе није добила одговор директорке о исходу поступка за заштиту од злостављања на раду у институцији у којој је запослена, о овим околностима може да обавести надлежну инспекцију рада.

Повереник не поступа по притужби уколико је поступак пред судом по истој ствари већ покренут или правоснажно окончан

Запослена жена је поднела притужбу против послодавца у којој је навела да је од 2009. изложена злостављању на раду. Због тога је у октобру 2012. поднела тужбу против послодавца ради заштите од злостављања на раду, а поступак пред судом је у току. Подноситељка притужбе је навела да све време судског поступка тврди да је не само злостављана на раду, већ и дискриминисана због својих политичких уверења, што су потврдиле и изјаве њеног претпостављеног, дате на судском рочишту. Обавештена је да је одредбом члана 36. став 1. Закона о забрани дискриминације прописано да Повереник за заштиту равноправности неће поступати по притужби уколико је поступак пред судом по истој ствари већ покренут или правоснажно окончан.

Подноситељка притужбе поново се обратила и истакла да је тужбу суду поднела због злостављања на раду, а не због дискриминације и да сматра да то није иста правна ствар. Обавештена је да без обзира што је конкретан предмет судског поступка утврђивање постојања злостављања на раду, свакако је у питању *иста правна ствар*, имајући у виду да су поступци пред судом и пред Повереником за заштиту равноправности базирани на чињеници да је послодавац, како она тврди, у дужем временском периоду онемогућава да обавља свој посао, вређа њено достојанство и углед, те ствара непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење због њеног политичког убеђења. Одредбом којом је прописано да Повереник неће поступати по притужби уколико је поступак пред судом по истој ствари већ покренут или правоснажно окончан, законодавац искључује могућност да Повереник за заштиту равноправности поступа поводом притужбе због дискриминације када је поводом истог акта покренут или окончан судски поступак, како би елиминисао сваку могућност да различити органи заузму различите ставове о томе да ли је у конкретном случају дошло до повреде права, јер би то створило правну несигурност и угрозило поверење грађана у институције система. Подноситељка притужбе је због тога обавештена да Повереник за заштиту равноправности не може да поступа по њеној притужби сагласно са чланом 36. став 1. Закона о забрани дискриминације, имајући у виду да је покренула судски поступак због злостављања на раду које је узроковано њеним личним својством – политичким убеђењем.

Жена у ситуацији насиља у породици тражи помоћ и заштиту

Подноситељка притужбе тврди да је била изложена насиљу у породици, али је обавештена да у њеном случају нема довољно доказа за поступање надлежног јавног тужиоца. Навела је и да су запослени у надлежном центру за социјални рад променили понашање према њој и оптужују је да је она злостављала супруга и чланове његове породице. Истакла да је у току поступак за развод брака, те да је врло забринута јер запослени у центру за социјални рад прете да ће јој одузети дете и сместити га у хранитељску породицу. Уз пуно разумевање тешке ситуације у којој се подноситељка притужбе налази, констатовано је да на основу чињеница које је навела, није учинила вероватним постојање узрочно-последичне везе између било ког њеног личног својства и поступања јавног тужиоца и центра за социјални рад. Поред тога, подноситељка притужбе је обавештена да Повереник за заштиту равноправности нема надлежност да пружа правну заштиту жртвама насиља у породици, нити има могућност да пружа бесплатну правну помоћ у виду писања поднесака и заступању странака пред судом и другим државним органима.

Међутим, подноситељки притужбе је указано на неке могућности које може да искористи у поступку заштите од насиља у породици. Наиме, чињеница да јавни тужилац сматра да нема доказа да је починилац извршио кривично дело не значи да она сама не може да покрене кривични поступак због извршења кривичног дела насиља у породици, тако што ће поднети приватну кривичну тужбу. Такође, има могућност да заштиту од насиља у породици затражи и у парничном поступку, подношењем тужбе за изрицање једне или више мера заштита од насиља у породици (налог за исељење насилног члана породице из породичног стана или куће, без обзира на власништво; налог за усељење у породични стан или кућу жртве насиља у породици, без обзира на власништво; забрану приближавања на одређеној удаљености; забрану приступа у простор око места становања или места рада и забрану даљег узнемиравања). Уколико подноситељка притужбе одлучи да поднесе тужбу, а сматра да нема финансијских средстава, има могућност да писаним путем затражи од суда да је ослободи плаћања трошкова судског поступка и такси. Што се тиче евентуалних неправилности у раду центра за социјални рад, на које је у притужби указала, информисана је да је за контролу законитости и правилности рада органа управе надлежан Заштитник грађана.

Лични идентитет особе не представља основ дискриминације

Запослена жена тврди да је већ седам месеци „изложена дискриминацији“ челника локалне самоуправе једног града, који од њеног послодавца (јавног предузећа) захтевају да јој откаже уговор о раду. Подноситељка притужбе је навела да је због притиска руководства града распоређена на ниже радно место, али да и даље ради „под претњом отказа“. Сматра да је у оваквој ситуацији зато што је пријатељица и блиска сарадница народне посланице и чланице СПС-а са којом руководство града није у добрим односима, те подноситељку притужбе користе да се политички обрачунају са њеном пријатељицом. Из садржине притужбе евидентно је да подноситељка указује на неједнак третман, коме је, како наводи, изложена због чињенице да је пријатељица и блиска сарадница чланице СПС-а. Евентуални неједнак третман који описује у притужби узрокован је њеним личним идентитетом – чињеницом да је пријатељица и блиска сарадница одређене особе, а не неким њеним личним својством (као што је нпр. чланство у политичкој странци и сл.). Подноситељки притужбе је указано да лични идентитет једне особе, као ни њене карактерне и друге личне особине, навике и слично, не представљају основ дискриминације у смислу Закона о забрани дискриминације, те се неједнак третман коме је из ових разлога одређена особа изложена не може правно квалификовати као дискриминација.

Како „стати на пут“ послодавцима који на разговору за посао постављају питања о брачном и породичном статусу

Повереник за заштиту равноправности обратила се жена која је навела да има проблем на разговорима за посао због питања везаних за њен брачни и породични статус. Истакла је да има 28 година, да је удата и нема деце и да када обавести потенцијалне послодавце о овим чињеницама, они не желе да је запосле. Питала је како да „стане на пут“ таквом понашању послодаваца на разговору за посао. Подноситељка притужбе је обавештена да Повереник за заштиту равноправности поступа само у случајевима када је поднета притужба против одређеног лица или институције за које подносиоци притужбе сматрају да су их дискриминисали. Позвана је да, уколико жели, поднесе притужбу против конкретног потенцијалног послодавца који је одбио да је запосли због њеног брачног и породичног статуса. Такође, информисана је да на разговорима за посао нема обавезу да одговара на питања у вези са својим брачним и породичним статусом.

Породица која живи са ХИВ-ом тражи да им се изда „потврда“ помоћу које би остварили право на азил у некој страној земљи

Брачни пар је у свом допису навео да су особе које живе са ХИВ-ом и да због тога трпе малтретирање од становника села у којем живе, као и надлежних институција којима се обраћају за помоћ. Тражили су од Повереника за заштиту равноправности да им изда „потврду“ помоћу које би остварили право на азил у некој страној земљи. Уз уважавање и разумевање ситуације у којој се налази ова породица, као и њихове потребе да у свом месту живе безбедно и достојанствено, имајући у виду законом прописану надлежност Повереника, обавештени су да Повереник нема овлашћење да им изда потврду која би им омогућила или помогла да добију азил у некој од страних земаља. У конкретном случају, Повереник за заштиту равноправности може да поступа само уколико је неком члану њихове породице, поступањем неке од надлежних институција, онемогућено да остваре неко право или ако их нека особа узнемирава и понижава на основу чињенице да живе са ХИВ-ом. У том случају могу да се обрате Повереникy, а информисани су да је потребно да поднесу притужбу у којој ће навести све неопходне информације за поступање.

Да ли правна лица могу имати политичко убеђење?

Организација цивилног друштва, која је оснивач једног информативног портала, поднела је притужбу у којој је наведено да су новинари информативног портала на Савском кеју у Београду покушали да сниме интервју о пројекту „Београд на води". Током припреме интервјуа, новинарима и њиховом саговорнику пришли су комунални полицајци, два пута их легитимисали и употребили физичку силу. Један комунални полицајац понашао се веома дрско и захтевао од новинара да искључе опрему за снимање и да се удаље са локације на којој су се налазили. Истакнуто је, такође, да је овај комунални полицајац запретио новинарима да ће оштетити њихову имовину, јер „осећа да ће камера на сталку да падне и показао како ће да падне, нагињући камеру и сталак, чиме је само привидно маскирао своју претњу да ће оштетити имовину новинарске екипе, ако наставе да снимају догађај и не удаље се." Подносиоци притужбе су навели да је на локацији на којој су покушали да сниме интервју било и других грађана који су мирно пролазили и које нико није легитимисао и узнемиравао. Подносиоци притужбе сматрају да је овакво понашање комуналног полицајца узроковано претпостављеним личним својством – политичким убеђењем, јер је познато да на свом интернет порталу анализирају и критикују поступање и изјаве политичара, као и пројекат „Београд на води".

Поводом догађаја који је описан у притужби, било је потребно утврдити шта би у конкретном случају представљао евентуални основ дискриминације. Подносиоци притужбе сматрају да је поступање Комуналне полиције града Београда било узроковано њиховим „претпостављеним политичким убеђењем". Међутим, политичко убеђење, по природи ствари, иманентно је физичким лицима, имајући у виду да је забрана дискриминације на основу политичког убеђења у нераскидивој вези са слободом мисли, савести и вероисповести, која је домаћим и међународним правним прописима гарантована сваком грађанину. Термини „мисао", „уверење" и „савест" могу се односити на широк спектар интелектуалне и духовне активности појединца, али тек јавно изражавање мисли и убеђења може да отвори питања која се тичу права на слободу изражавања у контексту права на недискриминацију. Полазећи од чињенице да је слобода мисли, савести и вероисповести један од најзначајнијих елемената идентитета личности и њеног концепта живота, какав је став заузео Европски суд за људска права у предмету *Kokkinakis против Грчке* из 1993,[192] евидентно је да политичко убеђење (као и вероисповест), представља резултат интелектуалног и духовног процеса и чини део идентитета особе, па, као такво, представља лично својство које

192 14307/88, серија А бр. 260-а од 25. маја 1993. пар. 31.

је, по природи ствари, везано за појединце, тј. физичка, а не правна лица. Имајући у виду чињеницу да је притужбу поднела организација цивилног друштва (удружење грађана), које има статус правног лица, констатовано је да различити ентитети које стварају физичка лица објективно не могу имати политичко убеђење, већ је оно одлика њихових чланова. Штавише, имајући у виду да организација која је поднела притужбу не представља политичку странку, већ је удружење грађана, никако се са сигурношћу не може тврдити да сви њени чланови деле иста политичка убеђења, иако неспорно деле исте вредности, за које се ипак не може рећи да су у директној вези са њиховим политичким убеђењима. Наиме, подносиоци притужбе не представљају облик политичког организовања, јер немају транспарентан политички програм и политичка начела (како је то случај са политичким странкама). Сагласно томе, а имајући у виду чињеницу да удружење грађана не представља облик политичког организовања, грађани који чине ово удружење се не могу сматрати протагонистима његових политичких идеја и ставова, јер их удружење и нема, већ искључиво могу представљати и заступати циљеве удружења који су дефинисани у Регистру удружења. То свакако не значи да чланови удружења, као појединци, не могу да износе своја политичка убеђења или да буду чланови неке политичке странке. Такође, у односу на навод из притужбе да се чланови удружења не слажу са успостављањем пројекта „Београд на води“, указано је да ова чињеница не представља, нити може представљати политичко убеђење, већ је у питању став, односно, мишљење удружења и његових чланова о одређеној друштвеној појави, без обзира на то што је у питању пројекат за који се залаже владајућа политичка странка, а удружења грађана имају право да врше надзор над активностима и одлукама власти, да их критикују, захтевају одговорност и траже од представника власти „полагање рачуна“ грађанима и грађанкама. На крају, констатовано је да се из навода из притужбе и приложених доказа може закључити да у конкретном случају подносиоци притужбе нису учинили вероватним постојање узрочно-последичне везе између било ког личног својства удружења и поступака Комуналне полиције града Београда. Због тога, у конкретном случају, нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, те Повереник за заштиту равноправности није даље поступао по овој притужби. Међутим, то не искључује могућност да је у поступку на који је указано у притужби дошло до повреде неких других права, која не спадају у надлежност овог државног органа. С обзиром да из навода притужбе произлази да су подносиоци поднели притужбу Заштитнику грађана, указано им је да су се обратили државном органу у чијој је надлежности контрола поступања и законитости рада Комуналне полиције.

Различит порески третман особа које су запослене у привредним друштвима у односу на особе које су запослене у предузећима за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом

Подносилац притужбе је навео да је особа са инвалидитетом, да је запослен у једном акционарском друштву, а да је његов колега, који је такође особа са инвалидитетом, запослен у предузећу за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, те да на основу Закона о порезу на доходак грађана, поред нето зараде прима и новчани износ обрачунатог пореза на зараде. Навео је да је Законом о порезу на доходак грађана прописано да су предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом ослобођена плаћања пореза на зараде запослених, док његов послодавац – привредно друштво има обавезу да порез на његову зараду уплаћује Пореској управи. Подносилац притужбе је желео да зна да ли су особе са инвалидитетом које су запослене у привредним друштвима дискриминисане у односу на особе са инвалидитетом које примају зараду у предузећу за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, имајући у виду да поред зараде примају и износ обрачунатог пореза на доходак грађана.

Законом о порезу на доходак грађана[193] прописано је да се не плаћа се порез на зараде особа са инвалидитетом запослених у предузећу за радно оспособљавање и запошљавање особа са инвалидитетом. Стога је очигледно да је законодавац, приликом прописивања ове одредбе у Закону о порезу на доходак грађана, имао у виду Закон о радном оспособљавању и запошљавању инвалида[194] који од 2009. више није на снази. Овим законом је установљена посебна мера за запошљавање особа са инвалидитетом, односно, прописано је оснивање привредних друштава за радно оспособљавање и запошљавање особа са инвалидитетом, која се могу основати и обављати делатност под условом да имају најмање 40% особа са инвалидитетом од укупног броја запослених, одговарајући простор, одговарајућу техничку и другу опрему за радно оспособљавање и рад особа са инвалидитетом и запослена стручна лица за радно оспособљавање у зависности од броја запослених и врсте њиховог инвалидитета. Овим предузећима су се, за сваки месец, обезбеђивала средства из буџета Републике по запосленој особи са инвалидитетом у износу од 50% просечне зараде по запосленом у Републици Србији. Међутим, након престанка важења овог закона донет је Закон о професионалној рехабили-

193 „Службени гласник РС“, бр. 24/01, 80/02, 80/02 – др. закон, 135/04, 62/06, 65/06 – испр., 31/09, 44/09, 18/10, 50/11, 91/11 – одлука УС, 7/12 – усклађени дин. изн., 93/12, 114/12 – одлука УС, 8/13 – усклађени дин. изн., 47/13, 48/13 – исправка, 108/13, 6/14 – усклађени дин. изн., 57/14, 68/14 – др. закон и 5/15.

194 „Службени гласник РС“, бр. 25/96 и 101/05 – др. закон.

тацији и запошљавању особа са инвалидитетом[195] којим се подстиче инклузија особа са инвалидитетом, односно, њихово равноправно укључивање на тржиште рада са запосленима без инвалидитета и прописује обавеза сваког послодавца који има најмање 20 запослених да има у радном односу одређени број особа са инвалидитетом. У том смислу, претходни и тренутно важећи закон о запошљавању особа са инвалидитетом у потпуности се разликују према сврси своје примене и приступу правима и запошљавању особа са инвалидитетом. И поред доношења Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом и наведених промена у политици запошљавања особа са инвалидитетом, одредба у Закону о порезу на доходак грађана није промењена. Подносиоцу притужбе је указано да инвалидитет не може бити лично својство на којем се заснива неједнак третман особа са инвалидитетом које су запослене у предузећима за радно оспособљавање и запошљавање особа са инвалидитетом и оних које су запослене код других послодаваца. Наиме, основ за прављење разлике у плаћању пореза на зараде у овом случају је облик организовања послодавца код ког је запослена особа са инвалидитетом, а то се не може сматрати личним својством у смислу одредби Закона о забрани дискриминације.

Подаци из званичног регистра исписани латиницом

Подносилац притужбе је навео да Агенција за привредне регистре на свом интернет сајту приказује податке из регистра медија латиничним писмом и сматра да АПР, оваквим поступањем, дискриминише њега лично, као и целу јавност. Имајући у виду наводе из притужбе, подносиоцу је указано да је у конкретном случају очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације – основ дискриминације. Непостојање основа дискриминације не значи да у поступку који је описао није дошло до евентуалне повреде других права, која нису у надлежности овог органа. Подносилац притужбе је обавештен да је Законом о службеној употреби језика и писма[196] прописано да је у Републици Србији у службеној употреби ћирилично писмо, а латинично на начин који је утврђен тим законом. Надзор над спровођењем овог закона врше, у оквиру свог делокруга, министарства надлежна за послове у области управе, саобраћаја, урбанизма и стамбено-комуналних послова, просвете, културе и здравства.

195 „Службени гласник РС“, бр. 36/09 и 32/13.

196 „Службени гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 – др. закон и 30/10.

Степен образовања и занимање нису основи дискриминације

У притужби је наведено да једна високошколска установа на телевизији са националном фреквенцијом рекламира свој студијски програм тако што промовише тезу да мушкарци не треба да буду „физикалци", јер ће их девојке избегавати, већ треба да заврше школу и да ће на тај начин код девојака имати „већу прођу". Подносилац притужбе сматра да је наведеном рекламом ова високошколска установа извршила дискриминацију на основу „нивоа образовања, као и по занимању", те да је овакав начин рекламирања образовних институција недопустив. Имајући у виду наводе из притужбе, подносиоцу је указано да је у конкретном случају очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације - основ дискриминације. Наиме, степен образовања и занимање нису основи дискриминације (лична својства) у смислу Закона о забрани дискриминације. Непостојање основа дискриминације не значи да у случају који је описан у притужби није дошло до евентуалне повреде других права, која нису у надлежности овог органа. Подносилац притужбе је информисан да на основу Закона о радиодифузији може да поднесе представку Републичкој радиодифузној агенцији, у вези са садржајем програма емитера, ако сматра да се тим програмима вређају или угрожавају његови лични интереси или општи интерес.

Повреда начела секуларности није у надлежности Повереника за заштиту равноправности

Организација цивилног друштва поднела је притужбу против председника Републике Србије Томислава Николића, поводом његове изјаве да грађанима „жели да у Бога верују као што верују у себе, јер ако не верују у себе, ни Бог им не може помоћи, а ако не верују у Бога, ни себи не могу помоћи". Подносилац притужбе сматра да је овом изјавом председник дискриминисао све људе који нису верници. Подносиоцима притужбе указано је на чињеницу да би било која одредба Закона о забрани дискриминације могла да се примени, потребно је да се према лицу или групи лица неједнако поступа због неког њиховог личног својства. У конкретном случају, изјавом председника Томислава Николића да жели грађанима и грађанкама да верују у Бога, јер у супротном „ни себи не могу помоћи" нису испуњени услови за примену било које одредбе Закона о забрани дискриминације, јер се таквом изјавом не ускраћују нити ограничавају права нерелигиозних особа, нити се религиозним особама дају посебне привилегије које су ускраћене грађанима и грађанкама који не деле ова верска уверења. Такође, оваквом изјавом председника Републике Србије, грађани који нису религиозни и

даље задржавају сва законом гарантована права да слободно испољавају своја уверења и став према религији, односно, ова изјава није проузроковала забрану стицања, одржавања или изношења верских или других уверења нерелигиозних грађана и грађанки Републике Србије. На крају, подносиоцима притужбе је указано да евентуална повреда принципа секуларности није у надлежности Повереника за заштиту равноправности.

Притужба због неупписивања у именик адвокатских приправник

Подносилац притужбе је навео да је адвокатска комора одбила да изврши упис у именик адвокатских приправника, са образложењем да није доставио диплому Правног факултета у Републици Србији, иако има стечено образовање дипломираног правника на приватном правном факултету. Сматра да му је неоправдано ускраћено право на упис и да је дискриминисан с обзиром да је адвокатска комора вршила и врши упис у именик адвокатских приправника и лицима која, као и он, имају стечено образовање дипломираног правника на приватном правном факултету. Лично својство на основу којег сматра да је дискриминисани је статус дипломираног правника приватног правног факултета, међутим из приложених доказа је утврђено да адвокатске коморе у Србији уписују у именик адвокатских приправника и лица која имају статус дипломираног правника са приватних правних факултета у Србији. Због тога је подносиоцу притужбе указано да стечено образовање дипломираног правника на приватном правном факултету као лично својство не може бити основ дискриминације у конкретном случају јер нема узрочно-последичне веза између личног својства које је наведено и поступања адвокатске коморе.

Објављивање личних података у дневним новинама

Адвокат је поднео притужбу због објављивања личних података својих клијената у дневном и штампаном издању једних дневних новина, због чега сматра да су прекршене одредбе Устава РС и Закона о заштити података о личности, затим право на правично суђење и право на правну сигурност у казненом праву. Подносиоцу притужбе је указано да је за заштиту података о личности овлашћен Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, а у складу са надлежностима из Закона о заштити података о личности. У конкретном случају било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације јер недостаје један од основних елемената дискриминације – лично својство, односно основ дискриминације.

Притужба на рад запослених у центру за социјални рад

Подносилац притужбе наводи да је надлежном центру за социјални рад поднео пријаву због сумње на злостављање и занемаривање детета, након чега су запослене у центру за социјални рад обманула суд јер нису доставиле пријаву школског педијатра о занемаривању здравља детета и дете поново упутиле у надлежну здравствену установу. Подносиоцу притужбе је указано да је очигледно да нема повреде права из Закона о забрани дискриминације, уз поуку коме може да се обрати уколико сматра да запослени у центру за социјални рад нестручно и несавесно обављају свој посао.

Злостављање на раду

Подноситељка притужбе је навела да је запослена у једној јавној установи а да је надређени руководилац свакодневно злоставља, шиканира и малтретира, као и сараднике, без икаквог разлога, што се одразило на њено здравље. Подноситељка притужбе је обавештена да злостављање на раду (мобинг) представља свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор. Злостављање на раду у одређеним случајевима може представљати и дискриминацију, али само онда када је засновано на неком личном својству запосленог. У конкретном случају није утврђено да је поступање надређеног засновано на неком личном својству подноситељке притужбе. Обавештена је, такође да се заштита од злостављања на раду остварује у поступку прописаном Законом о спречавању злостављања на раду.

Притужба на судску одлуку

Организација за заштиту људских права је поднела притужбу против Управног суда, у којој је наведено да је пресудом Управног суда повређена законом и Уставом прописана забрана дискриминације на основу националне припадности, јер се према тумачењу суда одредбе Закона о правима цивилних инвалида рата могу применити само на случајеве погибије лица

која су настала искључиво на територији Републике Србије. На основу пресуде Управног суда произлази да је тужба одбијена, уз позивање на принцип државног суверенитета и територијалног важења Закона о правима цивилних инвалида рата, јер се лицима која су погинула ван територије Републике Србије, као и члановима породице погинулих лица, иако имају држављанство Републике Србије, не могу у Републици Србији признати права прописана овим законом. У образложењу пресуде је наведено да Закон о правима цивилних инвалида рата ниједном одредбом не прописује да се својство цивилног инвалида рата, односно цивилне жртве рата може признати и лицима која су оштећења организма задобила, односно, која су погинула под околностима из члана 2. овог закона ван територије Републике Србије. Подносиоцу притужбе је указано да Устав РС прописује самосталност и независност судова, а да судске одлуке може преиспитивати само надлежни суд у законом прописаном поступку, те да Повереник за заштиту равноправности нема овлашћења да на било који начин утиче на поступање и одлучивање судова, због чега не може поступити по притужби.

Конкурс за йосао уз йосебне услове

Подносилац притужбе је навео да је особа са инвалидитетом, да је обавио приправнички стаж у Основном суду и да је положио правосудни испит 2012. године. Навео је да је неколико пута разговарао са председником Основног суда о могућности расписивања конкурса за судијског помоћника, на којем би поред општих услова, кандидати морали да испуне посебне услове из Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, како би на тај начин засновао радни однос у суду. Сматра да је председник Основног суда у могућности да измени Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места, након чега би суд могао да распише конкурс за судијског помоћника под посебним условима, чиме би се створила могућност да подносилац притужбе, као једина особа са инвалидитетом која има положен правосудни испит у овој општини, заснује радни однос. Подносиоцу притужбе је указано да је у конкретном случају очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер у ситуацији коју је описао у притужби није дошло до неоправданогављења разлике, односно, неједнаког поступања на основу његовог личног својства.

Подносилац притужбе сматра да је дискриминисан на основу пребивалишта

Подносилац притужбе је навео да је преко сајта за куповину, од регистрованог члана купио предмет који је био оглашен на продају по цени од 69 динара по комаду. Истакао је да је продавца замолио да му предмет пошаље као препоручену пошиљку, али да је добио одговор од продавца да је у опису предмета, под ставком услови продаје, јасно написано „лично преузимање робе". Између осталог, подносилац притужбе је навео да се обратио предузећу које је власник сајта за куповину, зато што је продавац оценио негативном оценом купопродају и на тај начин му нанео повреду угледа и части, али да је од корисничке службе добио одговор да није повређен Правилник сајта за куповину, те да је био у обавези да се претходно информише о свим детаљима у вези са куповином предмета. Подносилац притужбе сматра да је дискриминисан по основу пребивалишта. У конкретном случају имајући у виду наводе из притужбе, било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације – основ дискриминације.

Немогућност остваривања услови за отпремнину према програму решавања вишка запослених

Подносилац притужбе је навео да је особа са инвалидитетом, да је у радном односу у предузећу у којем је запослено још 12 особа са инвалидитетом, као и да послују са предузећем које је субјект приватизације. Над предузећем које је у поступку приватизације и са којим имају сарадњу у производњи стакла, покренут је стечајни поступак, а претходно је донет програм решавања вишка запослених, а предузеће у којем је запослен подносилац притужбе изузето је из поступка приватизације. Обраћао се Агенцији за приватизацију и добио обавештење да се одредбе Закона о приватизацији не примењују на предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом. Сматра да му је због тога ускраћено право на отпремнину према програму решавања вишка запослених за који је поднео захтев, те да је његов радноправни статус неравноправан у односу на остале запослене, с обзиром на чињеницу да је запослен у предузећу које највећим делом послује са предузећем које ће бити ликвидирано. С обзиром на то да предузеће у којем је подносилац притужбе запослен послује као предузеће за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, указано му је да се одредбе Закона о приватизацији не односе на ова предузећа, као и да се Одлука о утврђивању програма за решавање вишка

запослених у поступку приватизације за 2015. не може применити на предузеће у којем је он запослен. Чињеница да је предузеће са којим послују у процесу приватизације не утиче на статус предузећа у којем је он запослен, с обзиром на то да је то независно предузеће. У складу с тим, Одлука о утврђивању програма за решавање вишка запослених у поступку приватизације за 2015. не важи за предузеће у којем је запослен подносилац притужбе, с обзиром на то да није у процесу приватизације, што је услов за примену ове одлуке. Подносиоцу притужбе је указано да према чињеницама које је навео, очигледно није дошло до неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству, те да у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације.

Немогућност легализације објекта

Подносилац притужбе је навео да је 2007. изградио објекат за обављање занатске делатности на земљишту у својини општине. Истакао је да је 2013. поднео захтев за легализацију тог објекта и да је од Општинске управе, Одсек за урбанизам и просторно планирање, добио одговор да је катастарска парцела на којој се налази његов објекат отуђена у корист физичког лица, у складу са одлуком општине о препарцелизацији. Између осталог, наводи да је ЈКП Водовод упутио захтев за привремени прикључак на водоводну и канализациону мрежу и да су га они обавестили да не могу да поступе по његовом захтеву јер му општинска управа није издала адекватно уверење на основу кога би могли да прикључе објекат подносиоца притужбе на водоводну и канализациону мрежу. Поднео је тужбу за утврђивање и уклањање стања дискриминације Вишем суду у Ужицу против општине, а сматра да је континуирано дискриминисан на основу статуса интерно расељеног лица. Подносиоцу притужбе је указано да је одредбом члана 36. став 1. Закона о забрани дискриминације прописано да Повереник поступа по поднетој притужби, уколико поступак пред судом по истој ствари није већ покренут или правноснажно окончан. Увидом у притужбу и достављене прилоге, утврђено је да је подносилац притужбе покренуо судски поступак. С обзиром да је току судски поступак поводом исте правне ствари, обавештен је да Повереник није у могућности да даље поступа по притужби.

Италијан сматра да је дискриминисан у области запошљавања у Србији

Један италијански држављанин поднео је притужбу против Националне службе са запошљавање у којој је навео да је стално настањени странац у

Републици Србији, а да су према одредбама Закона о странцима стално насељени страни држављани изједначени у правима и обавезама са домаћим држављанима. Међутим, Национална служба за запошљавање је од њега захтевала да прибави дозволу за рад за коју се плаћа такса у износу од 12.530,00 динара. Истакао је да се од домаћих држављана не тражи дозвола за рад, што га ставља у неповољнији положај. Да би се правилно сагледала ситуација у којој се налази подносилац притужбе, било је потребно анализирати прописе који регулишу права странаца. Подносиоцу притужбе је најпре указано да се права странаца да ступају у одређене односе, према њиховој доступности, сврставају у три категорије. То су *апсолутно резервисана права*, која су доступна само домаћим држављанима (бирачко право, обављање јавних функција итд.), *релативно резервисана права,* која су доступна странцима уколико је испуњен одређени услов (реципроцитет, домицил у домаћој држави, дозвола, одобрење) и *општа права* која су странцима дозвољена под једнаким условима као и домаћим држављанима. Закон о странцима у члану 37. прописује да је странац којем је одобрено стално настањење, изједначен у правима и обавезама са држављанима Републике Србије, осим у погледу оних права и обавеза од којих је изузет, на основу Устава и закона. Закон о запошљавању странаца прописује ближе услове за заснивање радног односа са страним држављанима, па се тако странац запошљава уколико су испуњени услови прописани законом, односно потврђеним међународним уговором. Запошљавање странаца остварује се под условом да странац има одобрење за стално настањење или одобрење за привремени боравак и одобрење за заснивање радног односа (дозволу за рад). Овим је право странаца да заснују радни однос установљено као *релативно резервисано право*. Италијанском држављанину је даље указано да постоји оправдани интерес Републике Србије да одређена права сврста у ред апсолутних или релативно резервисаних права за домаће држављане, што је пракса и у осталим демократским друштвима. Страни држављани имају једнака права и обавезе у погледу рада, запошљавања и самозапошљавања као и држављани Републике Србије, уколико су испуњени наведени законски услови. Заштита права и интереса домаћих држављана је законити циљ, а признавање права на рад странцима, уз постављање услова као што је издавање радне дозволе, примерено је средство за постизање тог циља. Самим тим, у конкретном случају нема повреде начела једнаких права и обавеза.

Осуђеник поднео притужбу против Казнено-поправног завода

Подносилац притужбе је затражио да усменим путем поднесе притужбу, с обзиром да се налази на издржавању казне затвора и да не уме да пише и чита. Навео је да је започео са издржавањем казне затвора у Нишу, али је

због радова на реконструкцији објекта пребачен у КПЗ Београд са још неким осуђеним лицима. Због удаљености КПЗ Београд, отежан му је контакт са породицом, а иако су радови на реконструкцији другог павиљона КПЗ у Нишу завршени, није враћен да остатак казне издржава у Нишу. Због тешкоћа и притисака којима је изложен, обратио се психијатријској служби за помоћ. Добио је савет од лекарке психијатријске струке да буде сам у соби, али му то није омогућено. Управа казнено поправног завода донела је решење којим му је одређена мера смештаја под појачаним надзором, а у образложењу је наведено да се мера изриче због превенције ремећења реда и нарушавања безбедности у заводу. Подносилац притужбе сматра да је то казна јер је ушао у расправу са лекарком која је одбила да му омогући адекватну терапију. Такође, када се самоповредио тако што је направио посекотине на руци, лекарска помоћ му је указана тек након 10 дана. Током боравка у затвору ујео га је миш, о чему поседује медицинску документацију. Када је упитан за разлог таквог поступања, односно основ дискриминације, навео је да је то припадност ромској националној мањини. Међутим, није учинио вероватним постојање узрочне везе између своје националне припадности и поступања управе завода на које се притужује. Подносилац притужбе упућен је на Заштитника грађана који је надлежан да контролише законитост и правилност рада органа државне управе.

Полазник курса за полицајце удаљен због дијабетеса

Подносилац притужбе је похађао курс за полицајце и саобраћајце током 2003. године. Након завршеног теоријског дела обуке и доношења решења о распоређивању, упућен је у Ниш на лекарски преглед због одређених здравствених проблема са налогом да се након тога јави на војно-полицијску обуку (логоровање) на Гочу. На обуци је обавештен да су услови лоши и да због здравственог стања треба да иде у Београд на додатне прегледе. Том приликом је утврђено да је оболео од дијабетеса. У лекарском извештају је наведено да је способан за рад у првој и другој смени, као и да се не враћа на логоровање, с обзиром да је његово одсуство оправдано. Када се у новембру 2003. јавио на посао у МУП-у, саопштено му је да сачека позив. Уместо позива за посао, добио је одлуку о удаљавању са посла због болести и одсуствовања са логоровања на Гочу. Навео је да се физички добро осећа упркос томе што болује од дијабетеса и да је способан за рад у полицији, те да његово здравствено стање не сме да буде разлог за дискриминацију и удаљавање са посла. Увидом у притужбу и достављене прилоге утврђено је да је поводом овог случаја окончан судски поступак пред Првим општинским судом у Београду, доношењем правноснажне пресуде у априлу 2008. године. Тужбени захтев да се поништи спорно решење МУП-а одбијен је као неоснован, а у

образложењу пресуде наведено је да је одлука заснована на одредби члана 4. Одлуке о пријему полазника школе, којом је прописано да полазницима школе унутрашњих послова – курса за полицајце и саобраћајне полицајце, за које се накнадно утврди да не испуњавају услове за пријем у школу унутрашњих послова – курса за полицајце, престају права и обавезе даном утврђивања чињенице о неиспуњењу услова. У пресуди Апелационог суда из новембра 2010, којом је потврђена првостепена пресуда, између осталог, наведено је да је суд имао у виду налаз вештака у коме се наводи да су лица оболела од дијабетеса у свему изједначена са другим запосленим у погледу обављања послова у режиму *редовног стања*. Међутим, у образложењу се истиче да је од пресудног значаја способност полазника курса за обављање послова у стању *нередовности*, а да је из налаза вештака утврђено да код подноситеља притужбе таква здравствена способност не постоји. Такође, поднео је и уставну жалбу против наведених пресуда Општинског и Апелационог суда у Београду, коју је Уставни суд одбацио решењем из априла 2012. године. Подносилац притужбе је обавештен је о томе да је одредбом члана 36. став 1. Закона о забрани дискриминације прописано да Повереник за заштиту равноправности поступа по поднетој притужби, уколико поступак пред судом по истој ствари није већ покренут или правноснажно окончан. Из тих разлога није било могуће поступати по притужби.

Неједнак третман диплома стечених у иностранству

Притужба је поднета против Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, у којој је наведено да је подносилац притужбе приликом нострификације дипломе био у обавези да плати таксу, само зато што средња школа коју је похађао припада Федерацији Босне и Херцеговине а не Републици Српској, иако се ради о једној држави. Подносиоцу притужбе најпре је указано да је неопходно да се неједнако поступање заснива на неком личном својству да би било која одредба Закона о забрани дискриминације могла да се примени, а затим је упознат са релевантним прописима. Одредбама Споразума о узајамном признавању докумената у образовању и регулисању статусних питања ученика и студената,[197] који је закључен између Републике Србије и Републике Српске, дипломе додипломског, специјалистичког и постдипломског нивоа истог степена стечене у Републици Србији и Републици Српској дају право на наставак образовања, односно узајамно су признате приликом остваривања права на запошљавање и у друге професионалне сврхе, у складу са прописима који су на снази у свакој потписници споразума. Дипломе о стеченом средњем и високом образовању

197 Споразум је закључен у Београду, 25. априла 2005. године, под бр. 680-01-70/05-01.

стечене у Републици Српској признају се приликом наставка образовања и запошљавања у Републици Србији, без обавезе спровођења поступка признавања. Овај споразум закључен је у складу са чланом 2. Споразума о успостављању специјалних паралелних односа између Србије и Црне Горе и Републике Српске и представља изузетак од правила по коме дипломе о стеченом образовању у иностранству пролазе поступак признавања.

Притужба на сензационалистичко писање дневног листа о избеглицама

Невладина организација је поднела притужбу против једног дневног листа због чланка под насловом „Све више избеглица: мигранти ће ускоро исламизирати Србију". У притужби је наведено да овај новински чланак доприноси ширењу страха, стварању непријатељског окружења и продубљивању социјалне дистанце грађана према избеглицама и мигрантима. Као основ дискриминације наведена је њихова вероисповест, будући да се у тексту наводи да све већи број миграната из Сирије, Авганистана и Сомалије доноси ризик од исламизације Европе и да ће довести до тога да Србија постане једно од њихових трајних станишта. Подносилац притужбе сматра да сензационалистички наслов чланка и његова садржина доприносе дискриминацији миграната и стварању нетрпељивости због њихове вероисповести. Устав Републике Србије у члану 46. и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода у члану 10. гарантују право на слободу изражавања. Она подразумева слободу поседовања сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мешања јавне власти. Устав РС јемчи слободу мишљења и изражавања као и слободу да се говором, писањем, сликом и на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје, а одредбама члана 50. став 3. забрањена је цензура. Одредбом члана 5. Закона о јавном информисању и медијима,[198] прописано је да се у јавним гласилима слободно објављују идеје, информације и мишљења о појавама, догађајима и личностима о којима јавност има оправдани интерес да зна. Прописано је и ограничење ових права у интересу националне безбедности, територијалног интегритета, спречавање нереда или криминала, заштите здравља и морала, заштите угледа или права других. Надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то у демократском друштву неопходно ради спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка или нарушавање територијалног интегритета Републике Србије, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње,

198 „Службени гласник РС", број 83/14.

којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље.[199] Такође, јуриспруденција Европског суда за људска права показује да ограничења не смеју бити таква да *обесхрабре отворену расправу о стварима од јавног интереса*.[200] Суд је развио богату праксу која садржи низ принципа и правила којима се штампи додељује повлашћени статус у уживању слобода садржаних у члану 10. Европске конвенције. У том погледу, Европски суд за људска права налази да *новинарска слобода, такође, обухвата и могуће прибегавање изношењу мишљења која представљају претеривање или чак провокацију*.[201] Увидом у текст поводом кога је поднета притужба, утврђено је да се он углавном састоји од мишљења и ставова аналитичара, док је податке о броју избеглица навео портпарол Комесаријата за избеглице и миграције. С обзором да медији имају право да извештавају о различитим појавама, пружају и преносе различите информације и ставове, било би неприхватљиво позивати на одговорност аутора/уредника због преношења ставова других лица о појавама у друштву која су предмет јавне дискусије. Сагласно томе, Повереник се није упуштао у даљу оцену тврдњи подносиоца притужбе, јер је према наведеним чињеницама очигледно да није дошло до прављења разлике или неједнаког поступања према избеглицама на основу личног својства – вероисповести.

Потраживање одузетог пољопривредног земљишта

Подноситељка притужбе је навела да она и остали наследници потражују пољопривредно земљиште оца, односно деде, које је одузето тзв. „аграрном реформом“ 1946. године. Према важећем Закону о враћању одузете имовине и обештећењу, вратити се може у натури свега око 1 хектар пољопривредног земљишта које је у поседу Министарства пољопривреде, док се остала земља налази код приватних лица и не може бити враћена, већ обештећена. Такође, навела је да се у Нацрту закона о изменама и допунама Закона о враћању одузете имовине и обештећењу предлаже да у катастарским општинама где је извршена комасација буде враћено друго одговарајуће пољопривредно земљиште, па сматра да су на тај начин они који су са територије катастарских општина где није извршена комасација дискриминисани у односу на остале учеснике у реституцији. Таакође је навела да она и остали наследници не прихватају обештећење, већ од државе траже да се и њима врати друго одговарајуће пољопривредно земљиште. Подноситељки притужбе указано

199 Устав Републике Србије, („Службени гласник РС“, број 98/06), члан 50. став 3.

200 Maronek v. Slovakia, 2001.

201 Dalban v. Romania, 1999; Prager and Oberschlick v. Austria, 1995; Dichand and Others v. Austria, 2002.

је да у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације – основ дискриминације.

Одузимање права на стечено образовање сврставањем дијететичара нутриционисте у техничко уместо у медицинско особље

Подносиоци притужбе су навели да занимање дијететичар нутриционисте постоји дуги низ година, да се тај кадар образовао на Вишој медицинској школи, сада на Високој здравственој школи струковних студија у Београду, те да поседују медицинско образовање и лиценцу здравствених радника. Такође, наведено је да се дијететичар нутриционисте сврстава у техничко а не медицинско особље у 80% здравствених установа секундарне и терцијарне здравствене заштите, упркос медицинском образовању, што представља одузимање права на стечено образовање. Тражили су да се наложи секундарним и терцијарним установама здравствене заштите да акт о систематизацији радних места и остала акта ускладе са адекватним медицинским образовањем које нутриционисти дијететичари поседују и на тај начин их изједначе са осталим здравственим радницима, како на професионалном плану тако и по питању коефицијента за исплату зарада. У конкретном случају није било повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације – основ дискриминације.

Одбијање пријаве запослене за програм за решавање вишка запослених

Подноситељка притужбе је навела да је дискриминисана одлуком Министарства за рад, борачка и социјална питања, Одељење за запошљавање, у поступку програма за решавање вишка запослених. Навела је да је запослена у регионалној телевизији и да је њен послодавац, на основу Програма Владе Србије, сачинио списак запослених који су се пријавили да буду вишак запослених. Од укупно 63 запослена, пријавило се 59, а само она је одбијена, уз образложење да испуњава услов за одлазак у пензију јер има 61 годину живота и 35 година радног стажа. Истакла је да је била веома повређена јер је држава „тера у пензију“ а да она жели још да ради јер јој закон то дозвољава. Сматра да је дискриминисана одредбама закона који прописује да жене треба да раде до 65. године живота и у смислу одлуке Уставног суда који је обуставио примену одредбе закона према којој жене које имају 60 година и шест месеци живота треба да иду у пензију по сили закона. Под-

носитељки притужбе указано је да испуњава услове за одлазак у пензију, те да Министарство за рад, борачка и социјална питања очигледно није нашло основ да је сврста у привилеговану групу вишка запослених којима је потребно обезбедити меру за решавање радноправног статуса, имајући у виду да има могућност да оде у пензију и тиме обезбеди редован месечни приход, за разлику од других запослених, који ту могућност немају. Сагласно томе, према чињеницама које су наведене, очигледно није дошло до неоправданогављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству. Самим тим, у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације. Поводом навода да је дискриминисана зато што као жена нема исте услове за одлазак у пензију као мушкарци, указано јој је да су друштвене промене настале протекле деценије донеле и измене законодавства, па је и прописима којима је регулисано право на пензију, прописано постепено изједначавање услова за одлазак у старосну пензију за жене и мушкарце. За жене и мушкарце у Републици Србији примењиваће се исти услови за одлазак у старосну пензију од 2032. године. До тада је прописано да се сваке године старосна граница за жене повећава за два месеца, све до потпуног изједначавања.

5. Сарадња Повереника

Повереница за заштиту равноправности и запослени у стручној служби наставили су и посебно интензивирали током 2015. године рад на повећању видљивости институције и промовисању принципа равноправности и забране дискриминације. Ово деловање, поред редовног обављања послова из надлежности Повереника за заштиту равноправности, остварено је и кроз учешће на различитим предавањима и презентацијама, организовање промотивних скупова и учешће на конференцијама, стручним скуповима и округлим столовима. Додатно је продубљена сарадња посебно са другим независним државним органима, као и организацијама цивилног друштва, међународним организацијама, државним органима и институцијама и медијима.

У овом делу извештаја биће представљена интензивна сарадња и активности поверенице и запослених у стручној служби са међународним и домаћим организацијама и институцијама, организацијама цивилног друштва и професионалним удружењима, као и са медијима.

5.1. Сарадња са органима јавне власти

5.1.1. Сарадња са Народном скупштином Републике Србије

Повереник за заштиту равноправности одговоран је за свој рад Народној скупштини Републике Србије и поред обављања осталих надлежности у складу са законом, дужан је да подноси годишњи извештај о стању у заштити равноправности. Имајући у виду кључно место које Повереник као независни државни орган има у систему заштите од дискриминације, континуирана подршка Народне скупштине је од великог је значаја за ефикасан рад и очување независности институције. Током 2015. настављена је и продубљена сарадња са Народном скупштином кроз различите активности, посебно са Одбором за људска и мањинска права и Женском парламентарном мрежом. Поред тога, успешна сарадња огледа се и у томе што је председница Народне скупштине Републике Србије прихватила препоруку Повереника да се будућим изменама Пословника скупштине Србије и Кодекса понашања народних посланика обезбеди поштовање начела забране дискриминације и уведе дисциплинска одговорност за његово непоштовање.

Иако није разматран на заседању Народне скупштине, редован Годишњи извештај Повереника представљен је у априлу 2015. Одбору за људска и мањинска права и равноправност полова. Чланови одбора су током расправе похвалили петогодишњи рад поверенице Невене Петрушић, истакавши

значај свега што је урађено на плану сузбијања и заштите од дискриминације и промовисању равноправности. Осврнули су се и на проблем насиља над женама, родну равноправност и дискриминацију на националној основи.

На седници Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова представљен је у Народној скупштини Посебан извештај о дискриминацији жена у Србији. У извештају је дат опис актуелног стања и указано је на тешкоће и дискриминацију са којом се суочавају жене у Србији. Извештај представља својеврсни позив свим релевантним актерима да удруженим снагама раде на сузбијању сексизма, стереотипа и предрасуда. Представљању су присуствовали представници независних тела, министарстава, међународних организација, амбасада, делегације ЕУ у Србији, цивилног друштва, Женске парламентарне мреже, и други. Председница Координационог тела Владе Србије за родну равноправност Зорана Михајловић најавила је израду новог закона о родној равноправности, док је координаторка Женске парламентарне мреже Гордана Чомић истакла да је напредак у смањењу дискриминације жена ипак видљив и неповратан. Координаторка Канцеларије УН у Србији Ирена Војачкова Солорано напоменула је да је живот без насиља основно људско право, као и да није могућ развој друштва без пружања једнаких прилика. Председник Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова Мехо Омеровић оценио је да је Србија у борби против дискриминације постигла значајан напредак, али да је у стварном животу положај жена далеко од оног гарантованог законом и конвенцијама.

Интензивна сарадња са Одбором за људска и мањинска права и равноправност полова настављена је у октобру 2015, заједничким организовањем јавног слушања на тему *Старење – године живота: од привилегије до дискриминације*, уз подршку USAID *Пројекта за реформу правосуђа и одговорну власт*. Председник одбора Мехо Омеровић рекао је да статистика и пракса показују да су у друштву, после Рома и особа са инвалидитетом, старије особе најдискриминисаније, али да се о томе не говори често у јавности. Повереница Бранкица Јанковић напоменула је да се становништво Србије према свим обележјима, са просечном старошћу од 42,2 године, може сврстати у групу изразито старих популација и то не само у европским, него и у светским оквирима. Међутим, Повереник добија мањи број притужби због дискриминације на основу старосног доба, а разлози су бројни – слабија информисаност, недовољна упућеност у то шта је дискриминација, која често уме да буде прикривена, али и чињеница да старији суграђани често сматрају да морају да трпе одређено понашање. На основу досадашњих случајева, може се рећи да се дискриминација старијих најчешће дешава приликом пружања здравствених услуга или остваривања права из области здравствене заштите и у области рада и запошљавања. Повереница је навела да је насиље над старијима озбиљан проблем и да је скоро 20% старијих

изложено неком виду насиља – финансијском, емотивном, физичком и др. Навела је и да је потребно приступити изради стратешког документа за унапређење положаја старијих с обзиром да је истекао рок важења претходне Националне стратегије о старењу. На јавном слушању говорили су и Наташа Тодоровић из Црвеног крста Србије, која је појаснила место Србије у Глобалном индексу старења за 2015, социолог Срећко Михајловић који се посебно осврнуо на однос старења и рада и Надежда Сатарић из организације Amity, која је говорила о улози цивилног сектора у креирању политика заштите старијих особа. Јавно слушање одржано је у Дому Народне скупштине пред готово 100 учесника, међу којима су били и народни посланици, представници Владе Србије и свих релевантних државних органа, институција, установа и невладиних организација које се баве питањима и проблемима старијих. Ово је био први пут да се у Народној скупштини говорило посебно о положају старијих грађана и грађанки.

Повереница је у децембру учествовала на расправи о Нацрту закона о јавном окупљању на заједничкој седници Одбора за одбрану и унутрашње послове и Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова у Народној скупштини Републике Србије. Након упознавања чланова одбора и гостију са Нацртом закона, повереница је указала на недостатке и дала смернице у циљу побољшања предложеног документа, у складу са антидискриминационим прописима.

Добра сарадња са Женском парламентарном мрежом интензивирана је током 2015. године.

Повереница је у новембру учествовала у раду треће Националне конференције Женске парламентарне мреже на којој су представљени резултати рада мреже и облици сарадње са механизмима за родну равноправност на свим нивоима. Обраћајући се присутнима, повереница је нагласила значај повећања заступљености жена на свим нивоима одлучивања и подсетила да већину бирачког тела у Србији чине жене. Говорници су истакли значај Женске парламентарне мреже у процесу јачања родне равноправности, затим неопходност наставка процеса интеграције жена у политичке активности у локалним срединама, док је посебан фокус у дискусији био на приказу жена у медијима који је оцењен као стереотипан у бројним случајевима, а неретко и сексистички.

Управо то је била тема децембарске седнице Женске парламентарне мреже на којој су представљени резултати истраживања о положају жена у медијима под називом *Ко прави вести*. Истраживање, које је спроведено у оквиру пројекта *Глобал Медија Мониторинга*, показало је да су у српским медијима жене актерке у 22% прилога, три и по пута мање од мушкараца, што је испод европског и светског просека. Сњежана Миливојевић, професорка

Факултета политичких наука презентовала је резултате истраживања према којима су жене у политичким вестима присутне у 14% случајева, а у области уметности, медија и спорта, три пута чешће. Повереница је оценила да је слика жена у нашим медијима још увек стереотипна и дискриминаторна, а у свом обраћању објаснила је када је и на које начине реаговао Повереник за заштиту равноправности када је у питању дискриминације жена. На скупу су говориле и координаторка Женске парламентарне мреже Вера Пауновић и Зорана Михајловић, председница Координационог тела Владе Србије за родну равноправност.

Повереница је крајем децембра говорила на свечаном обележавању почетка пројекта *Јачање политичког учешћа особа са инвалидитетом у Србији* које је организовано у Народној скупштини. На догађају коме су присуствовали чланови Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова, као и други посланици и посланице, говорили су председница скупштине Србије Маја Гојковић, амбасадор САД Мајкл Кирби у име Агенције за међународни развој – USAID која финансијски подржава пројекат, као и Гордана Рајков, председница Центра за самосталан живот инвалида Србије. Повереница је посебно истакла да се особе са инвалидитетом морају више укључити у све друштвене токове, да је и политичко учешће веома значајно за побољшање укупног положаја и да је неопходно да имају представнике на највишем нивоу одлучивања у нашој земљи, односно у народној скупштини. Такође, истакла је и да Република Србија има добар законодавни оквир, али да је неопходна доследна примена свих постојећих прописа и нагласила потребу за доношењем нове стратегије за унапређење положаја особа са инвалидитетом, с обзиром на то да ове године истиче рок важења претходне.

Током 2015. представници Повереника за заштиту равноправности присуствовали су јавном слушању *Националне студије о друштвеном проблему сексуалног злостављања деце у Републици Србији* у организацији Женске парламентарне мреже и Инцест траума центра, затим панел дискусији *Како Скупштина контролише извршну власт* коју су организовали Центар за истраживање, транспарентност и одговорност (ЦРТА) и Отворени парламент, као и представљању годишњег извештаја Геј стрејт алијансе о положају ЛГБТ особа у Србији у организацији Одбора за људска и мањинска права и родну равноправност.

5.1.2. Сарадња са представницима извршне власти

Од изузетног значаја за рад Повереника за заштиту равноправности је наставак и продубљивање сарадње са представницима извршне власти у Републици Србији. Повереник за заштиту равноправности, у поступку по

притужбама, даје мишљења и препоруке, између осталог и органима јавне власти за уклањање дискриминације. С друге стране, Повереник препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности, даје мишљења на нацрте закона и других општих аката чије је креирање у надлежности извршне власти.

Подршку раду институције Повереника за заштиту равноправности пружио је и председник Владе Републике Србије, који се састао са повереницом у августу 2015. године. На састанку је разговарано о важности доношења нових законских решења за спречавање насиља над женама, уз заједничку констатацију да је свако насиље, као и насиље у породици недопустиво, те да је неопходно још енергичније радити на његовом спречавању. Једна од тема састанка била је и положај наших старијих грађана, а повереница је указала да би обезбеђивање одговарајућих сервиса подршке превенирало бројне проблеме које старост носи са собом. Закључено је да треба још интензивније радити на остваривању пуне равноправности и смањењу дискриминације на свим нивоима, свих маргинализованих група, међу којима су особе са инвалидитетом, ромска популација, деца и млади и остале осетљиве групе. Том приликом је премијер рекао да ће Влада пронаћи начин да обезбеди адекватан простор за рад Повереника за заштиту равноправности.

У новембру 2015. одржан је састанак председника Владе са независним државним органима. На састанку је разговарано о проблемима у функционисању институција и начинима за њихово решавање, а састанку су поред повереница Бранкице Јанковић, присуствовали још и заштитник грађана Саша Јанковић и повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности Родољуб Шабић. Договорено је да се следећи састанак одржи у кратком року, како би се дискутовало о напретку у решавању текућих проблема.

Посвећеност остварењу циљева Повереника за заштиту равноправности и подршку спровођењу активности пружили су и представници различитих ресора извршне власти.

У јануару 2015. претходна повереница се састала са Ласлом Чикошем, државним секретаром министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. На састанку је било говора о актуелним темама којима се министарство бави, укључујући проблеме у вези са хранитељством и инклузивним образовањем. Подршка Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања раду Повереника за заштиту равноправности од изузетног је значаја, с обзиром на потребу да се сарадња између ова два органа интензивира и убрза решавање, односно, уклањање структуралне и индивидуалне дискриминације група које су у надлежности овог министарства.

Повереница за заштиту равноправности састала се у јуну 2015. са потпредседницом Владе и председницом Координационог тела за родну равноправност Зораном Михајловић. С обзиром на важност деловања Координационог тела, договорен је заједнички рад у области људских права који ће укључивати борбу да све маргинализоване групе равноправно остварују права и да имају једнаке могућности у друштву, у складу са свим релевантним међународним и домаћим документима. Посебна пажња на састанку посвећена је равноправности жена и напорима који морају бити интензивирани како би све институције надлежне за борбу против насиља деловале у складу са својим надлежностима и одговорностима. Договорено и да Повереник буде позиван да присуствује редовним састанцима Координационог тела, као и да може предлагати теме за поједине састанке, које се, у односу на притужбе грађанки Поверенику за заштиту равноправности покажу као значајне за разматрање и решавање већих или учесталих проблема у погледу родне равноправности.

Имајући у виду да је област образовања од суштинског значаја у изградњи толерантног друштва, о кључним проблемима и могућем заједничком деловању у области заштите од дискриминације у образовању, повереница је разговарала са министром Срђаном Вербићем. Повереница је истакла неопходност хитног доношења Правилника о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања и обезбеђивања свих услова за његову примену. Договорено је да се спроведе опсежно истраживања о узроцима ставова младих који доводе до нетолерантног понашања и дискриминације. Било је разговора о Живој библиотеци, пројекту Повереника који би требало учинити доступним што већем броју деце свих узраста. Повереница је указала на проблем сегрегације ромске деце у школама и договорено је да се овај проблем мора решавати на системски начин.

Добра сарадња са Министарством унутрашњих послова потврђена је и на састанку који је повереница имала са министром унутрашњих послова Небојшом Стефановићем у јулу 2015. године. На састанку је кључна тема било унапређење нормативног оквира система заштите од насиља у породици, кроз иницирање промена закона у правцу овлашћења полицијских службеника да изричу хитне мере привременог удаљавања са адресе становања и привремене забране контактирања са чланом породице. Повереница и министар су се сагласили да је потребно предузимати све мере у циљу унапређивања ефикасности и делотворности у пружању заштите од насиља у породици и да институције морају правовремено и ефикасно пружати помоћ жртвама насиља.

Повереница Бранкица Јанковић и министар правде Никола Селаковић одржали су радни састанак на ком су разговарали о унапређењу законо-

давног оквира и мера у циљу побољшања заштите маргинализованих и мањинских група у Србији, констатујући да и даље постоје случајеви, не само у правосуђу, већ и у целом друштву, где због различитих околности долази до неравноправног положаја између грађана. Министар је истакао важну улогу институције Повереника у активностима које ће допринети смањењу дискриминације у друштву. Констатовано је и да је ради постизања истог циља потребно, између осталог, донети и Закон о бесплатној правној помоћи, и учинити рад судова бољим и ефикаснијим.

Претходна повереница се у мају 2015. састала са Ксенијом Миливојевић, в. д. директорке Канцеларије за европске интеграције и разговарала о придруживању Србије Европској унији и доприносу који Повереник пружа том процесу. Ова изузетно значајна тема интензивирана је на састанку у јулу 2015. између поверенице Бранкице Јанковић и шефице преговарачког тима Тање Мишчевић. Саговорнице су донеле заједнички закључак о важности заједничке борбе против дискриминације у процесу евроинтеграција и посебној улози Повереника за заштиту равноправности, као независног тела у преговарачком процесу, имајући у виду допринос који Повереник пружа својим деловањем. Посебну улогу Повереник има у активностима које се спроводе у оквиру поглавља 23 – *Правосуђе и основна права*, као и у оквиру поглавља 19 – *Социјална политика и запошљавање*. Од изузетног значаја је и закључак да је заштита равноправности и ефикасна борба против дискриминације једно од средстава да се достигну стандарди и вредности Европске уније.

Повереник за заштиту равноправности остварује интензивну и квалитетну сарадњу од свог формирања са Канцеларијом за људска и мањинска права. Као наставак успешне сарадње на ИПА 2011 пројекту, крајем 2015. Канцеларија за људска и мањинска права и Повереник започели су имплементацију новог ИПА 2013 твининг пројекта *Подршка унапређењу људских права – нулта толеранција на дискриминацију*. Овај пројекат се реализује уз подршку аустријског Института за људска права „Лудвиг Болцман“ и Канцеларије за националне мањине Републике Словеније. У оквиру пројекта, акценат је стављен на унапређење борбе против дискриминације на локалном нивоу, кроз пружање подршке партнерима, локалној власти и локалним организацијама цивилног друштва у унапређењу њихових капацитета за препознавање случајева дискриминације и сузбијање дискриминације.

Повереник за заштиту равноправности, у складу са својим законским овлашћењима редовно и у року доставља мишљења на нацрте закона и других општих аката чије је израда у надлежности извршне власти. Поред давања мишљења и препорука о нацртима закона и других општих правних аката, представници институције, учествовали су на многобројним округлим сто-

ловима и трибинама на којима су разматрани нацрти закона и других општих аката које предлажу органи извршне власти. Повереник својим мишљењима и препорукама указује на недостатке и даје смернице у циљу побољшања садржине законских текстова, у оквирима своје надлежности.

5.1.3. Сарадња са јединицама локалне самоуправе

Успешна сарадња између Повереника за заштиту равноправности и представника јединица локалне самоуправе један је од кључних сегмената ефикасне превенције и заштите од дискриминације у нашем друштву. Повереник и представници јединица локалне самоуправе унапређују своју сарадњу реализовањем различитих активности чији је циљ, између осталог, подизање капацитета представника јединица локалне самоуправе да сами препознају облике и видове дискриминације и да се таквим појавама супротставе.

Регионална канцеларија Повереника за заштиту равноправности отворена је у Новом Пазару 2014. године. Приликом посете Регионалној канцеларији, повереница је одржала састанак са градоначелником Новог Пазара Мехом Махмутовићем и члановима Градског већа, на коме се разговарало о конкретним активностима које локална власт предузима како би решила проблеме који се појављују у вези са дискриминацијом и заштитом равноправности. Такође, било је речи о приступачности јавних установа особама са инвалидитетом, као и о употреби босанског језика. Повереница је посебно указала да се просторије канцеларије не налазе на месту које је прометно и где се креће већи број грађана, као и да је и то разлог недовољне видљивости институције о чему сведочи и веома мали број притужби грађана. Градоначелник је истакао да ће покушати да пронађе решење и додели Поверенику одговарајући простор у центру града, што би представљао велики допринос града повећању видљивости и доступности Поверенику за заштиту равноправности.

Током 2015. у седам локалних самоуправа у Србији одржани су семинари за представнике локалних самоуправа, под називом *Промоција толеранције, сузбијање дискриминације и поштовање права интерно расељених лица у Србији у потрази за трајним решењима*. Повереник за заштиту равноправности, у сарадњи са Заштитником грађана и уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице одржао је семинаре који су посвећени промоцији толеранције, сузбијању дискриминације и поштовању права интерно расељених лица у Србији у потрази за трајним решењима.

Повереница за заштиту равноправности састала се у јулу 2015. са представницима Подунавског округа, града Смедерева и општине Велика Плана.

Тема ових сусрета је било спречавање дискриминације и заштита равноправности у свим областима друштвених односа, а покренута су веома значајна питања из области људских права и дискриминације, уз одлучност да се настави са унапређивањем активности на спречавању дискриминације. Начелник Подунавског округа Радислав Цокић, градоначелница Смедерева Јасна Аврамовић и заменик председника општине Велика Плана Миодраг Шкорић истакли су примере добре праксе који се односе на запошљавање особа са инвалидитетом, као и афирмативне мере за побољшања положаја ромске националне мањине. Градоначелница је изразила жељу да Смедерево буде антидискриминациони град у којем ће се редовно одржавати активности које воде сузбијању дискриминације и унапређењу равноправности.

Снажније локално деловање Повереника за заштиту равноправности договорено је на састанку повереница са Михаљем Њилашем, покрајинским секретаром за образовање, прописе, управу и националне мањине и Јаношом Орошем, помоћником покрајинског секретара за националне мањине у октобру 2015. године. На састанку је било речи о надлежностима Повереника за заштиту равноправности и областима рада Покрајинског секретаријата, као и будућој заједничкој сарадњи у циљу унапређења равноправности и сузбијања дискриминације.

У децембру 2015. повереница је учествовала на скупу *Родна равноправност на локалном нивоу* на којем су уручене Европске повеље за родну равноправност представницама 34 општине у Србији које су потписале Европску повељу о родној равноправности. Повељу су потписали: Нови Пазар, Ивањица, Нова Варош, Прибој, Пријепоље, Рашка, Сјеница, Тутин, Прокупље, Блаце, Житорађа, Куршумлија, Лесковац, Бојник, Власотинце, Лебане, Медвеђа, Црна Трава, Врање, Босилеград, Бујановац, Владичин Хан, Прешево, Сурдулица, Трговиште, Брус, Алексинац, Гаџин Хан, Дољевац, Мерошина, Сврљиг, Бабушница, Бела Паланка и Књажевац. На овом скупу говорили су представници Владе Републике Србије, а скуп је организован уз подршку Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена – UN Women, Европске уније и Владе Швајцарске кроз развојни програм Европски прогрес.

Повереник за заштиту равноправности подржао је својим учешћем тематске скупове организоване у регионалним центрима Нишу, Крагујевцу и Новом Саду, посвећене разговорима о Новој развојној агенди Уједињених нација за период до 2030, односно циљевима одрживог развоја Уједињених нација. Представницима локалних самоуправа представљена је агенда која је усвојена у септембру 2015. на самиту Уједињених нација. Она садржи 17 општих циљева које су Уједињене нације прогласиле приоритетним за реализовање, а Република Србија, као потписница Агенде, обавезала се да ради на

њиховом спровођењу у оквиру својих јавних политика. Повереник за заштиту равноправности указује на важност циљева који се односе на обезбеђивање здравог живота и промовисања благостања за све у свим добима, постизање родне равноправности и оснаживање жена и девојчица, промовисање мирољубивих и инклузивних друштава за одрживи развој, обезбеђивање приступа правди за све и изграђивање ефикасних, поузданих и инклузивних институција на свим нивоима, као и на друге циљеве који се могу довести у везу са активностима Повереника за заштиту равноправности.

5.2. Сарадња са организацијама цивилног друштва

Повереник за заштиту равноправности наставио је да развија и унапређује успешну сарадњу са организацијама цивилног друштва на остваривању боље заштите од дискриминације и унапређења равноправности. Имајући у виду да је цивилни сектор природни партнер Повереника у борби против дискриминације, од краја маја 2015. када је изабрана за нову повереницу, Бранкица Јанковић одржала је велики број састанака са представницима цивилног сектора који се баве заштитом одређених мањинских група, односно, људским и мањинским правима. На овим састанцима разматрани су и договарани видови и правци даље сарадње у борби против дискриминације. Састанци су одржани са Београдским центром за људска права, организацијом YUCOM, Геј стрејт алијансом, организацијом „Из круга", АС Центром, Хелсиншким одбором за људска права, Београдским фондом за политичку изузетност, Аутономним женским центром, Парадом поноса, Геј лезбејским инфо центром, Партнерима за демократске промене Србије, представницама Егала, Грађанских иницијатива, АМИТИ, МДРИ-С, НООСИ и Бибије. Повереница је разговарала и са независним експерткињама у области људских права, права жена и права детета, представницима Коалиције за мониторинг инклузивног образовања, представницама десет организација цивилног друштва, чланица Коалиције против дискриминације и Коалиције за приступ правди.

Сарадња са организацијом YUCOM настављена је кроз заједничке активности са Правосудном академијом, које подржава ОЕБС. Одржан је састанак на коме су договорене даље активности у циљу уједначавања судске антидискриминационе праксе апелационих судова у Србији, а састанку су присуствовали представници Повереника за заштиту равноправности, Врховног касационог суда, Правосудне академије, OEBS-а и YUCOM-а.

У циљу заједничког деловања на унапређењу равноправности, повереница Бранкица Јанковић на одвојеним састанцима разговарала је са директором YUCOM-а, директорком Београдског центра за људска права, као и са извршном директорком и председником Геј стрејт алијансе. Са YUCOM-ом

се разговарало о потреби унапређења система праћења поступања по препорукама Повереника за заштиту равноправности, док је са Београдским центром за људска права најављена сарадња на различитим пројектима за унапређење људских права посебно у областима које нису до сада биле адекватно покривене. На састанку са представницима ГСА договорено је да ће се радити на томе да се представници ЛГБТ популације охрабре да у већем броју подносе притужбе.

На састанку са Фондацијом за отворено друштво договорен је наставак реализације пројекта *Симулација суђења у области заштите од дискриминације,* чији је циљ да допринесе развоју правног образовања у овој области и унапређењу равноправности.. Фондација за отворено друштво је важан партнер Повереника на више значајних пројеката, а договорено је да се та сарадња прошири у наредном периоду.

На састанку са представницима организације „Егал", повереница је разговарала о решавању положаја и статусу трансродних особа кроз примене законских и подзаконских решења, као и о давању подршке Повереника овој организацији у налажењу простора – „Дроп ин" центра за трансродне особе.

Са директорком Грађанских иницијатива разговарало се о наставку сарадње, са посебним акцентом на питања и теме које се тичу дискриминације у наставним материјалима и школским уџбеницима, као и о заштити положаја националних мањина у Србији. Разговарано је и о потреби модификовања садржаја тема у предмету Грађанско васпитање у циљу постизања веће равноправности свих чланова друштава.

Са представницима организације AMITY – снага пријатељства повереница је разговарала о изазовим односа српског друштва према старијима и посебно израженој дискриминацији и недовољном разумевању старијих особа, отежаном приступу услугама са којим се суочавају, а нарочито услугама здравствене и социјалне заштите, као и о потреби заједничког деловања и организовања активности које воде ка укупном побољшању положаја старијих.

Забрињавајући тренд раста броја особа лишених пословне способности у Србији био је тема састанка са представницима Иницијативе за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С). Посебно је било речи о произвољном начину на који се такве одлуке доносе, без размишљања о њиховим далекосежним последицама, као и о непостојању алтернатива овом поступку.

Успостављање квалитетније сарадње договорено је и са Националном организацијом особа са инвалидитетом Србије, а на састанку са представницима ове организације повереница је разговарала о важности едукације особа са инвалидитетом и организација особа са инвалидитетом у препо-

знавању дискриминације, анализи примене антидискриминационих закона и судске праксе. Истакнута је неопходност да све установе и институције морају бити приступачне за особе са инвалидитетом и напоменуто да ће се у наредном периоду посебна пажња посветити спречавању вишеструке дискриминације жена са инвалидитетом, као и припадника националних мањина са инвалидитетом.

На састанку са представницима ромске женске организације „Бибија“, повереница је разговарала о положају Ромкиња и важности оснаживања женских ромских организација и локалне ромске заједнице за преузимања иницијатива у циљу постизања одрживе интеграције. Договорено је да се убудуће посебна пажња посвети већем запошљавању Ромкиња.

Повереник за заштиту равноправности заједно са Црвеним крстом Србије организовао је конференцију поводом Међународног дана борбе против насиља над старијима под називом *Како смањити дискриминацију и насиље над старијима у Србији.* На овој конференцији повереница је указала да је највише притужби због дискриминације на основу старосног доба поднето у области пружања услуга, посебно банкарских и у области здравствене заштите и најавила је активности на укидању концепта потпуног лишавања пословне способности као и смањењу дискриминације и насиља над старијима. На конференцији су представљени резултати истраживања Глобалне алијансе за људска права старијих.

Наставак сарадње у о погледу веће примене механизма медијације која представља једно од овлашћења Повереника договорен је са НВО Партнери за демократске промене Србије, Медијација је врло важан поступак у процесу решавања повреде равноправности и у наредном периоду би требало више радити на стварању услова за чешћу примену у пракси.

Повереница за заштиту равноправности разговарала је са директорком Аутономног женског центра о досадашњој и будућој сарадњи у напорима да се механизми заштите жена од дискриминације и родно заснованог насиља учине делотворнијим. Повереница је пружила пуну подршку актуелним иницијативама Аутономног женског центра и активностима за измену прописа, а посебно за усклађивање домаћих прописа са Истанбулском конвенцијом, коју је Србија ратификовала међу првим земљама. Повереница је истакла да ће пратити стање у овој области и указивати на недостатке у систему заштите, посебно у погледу хитних мера заштите.

Јачање сарадње Повереника и организација цивилног друштва као кључних партнера у сузбијању дискриминације и заштити равноправности била је главна тема састанка поверенице и директорке Београдског фонда за политичку изузетност. Даље јачање независних институција је кључно

за изградњу друштва у којем ће сви грађани и грађанке уживати људска права. На састанку се разговарало о актуелном проблему миграција и азила. Такође је договорено да у фокусу будуће сарадње буде положај и заштита од дискриминације ромске популације јер већина живи у изузетно тешким условима, без посла и могућности да себи обезбеде минимум егзистенције а самим тим слободан живот. Током разговора је истакнуто да ће у наредном периоду бити уложени заједнички напори да се механизми заштите од дискриминације учине значајно делотворнијим.

Повереница је учествовала је на обележавању Међународног дана поноса ЛГБТ особа и шетњи кроз центар Београда од Трга републике до споменика обешеним антифашистима на Теразијама у „Зони слободној од мржње". Акција која је организована трећу годину заредом, била је посвећена антифашизму, а циљ јој је да поред указивања на положај ЛГБТ особа у Србији, јача солидарност са другим друштвеним групама и указује на постојеће проблеме у целом друштву. Овогодишњу акцију „Зона слободна од мржње" заједнички је организовала група невладиних организација коју чине Жене у црном (ЖУЦ), Геј стрејт алијанса, Геј лезбејски инфо центар, Асоцијација „Дуга" Шабац, Центар за квир студије, удружење „Хестија", Комитет правника за људска права – YUCOM и Савез антифашиста Србије.

На састанку са представницима Параде поноса разговарало се о Недељи поноса и припремама за Прајд у септембру 2015, стању у друштву у погледу положаја припадника ЛГБТ популације и евентуалним безбедносним ризицима у вези са одржавањем Параде.

Са председником Геј лезбејског инфо центра разговарало се о подршци фестивалу Мерлинка – Међународном фестивалу квир филма, који се редовно одржава у децембру сваке године.

Повереница и запослени у Стручној служби учествовали су на Паради поноса и Транс прајду 20. септембра 2015. године. Парада поноса је одржана мирно и без инцидената. Учесници су прошетали од зграде Владе до платоа испред Скупштине где су послали поруке љубави, толеранције али и солидарности са мигрантима.

Са извршним директором АС Центра разговарало се о проблемима са којима се сусрећу особе које живе са ХИВ-ом, међу којима су највећи: недостатак сарадње са надлежним органима, недовољна психосоцијална подршка, недовољна превентивна заштита, непридржавање препорука Светске здравствене организације и недостатак медицинских апарата.

Сарадња је настављена и са организацијом „Из круга", са чијим представницама је повереница разговарала о положају жена са инвалидитетом. Закључено је да су у циљу адекватне заштите наших грађанки са инвалиди-

тетом потребне веће компетенције центара за социјални рад, као носилаца главне функције у систему социјалне заштите, али и да сви други системи треба да креирају одговарајуће механизме који могу помоћи остваривању свих права жена са инвалидитетом.

На састанку са директором организације 484 кључно питање је било како најбоље решити проблеме тражилаца азила, а као највећи истакнути су следећи проблеми: контрола граница, привремено збрињавање и систематско збрињавање. Такође је договорено да је потребно радити на даљој сензибилизацији грађана и грађанки у вези са проблемима миграната.

Повереница за заштиту равноправности састала се са представницама десет организација цивилног друштва, чланица Коалиције против дискриминације и Коалиције за приступ правди. У просторијама Фонда за хуманитарно право у Београду разговарало се о заједничкој сарадњи, а било је речи о томе да би основни модел будуће сарадње могла бити заједничка јавна слушања у Народној скупштини о проблемима дискриминисаних група у Србији. Заједничким организовањем јавних слушања скренула би се пажња и понудила решења за превазилажење системских проблема у вези са дискриминацијом. На састанку су учествовали представници Центра за унапређивање правних студија, Civil Right Defenders, Praxis, Регионалног центра за мањине, Лабрис – организације за лезбејска људска права, Gayten, ЛГБТ, Удружења студената са хендикепом, Иницијативе младих за људска права, CHRIS – мрежа одбора за људска права и Фонд за хуманитарно право.

Повереница је подржала рад Коалиције за мониторинг инклузивног образовања и на састанку у са њима навела да ће се у наставку сарадње радити на решавању проблема сегрегације деце у школама. Коалиција за мониторинг инклузивног образовања има осам чланица организација цивилног друштва и 56 родитеља, који се бирају из различитих група по унапред дефинисаним критеријумима.

Повереница за заштиту равноправности говорила је на великом броју скупова посвећених темама из области надлежности институције, укључујући *Унапређење приступа људским правима старијих у Републици Србији* који је организовао Црвени крст Србије у партнерству са HelpAge International из Велике Британије, уз финансијску подршку Европске уније. Присутне је упознала са радом Повереника за заштиту равноправности и активностима из домена заштите људских права старијих.

На округлом столу *Стратешки правци унапређивања положаја припадника и припадница ромске заједнице у Републици Србији* који је организовао Центар за унапређивање правних студија, повереница је указала да положај ромске заједнице у Србији није ни близу задовољавајућег и да Роми још увек имају велике проблеме у областима запошљавања, образовања,

здравствене заштите и становања. Више од 40% грађана препознаје Роме као најдискриминисанију заједницу, али их истовремено не желе за чланове породице, комшије, пријатеље, васпитаче. На скупу је закључено да стратешка документа представљају смернице, али да сама по себи нису довољна, те је потребно учинити додатне напоре да би се она операционализовала.

Током једне од посета регионалној канцеларији у Новом Пазару, у августу 2015, повереница је имала састанак са председницом Санџачког одбора за заштиту људских права и слобода. Разговарало се о дискриминацији жена приликом запошљавања у овом региону и о проблемима у вези са употребом босанског језика у школама.

На завршној конференцији Коалиције за равноправност – Корак *Три погледа на борбу против дискриминације* сумирани су кораци које је Србија предузела у борби против дискриминације. Коалиција Корак[202] формирана је са циљем да спроведе регионалну акцију на унапређењу стања људских права и то кроз бављење правима ЛГБТ популације, јачање улоге жена у политичком и јавном животу и праћење суђења поводом дискриминације. Конференција је одржана у оквиру пројекта *Умрежавање цивилног друштва у заштити угрожених људских права*, који се реализује уз подршку Европске комисије и амбасаде Велике Британије, а испред Повереника за заштиту равноправности учествовала је помоћница повереница Косана Бекер, на панелу посвећеном корацима ка унапређењу жена у политичком и јавном животу.

Поводом свечаног обележавања почетка пројекта *Јачање политичког учешћа особа са инвалидитетом у Србији,* повереница за заштиту равноправности пружила је пуну подршку пројекту и напоменула да број поднетих притужби због дискриминације на основу инвалидитета не одговора стварном положају особа са инвалидитетом. Указала је да је у протеклих 15 година направљен помак, да је урађен добар законодавни и стратешки оквир који пружа основ за добру заштиту особа са инвалидитетом, али да су и даље присутне препреке у образовању, запошљавању, остваривању услуга и приступачности објеката и површина, као и да у парламенту нема ниједне особе са инвалидитетом. Овај пројекат спроводи Центар за самосталан живот инвалида Србије уз подршку Америчке агенције за међународни развој (USAID).

На конференцији, која је одржана 25. децембра 2015. поводом представљања истраживања и публикације *Добро чувана породична тајна – злостављање старијих особа,* коју је организовао Црвени крст Србије и Повереник

202 Коалицију чине организације Yukom, Центар за грађанско образовање, Фонд за хуманитарно право Косово, Мрежа одбора за људска права CHRIS, Геј стрејт алијанса, ЛГБТ форум, Прогрес, Београдски центар за људска права и Иницијатива младих за људска права Косово.

за заштиту равноправности на основу истраживања о злостављању старијих дефинисан је низ препорука, од којих је прва унапређење нормативног оквира кроз измене и допуне закона који регулишу правну заштиту од насиља. Повереница је истакла да посебно треба размотрити измену Кривичног законика и дефинисања посебног кривичног дела занемаривања и злостављања старијих као квалификованог облика кривичног дела насиља у породици, као да је потребно израдити стратешки документ о старењу за наредни период. Међу препорукама које је повереница изнела су обавезне и континуиране едукације професионалаца из институција надлежних за решавање случајева насиља, промовисање услуга СОС телефона, развијање услуге психосоцијалне помоћи, као и информисање старијих о њиховим правима. На конференцији су представљени резултати истраживања о учесталости и моделима злостављања старијих. Истраживање је реализовао Црвени крст Србије у сарадњи са повереницом за заштиту равноправности, уз подршку Популационог фонда Уједињених нација.

Повереник за заштиту равноправности подржао је организацију конференције о образовању деце са сметњама у развоју коју су спровели Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С и Иницијатива за инклузију „Велики Мали". Конференција је одржана 30. октобра 2015. у просторијама Народне скупштине Републике Србије у оквиру пројекта *Деца са сметњама у развоју у резиденцијалним установама као жртве вишеструке дискриминације*. Циљ конференције је био да представи податке о положају деце са сметњама у развоју која су у институцијама и отвори конструктивну дискусију о тешкоћама и баријерама при остваривању права ове деце, посебно права на образовање. Помоћница поверенице Косана Бекер представила је на конференцији делокруг рада Повереника на спречавању дискриминације и унапређењу равноправности деце са сметњама у развоју. Слични скупови у оквиру пројекта организовани су и у другим градовима у Србији.

Повереница за заштиту равноправности отворила је и затворила шести Београдски филмски фестивал особа са инвалидитетом БОСИФЕСТ 2015. Фестивал је пружио допринос инклузији особа са инвалидитетом ангажујући њихове уметничке потенцијале. Поред уметничких садржаја, овај фестивал промовише примере успешне праксе међународне заједнице и институција у остваривању инклузије уз пуно поштовање различитости. У оквиру такмичарског и ревијалног дела публика је могла да погледа филмове чији су аутори особе са инвалидитетом или филмове који се баве животом особа са инвалидитетом.

У оквиру сарадње са Европским центром за права Рома из Будимпеште (ERRC), Повереник за заштиту равноправности организовао је програм стажирања у Стручној служби Повереника за стажисте ромске националности.

Циљ шестомесечног програма био је да се стажистима обезбеди непосредно искуство у раду у независној институцији, специјализованој за превенцију и заштиту од дискриминације и унапређивање равноправности. Поред тога, циљеви програма су оснаживање припадника ромске националне мањине кроз упознавање са радом и функционисањем Повереника за заштиту равноправности, стицање практичног искуства и знања кроз свакодневни рад у институцији Повереника, продубљивање знања о различитим аспектима политика равноправности које су усмерене на инклузију ромске заједнице, подизање свести о неопходности укључивања свих мањинских група у рад органа јавне власти и практична примена знања и вештина стечених током студирања и/или претходног радног искуства. На крају програма, повереница је стажистима је уручила сертификате и захвалила им се на професионалном и одговорном раду у Стручној служби.

5.3. Међународна сарадња

Повереник за заштиту равноправности наставио је сарадњу са иностраним партнерима у земљи и иностранству, на билатералном и мултилатералном плану, стављајући посебан акценат на међународну сарадњу – партнерства и заједничке активности са мисијама и канцеларијама међународних организација, редовне активности у оквиру чланства у Европској мрежи тела за равноправност (ЕКВИНЕТ).

У оквиру сарадње са агенцијама Уједињених нација, повереница за заштиту равноправности састала се са шефицом канцеларије УН у Србији Иреном Војачковом Солорано, са којом је разговарала о наставку и унапређењу међусобне сарадње. Током разговора истакнута је спремност да се кроз заједничке активности додатно ојачају капацитети Повереника за заштиту равноправности. Повереница је разговарала и са Клодом Каном, саветником канцеларије УН за људска права, а посебну пажњу посветили су питањима унапређења положаја Рома и проблему неформалних ромских насеља, али и потребом за већим ангажовањем свих актера у унапређењу људских права старијих грађана.

О наставку сарадње са Агенцијом Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена – UN Women, разговори су вођени и са регионалном директорком Канцеларије за Европу и централну Азију. Након разматрања досадашње сарадње коју је Повереник реализовао са Канцеларијом UN Women у Србији, регионалној директорки је представљен концепт будућег заједничког пројекта који је усмерен на даљу едукацију правних стручњака и препознавање родне дискриминације, ефикаснији приступ правди и Поверенику жена из маргинализованих група, јачању капацитета Повереника и даљу едукацију медија. Састанку су присуствовале и дирек-

торка канцеларије UN Women у Србији Асја Варбанова и координаторка програма Милана Рикановић.

Повереника за заштиту равноправности посетио је специјални известилац УН о правима бранитеља људских права и твининг експерт Мишел Форст. На састанку се разговарало о положају бранитеља и бранитељки људских права, могућности изградње правног оквира за њихову заштиту и наставку сарадње чији би резултат био унапређење положаја бранитеља и бранитељки, а самим тим и већи степен поштовања људских права, укључујући и право на недискриминацију. Састанку су присуствовали представници Канцеларије за људска и мањинска права и представници организација цивилног друштва из Центра за практичну политику, Хелсиншког комитета за људска права, Фонда за хуманитарно право, Аутономног женског центра, Жена у црном и твининг партнери Повереника у Србији.

Повереник је у 2015. имао бројне билатералне сусрете са представницима тела, органа и организација која се баве заштитом и унапређењем људских права и равноправности из других земаља.

Повереница за заштиту од дискриминације Републике Албаније Ирма Бараку и помоћница поверенице Ардиана Хала посетиле су Повереника у априлу 2015. године. Током дводневне посете упознале су се радом Повереника, као и са предузетим корацима и мерама које су до сада примењене у Србији у борби против дискриминације и заштити равноправности. Албанску делегацију су занимали положај и надлежности институције, антидискриминациона законска решења која је Србија усвојила и њихова примена у пракси. Током представљања конкретних искустава Повереника у превенцији и сузбијању дискриминације, представнице албанског повереника посебно су се заинтересовале за стратешке парнице, тестирања дискриминације и пројекат *Не цени књигу по корицама – Жива библиотека* и исказале спремност да се ова јединствена методологија за сузбијање негативних стереотипа и предрасуда примењује и у њиховој земљи.

Делегација Молдавије коју је предводио заштитник грађана Молдавије Михаил Которобаи и председник Комисије за равноправност Иан Фелдман посетила је Повереника за заштиту равноправности Републике Србије у новембру 2015. године. Чланови молдавске делегације упознати су са радом институције и у директном разговору са повереницом и запосленима сазнали су више о искуствима и резултатима који су до сада остварени у заштити од дискриминације и унапређењу равноправности. Упознати су са начином поступања по притужбама и са примерима из праксе, а такође и са најзначајнијим пројектима и облицима сарадње које Повереник остварује са другим независним телима, државним органима, невладиним организацијама, медијима и међународним партнерима. Представнике молдавске

делегације интересовала је израда и поступак подношења редовних и посебних извештаја Повереника. За делегацију из Молдавије организован је и састанак са невладиним организацијама које се баве питањима заштите и остваривања права особа са инвалидитетом у Србији.

У децембру 2015. делегација из Белорусије из Министарства правде, Академије за управу, Државног центра за законодавство и правна истраживања и Друштва особа са инвалидитетом посетила је Повереника за заштиту равноправности ради упознавања са надлежностима и радом институције. Чланове делегације посебно је интересовао начин поступања Повереника по притужбама и пријем притужби које су послате електронским путем.

Повереница за заштиту равноправности је током године такође одржала и бројне билатералне састанке са представницима амбасада у Београду у циљу успостављања и даљег развијања сарадње, реализовања заједничких активности и пројеката и размене искустава Повереника и тела која се баве заштитом равноправности у тим земљама.

Успостављање сарадње са Републиком Аустријом и телима задуженим за борбу против дискриминације договорено је у јулу 2015. на састанку са Оливером Хилером, аташеом за рад, социјалну политику и заштиту потрошача амбасаде Аустрије у Србији. На овом састанку је било речи и о искуствима аустријских органа у борби против насиља над женама и моделима који могу бити примењени у Србији.

Приликом посете аустријског омбудсмана за особе за инвалидитетом Ервина Бухингера Србији у октобру 2015. разговарано је о положају особа са инвалидитетом у обе земље и размењена су искуства о активностима које се предузимају на унапређењу њиховог положаја. Посебно је било речи о инклузији деце са инвалидитетом, имајући у виду да високи проценат деце са сметњама у развоју иде у специјалне школе у обе земље, као и њихову слабу видљивост и недовољну укљученост у систем образовања. Напоменуто је да је у Србији и даље присутан проблем кретања и запошљавања особа са инвалидитетом, због постојања различитих баријера. Разговарало се и о положају старијих у обе земље.

Састанак са хрватским амбасадором у Србији Горданом Маркотићем протекао је у размени искустава која обе земље имају у заштити равноправности, борби против дискриминације и унапређењу људских права у Србији и Хрватској. Договорена је узајамна посета представника независних тела обе земље и сусрет са пучком правобранитељицом како би се размениле најбоље праксе рада и утврдили облици будуће сарадње.

Повереница се састала са отправницом послова амбасаде Словеније у Београду Матејом Норчич Штамцар, а тема разговора била је успостављање

сарадње Повереника за заштиту равноправности са институцијама и независним телима у Републици Словенији.

Америчка агенција за међународни развој (УСАИД) наставила је да прати рад и пружа подршку Поверенику за заштиту равноправности. У циљу унапређења постојеће сарадње, одржано је више радних састанака са представницима Пројекта за реформу правосуђа и одговорну власт (ЈРГА). На састанцима је разговарано о подизању свести о заштити равноправности и борби против дискриминације на подручју целе Србије, а посебно у деловима јужне и источне Србије који су удаљенији од већих градских центара и који су инфраструктурно слабије развијени. Наглашен је значај упознавања локалне самоуправе са заштитом од дискриминације и важности толеранције и равноправности. Континуирана сарадња и подршка ове агенције Поверенику резултирала је и израдом *Приручника за примену антидискриминационог прекршајног права* који је представљен у априлу 2015. године.

На састанку одржаном у британској амбасади у октобру 2015. повереница се састала са Филипом Хамондом, министром спољних послова Велике Британије, заједно са заштитником грађана Сашом Јанковићем и повереником за информације од јавног значаја Родољубом Шабићем. Том приликом разговарано је о Акционом плану за Поглавље 23, првенствено о напретку у области људских права у контексту европских интеграција Србије, као и о владавини права. Састанку су присуствовали и представници организација цивилног друштва.

Повереница се у октобру 2015. сусрела са новоизабраним амбасадором Краљевине Холандије у Србији Хендриком ван ден Долом. Теме разговора биле су досадашња сарадња остварена на пројектима о унапређењу положаја Рома и Ромкиња у Србији и могућа будућа сарадња, а посебно је било речи о дискриминацији старијих и ЛГБТ популације. Овај састанак представља наставак успешне сарадње Повереника и амбасаде Краљевине Холандије коју је изузетно добро оценио и претходни амбасадор Лоран Стоквис. Амбасадор Стоквис је приликом сусрета са повереницом у фебруару 2015. нарочито истакао резултате рада Повереника у борби против дискриминације и унапређењу положаја маргинализованих група, истакао значај оснаживања положаја ЛГБТ особа и жена у српском друштву и напредак у остваривању гарантованих права.

О досадашњим пројектима и сарадњи са амбасадом Краљевине Норвешке, као још једног важног партнера Повереника, разговарано је на састанку повереница и амбасадора Краљевине Норвешке у Србији Арнеа Санеса Бјернстада у октобру 2015. године. Разговарано је о најважнијим активностима Повереника за заштиту равноправности у промоцији равноправности, борби против дискриминације и поштовању људских права, са посебним

осврtом на активности које је Повереник спровео у 2015. у оквиру двогодишњег пројекта који финансира Норвешка *Нека равноправност постане стварност*. На састанку је разговарано и о институцијама у Норвешкој које се баве заштитом равноправности, а изражена је и обострана спремност за даљом сарадњом.

Током сусрета са Денисом Кифом, амбасадором Велике Британије у Србији, који је одржан у новембру 2015, разговарало се о одличним резултатима досадашње сарадње Повереника и британске амбасаде, као и о будућим пројектима и активностима, посебно у оквиру пројекта доброг управљања. Током разговора истакнута је важност рада Повереника у борби против дискриминације и унапређењу положаја дискриминисаних група у Србији, посебно ЛГБТ популације, старијих и особа са инвалидитетом.

У децембру 2015. повереница се састала са амбасадором Италије Ђузепеом Манцом. На састанку је констатовано да постоји значајан простор за сарадњу Повереника и италијанских тела која су задужена за заштиту равноправности кроз размену искустава, заједничке активности и пројекте.

5.3.1. Сарадња са Мисијом ОЕБС-а у Србији

У 2015. настављена је сарадња са мисијом ОЕБС-а у Србији. На састанку са амбасадором Петером Буркхардом, шефом мисије ОЕБС-а у Србији у јуну 2015. истакнут је значај независности и стабилних финансијских извора за добар рад и функционисање независних тела у Србији и подршке међународних организација, нарочито ОЕБС-а, на том плану. Договорена је припрема и израда више антидискриминационих приручника, као и едукација запослених у различитим системима, нарочито наставак сарадње на едукацији судија. Такође је договорена и подршка јачању сарадње и дубљем развијању односа између независних тела и Народне скупштине, укључујући едукацију и подизање свести о дискриминацији народних посланика, посебно оних који су први пут у парламенту.

Веома интензивна била је сарадња на пољу родне равноправности. Тако је средином јула у Аранђеловцу одржан дводневни *Семинар о родној равноправности у институцијама сектора безбедности*. На семинару је истакнуто да је последњих година у сектору безбедности остварен значајан напредак у остваривању родне равноправности кроз интегрисање родне перспективе и унапређење положаја жена, али да је још увек потребно радити на побољшању њиховог положаја. Учесници семинара су упознати са улогом и надлежностима Повереника у поступцима по притужбама у сектору безбедности, а разговарано је и о доприносу Повереника у спровођењу политика родне равноправности у институцијама сектора безбедности.

Представници Поверника учествовали су на годишњем Имплементационом састанку људске димензије који је у септембру 2015. организован у Варшави, у оквиру председавања Републике Србије ОЕБС-у. На сесији *Толеранција и недискриминација* говорили су о положају жена у Србији, досадашњим достигнућима и наредним корацима усмереним на унапређење њиховог положаја. Заједно са представницима Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана, одржан је радни доручак под називом *Улога независних институција која се баве заштитом људских права у борби против насиља над женама и родно засноване дискриминације*, на коме је представљен Посебан извештај о дискриминацији жена. Представници Повереника учествовали су на пратећем догађају *Жене, мир и безбедност; обележавање петнаестогодишњице Резолуције Савета безбедности УН 1325 – конкретни примери имплементације* у организацији сталних мисија Финске, Аустрије, Лихтенштајна, Исланда и Турске. На догађају је закључено да резолуцију треба ревидирати у складу са новим светским тенденцијама у миграцијама и растућим таласом тероризма.

На овом догађају је представљен и самоевалуативни извештај Републике Србије у области људских и грађанских права, уз посебан осврт на слободу говора и положај Рома. Поред излагања представника цивилног друштва и академске заједнице, представници Повереника су упознали присутне са положајем жена у Србији, посебно се осврнувши на политичко учешће жена, економско оснаживање, сузбијање дискриминације Ромкиња, улогу медија у постизању родне равноправности и утицај институционалних механизама у поспешивању родне равноправности.

Трећа регионална конференција о слободи изражавања на интернету *Gaining a Digital Edge: Freedom of Expression* одржана је у октобру 2015. у Београду, у организацији Мисије ОЕБС-а у Србији, Школе јавних политика Централноевропског Универзитета у Будимпешти и Share фондације. Конференција је окупила новинаре, медијске правнике, представнике академске заједнице, борце за људска права, као и представнике државних институција, а представници Повереника су учествовали у њеном раду. Том приликом разматрани су изазови у заштити слободе изражавања и других људских права које носи дигитално медијско окружење.

Повереник за заштиту равноправности наставио је да подржава рад Женске парламентарне мреже учешћем у раду треће Националне конференције одржане новембра 2015, коју је подржала Мисија ОЕБС-а у Србији. Радни део конференције био је посвећен родно одговорном буџетирању на републичком и локалном нивоу, као и праћењу извршења буџета са становишта родне равноправности. Учесници конференције закључили су да је неопходно наставити процес интеграције жена, пре свега припадница

мањинских група, у политичке активности у локалним срединама. У раду конференције учествовали су представници локалних самоуправа, међународних организација, организација цивилног друштва и представници независних тела, укључујући и Повереника.

У организацији Удружења тужилаца Србије и Мисије ОЕБС-а у Србији, у новембру 2015. организована је конференција *Унапређење Законика о кривичном поступку*, на којој је окупљен велики број тужилаца, представника међународних организација и других актера, укључујући и представнике Повереника. Циљ конференције било је разматрање свеобухватног приступа унапређењу Законика о кривичном поступку из перспективе академске заједнице и судске праксе.

Мисија ОЕБС-а је у периоду од 24. до 27. новембра 2015. организовала је посету представника Повереника за заштиту равноправности Малти. У оквиру посете одржани су састанци са представницима Министарства за социјални дијалог, потрошачке односе и грађанске слободе, Националне комисије за промоцију равноправности и особе са инвалидитетом, Националног савета жена Малте и Фондације „Људи за промене". Циљ посете је био размена знања и искустава са институцијама за заштиту равноправности на Малти, које имају значајан утицај на креирање јавних политика у малтешком друштву. Посебна пажња посвећена је дискриминацији особа са инвалидитетом у области образовања и приступа јавним површинама.

Представница Повереника за заштиту равноправности и представници Мисије ОЕБС-а у Србији средином децембра били су у Лондону заједно са новинаркама које су освојиле прву награду у оквиру прве годишње Медијске награде за толеранцију. Циљ посете је било упознавање са медијима и организацијама које се баве слободом информисања и извештавањем о темама које се односе на унапређења поштовања људских права и борбе против дискриминације, међу којима су медијске куће *BBC* и *Гардијан* и организације *Media Legal Defence Initiative, Media Diversity Institute, Media Trust* и *Community Channel.*

5.3.2. Сарадња са Делегацијом ЕУ

Представници Повереника за заштиту равноправности учествовали су на годишњој конференцији посвећеној слободи говора на западном Балкану и Турској *Speak Up* коју организује Европска Унија и Европски парламент. Домаћини скупа били су високи комесар Европске Уније за проширење Јоханес Хан, високи комесар Савета Европе за људска права Нилс Муижниекс и потпредседница Европског парламента Улрике Луначек. У одвојеним сесијама, расправљало се о напретку по питању медијских сло-

бода, затим о улози интернет комуникације у контексту демократизације, као и о перспективама и будућности медија у региону. Подвучено је да ће слобода изражавања бити један од важних критеријума за успешни завршетак приступних преговора, док је у вези са медијима у Србији истакнута потреба за чешћом тематизацијом положаја мањинских и угрожених група, пре свих Рома, жена, особа са инвалидитетом и ЛГБТ популације.

Континуирана сарадња са телима Европске Уније настављена је и у 2015. години. Делегација ЕУ у Србији наставила је да подржава и прати рад Повереника кроз пројекте које финансира ЕУ у Србији и бројне заједничке активности.

Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић састала се у јулу 2015. са шефом Делегације ЕУ у Србији Мајклом Давенпортом. На састанку је истакнута велика улога и значај независних институција, и наравно Повереника за заштиту равноправности за све грађане Србије у процесу евроинтеграција. Разговарано је о стратешким циљевима и приоритетима рада Повереника у наредном периоду и будућим правцима сарадње, а посебно о активностима из Акционог плана за Поглавље 23 у преговорима са ЕУ, као и о спровођењу активности на твининг пројекту чије реализација почиње у другој половини 2015. године.

Повереник за заштиту равноправности започео је у октобру 2015. реализацију твининг пројекта *Подршка унапређењу људских права и нулта толеранција на дискриминацију* у сарадњи са Канцеларијом за људска и мањинска права. Европски партнери на овом пројекту су Институт за људска и мањинска права „Лудвиг Болцман“ из Аустрије и Канцеларија за људска и мањинска права Владе Републике Словеније. Пројектне активности намењене су јачању капацитета Повереника у превенирању и борби против свих облика дискриминације на локалном нивоу и усмерене на интензивирање сарадње са националним саветима националних мањина, спровођење истраживања о примени Закона о забрани дискриминације и перцепцију јавности о дискриминацији и неједнакости у Србији, усклађивање Закона о забрани дискриминације са европским стандардима, вођење кампања у вези са побољшањем имплементације препорука Повереника и анализу постојеће интерне базе података Повереника у циљу њеног унапређења.

Велика пажња у 2015. била је посвећена области социјалне инклузије, кроз подршку унапређењу социјално-економског положаја Рома. Повереник је учествовао на округлом столу *Анализа стратешких докумената који се односе на запошљавање Рома из перспективе међународних стандарда људских права*, који је одржан у Београду крајем маја, на иницијативу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Пројектно-оперативног центра Уједињених нација у Ср-

бији (УНОПС) у оквиру заједничког пројекта ЕУ и четири партнерске организације УН. Циљ анализа је идентификовање недостатака који утичу на пуно остваривање права на рад ромске националне мањине. У завршној дискусији представници Повереника учествовали су у разматрању конкретних мера за унапређење положаја Рома у овој области.

У јулу 2015. одржан је семинар *Социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији*, у организацији Европске комисије и Владе Републике Србије. Семинар представља наставак примене Оперативних закључака заједничког семинара Србије и Европске комисије од 2013, а организован је ради дефинисања јасних циљева у области запошљавања, образовања и смањења сиромаштва угрожених група становништва, а нарочито Рома и Ромкиња. Уз учешће представника Народне скупштине Републике Србије, Националног савета ромске националне мањине, организација цивилног друштва, међународних организација и независних тела, представници Повереника дали су допринос дефинисању приоритета и конкретних предлога за унапређење социјалног укључивања Рома.

Један од приоритета сарадње са ЕУ био је и рад на сузбијању насиља над децом у оквиру заједничког пројекта који су реализовали Министарство просвете Републике Србије, Центар за промоцију здравља жена и Инцест траума центар, уз подршку амбасаде Аустралије, Реконструкције Женског фонда и Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом Владе РС. У оквиру пројекта спроведено је прво истраживање о карактеристикама и распрострањености сексуалног насиља над децом у Србији и израђена прва национална студија која је усмерена на информисање јавности о овој недовољно видљивој друштвеној појави. Повереник је учествовао у представљању резултата студије која је обухватила децу, младе и родитеље из 97 основних и средњих школа са територије читаве републике.

У оквиру подршке цивилном друштву, ЕУ је финансијски подржала пројекат *PROACTION – Заштита од дискриминације тражилаца азила и деце без пратње у миграцијама*, који заједнички спроводе Група 484, Праксис и Међународна комисија правника. У оквиру овог пројекта одржан је тренинг о миграцијама, дискриминацији и међународном праву људских права. Представници Повереника учествовали су на тренингу који је окупио националне актере који учествују у збрињавању миграната, као и оних који су укључени у процес дефинисања политика азила и миграција. Циљеви тренинга састојали су се у поспешивању заштите економских, социјалних и културних права тражилаца азила, деце без пратње и миграната у притвору у контексту права ЕУ и међународног права.

5.3.3. Сарадња са Фондом Уједињених нација за децу (УНИЦЕФ)

У складу са потписаним Меморандумом о разумевању са Фондом Уједињених нација за децу у Србији (Уницеф), Повереник за заштиту равноправности је и у току 2015. наставио реализацију заједничких планираних активности.

Одржана су три семинара Панела младих повереника за заштиту равноправности „Истеривачи дискриминације." На семинару у Кончареву су од 19. до 21. фебруара 2015. чланови и чланице Панела, као чланови жирија, изабрали победничке радове у категорији од 1. до 4. разреда и од 5. до 8. разреда, пристигле на ликовни конкурс *Сви смо једнаки и можемо заједно.* Малобројне пристигле фотографије за конкурс за фотографију нису испуњавале минималне техничке захтеве конкурса, а нису одговориле ни на задату тему, због чега је жири одлучио да не додели награду за фотографију. Део семинара посветили су истраживачком раду на анализи садржаја уџбеника за средње школе и уз подршку експерткиње из развојне (дечје) психологије дошли до смерница које су користили за финализирање својих анализа. На основу резултата истраживања, израђен је Извештај о истраживању дискриминаторног садржаја у уџбеницима за средње школе. У другом делу семинара панелистима и панелисткињама су се обратили представници Иницијативе за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ Србија) и Иницијативе за инклузију Велики Мали. Кроз интерактивне и креативне радионице млади су се упознали са положајем деце и младих са сметњама у развоју у установама социјалне заштите.

Чланови Панела младих поново су се састали у Нишу 23–25. августа 2015. ради учешћа на радионици о положају избеглица које пролазе кроз Србију. Радионицу су одржали представници УНХЦР-а, након чега су панелисти провели дан у Прихватном центру за мигранте у Прешеву. Након дводневних активности, чланови Панела су разговарали о дану проведеном у центру за азиланте, предложили промене у организацији прихвата избеглица и разговарали о темама за следећи састанак панела.

Последњи у низу планираних семинара Панела младих одржан је уз помоћ експерткиње за родну равноправност 7–9. децембра у Орашцу, на тему рода, пола и сексуалне оријентације. На семинару је разговарано и о даљој сарадња са МДРИ Србија на пројекту*„Деца са сметњама у развоју у институцијама као жртве вишеструке дискриминације.* Са члановима Панела договорено је да наредних месеци организују различите активности у својим локалним срединама на тему положаја деце са сметњама у развоју без родитељског старања, а у сарадњи са МДРИ Србија. Закључног дана семинара

панелисти су разговарали и са две „живе књиге“ – особом са инвалидитетом и волонтерком на СОС телефонима за жене које су претрпеле насиље.

Уницеф је подржао и развијање приручника о моделима десегрегације у школама кроз компаративну анализу модела добре праксе у сузбијању сегрегације ромске деце, мапирање стања у Србији, идентификовање изазова и добре праксе и давање препорука за развој модела. У оквиру пројекта, на основу спроведеног истраживања коришћењем метода упитника и интервјуа у више од 120 школа и предшколских установа у Србији, израђен је *Приручник за десегрегацију школа и одељења.* Пројекат је реализован у циљу јачања превентивне улоге Повереника у сузбијању дискриминације и подршци коју пружа другим системима да препознају и реагују на случајеве дискриминације ромске деце, посебно у образовним институцијама.

Изложба радова са конкурса „Сви смо једнаки и можемо заједно“ реализована је 16–21. марта 2015. у Дечијем културном центру у Београду. На свечаном отварању изложбе уручене су награде такмичарима и такмичаркама чији су радови проглашени за најуспешније.

Повереник је уз подршку Уницефа израдио и одштампао низ публикација, брошура и другог промотивног материјала. Публиковао је другу збирку стрипова *Немој да толеришеш дискриминацију! Тражи заштиту и реагуј!* Стрипови представљају случајеве из праксе Повереника за заштиту равноправности у којима су дискриминисана деца и објављени су 16. новембра у дневном листу *Политика.* Такође, издат је Други зборник мишљења и препорука Повереника за заштиту равноправности – поступање по притужбама које се односе на дискриминацију деце. Зборник садржи 43 мишљења и препоруке донетих у поступцима по притужбама због дискриминације деце на основу националне припадности, језика, инвалидитета, здравственог статуса, као и због вишеструке дискриминације. Од великог значаја за рад Повереника и подстицај деци да се обрате за заштиту од дискриминације јесте поновно штампање обрасца притужбе намењене овој циљној групи са једноставним текстом и дизајном, у великом тиражу.

Запослени у стручној служби Повереника за заштиту равноправности, у сарадњи са Министарством здравља и Удружењем педијатара одржали су шест предавања на курсу *Заштита права деце у здравственом систему са посебним освртом на ромску и друге осетљиве групе деце.* У оквиру овог пројекта, педијатри и патронажне сестре из три града имали су прилике да се упознају са надлежностима Повереника, појмом и облицима дискриминације, као и са механизмима заштите од дискриминације.

Округли сто *Политике и пракса инклузивног образовања у Србији* одржан је у новембру у оквиру пројекта *Унапређење образовања у Србији кроз*

развој Мреже подршке инклузивном образовању који је реализовала Мрежа подршке инклузивном образовању и Министарство просвете, науке и технолошког развоја. Циљ округлог стола био је осврт на актуелну ситуацију у области образовања и представљање наредних корака надлежних тела на пољу унапређења политике и праксе инклузивног образовања.

5.3.4. Сарадња са Немачком организацијом за техничку сарадњу (ГИЗ)

Успешна сарадња са Немачком организацијом за техничку сарадњу (ГИЗ), успостављена је у оквиру пројеката који се односе на реформе законодавства и образовања, као и социјалних права осетљивих група у 2015. години. На заједничком састанку повереница и регионалног директора ГИЗ-а Сигмунда Милера разматрани су даљи модалитети сарадње и подршке оснаживању институције Повереника. Договорено је да подршка буде усмерена на јачање капацитета институције и израду стратегије развоја и превентивне активности спречавања и сузбијања дискриминације у области рада и запошљавања. Договорена је подршка у реализацији активности предвиђених Акционим планом за поглавље 23, као што су израда и дистрибуција приручника за препознавање и ефикасно сузбијање случајева дискриминације намењених стручној јавности и грађанима и њиховој медијској промоцији.

Округли сто *Анонимни, неперсонализовани интервју – подршка у превенцији дискриминације у области рада и запошљавања* одржан је у оквиру пројекта ГИЗ-а за Правне и правосудне реформе у октобру у Београду. На округлом столу представљен је пројекат *Анонимна пријава за посао* а присутни су се упознали са искуством Федералне агенције за борбу против дискриминације Немачке и Института за истраживање рада из Бона у реализацији овог пројекта. Округлом столу присуствовали су представници Националне службе за запошљавање, Привредне коморе Србије, Инфостуда, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Правосудне академије и професори правних факултета из Београда, Новог Сада и Ниша.

Средином новембра 2015. у Аранђеловцу је одржана дводневна радионица за запослене у Поверенику на којој су, уз експертску помоћ, започете активности на изради друге стратегије развоја институције. Након радионице, у децембру 2015. одржана су још три радна састанка у циљу даљег рада на овом важном документу, а наставак активности и довршетак рада на стратегији очекују се у наредној години.

Повереник се укључио у планирање двогодишњег регионалног ГИЗ пројекта „*Социјална права за рањиве групе*“ који финансира немачко Савезно министарство за економску сарадњу и развој (БМЗ), на радионици

у Скопљу у децембру 2015. године. Пројектне активности су усмерене пре свега на оснаживање етничких мањина, особе са инвалидитетом, самохране мајке и девојке, избеглице и интерно расељена лица, старије и припаднике ЛГБТ популације да траже заштиту својих права и да се препознају као равноправни чланови друштва.

5.3.5. Сарадња са Саветом Европе

Успешна сарадња са Канцеларијом Савета Европе у Београду настављена је и током 2015, а повереница се у јулу 2015. састала са шефом Мисије Савета Европе у Београду Тимом Картрајтом, са којим је разговарала о наставку досадашње успешне сарадње и будућим заједничким активностима. На састанку је разговарано и о препорукама Комесара СЕ за људска права Нилса Муижниекса, које су идентичне препорукама из годишњег извештаја Повереника за 2014. и о додатним напорима које сви друштвени актери треба да предузму како би се препоруке што пре реализовале.

Комесар Савета Европе за људска права Нилс Муижниекс био је у посети Повереник за заштиту равноправности у марту 2015. године. Комесар се посебно интересовао за положај жена, ЛГБТ особа, особа са инвалидитетом и припадника ромске популације у српском друштву, а похвалио је рад Повереника за заштиту равноправности у претходних пет година и истакао да је од изузетне важности да се обезбеди континуитет у раду институције. Састанку је присуствовао Никос Ситаропуолос, заменик директора канцеларије комесара Савета Европе за људска права.

Повереник за заштиту равноправности и Канцеларија Савета Европе у Београду наставили су сарадњу на пројекту *Не цени књигу по корицама – Жива библиотека у Србији,* који се уз подршку Министарства омладине и спорта успешно спроводи од 2012. године. Повереник је од септембра 2014. преузео координациону улогу на пројекту и наставио са имплементацијом и унапређењем успостављених стандарда у реализацији пројектних активности ради смањења утицаја негативних стереотипа и предрасуда као главних узрока дискриминације у друштву.

Тродневни национални тренинг за организаторе „Живих библиотека“ одржала је Група „Хајде да...“ у Сремским Карловцима, уз финансијску помоћ Канцеларије за људска и мањинска права. Присуствовали су му активисти и активистиње из 19 организација цивилног друштва који су имали прилику да се обуче за организовање „Живих библиотека“ у локалним заједницама из којих долазе. На тренингу су представљени стандарди квалитета у методологији организовања „Живих библиотека“, а циљ је био подизање капацитета организација цивилног друштва и оснаживање нове генерацију бораца за

људска права у Србији. На тренингу су размењена искуства представника организација цивилног друштва и настављено њихово умрежавање у циљу даље сарадње у борби за људска права.

Четврта по реду „Жива библиотека“ одржана је на Београдском сајму у оквиру Сајма образовања ЗВОНЦЕ 29–30. октобра 2015. године. На Сајму је представљено 27 књига, а међу најчитанијим нашли су се лезбејка, геј, трансродна особа и жртва породичног насиља. „Живој библиотеци“ присуствовало је између 400 и 450 посетилаца који су остварили 787 читања. За организацију пројекта ангажовано је 46 волонтера, подељено је 350 мајица и 600 публикација.

„Жива библиотека“ је одржана и у Новом Саду у децембру 2015, у организацији удружења „Балкан идеа“. Читаоци су у холу Студија М имали прилику да изаберу неку од 23 књиге, међу којима су биле и књиге припадника мањинских група, особа са анорексијом, мајки тинејџерки, ЛГБТ, особа која живи са шећерном болешћу, особа са инвалидитетом и друге књиге. „Жива библиотека“ у Новом Саду је била добро медијски испраћена, а остварено је укупно 171 читање.

5.4. Остали видови сарадње

У организацији Повереника за заштиту равноправности организован је радни састанак са аустријским Омбудсманом за особе са инвалидитетом Ервином Бухингером и представницима цивилног сектора који се баве положајем особа са инвалидитетом. Повереница је том приликом представила Посебан извештај о дискриминацији особа са инвалидитетом. Посебност овог извештаја огледа се у чињеници да је самоиницијативно припремљен, сходно оцени Повереника да постоји потреба да се Народној скупштини презентује тренутно стање у остваривању равноправности особа са инвалидитетом. Представници организација цивилног друштва представили су изазове са којима се у свом раду сусрећу, међу којима се издвајају тежак положај особа са интелектуалним тешкоћама, недостатак капацитета за пружање услуга персоналних асистената, као и проблем вишеструке дискриминације жена са инвалидитетом. Истовремено, истакнути су и примери добре праксе као што су организација међународног филмског фестивала који се бави особама са инвалидитетом БОСИФЕСТ и доношење Закона о употреби знаковног језика. Омбудсман за особе са инвалидитетом Аустрије поделио је искуства из своје земље, истакавши да је највећи број случајева којима се аустријски Омбудсман бави из области образовања и приступа јавним установама.

Подстакнут избегличком кризом у Европи и на Блиском истоку и потребом за свеобухватним институционалним одговором на изазове са којима

се земље у региону сусрећу, Заштитник грађана је у новембру организовао међународну конференцију *Омбудсмани/националне институције за заштиту људских права – Изазови у остваривању људских права у избеличкој/миграндкој кризи,* на којој је учествовала повереница.

У организацији Америчке агенције за међународну сарадњу (USAID), у оквиру Пројекта за реформу правосуђа и одговорну власт, у октобру 2015. организована је обука под називом *Ефикасност у покретању прекршајног поступка*. Представници Повереника активно су учествовали у овој обуци, у оквиру које је организован и округли сто који је окупио учеснике пројекта и представнике независних институција, на коме је Повереник изнео предлоге за повећање ефикасности прекршајног поступка.

Иновативни курс знања *Парламент и демократија* одржан је у априлу 2015. на Факултету политичких наука у Београду, у организацији Центра за демократију Факултета политичких наука, уз подршку пројекта *Јачање надзорне улоге и јавности у раду Народне скупштине,* који спроводе Програм Уједињених нација за развој, Народна скупштина Републике Србије, уз подршку Швајцарске агенције за развој и сарадњу. Помоћница повереница за заштиту равноправности била је једна од предавачица на овом курсу, са темом сарадње Повереника за заштиту равноправности и Народне скупштине.

Популациони фонд Уједињених нација (UNFPA) у сарадњи са Европском мрежом жена против насиља (WAVE) и Центра за промоцију здравља жена организовао је консултативни састанак у вези саревидираним тренинг пакетом за здравствене раднике на тему родно заснованог насиља. Намењен унапређењу одговора здравственог система на родно засновано насиље, циљ пројекта било је дефинисање одрживих решења у побољшању одговора здравственог система. На основу искуства из праксе, представници Повереника дали су активан допринос унапређењу тренинг пакета.

Уз подршку амбасаде Краљевине Републике Норвешке, а у организацији Центра за међународне и безбедносне послове (ISAC фонд) представљени су крајњи резултати истраживачког пројекта *Српско-румунски односи и статус влашке националне мањине у Србији.* Повереница је присуствовала на представљању ових резултата.

У организацији Светске банке и Министарства просвете, науке и технолошког развоја, у јуну је одржана регионална конференција *Политике и пракса инклузивног образовања у југоисточној Европи.* Повереница за заштиту равноправности учествовала је у представљању најбољих примера међународне праксе у овој области и дефинисању кључних тема везаних за будућност и развој инклузивног образовања у Србији. Регионална конференција, којој је присуствовало 170 учесника из десетак земаља, део је пројекта *Мониторинг*

и евалуација инклузивног образовања, коју реализују Министарство просвете и Светска банка, уз подршку УНИЦЕФ-а, Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва и Фонда за отворено друштво.

Популациони фонд Уједињених нација (УНФПА) подржао је истраживање о злостављању старијих које је објавио Црвени крст Србије у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности, о чему је било више речи у претходном делу извештаја. Ова подршка је веома битна, јер дискриминација старијих још увек није адекватно препозната као проблем у нашем друштву, а ретка су истраживања која се баве овом темом. Поред тога, повереница је учествовала у евалуацији Стратегије о старењу, чију израду је помогао УНФПА.

Током 2015. представници Повереника за заштиту равноправности и Заштитника грађана одржали су у седам локалних самоуправа у Србији семинаре намењене запосленима у локалним самоуправама који су усмерени на промоцију толеранције, сузбијање дискриминације и поштовање права интерно расељених лица, уз подршку и у организацији Високог комесаријата за избеглице Уједињених нација (УНХЦР).

5.4.1. Сарадња са Европском мрежом тела за равноправност (ЕКВИНЕТ)

У току 2015. настављена је успешна сарадња Повереника за заштиту равноправности са ЕКВИНЕТ мрежом, кроз учешће на радним састанцима, тренинзима и семинарима у организацији овог тела. Важна улога Повереника за заштиту равноправности Републике Србије у оквиру мреже, потврђена је у октобру 2015, када је на Редовној годишњој скупштини ЕКВИНЕТ мреже помоћница поверенице Косана Бекер још једном изабрана за чланицу Извршног одбора мреже.

Крајем марта 2015. представници Повереника учествовали су у раду радне групе Еквинета за формулисање практичних политика, која је одржана у Бриселу. Као први приоритет дефинисана је израда Перспективе о раду тела за равноправност на унапређењу равноправности и сузбијању дискриминације на основу религијских и других уверења. Практична примена овог документа била је тема семинара одржаног у новембру у Лондону, на тему јачања капацитета запослених у телима за равноправност, под слоганом *Питање вере. Религијско и друго уверење у раду тела за равноправност.* Примарни циљ семинара био је одговор тела за равноправност на дискриминацију на основу религијског и другог уверења. Слобода мисли, савести и вероисповести, прожимање и сукобљавање овог основа дискриминације са другим личним својствима, сексуална оријентација и родни идентитет биле су уже теме за дискусију. Разматране су и стратегије тела за равноп-

равност за борбу против верске дискриминације и представљени налази Практичне политике Еквинета о раду тела за равноправност на овом пољу. Представници Повереника активно су учествовали у развијању стратегија за сузбијање дискриминације у области религијског и другог уверења, у оквиру тематских радних група.

У јуну 2015. у Бриселу је одржан је семинар о примени Европске повеље о основним правима. Учесници су говорили о значајном месту повеље у систему људских права и различитим димензијама њене практичне примене. Такође, разматране су специфичности Повеље са аспекта права на азил и закључено је да иако је сувише рано оценити ефикасност повеље по овом питању, од велике је важности да државе промовишу овај документ, као и да установе тачну везу између директива и националних закона. У завршном делу семинара учесници су дефинисали вишеструку дискриминацију и едукацију као тематске фокусе у оквиру области родне равноправности.

Питања баланса између пословног и приватног живота и дискриминације на основу пола и породичног статуса разматрана су на дводневном семинару Еквинета који је одржан почетком јула у Талину. Оцењено је да ће даљи напредак у овој области зависити од свеобухватних промена на индивидуалном, институционалном и социјалном нивоу, док су као полуге промена виђени унапређење свести, законодавног оквира и активности послодавца као носиоца модела добре праксе. Представници Повереника имали су прилике да се упознају са реформама по питању родитељског одсуства које су спроведене у земљама ЕУ, као и ефектима тих мера на смањење дискриминације на основу пола и породичног статуса. У директној размени искустава закључено је да могућност рада од куће користе углавном жене, као последица убеђења да је рад од куће секундарна активност коју користе запослени чија је примарна обавеза брига о породици. Интересантан пример добре праксе представили су представници Малте, који су учеснике упознали са *Оценом равноправности* – сертификатом који се додељује компанијама које установе родну равноправност као основу за промоцију потенцијала свих запослених без обзира на пол и породични статус. Семинар је завршен разменом искустава из праксе у оквиру радионице коју су организовале представнице Повереника за заштиту равноправности, на којој је указано на друштвене предрасуде и институционалне препреке у постизању баланса између посла и приватног живота.

Током септембра 2015. представници Повереника учествовали су на дводневном тренингу посвећеном управљању пројектима и аплицирању за ЕУ фондове који је одржан у Софији. Уз учешће представника тела за равноправност из држава чланица ЕУ циљеви тренинга били су усмерени ка јачању националних капацитета за управљање пројектима и аплицирању за ЕУ фондове. У размени искустава представљени су програми за које тела

за равноправност могу да конкуришу, укључујући и структурне фондове. Детаљно су објашњени приоритети сваког појединачног програма, методологија конкурисања и специфична правила у вези са програмирањем буџета.

У светлу Директиве 2014/54/ЕУ о слободи кретања, у септембру је у Братислави одржан састанак радне групе Еквинета посвећен дискриминацији на основу националности, односно, држављанства. Представници Повереника учествовали су у раду радне групе и формулацији закључака о неопходности формирања националних тела која ће се бавити промоцијом и подршком једнаком третману радника Европске Уније и чланова њихових породица. Такође, разматрана су искуства у вези са миграционим токовима и дискриминације на основу националности. Закључивши да је мали број притужби због дискриминације на основу националности, односно, држављанства углавном резултат непознавања механизама заштите, представница Повереника говорила је о великом броју миграната са Блиског истока који пролазе кроз Србију.

У току новембра одржани су састанци две радне групе Еквинета у Берлину, на којима су представници Повереника активно учествовали. Први састанак окупио је чланове радне групе за комуникацију који су овогодишње заседање посветили борби против говора мржње, са посебним фокусом на говор мржње који долази од политичких актера. Наглашена је важност међународне координације у осуди говора мржње док је нарочито истакнут значај друштвених мрежа у праћењу и промовисању свакодневног рада тела која се баве равноправношћу. Размена искустава о актуелном стању по питању родне равноправности била је тема другог скупа радне групе за родну равноправност. Уз присуство европске комесарке за право, потрошаче и родну равноправност, чланови радне групе разматрали су активности на нивоу ЕУ по питању родне равноправности као што су *Приручник о једнаким зарадама* и *Путоказ Европске комисије о балансу између посла и приватног живота*. У закључном делу састанка, радило се на дефинисању смерница и приоритета у раду ове Еквинет групе следеће године.

Средином новембра 2015. у Стразбуру су одржана два тематски повезана састанка радне групе Еквинета за формирање политика са циљем припреме *Перспективе о социјалним и економским правима*. Значај ових састанака је у формулисању начина приступа теми из перспективе тела за равноправност, посебно имајући у виду различите праксе држава чланица мреже. Представници Повереника активно су учествовали у изради ове перспективе. Други састанак окупио је и представнике Савета Европе и организације ФРА. Установљена је заједничка платформа са циљем унапређења рада држава чланица на спровођењу обавеза предузетих потписивањем и ратификовањем Ревидиране европске социјалне повеље.

Организована под слоганом *Слобода кретања – изазов или прилика?* конференција у децембру у Паризу била је посвећена имплементацији Директиве 2014/54/ЕУ као и оцени спремности тела за равноправност за нове надлежности које она прописује. Своја виђења на ову тему су изложили су представник Директората за проширење Европске комисије, комисије за равноправност земаља ЕУ, академске заједнице и чланови Еквинета. Истовремено, указано је на недостатак ефикасности појединих влада у имплементацији директиве, чија је комплетна интеграција предвиђена до маја 2016. године. У контексту приступних преговора Републике Србије са ЕУ и усаглашавања правног оквира, разматрани су модалитети имплементације ове директиве у Србији.

5.4.2. Годишња конференција Повереника

Кључна улога Повереника за заштиту равноправности да својим препорукама утиче на отклањање и заштиту од дискриминације и унапређује равноправност у свим областима и на свим нивоима, утицала је на неопходност установљавања редовног годишњег скупа на коме би се сви релевантни актери у друштву упознали са праксом и изазовима у раду. Због тога је Повереник за заштиту равноправности 16. новембра, на Међународни дан толеранције који је уједно и дан институције, организовао конференцију *Србија на путу недискриминације и толеранције: Искуства Повереника за заштиту равноправности*. Уз подршку Фондације за отворено друштво која кроз оснаживање независних тела помаже развоју демократског и отвореног друштва заснованог на владавини права, ова активност постаје важан инструмент у промоцији људских права. Захваљујући директном телевизијском преносу на јавном сервису, најшира јавност Србије упозната је са напорима у заштити од дискриминације и унапређењу равноправности.

Овогодишња конференција окупила је више од 200 представника државних институција, дипломатских мисија, међу којима ЕУ и ОЕБС, амбасадора, цивилног сектора и медија. На почетку су окупљени минутом ћутања одали пошту жртвама терористичких напада у Паризу. Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић отворила је скуп поруком да Србија иде путем равноправности, толеранције и поштовања сваке врсте различитости и да је равноправност вредност којом пре свега треба да се потврди зрелост друштва. Из стереотипа о било којој мањинској и маргинализованој групи, у стању смо да веома брзо створимо предрасуде, а онда лако стигнемо и до дискриминације која је, упркос евидентним помацима и видљивом напретку у појединим сегментима друштва и даље присутна појава, рекла је повереница.

У уводном делу конференције обратио се и премијер Србије Александар Вучић речима да су толеранција и различитост предности српског друштва, али и услов будућности, мира и стабилности. Премијер је позвао грађане и институције да се сви заједнички успешније ухвате у коштац са дискриминацијом и указао да у Србији постоји правни оквир, стратегија и акциони план. „Позивам вас да се заједно још одлучније и успешније ухватимо у коштац са нетолеранцијом и дискриминацијом, као и да ове појаве искоренимо и изградимо друштво у којем су људско достојанство и једнакост међу људима неприкосновене вредности које као друштво прихватамо, јер без њих нема стабилности и напретка“, закључио је премијер.

Шеф Делегације ЕУ у Србији Мајкл Давенпорт поручио је да је толеранција вредност коју ће Европа бранити и да неће стати пред страхом и терором. Он је указао да је Србија показала посвећеност у борби за људска и мањинска права. Говорећи о дискриминацији, он је оценио да је то глобални феномен присутан у свим земљама и да је Србија протеклих година направила велики напредак у борби против дискриминације. Према његовим речима, неопходне су јаке демократске институције у које грађани имају поверење, као и постојање правног оквира којим ће се регулисати сузбијање ове појаве.

Директор Комитета правника за људска права Милан Антонијевић истакао је да 16. новембар треба посветити сумирању онога што је на пољу толеранције и борбе против дискриминације и заштите људских права учињено у Србији, додајући да законски оквир постоји, али да оно где не смемо бити задовољни, јесте сама примена. Директор YUCOM-а је такође оценио да је неопходан дијалог у друштву ради јачања толеранције, али и указао да поједине поруке које долазе из појединих верских заједница, морају да наиђу на осуду, као и да је потребан ефикаснији рад судова и тужилаштва.

Медији су незаобилазни савезници у заштити од дискриминације и борби за равноправност и важан део фронта против нетолеранције. Због тога је Повереник за заштиту равноправности, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији од 2015. установио годишњу медијску награду за толеранцију, чији је циљ успостављање такве атмосфере у друштву која ће имати нулту толеранцију за дискриминацију. Награде су на конференцији уручили повереница Бранкица Јанковић и шеф Мисије ОЕБС-а у Србији Петер Буркхард. Према његовој оцени, равноправност и достојанство су основ за остваривање права, док дискриминација подрива основе толерантног и демократског друштва и лишава нас економског и културног просперитета. Мисија ОЕБС-а у Србији остаје доследна сарадњи са Повереником за заштиту равноправности на даљем промовисању толеранције и недискриминације, закључио је Буркхард.

На конкурсу, који је трајао од 20. септембра до 15. октобра 2015, пристигло је готово 50 медијских радова. Жири је након анализе пристиглих радова, одлучио да поред две категорије, за најбоље радове у категорији тв/радио прилог и категорији штампа/on-line, уведе и трећу категорију за репортажу. Победници су одлучени гласовима седмочланог жирија у којем су били: професор Факултета политичких наука Веселин Кљајић, професорка Факултета за медије и комуникације Јелисавета Благојевић, представница Удружења новинара Србије Јелена Спасић, председник Независног удружења новинара Србије Вукашин Обрадовић, представница Независног друштва новинара Војводине Драгана Продановић, шефица Одељења за медије у Мисији ОЕБС-а у Србији Гордана Јанковић и шефица Кабинета поверенице за заштиту равноправности Антигона Андонов.

I место:

- Репортажа/документарни филм „ПозХИВтиван сам“, новинарке Сандре Мандић, VICE Србија, емитован на ТВ Прва
- ТВ/радио за прилог „Два лица Ветерничког дома“, новинарке Јоване Ухрин, ТВ Б92, емитован на ТВ Б92
- Штампа/on-line за текст „И држава силује, зар не?“, новинарке Јована Глигоријевић, новинарке листа *Време*, објављен у недељнику *Време*

II место:

- Репортажа/документарни филм „Случај Животе Милановића“, новинарке Гордане Лазаревић, ПГ Мрежа, емитован на РТС 2
- ТВ/радио за прилог „Живот са ХИВ-ом као борба против ветрењача“, новинарке Ане Шувалије Пешић, РТС, емитован на РТС-у 1
- Штампа/on-line друго место деле текст „Из прве руке: Голгота избеглица“, новинара Михаила Меденице листа *Недељник*, објављен у листу *Недељник* и текст „Марина – прича о дискриминатору у свакоме од нас“, новинарке Иване Петровић, City Радио Ниш, објављен на порталу City Радио Ниш

III место:

- Репортажа/документарни филм „Шифра Ф64“, новинарке Петре Живић, VICE Србија, емитован на ТВ Прва
- ТВ/радио за прилог „Шабачки ђаци из Кине“, новинарке Тање Димитрић Мијаиловић, дописнице РТС-а из Шапца, емитован на РТС-у
- Штампа/он-лине за текст „Пољопривреднице без радних права“, новинарке Сандре Иршевић из Суботице, текст је објављен у *Суботичким новинама*

Други део конференције био је посвећен односу медија према феноменима дискриминације и нетолеранције, као и темама равноправности и људских права. У овом делу скупа поред представника Повереника учествовао је председник Управног одбора Асоцијације медија Зоран Секулић, који је подсетио да су неравноправност и дискриминација забрањени Уставом и законима, али су и даље свакодневне појаве. Улога медија у сузбијању дискриминације јесте огромна али није једина, већ зависи од снага на политичкој сцени, понашања политичке елите и културе јавног говора. Чланица Савета Регулаторног тела за електронске медије (РЕМ) Гордана Суша представила је резултате анализе родне равноправности у управљачким структурама медија, који показују да су жене још увек извршитељке посла, а мушкарци на руководећим позицијама. Она је оценила да је на јавном сервису ситуација ипак боља него на комерцијалним телевизијама, када је у питању равноправност жена и мушкараца, односно њихова расподела функција и моћи, закључивши да је и у самом РЕМ-у, у коме је девет чланова, донедавно била само једна жена, а сада их је две.

На крају, не мање битан је податак да су конференцији присуствовали новинари, сниматељи и фоторепортери из више од 30 редакција. Бројне објаве у штампаним, електронским и on line медијима, потврђују да су медији препознали значај овог догађаја. Имајући у виду ниво скупа, говорнике, као и важност и потребу да се о питањима толеранције, недискриминације и заштите људских права говори пред најширом јавношћу, конференцију је директно преносио Јавни сервис на другом програму (РТС 2).

5.4.3. Национално такмичење у симулацији суђења

Повереник за заштиту равноправности наставио је успешну сарадњу са Фондацијом за отворено друштво на реализацији пројекта *Симулација суђења (Moot court) у области заштите од дискриминације*. Треће по реду национално такмичење у симулацији суђења спроведено је у периоду од септембра до децембра 2015. године. Такмичење је намењено студенткињама и студентима основних и мастер студија права у Србији и ове године се састојало од израде тужбе и одговора на тужбу, као и симулације расправе на рочишту на основу задатог случаја из области права националних мањина. Циљ овог такмичења је да допринесе подизању нивоа знања из области антидискриминационог права, као и унапређењу равноправности у Републици Србији.

На такмичење се пријавило 27 тимова, односно, 75 студената и студенткиња са акредитованих правних факултета на територији Републике Србије, што је око 40% више у односу на 2014. годину. Студенти који су учествовали на такмичењу показали су висок степен знања из области заштите од

дискриминације припадника националних мањина. Поред тога, они су на такмичењу вежбали практичне вештине, повећали сензибилност за ову област, као и разумевање појма дискриминације, што ће им користити у даљем професионалном раду. Осам тимова који су најбоље оцењени у писаној фази такмичења такмичило се у усменој (финалној) фази такмичења. Финална фаза такмичења одржана је у згради Управног суда у Београду и састојала се из два рочишта у којима су тимови мењали улоге туженог и тужиоца. Њих је на финалним рочиштима оцењивало стручно и непристрасно судско веће од три, односно пет судија. Судије на симулацији суђења били су адвокати, судије и правни стручњаци.

По окончању такмичења проглашени су победници у усменој фази такмичења, најбољи говорник и победници у писаном делу такмичења. Проглашење победника и додела награда организована је у Службеном гласнику у Београду. Студенти Правног факултета Универзитета у Нишу Милијана Томић, Милица Станковић и Иван Поповић победили су на овогодишњем такмичењу. Соња Станковић и Јована Момчиловић са Универзитета „Лазар Вркатић“ из Новог Сада, Одељење у Нишу однеле су победу у категорији најбољи писани поднесак. Милица Шкаро и Стефан Раичевић са Правног факултета Универзитета у Београду освојили су друго место у усменом делу такмичења. За најбољу говорницу такмичења проглашена је Милијана Томић, студенткиња Правног факултета Универзитета у Нишу.

Пројекат *Симулација суђења у области заштите од дискриминације* реализован је у партнерству са Правосудном академијом уз подршку Управног суда који је уступио просторије за одржавање такмичења. Партнерство са овим организацијама, односно институцијом допринело је квалитетнијем раду, бољим условима за одржавање финалних рунди такмичења и бољој мотивацији студената/студенткиња учесница/учесника пројекта.

5.4.4. Београдски маратон – Равноправно до циља

Повереник за заштиту равноправности у партнерству са Савезом за спорт особа са инвалидитетом Београда (ССОСИБ) одржао је 18. априла акцију под слоганом *„Равноправно до циља“* у оквиру 28. Београдског маратона. Циљ акције је подизање видљивости спортиста и спортисткиња са инвалидитетом, промовисање инклузивног друштва и указивање на проблеме са којима се сусрећу особе са инвалидитетом. Неприступачност јавних објеката и површина један је од основних проблема у остваривању равноправности особа са инвалидитетом. Иако је прописано да објекти и површине у јавној употреби морају да буду изграђени у складу са стандардима приступачности, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старијим особама, многи објекти нису

приступачни, укључујући и просторије државних органа, јавне површине и спортске центре, што отежава остваривање многих права и онемогућава пуну друштвену инклузију особа са инвалидитетом.

Промотивни пулт Повереника за заштиту равноправности и Савеза за спорт особа са инвалидитетом посетило је око 400 посетилаца од којих око 250 спортиста и спотристкиња са инвалидитетом. Многи од њих учествовали су у Трци задовољства са осталим грађанима Београда и Србије. Заинтересовани грађани имали су прилику да се упознају са радом Повереника за заштиту равноправности док су кроз упитник тестирали своје знање из области дискриминације и људских права. Поред тога, учесници су имали прилику да се друже и разговарају са спортистима са инвалидитетом. У току ове акције, особама са инвалидитетом и присутним грађанима волонтери су поделили 350 мајица, качкета, летака и публикација Повереника за заштиту равноправности.

6. Медијско извештавање

Из године у годину, медији све већу пажњу посвећују извештавању о темама недискриминације и равноправности. Оно што би у најкраћем могла да буде оцена медијског простора када су у питању ове теме, јесте помак у односу на осетљиве, маргинализоване и мањинске групе које раније нису биле видљиве и препознатљиве у јавности, или се о њима писало само када је било повода. Истовремено, новинари и новинарке су препознавали важност одређених тема, пре свега оних који су се односиле на положај жена.

Једна од вести која је обележила претходну годину односила се на дискриминацију на основу пола, јер је месецима у фокусу медија био Закон о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору и покретање поступка оцене уставности пред Уставним судом од стране Повереника за заштиту равноправности и Заштитника грађана. Огромна медијска пажња изазвана је због исказивања незадовољства великог броја докторки медицине, наставница и професорки и других жена запослених у јавном сектору које би сагласно одредбама овог закона морале, против своје воље, раније да се пензионишу.

Поред овога, медијску пажњу изазвала је и непримерена изјава министра одбране Братислава Гашића упућена једној новинарки. Ова тема била је данима једна од најважнијих, тим пре што је најављена смена министра. Повереница је осудила ову изјаву, наглашавајући да је такво обраћање недопустиво и увредљиво не само за новинарку, него и за све жене у Србији. Такође је истицано да се стереотипи и предрасуде према женама морају темељно сузбијати и да политичари и јавне личности треба да буду позитивни примери како се гради демократско и толерантно друштво.

Више пута током 2015. у медијима, посебно штампаним, могли су да се прочитају текстови и виде фотографије и фотомонтаже које вређају домаће политичарке, као и политичарке у региону. Реакције поверенице која је кроз више саопштења, упозорења као и изјаве медијима осудила вређање и омаловажавање политичарки у јавности преносили су готово сви медији.

Насиље над женама била је честа тема у медијима, а један од разлога је чињеница да је број убијених жена у породичном и партнерском насиљу био већи него у претходној године, као и да је један број жена надлежнима пријављивао насиље пре него што су страдале. Истовремено, у случајевима у којима су жртве насиља биле јавне личности и партнерке јавних личности, често се писало сензационалистички, уз откривање идентитета и детаља из живота жртве. Повереница је реаговала, указујући да је недопустиво да се насилницима пружа медијски простор у којем се њихови поступци релати-

визују. Такође, медији су извештавали о потреби усклађивања релевантних закона у овој области, а бавили су се и предлогом Повереника за заштиту равноправности и невладиних организација да се прописи измене у складу са тзв. „Аустријским моделом", према којем полиција има овлашћења да на лицу места насилника удаљи из куће након пријављеног акта насиља, без обзира на то ко је власник непокретности.

Као и претходних година, највећа медијска пажња када су у питању националне мањине била је усмерена на Роме и Ромкиње, али сада не само у виду извештавања о различитим инцидентима, већ и о активностима које се предузимају у вези са унапређењем њиховог положаја. У исто време, приче о ромској националној мањини у Србији нису заузеле највише медијског простора само у априлу када се обележава њихов дан, већ су се теме које се односе на свакодневни живот ове најугроженије националне мањине појављивале током целе године.

Медији су пратили цео процес стажирања Рома у институцији Повереника за заштиту равноправности – од почетка расписивања конкурса, до њиховог доласка и шестомесечне праксе. Уз информацију да је њихово стажирање организовано у оквиру пројекта Европског центра за права Рома и Ромкиња, сви медији су истицали важност оваквог примера као добру праксу чији је циљ да се младим припадницима ромске популације обезбеди непосредно искуство у раду у независној институцији. Истовремено, преношене су поруке поверенице о неопходности укључивања Рома и Ромкиња у рад органа јавне власти.

Велику пажњу привукла је прича о намери надлежних у општини Земун да расели неформално ромско насеље Грмеч које се налази на територији те локалне самоуправе. Медији су известили да је Повереник за заштиту равноправности обишао становнике тог насеља, као и да предузима кораке да се расељавање спречи. Како је општина Земун потом поступила по препоруци Повереника и обуставила исељавање, та прича је и у неколико наврата налазила простор у медијима.

У току године медији су посвећивали више пажње проблемима са којима се особе са инвалидитетом суочавају, посебно поводом усвајања нових закона и измена постојећих који су у вези са особама са инвалидитетом. Пренете су и оцене Националне организације особа са инвалидитетом да су измене Закона о раду лоше утицале на њихово запошљавање јер сада послодавац може особу са инвалидитетом да прогласи технолошким вишком уколико није у могућности да јој нађе радно место у складу са радним способностима, због чега је поднета иницијатива за оцену уставности.

Само повремено медији су се бавили проблемима са којима се деца са сметњама у развоју и инвалидитетом суочавају приликом остваривања

права на образовање. Преносили су ставове родитеља да надлежни органи не обезбеђују адекватну стручну, финансијску и материјалну помоћ. Поред тога, пажњу медија је привукло мишљење Повереника да је општина Смедеревска Паланка дискриминисала ученицу са инвалидитетом јер јој није обезбедила превоз до школе и тиме јој отежала остваривање права на образовање, као и прича о девојчици која због болести кичме има проблеме са ходом и којој је школа препоручила да се упише у другу школу која јој је физички приступачнија.

Медији су током 2015. повремено извештавали о положају старијих особа у Србији, посебно о јавном слушању које је Повереник организовао са Одбором за људска и мањинска права и равноправност полова у Народној скупштини Републике Србије, 25. октобра 2015. на тему „Године живота као основ за дискриминацију". Такође, посебну пажњу посветили су и истраживању о злостављању старијих које је спровео Црвени крст Србије у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности и уз подршку УНФПА, па су медији извештавали о резултатима овог истраживања. Указано је да је скоро 20% старијих особа доживело неки облик злостављања и насиља, а пренете су и препоруке за побољшање положаја старијих.

Положај, права и проблеми ЛГБТ популације и у 2015. били су честа тема у свим медијима. Као ударну вест дана сви су пренели извињење министра спољних послова Ивице Дачића представницама НВО Лабрис у просторијама Повереника за заштиту равноправности. Ивица Дачић је поступио по препоруци поверенице, састао се са представницама ове невладине организације и лично им се извинио због својих дискриминаторних изјава. Овај догађај био је повод да се медији у наредним данима баве порукама политичара о ЛГБТ особама и њиховим правима.

Организација и одржавање Параде поноса као и Транс прајда биле су главне вести уочи њиховог одржавања у септембру. Сви медији су известили да су Повереница и запослени у Поверенику учествовали и на Транс прајду и на Паради поноса, и пренели су њене изјаве да права ЛГБТ особа још су увек нису довољно заштићена у Србији, иако су у претходном периоду начињени помаци у погледу унапређења положаја, укључујући и одржавање парада. Као најважнија информација, истицано је да су параде прошле мирно и без инцидената, али уз јаке полицијске снаге које су обезбеђивале скупове. Већина медија је коректно известила о овим догађајима, док су тек понеки таблоиди имали текстове у којима припаднике ЛГБТ популације називају увредљивим именима и анализирају трошкове за организацију парада. Медији су такође испратили и обележавање Међународног дана поноса 27. јуна и учешће поверенице и запослених у Поверенику у шетњи која је тим поводом била одржана у центру Београда.

Једна од ударних прича била је случај транссексуалне особе, мајорке Хелене В. због чега је Повереniку за заштиту равноправности поднета притужба против Војске Србије и Министарства одбране. Медији су показали висок ниво разумевања за тешкоће са којима се Хелена суочила и њена животна прича постала је тема која се током читаве године налазила у различитим медијским садржајима. Пратећи њен положај, указивало се на широк спектар проблема са којима се суочавају трансродне особе у Србији, које су фактички до појављивања овог случаја у јавности биле готово невидљиве. Мишљење повереницe којим је утврђена дискриминација била је једна од ударних вести у свим медијима, који су својим извештавањем и интересовањем за овај конкретан случај помогли да трансродне особе постану видљивије у нашем друштву.

Медији су такође доста простора дали вести да је бивши припадник неонацистичке организације Национални строј одлучио да промени пол. Извештавали су о проблемима са којима се сада суочава Дајана Поспиш, посебно о физичким нападима и тешкој економској ситуацији. Повереница је реаговала наводећи да трансродне особе не смеју да буду препуштене саме себи.

Током 2015. једна од редовних тема у медијима била је мигрантска криза. Медији су пратили активности Повереника за заштиту равноправности које су биле предузимане у односу према мигрантима и појединим случајевима дискриминације којима су током кратког боравка у Србији били изложени. Такође, сви су преносили и вести о посетама повереницe прихватним центрима, разговорима са мигрантима, представницима Црвеног крста, УНХЦР-а и других. Медији су реаговали на изјаве председника општине Кањижа Михаља Бимба, због његових изјава против азиланата. Такође је објављена вест и да је Михаљ Бимбо поступио по препоруци Повереника и да се јавно извинио због својих дискриминаторних изјава.

Уколико бисмо о медијским темама које се односе рад и активности Повереника у 2015. говорили из угла статистике, онда треба истаћи да је број објава три пута већи него у преходној години. Међутим, оно што је такође важно, јесте чињеница да се и квалитативно повећао број текстова и прилога који темама дискриминације, равноправности, толеранције, прилазе са много више сензибилисаности, уз препознавање начина на који могу не само да информишу, већ и да едукују и промовишу вредности и поштовање различитости. Управо због тога, препознајући медије као природне савезнике, Повереник за заштиту равноправности је од 2015. у сарадњи са ОЕБС-ом установио годишњу медијску награду за толеранцију, са циљем да афирмише значај медијског извештавања о унапређењу равноправности у нашем друштву, као и сузбијању предрасуда и стереотипа према мањинским, маргинализованим и угроженим групама. Више о додели награда можете прочитати у одељку *Годишња конференција Повереника.*

7. Извршавање обавеза по закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја

Повереник обезбеђује слободан приступ информацијама поступајући по захтевима за слободан приступ информацијама од јавног значаја, објављивањем Информатора о раду и других информација на интернет презентацији, извештавањем Народне скупштине, обавештавањем јавности путем саопштења, публикацијама, одржавањем конференција за штампу и на друге одговарајуће начине.

У 2015. поднето је само два захтева за слободан приступ информацијама од јавног значаја, на која је одговорено у законском року од 15 дана од дана пријема. Оба захтева поднела су физичка лица.

Табеларни приказ поднетих захтева по категоријама:

Ред. бр.	Тражилац информације	Број поднетих захтева	Бр. усвојених/ делимично усвој. захтева	Број одбачених захтева	Број одбијених захтева
1.	Грађани	2	2	–	–
2.	Медији	–	–	–	–
3.	Невладине организације и др. удружења грађана	–	–	–	–
4.	Политичке странке	–	–	–	–
5.	Органи власти	–	–	–	–
6.	Остали	–	–	–	–
7.	Укупно	**2**	**2**	–	–

Приликом давања информација посебно се води рачуна о заштити података о личности, у складу са Законом о заштити података о личности.[203] Странка у поступку пред Повереником за заштиту равноправности има право на поверљивост свих приватних података који се налазе у списима предмета и са којима странка упозна Повереника или друго овлашћено лице.

Информатор о раду Повереника за заштиту равноправности доступан је на интернет презентацији (www.ravnopravnost.gov.rs). Ради лакшег остваривања права на слободан приступ информацијама од јавног значаја, грађанима је омогућено да на интернет адреси Повереника за заштиту равноправности преузму обрасце са примерима за подношење захтева за сло-

203 „Службени гласник РС“, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 – одлука УС и 107/12.

бодан приступ информацијама. Захтев се може поднети у писаној форми и без коришћења образаца. Битно је да се у захтеву јасно наведе која се информација тражи и/или на шта се конкретно она односи, тј. што прецизнији опис тражене информације. Захтев може, али не мора да садржи и разлоге за подношење захтева, као и друге податке који олакшавају проналажење тражене информације. Увид у документ који садржи тражену информацију је бесплатан.

Захтев за приступ информацијама од јавног значаја које се односе или су настале у вези са радом Повереника, може се поднети у писаној форми на адресу: Повереник за заштиту равноправности, Београдска бр. 70, 11000 Београд или електронском поштом, на адресу: poverenik@ravnopravnost.gov.rs.

8. Извештај о извршењу финансијског плана

Законом о буџету Републике Србије[204] за 2015. Повереник за заштиту равноправности опредељена су средства у износу од 72.904.000 динара. Укупна средства су у току године увећана за износе донација и искоришћена су за финансирање редовне делатности и функционисања стручне службе Повереника за заштиту равноправности, у складу са финансијским планом и Планом јавних набавки, као и за финансирање активности које проистичу из уговорених обавеза према донаторима.

Структура планираних издатака Повереника је:

– За плате, додатке и накнаде запослених – 70% укупних расхода,

– За коришћење роба и услуга – 27% укупних расхода

– За издатке за нефинансијску имовину – 3% укупних расхода.

Од укупно одобрених средстава у буџету Републике Србије за 2015. потрошено је 46.737.187 динара, односно, 64% средстава.

У структури реализованих плаћања категорије расхода која се односи на плате, додатке и накнаде запослених достигла је ниво од 71% од планираних средстава, првенствено због немогућности да се оствари реализација одобреног кадровског плана Повереника. Недовољна величина пословног простора, као ограничавајући фактор, биће превазиђен у 2016. јер је закључком Владе – Комисије за стамбена питања и расподелу службених зграда и просторија 77 Број 361-11575/2015 од 30. октобра 2015. године, Поверенику за заштиту равноправности додељен нови простор у Булевару краља Александра бр. 84.

Рационално трошење одобрених средстава нарочито је видно код категорије расхода које се односе на коришћење услуга и роба, донације, дотације и трансфере и остале расходе имајући у виду да је код њих остварен ниво од 52%.

Издатке за нефинансијску имовину Повереник није ни имао у 2015. години.

У доњој табели су дати детаљни подаци о одобреним и потрошеним апропријацијама у 2015. години.

204 „Службени гласник“ број 142/14.

Екон. клас.	Програмска активност / Пројекат	О П И С	Одобрена средства	Извршење буџета	Проценат извршења
1	2	3	4	5	6
I - IV		**У К У П Н О**	**74.779.470**	**47.557.204**	**64**
I		**Приходи из буџета извор 01**	**72.633.000**	**46.737.187**	**64**
411	0012	Плате, додаци и накнаде запослених	39.660.000	28.641.347	72
412	0012	Социјални доприноси на терет послодавца	6.900.000	5.128.542	74
413	0012	Накнаде у натури	100.000	99.372	99
414	0012	Социјална давања запосленима	183.000	163.749	89
415	0012	Накнаде трошкова за запослене	4.350.000	2.597.108	60
416	0012	Награде запосленима	300.000	70.809	24
421	0012	Стални трошкови	4.150.000	2.836.127	68
422	0012	Трошкови путовања	3.780.000	1.482.224	39
423	0012	Услуге по уговору	6.650.000	3.627.305	55
424	0012	Специјализоване услуге	600.000	183.644	31
425	0012	Текуће поправке и одржавање	450.000	275.749	61
426	0012	Материјал	2.900.000	1.346.687	46
462	0012	Дотације међународним организацијама	300.000	245.435	82
481	0012	Дотације невладиним организацијама	10.000	0	0
482	0012	Порези, обавезне таксе и казне	200.000	13.589	7
483	0012	Новчане казне по решењу судова	100.000	25.500	26
511	0012	Зграде и грађевински објекти	400.000	0	0
512	0012	Машине и опрема	1.350.000	0	0
515	0012	Нематеријална имовина	250.000	0	0
II		**Донације од иностраних земаља извор 05**	**1.000**	**0**	**0**
422	0012	Трошкови путовања	1.000	0	0

III		**Донације од невладиних организација извор 08**	**1.970.853**	**645.400**	**33**
	0012	***Норвешки пројекат Нека равноправ. постане стварност***	***421.073***	***250.000***	***59***
421	0012	Стални трошкови	10.000	0	0
423	0012	Услуге по уговору	312.000	250.000	80
465	0012	Остале дотације и трансфери	99.073	0	0
	4003	***Пројекат симулације суђења MOOT COURT***	***1.549.780***	***395.400***	***26***
422	4003	Трошкови путовања	954.580	270.000	28
423	4003	Услуге по уговору	595.200	125.400	21
IV		**Пренета средства из претх. година извор 15**	**174.617**	**174.617**	**100**
	0012	***Затварање различитих пројеката из претходних година***	***28.766***	***28.766***	***100***
423	0012	Услуге по уговору	22.800	22.800	100
465	0012	Остале дотације и трансфери	5.966	5.966	100
	4003	***Пројекат симулације суђења MOOT COURT***	***145.851***	***145.851***	***100***
422	4003	Трошкови путовања	145.851	145.851	100

Осим буџетских средстава, Повереник за заштиту равноправности је користио и средства из донација у укупном износу од 814.051 динара.

Након периода од две године, завршен је и од донатора прихваћен извештај о спровођењу пројекта *Нека равноправност постане стварност* који је реализован средствима одобреним од Министарства иностраних послова Краљевине Норвешке, у периоду од 1. октобра 2013. до 30. септембра 2015. године. Укупна донирана средства износила су NOK 772.000 (EUR 100.000), при чему је Повереник за заштиту равноправности учествовао са додатних NOK 85.820, у динарској противвредности. Ово учешће Повереника у 2015. износило је 537.577 динара. Пројекат је спроведен у сарадњи са Кућом људских права и демократије, као имплементационим партнером.

У току 2015. настављена је сарадња са Фондом за отворено друштво на пројекту *Симулација суђења – Moot Court*. Фонд је донирао средства у износу од 1.279.780 динара. С обзиром на то да су се, динамички гледано,

средства почела реализовати тек крајем године, већи део који је остао на располагању биће стављен у функцију у 2016. години.

Структурно посматрано, учешће средстава из пројеката и донација која су утрошена у току 2015. дато је у доњој табели.

Извор финансирања		**Утрошена средства**
Краљевина Холандија	Пројекат *Equal chance for better prospects – strengtening Roma people in combating discrimination*	22.800
Краљевина Норвешка	Пројекат *Making equality a reality*	250.000
Фондација за отворено друштво	Пројекат *Симулација суђења – Moot court*	541.251
Укупно:		**814.051**

9. Препоруке за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности

У Редовном годишњем извештају за 2014, на основу података прикупљених у поступку по притужбама и увида у кључне проблеме у остваривању и заштити равноправности, дато је 23 препоруке чије би спровођење допринело ефикаснијем и делотворнијем спречавању и сузбијању дискриминације. За разлику од претходне године, када је Народна скупштина[205] позвала Владу и надлежне државне органе да предузму неопходне мере у циљу што потпуније реализације препорука Повереника, у 2015. у Народној скупштини Републике Србије није разматран Редован годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2014. годину.

Може се констатовати да се и у претходној години, као и у ранијим годинама, наставио тренд делимичног спровођења препорука општег карактера које Повереник даје у својим годишњим извештајима, за разлику од препорука које се односе на конкретне случајеве дискриминације, које се скоро у потпуности спроводе.

У 2015. спроведене су неке од препорука које је Повереник дао у својим ранијим извештајима, али већи број препорука и даље није спроведен или је спроведен само делимично. Треба нагласити да је у шестој години постојања институције, у складу са препорукама које је Повереник сваке године давао, обезбеђен адекватан пословни простор за рад Повереника за заштиту равноправности и да се пресељење Стручне службе и почетак рада у новом простору планира за половину 2016. године.

Узимајући у обзир раније дате препоруке, од којих је највећи број и даље актуелан, на основу увида стечених у поступку по притужбама током 2015, као и на основу других релевантних доступних података о проблемима у остваривању равноправности, дајемо следеће препоруке:

1. Успоставити и операционализовати јединствен, централизован и стандардизован систем за прикупљање, бележење и анализу релевантних података за праћење појаве дискриминације и начина функционисања система правне заштите од дискриминације.

2. Без одлагања приступити изради докумената стратешког типа чије је важење истекло у 2015. години. Нови стратешки документи треба

205 Закључак од 5. јуна 2014. године поводом разматрања Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2013. годину, „Службени гласник РС“, број 60/14.

да буду базирани на евалуацији претходно важећих стратегија и уз уважавање тренутног стања и потреба друштвених група на које се односе. Приликом припреме свих стратешких докумената обезбедити родну перспективу, реално дефинисати циљеве и активности, обезбедити изворе финансирања и спровести широк консултативни процес са свим заинтересованим групама. Поред тога, потребно је приступити благовременој изради оних стратешких докумената чије важење истиче у 2016. години.

3. Интензивирати рад на спровођењу мера утврђених националним, покрајинским и локалним стратешким документима и акционим плановима, које треба да омогуће постизање пуне равноправности депривираних и маргинализованих друштвених група, укључујући жене и децу из ових група, како би се створили услови да ефективно уживају сва гарантована права без дискриминације, уз обавезну партиципацију представника ових друштвених група.

4. Прописати обавезу „уродњавања“ свих јавних политика (gender mainstreaming), тј. интегрисање родне перспективе у јавне политике, како би се обезбедило уклањање системских и структурних узрока родне неравноправности и створили услови за транспоновање родне равноправности, као европске вредности, на кохерентан и систематичан начин. Наставити рад на интегрисању родне перспективе у све одлуке и политике на националном, покрајинском и локалном нивоу. Обезбедити доследну примену правила о родној анализи нацрта закона и других прописа и анализи њихових ефеката на жене и мушкарце.

5. Прописати обавезу свих органа јавне власти и приватних послодаваца да развију интерне механизме за сузбијање и заштиту од дискриминације, вођење родно балансиране кадровске политике и управљање националном, етничком, верском, језичком и другом разноврсношћу.

6. Предузети све потребне мере како би састав државних органа, органа локалне самоуправе и других органа јавне власти одговарао националном саставу становништва на њиховом подручју, повећањем броја запослених припадника националних мањина и њиховим школовањем и оспособљавањем за обављање послова.-

7. Усвојити Закон о родној равноправности, како би се обезбедило уклањање системских и структурних узрока родне неравноправности и омогућило уживање свих гарантованих права у складу са Уставним начелом равноправности полова и обавезом развијања политике једнаких могућности.

8. Унапредити нормативни оквир система заштите од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља, у складу са стандардима утврђеним ратификованом Истанбулском конвенцијом. Такође, потребно је да сви органи јавне власти предузму све потребне мере из своје надлежности ради унапређивања ефикасности и делотворности у пружању породичноправне и кривичноправне заштите од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља, уз обезбеђивање координисаног и ефикасног деловања институција система у пружању подршке и помоћи жртвама.

9. Без одлагања донети Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања и обезбедити све услове за његову примену.

10. Усвојити Закон о бесплатној правној помоћи, којим ће се обезбедити делотворан приступ правди, без дискриминације по било ком основу, укључујући и приступ правди за жртве дискриминације.

11. У што краћем року изменити прописе који се односе на лишење пословне способности у складу са савременим социјалним моделом инвалидитета и међународним стандардима у овој области, како би се обезбедило да особе са инвалидитетом, уз одговарајућу подршку, на равноправној основи уживају сва гарантована права.

12. Унапредити правни положај трансполних особа, доношењем посебног закона или изменама и допунама постојећих прописа, како би се трансполним особама омогућило да нови идентитет у потпуности интегришу у свој приватни и професионални живот, уз пуно поштовање права на приватност.

13. Донети прописе којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерства, у складу са препорукама Савета Европе.

14. Изменити Закон о финансијској подршци породици са децом и изричито прописати да право на родитељски додатак може да оствари и отац детета, уколико мајка нема држављанство Србије.

15. Континуирано радити на едукацији носилаца правосудних функција, полицијских службеника, запослених у државној управи, запослених у систему образовања, здравства, социјалне заштите и запослених у инспекцијама рада из области антидискриминационог права, како би се обезбедило да правилно и уједначено тумаче и примењују анти-

дискриминационе прописе, у складу са међународним стандардима и праксом међународних институција.

16. Предузети мере како би се у наставне програме и наставне материјале интегрисале теме које развијају културу мира, толеранције, разумевања и уважавања различитости, родне равноправности и недискриминације. Из наставних материјала уклонити дискриминаторне садржаје и садржаје који подржавају стереотипе и предрасуде. У програме средњих школа увести здравствено васпитање о репродуктивном и сексуалном здрављу.

17. Обезбедити једнаке могућности у приступу високом образовању младима из подзаступљених група, укључујући и особе са инвалидитетом, увођењем посебних мера и допуном стандарда за акредитацију високошколских установа у погледу приступачности простора, обезбеђивања асистивних технологија и одговарајућих сервиса за подршку студентима. Иницирати усвајање интерних правила о начину поступања у случајевима дискриминације у високошколским установама.

18. Изједначити Републику Србију као послодавца за директне и индиректне буџетске кориснике са осталим послодавцима у погледу начина испуњавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом.

19. Изменити и допунити Закон о забрани дискриминације, у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности, у циљу постизања пуне усклађености са правним тековинама Европске уније, а посебно у погледу обима изузетака од начела једнаког поступања и обавезе да се обезбеди разумно прилагођавање радног места за особе са инвалидитетом. Такође, изменама и допунама прописати адекватна решења за превазилажење проблема и тешкоћа који су уочени у примени закона.

ПРИЛОГ:
СТАТИСТИЧКИ ПРИКАЗ РАДА ПОВЕРЕНИКА У 2015. ГОДИНИ

Број предмета по годинама

Предмети	**2010**	**2011**	**2012**	**2013.**	**2014.**	**2015.**
Притужбе	124	346	465	716	666	797
Препоруке мера	2	22	117	24	198	215
Тужбе		3	5	3	2	
Мишљења на нацрте аката		2	3	6	2	17
Прекршајне пријаве		2	6	2	1	
Предлог Уставном суду			1	2	3	1
Законодавне иницијативе		2	1			
Упозорења	1	8	2	10	6	9
Саопштења*	4	22	17	15	20	35
Укупан број предмета*	**127**	**385**	**600**	**763**	**878**	**1040**

*Саопштења не улазе у укупан број предмета.

Број предмета у 2015. години

Предмети	**2015.**
Притужбе	797
Препоруке мера	215
Мишљења на нацрте аката	17
Предлог Уставном суду	1
Кривичне пријаве	1
Упозорења	9
Саопштења*	35
Укупан број предмета*	**1040**

Подносиоци притужби

Физичка лица подносиоци притужби

Физичка лица подносиоци притужби	2015.	%
Мушкарци	360	54,8
Жене	297	45,2
Укупан број	**657**	**100,0**

Остали подносиоци притужби

Подносиоци притужби	2015.	%
Физичка лица	657	82,4
Организације	101	12,7
Правна лица	20	2,5
Државни органи	11	1,4
Група лица	8	1,0
Укупан број подносилаца притужби	**797**	**100,0**

Основ дискриминације (лично својство)

Притужбе по основу дискриминације	број	%
Притужбе у којима је наведено лично својство	554	69,9
Притужбе у којима није наведено лично својство	243	30,1
Укупан број притужби	**797**	**100,0**

Основ дискриминације по броју (једно/више личних својстава)

Притужбе у којима је наведено једно лично својство	460
Притужбе у којима је наведено више личних својстава	94
Укупан број притужби у којима је наведено лично својство	**554**

Притужбе у којима је наведено лично својство	број	%
Пол	143	22,1
Национална припадност или етничко порекло	119	18,4
Инвалидитет	73	11,3

Старосно доба	61	9,4
Неко друго лично својство	57	8,8
Верска или политичка убеђења	35	5,4
Сексуална оријентација	31	4,8
Брачни и породични статус	24	3,7
Здравствено стање	23	3,5
Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама	21	3,2
Родни идентитет	21	3,2
Држављанство	17	2,6
Имовно стање	12	1,8
Боја коже	2	0,3
Изглед	2	0,3
Језик	2	0,3
Осуђиваност	2	0,3
Раса	2	0,3
Генетске особености	1	0,1
Укупно	648	100,0

*У 94 притужбе, као основ дискриминације, наведено је више личних својстава.

Притужбе у којима је наведено лично својство по подносиоцу притужбе	**Број**	**%**
Пол	143	22,1
Орīанизације	*7*	
Правна лица	*3*	
Државни орīан	*2*	
Групе лица	*2*	
Физичка лица	*129*	
Мушкарци	*21*	
Жене	*108*	
Национална припадност или етничко порекло	119	18,4

Орīанизације		*32*	
Правна лица		*9*	
Државни орīан		*3*	
Физичка лица		*75*	
Мушкарци	*50*		
Жене	*25*		
Инвалидитет		73	11,3
Орīанизације		*6*	
Државни орīан		*1*	
Физичка лица		*66*	
Мушкарци	*41*		
Жене	*25*		
Старосно доба		61	9,4
Орīанизације		*7*	
Правна лица		*1*	
Државни орīан		*1*	
Физичка лица		*52*	
Мушкарци	*27*		
Жене	*25*		
Верска или политичка убеђења		35	5,4
Орīанизације		4	
Правна лица		2	
Физичка лица		29	
Мушкарци	*22*		
Жене	*7*		
Сексуална оријентација		31	4,8
Орīанизације		18	
Правна лица		1	
Државни орīан		1	
Физичка лица		11	
Мушкарци	*7*		
Жене	*4*		
Брачни и породични статус		24	3,7
Правна лица		*1*	
Физичка лица		*23*	

Мушкарци	*3*		
Жене	*20*		
Здравствено стање		23	3,5
Орīанизације		1	
Физичка лица		22	
Мушкарци	*15*		
Жене	*7*		
Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама		21	3,2
Орīанизације		4	
Правна лица		3	
Физичка лица		14	
Мушкарци	*10*		
Жене	*4*		
Родни идентитет		21	3,2
Орīанизације		*14*	
Правна лица		*1*	
Физичка лица		*6*	
Мушкарци	*3*		
Жене	*3*		
Држављанство		17	2,6
Орīанизације		*4*	
Физичка лица		*13*	
Мушкарци	*10*		
Жене	*3*		
Неко друго лично својство		57	8,8
Орīанизације		*10*	
Физичка лица		*47*	
Мушкарци	*32*		
Жене	*15*		
Укупан број подносилаца по наведеним личним својствима*		**648**	**100,0**

*У 94 притужбе, као основ дискриминације, наведено је више личних својстава.

Основ дискриминације – национална припадност

Притужбе – национална припадност	број	%
Ромска национална мањина	60	50,4
Албанска национална мањина	8	6,7
Бошњачка национална мањина	8	6,7
Влашка национална мањина	6	5,0
Румунска национална мањина	5	4,2
Хрватска национална мањина	4	3,4
Мађарска национална мањина	4	3,4
Бугарска национална мањина	2	1,7
Словачка национална мањина	1	0,8
Словеначка национална мањина	1	0,8
Друге националне мањине	20	16,8
Укупан број притужби	**119**	**100,0**

Основ дискриминације – старосно доба

Притужбе – старосно доба	Број	%
Од 18 до 65	26	42,6
Деца – до 18 година	20	32,8
Старији – преко 65	15	24,6
Укупан број притужби	**61**	**100,0**

Области друштвених односа на које се притужбе односе

Притужбе по области дискриминације	Број	%
У поступку запошљавања или на послу	289	36,2
Поступак пред органима јавне власти	185	23,2
Приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина	66	8,3
Јавно информисање и медији	53	6,6
Нешто друго	40	5,0

Образовање и стручно оспособљавање	39	4,9
Јавна сфера / Општа јавност	29	3,6
Здравствена заштита	18	2,3
Становање	13	1,6
Приватни односи	12	1,5
Социјална заштита	12	1,5
Пензијско и инвалидско осигурање	11	1,4
Остваривање колективних мањинских права	9	1,1
Деловање у синдикатима, пол. странкама, НВО и др. организацијама	7	0,9
Култура, уметност, спорт	7	0,9
Правосуђе	3	0,4
Имовинска права и односи	2	0,2
Остало	2	0,2
Укупан број притужби	797	100,0

Области дискриминације по подносиоцима	**Број**	**%**
У поступку запошљавања или на послу	289	36,3
Правна лица	*6*	
Орīанизације	*24*	
Групе лица	*5*	
Државни орīани	*2*	
Физичка лица	*252*	
Мушкарци	*92*	
Жене	*160*	
Поступак пред органима јавне власти	185	23,2
Правна лица	*6*	
Орīанизације	*13*	
Државни орīани	*3*	
Физичка лица	*160*	

Мушкарци	*115*	
Жене	*45*	
Приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина	66	8,3
Орīанизације	12	
Државни орīани	2	
Физичка лица	52	
Мушкарци	*34*	
Жене	*18*	
Јавно информисање и медији	53	6,6
Правна лица	6	
Орīанизације	32	
Државни орīани	2	
Физичка лица	13	
Мушкарци	6	
Жене	7	
Нешто друго	40	5,0
Правна лица	*1*	
Орīанизације	*3*	
Физичка лица	*36*	
Мушкарци	*24*	
Жене	*12*	
Образовање и стручно оспособљавање	39	4,9
Правна лица	1	
Орīанизације	6	
Државни орīани	2	
Физичка лица	30	
Мушкарци	*14*	
Жене	*16*	
Јавна сфера/општа јавност	29	3,6

Орīанизације	7	
Физичка лица	22	
Мушкарци	*16*	
Жене	*6*	
Здравствена заштита	18	2,3
Орīанизације	*1*	
Физичка лица	*17*	
Мушкарци	*10*	
Жене	*7*	
Становање	13	1,6
Орīанизације	3	
Државни орīан	1	
Физичка лица	9	
Мушкарци	*8*	
Жене	*1*	
Приватни односи	12	1,5
Орīанизације	2	
Физичка лица	10	
Мушкарци	*7*	
Жене	*3*	
Социјална заштита	12	1,5
Физичка лица	*12*	
Мушкарци	*6*	
Жене	*6*	
Пензијско и инвалидско осигурање	11	1,4
Физичка лица	*11*	
Мушкарци	*9*	
Жене	*2*	
Остваривање колективних мањинских права	9	1,1

Орīанизације		*1*	
Физичка лица		*8*	
Мушкарци	*4*		
Жене	*4*		
Деловање у синдикатима, пол. странкама, НВО и др. организацијама		*7*	0,9
Орīанизације		*1*	
Државни орīани		*1*	
Физичка лица		*5*	
Мушкарци	*2*		
Жене	*3*		
Правосуђе		3	0,4
Физичка лица		*3*	
Мушкарци	*2*		
Жене	*1*		
Имовинска права и односи		2	0,3
Физичка лица		*2*	
Мушкарци		*2*	
Укупно		**797**	**100,0**

Област рада и запошљавања

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области рада и запошљавања	**број**	**%**
Притужбе у којима није наведено лично својство	59	19,3
Притужбе у којима је наведено лично својство	246	80,7
Пол	*121*	*49,2*
Правна лица	*2*	
Орīанизације	*5*	
Груīа лица	*2*	

Државни орган	*1*	
Физичка лица	*111*	
Мушкарци	*14*	
Жене	*97*	
Инвалидитет	*23*	*9,3*
Државни органи	*1*	
Правна лица	*1*	
Физичка лица	*21*	
Мушкарци	*10*	
Жене	*11*	
Старосно доба	*21*	*8,5*
Организације	*5*	
Физичка лица	*16*	
Мушкарци	*9*	
Жене	*7*	
Национална припадност или етничко порекло	*19*	*7,7*
Правна лица	*2*	
Организације	*1*	
Физичка лица	*16*	
Мушкарци	*11*	
Жене	*5*	
Брачни и породични статус	*14*	*5,7*
Правна лица	*1*	
Физичка лица	*13*	
Мушкарци	*1*	
Жене	*12*	
Верска или политичка убеђења	*14*	*5,7*
Правна лица	*1*	
Организације	*1*	
Физичка лица	*12*	
Мушкарци	*9*	
Жене	*3*	

Чланство у политичким, синдикалним и др. организацијама		*13*	*5,3*
Правна лица		*2*	
Организације		*1*	
Физичка лица		*10*	
Мушкарци	*7*		
Жене	*3*		
Здравствено стање		*7*	*2,8*
Организације		*1*	
Физичка лица		*6*	
Мушкарци	*4*		
Жене	*2*		
Неко друго лично својство		*6*	*2,4*
Организације		*2*	
Физичка лица		*4*	
Мушкарци	*3*		
Жене	*1*		
Остало		*8*	*2,9*
Укупно		**246**	**100,0**

Поступање органа јавне власти

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број притужби у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Лична својства у притужбама у области поступања органа јавне власти	**број**	**%**
Притужбе у којима није наведено лично својство	74	36,6
Притужбе у којима је наведено лично својство	128	63,4
Национална припадност или етничко порекло	*32*	*25,0*
Организације	*6*	
Правна лица	*3*	
Државни органи	*1*	
Физичка лица	*22*	

Мушкарци	*17*		
Жене	*5*		
Инвалидитет		*15*	*11,7*
Организације		*1*	
Физичка лица		*14*	
Мушкарци	*12*		
Жене	*2*		
Неко друго лично својство		*14*	*10,9*
Физичка лица		*14*	
Мушкарци	*12*		
Жене	*2*		
Старосно доба		*13*	*10,2*
Физичка лица		*13*	
Мушкарци	*8*		
Жене	*5*		
Верска или политичка убеђења		*11*	*8,6*
Организације		*1*	
Правна лица		*1*	
Физичка лица		*9*	
Мушкарци	*9*		
Пол		*8*	*6,3*
Правна лица		*1*	
Физичка лица		*7*	
Мушкарци	*2*		
Жене	*5*		
Здравствено стање		*7*	*5,5*
Физичка лица		*7*	
Мушкарци	*6*		
Жене	*1*		
Остало		*28*	*21,9*
Укупно		**128**	**100,0**

Јавно информисање и медији

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области јавног информисања и медија	**број**	**%**
Притужбе у којима није наведено лично својство	4	28,9
Притужбе у којима је наведено лично својство	69	71,1
Сексуална оријентација	*21*	*30,4*
Правна лица	*1*	
Орīанизације	*16*	
Државни орīани	*1*	
Физичка лица	*3*	
Мушкарци	*1*	
Жене	*2*	
Родни идентитет	*17*	*24,6*
Правна лица	*1*	
Орīанизације	*13*	
Физичка лица	*3*	
Мушкарци	*1*	
Жене	*2*	
Национална ūрūадносū или еūничко ūорекло	*11*	*15,9*
Правна лица	*3*	
Орīанизације	*6*	
Физичка лица	*2*	
Мушкарци	*1*	
Жене	*1*	
Осūало	*20*	*28,5*
Укупно	**69**	**100,0**

Пружање услуга и/или коришћење јавних површина и објеката

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број притужби у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Лична својства у притужбама у области пружања услуга и/или коришћења јавних површина и објеката	**број**	**%**
Притужбе у којима није наведено лично својство	22	28,9
Притужбе у којима је наведено лично својство	54	74,1
Инвалидитет	*18*	*33,3*
Организације	*3*	
Физичка лица	*15*	
Мушкарци	*7*	
Жене	*8*	
Неко друго лично својство	*9*	*16,7*
Правна лица	*1*	
Организације	*5*	
Физичка лица	*3*	
Мушкарци	*2*	
Жене	*1*	
Старосно доба	*7*	*13,0*
Физичка лица	*7*	
Мушкарци	*4*	
Жене	*3*	
Национална припадност или етничко порекло	*6*	*11,1*
Организације	*2*	
Физичка лица	*4*	
Мушкарци	*4*	
Остало	*14*	*26,0*
Укупно	**54**	**100,0**

Образовање и стручно усавршавање

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области образовања и стручног усавршавања	**број**	**%**
Притужбе у којима није наведено лично својство	13	26,0
Притужбе у којима је наведено лично својство	37	74,0
Старосно доба	*12*	*32,4*
Правна лица	*1*	
Организације	*2*	
Државни орган	*1*	
Физичка лица	*8*	
Мушкарци	*5*	
Жене	*3*	
Национална припадност или етничко порекло	*8*	*21,6*
Организације	*3*	
Државни орган	*1*	
Физичка лица	*4*	
Мушкарци	*3*	
Жене	*1*	
Инвалидитет	*6*	*16,2*
Организације	*1*	
Физичка лица	*5*	
Мушкарци	*3*	
Жене	*2*	
Остало	*11*	*29,7*
Укупно	**37**	**100,0**

Против кога су притужбе поднете

Против кога су притужбе поднете	2015.	%
Државни органи	361	50,5
Правна лица	198	27,7
Физичка лица	120	16,8
Организације	25	3,5
Група лица	11	1,5
Укупно	**715**	**100,0**

Број предмета са једним дискриминатором	593
Број предмета са више дискриминатора	122
Укупно	**715**

Број притужби по регионима

Број притужби по регионима	2015.	%
Београдски регион	202	25,3
Регион Шумадије и Западне Србије	155	19,4
Регион Војводине	99	12,4
Регион Јужне и Источне Србије	76	9,5
Регион Косова и Метохије	2	0,2
Непознати регион *	263	33,0
Укупан број притужби	**797**	**100,0**

* Регион је непознат када је притужба послата електронском поштом а подносилац не назначи општину пребивалишта.

Исходи поступака

Исходи поступака по притужбама	2015.
Утврђена дискриминација	99
Утврђена дискриминација – поднет предлог Уставном суду	97

Није било дискриминације	50
Ненадлежност	85
Непотпуност (недостаци)	124
Нема повреде права	285
Води се или је окончан судски поступак	13
Већ је поступано али нису понуђени нови докази	8
Због протека времена није било могуће постићи сврху поступања	1
Повучена притужба	6

НАПОМЕНА: Део притужби из 2014. решен је у 2015. години. Део предмета из 2015. није завршен до краја године.

Поступање по препорукама

Поступање по препорукама	2015.	%
Поступљено по препоруци	41	89,1
Није поступљено по препоруци	5	10,9
Укупан број	46	100,0

Поступање по предметима

Поступање по предметима	2015.	%
Завршен	760	95,4
У раду	37	4,6
Укупан број	797	100,0

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

342.722

РЕДОВАН годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за ... годину / уредница Бранкица Јанковић. – 2010– . – Београд : Повереник за заштиту равноправности, 2011– (Београд : Службени гласник). – 24 cm

Годишње. – Има издање на другом језику: Regular Annual Report (Commissioner for Protection of Equality) = ISSN 2217-7302

ISSN 2217-6527 = Редован годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности

COBISS.SR-ID 185798924